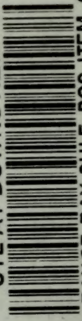
קאַוונער

רנדלימע
מינוטן

27
26
162
54
702

פרעהליכע מינוטען

געקליבענע הומאָריסטישע ערצעהלונגען ...... פון

ב. קאָוונער

ערשטע בוך.

פערלאג „ליטעראטור"

מערץ, 1919.

אפיס: 346 איסט 173טע סט., ניו יארק, נ. י.

CHEERFUL MINUTES

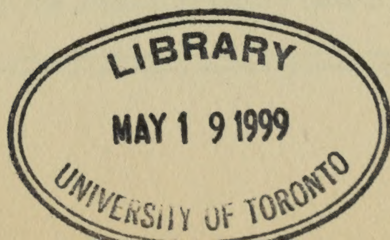
Selected Humorous Stories

BY

B. KOVNER

VOLUME ONE

Published by the Literature Publishing Co.
Office
346 East 173rd Street, New York, N. Y.

קיין הקדמה!

...אידען! אויב איהר געדיינקט, האב איך אייך צוגעזאגט אז ווען מיינע ביכער וועלען ארויסגעגעבען ווערען, וועל איך צו זיי קיינע פאררעדעס ניט שרייבען. און אז איך זאג — איז געזאגט; א ווארט איז אווארט. איך בין ניט קיין פאליטישען...

א פאררעדע מיינט זיך אליין צו לויבען. און דאס וועט איהר ביי מיר ניט אויספיהרען, אפילו ווען איך זאל וויסען אז מיינע ביכער וועלען צוכאפט ווערען אין איין טאג צייט. און זיך פער־לאזען אז אן אנדערער זאל מיך לויבען, זעה איך ניט איין די הכמה... „מיט פרעמדע הענד איז גוט פייער צו שארען"....

איז אזוי ווי קיין פאררעדע שרייב איך ניט, נעהם איך זיך דאס רעכט צו זאגען בלויז עטליכע געצעהלטע ווערטער:

איבערקוקענדיג די „פרעהליכע מינוטען", וואס געהן אריין אין די דאזיגע צוויי ביכער, האב איך זיך אליין געוואונדערט, ווי עס קומען צו מיר אזעלכע געלונגענע, וויציגע, לעבעדיגע מעשה־לעך... נאר, ווי געזאגט, האב איך זיך פיינט אליין צו לויבען... לעזט און לאכט און זאל אייך וואויל בעקומען.

עיקר שכחתי:—

ביז איהר וועט צוקומען צו דעם אנהויב פון די „פרעהליכע מינוטען", וועט איהר האלטען אין מישען און מישען פוסטע בלעט־לעך. אבער גלויבט מיר אז ס'איז ניט מיין שולד. די שולד פאלט אויף די קעפ פון די פאבלישערס, די גנבים!... זיי האבען גע־וואלט אויספילען ביידע ביכער מיט אזעלכע בלעטלעך. נאר איך האב ניט געלאזען...

מיט גרויס דרך ארץ,

ב. קאוונער

אינהאלטס-פערצייכניס

פיידזש

ליעבע און אנדערע אומגליקען — (צווייטע אַבטהיילונג).

טשיקאווע אידען — (דריטע אבטהיילונג).

זיפצען און שמייכלען

גיט מיר א דירה!

[ג]יט מיר א דירה, זאג איך אייך! אז נישט וועל איך זיין געצוואונגען ארייגצומופען מיט מיין פרוי און קינדער צו אייך אין הויז אריין און איהר וועט צעהן מאל אין טאג בעטען אויף זיך דעם טויט.

האט איהר שוין ווען געהערט אין אייער לעבען, אז א מאן פון א פרוי און א טאטע פון קינדער זאל נישט קענען קריגען קיין דירה?

מיט א חודש צוריק ערהאלט איך „נאטים" פון מיין לענדלארד, „אז איך זאל מוחל זיין בייטען דעם קלימאט".

— וואס הייסט, זאג איך, ביי אייך בייטען דעם קלימאט?

— ביי מיר, זאגט דער לענדלארד, הייסט בייטען דעם קלימאט גאר פשוט: אז איהר זאלט צוזאמענפאקען אלע אייערע בעביכעס און זיך זוכען אן אנדער דירה, אין אן אנדער הויז, אין אן אנדער גאס און — ווען מעגליך — אין אן אנדער שטאדט.

— וואס איז די מעשה — טהו איך א פרעג — איך צאהל אייך ניט קיין דירה־געלד?

— איך מיין ניט דאס — זאגט ער — איך מיין אז איהר האט, זאלט איהר מיר מוחל זיין, צופיעל קינדער.

— זיעבען קינדער — זאג איך — איז ביי אייך א סך? אט האט מיין עלטער־זיידע געהאט אכטצעהן, מיין זיידע זיעבענצעהן און מיין טאטע זעכצעהן.

— יע, זאגט ער, דאס קען זיך גריילעך געמאלט זיין, אבער זיי האבען דאך מיט זייערע קינדער נישט געוואוינט אין מיין הויז.

— טו וואס זשע ווילט איהר? — טהו איך שוין א פרעג א

ביסעל אין כעס — זאָל איך אפשר צוליעב אייערע דריי רומקעס אויס'הרג'ענען די קינדער מיינע?

— חלילה! זאָלען זיי — זאָגט ער — זיין געזונד און שטארק, נאָר וואוינען זאָלען זיי ערגעץ־אנדערש!

זעה איך דאָך, אז ער איז אַ טשודנער איד, אַ גרויסער עקשן מיט אַ גזלניש־הארץ, אז קיין פיינער מענש קען מיט איהם ניט האנדלען; בעשלים איך לאָזען די קינדער אין גאַס אויף הפקר און איך מיט מיין אידענע געהען זוכען רומס.

מארטשען מיר צוערשט אריין אין גאָרפאָלק סטריט. טרעפען מיר דאָרט אַ געלען צעטעל צוגעשלאָגען צו א טהיר. געהען מיר באלד צו צו אַ אידען וואָס האלט דאָרט, אין זעלבען הויז, אַ קויהלען־סעלער, און איך פרעג איהם וויפיעל רומס און ווי טהייער?

— נישטאָ דאָ קיין לעערע רומס! — ענטפערט דער קויהלען־מאן — אלע רומס זיינען פערנומען!

— סטייטש, זאָג איך, אַט איז דאָך אַ צעטעל אויף דער טהיר. אַ געלער צעטעל?

— דאָס, זאָגט ער, האָט צוגעשלאָגען די „באָארד־אָוו־העלט“. ביקאָז אַיפּ'ן ערשטען פלאָר ליגען דריי קינדער קראנק אויף דיפטעריע.

טהוט מיך מיין אידענע אַ ציה ביים ארבעל און מיר געהען וועיטער.

טרעפען מיר דריי רומס מיט אַ באָד אין עסעקס סטריט, אויפ'ן בינפטען פלאָר. נאָכצופרעגען ביים בוטשער.

פרעגען מיר.

זאָגט דער בוטשער: 27 דאָלאר אָהן קינדער.

— און מיט קינדער? — טהו איך אַ פרעג.

— מיט קינדער איז 30 דאלאר — זאגט ער.

טהוט מיין אידענע א שפיי אויפ'ן בוטשער און מיר געהען וועיטער.

טרעפען מיר אין סאפאלק סטריט פיער רומס אָהן א באָד.

פרעגט מיך דער לענדלארד, א שווארצער איד מיט א בלינד אויג: —

— וואס פאר א לאנדסמאן איך בין.

זאג איך: א גאליציאנער.

זאגט ער: מיר נעהמען נישט אריין קיין גאליציאנער, ביקאז די גאליציאנער זיינען נישט קיין פיינע מענשען.

זאג איך: א סך פיינער ווי די ליטוואקעס!

זאגט ער: קיין פיינערע פון די ליטוויקעס איז ניטא.

זאג איך: איך וואלט מיך ניט געביטען מיט א ליטוואק ווען מען צאהלט מיר צו א פערמעגען!

א ווארט פאר א ווארט, ער האט אונז ארויסגעטריבען.

באטעלט מיין אידענע אויס אלע פינסטערע וויסטע חלומות צום ליטוואק'ס קאפ און מיר געהען ווייטער.

קוק איך אין איין זייט גאס און מיין אידענע פון דער צוויי־טער זייט און מיר מארטשען אריין אין לואיס סטריט. דארט טרע־פען מיר דריי רומס אויף דעם פערטען פלאר, מיט צוויי פענסטער צום פראנט.

— פון וואנען איז א לאנדסמאן? — פרעגט מיך באלד דער לענדלארד פון לואיס סטריט.

האב איך דאך שוין מורא צו זאגען א גאליציאנער, זאג איך: א רומענישער.

זאגט ער: מיר נעהמען נישט אריין קיין רומענישע.

— פאר וואס עפעס? פרעג איך.

— ווייל אלע רומענישע זיינען אנארכיסטען.

זעה איך דאך אז דער לענדלארד איז א בהמה, רעד איך ניט א ווארט און מיר געהען ווייטער קוקען אויף די טהירען.

טרעפען מיר אן דריי רומס אין שעריף סטריט, צו די בעק.

— וואס פאר א לאנדסמאן? — פרעגט מיך דער הויז־קיפער, א הויכער איד מיט א געלער בארד.

האב איך דאך שוין מורא צו זאגען א רומענישער, זאג איך: א ליטוואק.

— עץ זענט א ליטוואק? מיר נעהמען נישט אראן ענקערע ליטוואקעס? ענקערע ליטוואקעס זענען „ציילעם־קעפ", ענקערע ליטוואקעס הובען פאנט גאליציאנער. מאן „לענדלער" נעהמט נאר אראן גאליציאנער. עץ קענץ אך גאין.

— קום, יענקעל! טהוט מיך מיין אידענע א טארע, זאל ער זיך ווערגען מיט די רומס אין איינעם!

געהען מיר ווייטער.

זיינען מיר שוין אין פיטט סטריט. זעהען מיר פיער רומס אין א יארד־הויז, אויף א סטופ, מיט אבגעשיילטע ווענד און צו־בראכענע טרעפ. אין פראנט איז א סטייבעל. פרייז 23 דאלאר א מאנאט. און די האל איז אזוי שמאל, אז טאמער קומט איך עמי־צער אנטקעגען מוזט איהר זיך צוריקקעהרען ביז ארוים אין דרוי־סען און דאן צוריק אריינגעהן.

— פון וואנען איז א איד? פרעגט דער הויז־קיפער — א אידעל איינגעטונקען פון קאפ ביז די פיס אין אשעס.

האב איך דאך שוין מורא צו זאגען, אז איך בין א ליטוואק, זאג איך: אן אונגארישער.

ענטפערט דער הויז־קיפער:

— מיין לענדלארד איז אליין א געבארענער ליטוואק, נעהמט ער אריין נאר זיינע לאנדסלייט. ער וועט ניט אריינגעהמען קיין אונגארישע פאמיליע פאר קיינע געלדער.

זאגט מיין אידענע: יענקעל, כ'האב א פלאן.

— וואס פאר א פלאן?

זאגט זי: מיין פלאן איז, אז מיר זאלען ווייטער געהן זוכען.

שפארען מיר אן אין גאריק סטריט, נאהענט ביים וואסער. דארט געפינען זיך דריי רומס, אלע ליכטיגע נאר מען פיהלט געז. דער אידעל וואס וואוינט דארט, זאגט, אז די געז פיהלט זיך שטענ־דיג. עפעס א פייפ אין קעלער רינט... נאכפרעגען וועגען די רומס דארפען מיר זיך אין בראדוויי ביי מיסטער שמאלצמאן, א קלאוק־מאנופעקטשורער.

געהען מיר אהין.

קוממ אונז אנטקעגען א קייליכדיגע אידעל מיט פעטע פער־לאפענע אוינלעך, מיט גראבע ליפען און מיט א גלאנציגען פליכעל.

— וואסס ווינשען זי? פרעגט דאס רונדע אידעל.

— מיר ווילען אויסגעפינען וועגען די רומס אין גאריק סטריט.

— וואסס איזט אינענס בעשעפטיגונג?

— א קלאוקס־אפרייטאר! ענטפער איך מיט א פעסטער שטימע.

— בעלאנגען זי צו דער יוניאן?

— נאך א מין בעלאנגען! איך בין, זאג איך, אן אלטער, טרייער, איבערגעבענער יוניאן־מאן, דער ערשטער אין א סטרייק, דער ערשטער צו פיקעטען. אט איז מיין ביכעל, נים שולדיג א פעני דיום.

— עס טהוט מיר לייד, דאסס איך מוסס איהנען ענטזאגען אין מיינע הייזער נעהם איך ניכט אריין קיין קלאוק־מאכער. דיעזע לייטע האבען מיך לעצטעס יאהר מכולה געמאכט מיט זייער גראס־סען סטרייק. וואנן זי די יוניאן אנטלאסען קענטע, אונד מיר איין פערשפרעכען געבען, דאסס זי ניעמאלס סטרייקען ווערדע, דאן קאַ־נען זי מיינע דריי צימערן אין דער גאריק שטראססע דינגען. 28 דאלאר איין מאנאט.

אויסגעהערט זיין פזמן, קעהר איך זיך אום מיט'ן רוקען צו איהם און מיט'ן פנים צום טהיר, און מיין אידענע אויך דאס איי־גענע, און מיר געהען ארויס.

ארונטערקומענדיג אין גאס, בלייבען מיר ביידע שטעהן ווי געפלעפטע. איך קום דער ערשטער צו זיך און טהו א פרעג מיין אידענע:

— וואס וועט ווייטער זיין?

— איך האב — זאגט זי — א פלאן.

— וואס פאר א פלאן האסטו? לאמיר הערען.

— מיין פלאן — זאגט זי — איז, אז מיר זאלען ווייטער געהן זוכען.

זאג איך: ס'איז א פלאן.

פערקריבען מיר אַזש אין די זיעבעטע סטריט קאָרנער עוועניו בי. זעהען מיר 4 רומס מיט אַלע אימפּרואוומענטס. נאָכצופרעגען אויפ'ן ערשטען פלאָר, בעק.

קלאַפּען מיר אָן. קיינער ענטפערט ניט; קלאַפּען מיר ווייטער — קיינער ענטפערט ניט. קוים מיט צרות דערקלאַפּט זיך.

עס עפענט זיך אַ שטיקעל טהיר, אַ גרויסער קאָפּ, מיט אָבגעשאָרענע האָאָר בעווייזט זיך און פרעגט וואָס מיר ווילען.

— מיר ווילען וויסען וועגען די 4 רומס מיט אַלע אימפּרואוומענטס.

דער גרויסער קאָפּ רוקט זיך אַביסעל מעהר ארויס און בעט מען זאָל רעדען צו קאַפּיטשקע העכער, מחמת ער איז, ניט פאַר אונז גערעכט, טויב ווי די וואַנד.

רעדען מיר העכער.

אויסגעהערט אונז, פרעגט דער גרויסער קאָפּ:

— וואָס פאַר אַ לאַנדסמאַן זייט איהר?

— אַ גאַליציאַנער — ענטפער איך — און דאָס האַרץ קלאַפּט מיר ווי ביי אַ גזלן. ווער ווייס — טראַכט איך מיר, — אויב איך וועל ווידער נישט אַריינפאַלען?

— וויפיעל קינדערלעך האָט איהר? פרעגט דער קאָפּ.

— זיעבען, זאָלען געזונד און שטארק זיין.

— און וואָס איז אייער בעשעפטיגונג?

— אַ קלאָוק־מאכער — ענטפער איך.

— אויב אזוי איז אַן עברה אייער צייט — זאָגט ער.

— וואָס איז?

— ערשטענס — זאָגט ער — נעהמען מיר נישט אַריין קיין גאַליציאַנער; צווייטענס נעהמען מיר נישט אריין קיין קינדער.

און ער פערמאַכט די טהיר און פאַרטיג.

בלייבען מיר ווידער שטעהן ווי פער'משפט'ע און ווייסען ניט וואָס צו טהאָן.

זאָגט מיין אידענע: יענקעל, איך האָב אַ פּלאַן.

— וואָס פאַר אַ פּלאַן — פרעג איך איבער.

— מיין פּלאַן איז — זאָגט זי — אז מיר זאָלען ווייטער געהן זוכען.

זאָג איך: ס'איז זעהר א גוטער פּלאַן, נאָר איין חסרון.

— וואָס פאר א חסרון?

— דער חסרון איז — זאָג איך — וואָס די פּיס ברעכען מיר.

זאָגט זי: ביי מיר אויך דער אייגענער חסרון.

זאָג איך: לאָמיר אַהיים געהן, זיך אָפּרוהען א ביסעל און דאַן וועלען מיר ווייטער געהן...

אין אַ האָספּיטאַל.

הויכער איד, וואָס אלע האָבען גערופען אייזיק, איז אַמאָל קראַנק געוואָרען. האָבען לאַנדסלייט זיך גע־וואונדערט: סטייטש, אַ איד וואָס אלע רופען אייזיק זאָל זיין קראַנק? אָבער אייזיק האָט ניט געהערט זיינע לאַנדסלייט און געקרענקט.

אזוי ווי ער האָט געהאט אָבגעשפּאָרט עטליכע דאָלאר אין באַנק (זיין באנק האָט זיך דוקא ניט צוגעמאכט), האָט אייזיק'ס פרוי, נעבע, ארויסגענומען דאָס גאנצע קאפּיטאל, אן ערך פינף און פערציג דאָלאר, און מען האָט אָנגעהויבען געהן צו דאָקטוירים. נו, ווייסט איהר דאָך שוין די אַמעריקאנער דאָקטוירים — די גע־וועזענע העמדעל־נייהער. האָט איינער געזאָגט, אַז אייזיק האָט אַ „טאָטש"; אַ צווייטער — אַז ער ליידעט פון „ראָמאטעס"; אַ דריטער — אַז ער האָט אַסטמאַ.

אַז אייזיק'ס פרוי האָט געזעהן, אַז די פינף און פערציג דאָלאר האָבען שוין געזאָגט „גוד־ביי", האָט זי פערזעצט אַן איבערבעט און איז אוועק מיט איהר אייזיק'ן צו אַ פּראָפעסאָר. האָט דער פּראָפעסאָר אונטערזוכט אייזיק'ן און איהם געזאָגט, אַז ער איז — ניט געזונד.

פרעגט אייזיק דעם פּראָפעסאָר:

— וואָס טהוט מען?

ענטפערט דער פּראָפעסאָר:

— ווען איהר זאָלט זיין אַ רייכער מענש, וואָלט איך אייך גע־מאַכט אַן אָפּערייישאָן. איהר ברויכט זעהר אַ גרויסע אָפּערייישאָן.

אָבער אַזוי ווי איהר זייט אַז אָרימאַן, מוזט איהר אַוועק אין אַ שטאָדטישען האָספּיטאַל. דאָרטען נעהמט מען ניט קיין געלד.

איז דער אָרימער אייזיק אַוועק אין אַ שטאָדטישען האָספּי־טאַל. האָט מען איהם דאָרט אונטערזוכט און ערקלעהרט, אַז איהם איז גאָרניט. ער האָט בלויז אַפּענדיסיטיס... אַז ער מוז שוין האָ־בען אַן אָפּעריישאַן. אויב ניט — שטאַרבט ער.

רופט זיך אָב אייזיק מיט אַ וויינענדיגער שטימע:

— טהוט מיט מיר וואָס אייער הארץ גלוסט, אַבי ראַטעוועט מיך. איך האָב אַ ווייב מיט פיער קינדער.

האָט מען איהם געמאַכט אַ וואַנע, אָנגעטהאָן אַ ווייס העמד, געגעבען עפּעס צו שמעקען און ער איז איינגעשלאָפען.

אין עטליכע שטונדען אַרום, אַז אייזיק האָט געעפענט די אויגען, האָט ער דערזעהן, אַז ער געפינט זיך אין אַ צימער מיט נאָך זעקס פּאַציענטען, וואָס זיינען אויך אָפּערירט געוואָרען אויף אַפּענדיסיטיס, און אויך אידען.

— נו, אַ דאַנק דעם אויבערשטען! — האָט אייזיק אויסגע־רופען — וואָס איך בין שוין אַריבערגעקומען בשלום די אָפּעראַציע.

— איהר קענט נאָך ניט וויסען! — האָט איינער פון די זעקס פּאַציענטען געזאָגט — אַז מען האָט מיך אָפּערירט, האָב איך אויך געמיינט, אַז איך בין שוין פּטור. ערשט שפּעטער מיט עטליכע שטונדען האָט זיך דער פּראָפּעסאָר געכאַפּט, אַז ער האָט ביי מיר אין בויך פערגעסען עפּעס אַ שעהר. האָט ער גאַנץ שעהן איבער־אַ־נייעס געמוזט עפענען דעם שניט...

— ריכטיג ווי געלד! — רופט זיך אָפּ אַן אַנדערער פון די זעקס פּאַציענטען — מיך, אַז מען האָט אָפּערירט, האָט דער פּראָ־פעסאָר פערגעסען אין בויך אַ צוועלנגעל מיט אַ קליין מעסערעל.

רופט זיך אָפּ אַ דריטער, אַ בלאַס אידעל, מיט אַ שוואַרץ בער־דיל:

— און ביי מיר אין בויך האָט דער פּראָפעסאָר פערגעסען אַ זענגעל. אַ גאַנצען מעת לעת איז דאָס זעגעל דאָרטען געלעגען ביז ער האָט זיך דערמאָנט, אַז מען דאַרף עס אַרויסנעהמען...

— איהר שפּיעלט זיך עפּעס מיט אונזערע פּראָפעסאָרען! — דערהערט זיך אַ שוואַך קול פון נאָך אַ קראַנקען — אַ גאַליציאַנער איד מיט אַ יאַרמולקע אויפ'ן קאָפּ — און ביי מיר אין בויך האָט דער פּראָפעסאָר פערגעסען דעם גאַנצען סעטשעל מיט די אינסטרו־מענטען... און אַז ער האָט דאָס ארויסגענומען און צוריק פער־נייהט דעם בויך, האָט ער זיך מיט אַ שעה שפּעטער דערמאָנט, אַז ער האָט נאָך דאָרט פערגעסען אַ האַנד־טוך. האָט ער ווידער אויפ־געטרענט די נאָט, ארויסגענומען דעם האַנד־טוך און ווידער פער־נייהט. די געשיכטע האָט מיך אַזוי פּינדראַסען, אַז איך האָב אויס־גערופען שטאַרק אין כעס: — „הערר פּראָפעסאָר, וואָס טויג אייך אַלע מאָל עפענען און פערנייהען, פערנייהען און עפענען, פּטור'ן צייט פאַר גאַרנישט; אַ מעהר מאַכט מיר דעם בויך מיט קנעפּ־לאַך אָדער מיט העקלאַך, וועט איהר דאַך קיין באַרער ניט האָבען".

און אַזוי ווי אייזיק ליגט און הערט זיך אויס די מעשיות פון די קראַנקע אידען, בעווייזט זיך דער פּראָפעסאָר אין טהיר און טהוט אַ פרעג: „קינדערלאַך, האָט אימיצער פון אייך אפשר גע־זעהן מיין סילקענעם אמברעלאַ?"

דער אָרימער אייזיק האָט באַלד אוועקגע'חלש'ט...

אַ מיטעל צו קריגען אַ רעיז.

אַטיע דער בייסטער איז אוועק מיט אַ רחמנות־פנים צו זיין באָס און געבעטען אַ רעיז.

האָט איהם דער באָס געענטפערט, אַז אַ רעיז איז אַן ערעלע זאַך.

האָט מאַטיע געסטראשעט צו פערלאַזען דעם שאַפּ.

איז דער באָס געוואָרען ווייכער און איהם געפרעגט וויפיעל ער פערדיענט.

האָט מאַטיע געענטפערט, אַז ער בּערדיענט סך הכל 18 דאָלאר אַ וואָך.

האָט איהם דער באָס געפרעגט:

— האָט איהר אַ פרוי?

— יאָ, האָט מאַטיע געענטפערט.

— אַ שעהנע?

— ניין.

— אַ יונגע?

— ניין.

— אַ געזונטע?

— ניין.

— און קינדער?

— קינדער האָב איך אַכט, זאָלען געזונד זיין.

— און קיינער ארבייט ניט?

— דאָס עלטסטע, אַ מיידעל, איז ערשט 12 יאָהר.

— וועלל, האָט דער באָס געענטפערט, איך וועל איך מאָרגען

נאכמיטאג בעזוכען. אויב איך וועל אויסגעפינען, אז איהר בלאפט ניט, אז איהר האט טאקע א קראנקע פרוי מיט אכט קינדער, וועל איך אייך געבען א רעיז.

פארנאכט, ווען מאטיע איז געקומען פון שאפ, האט ער דער־צעהלט זיין פרוי וועגען דעם געשפרעך וואס ער האט געהאט מיט'ן באס, וואס דער באס האט געפרעגט און וואס ער, מאטיע, האט געענטפערט.

איז זיין ווייבעל געווארען אין כעס:

— נאך וואס האסטו איהם ניט געזאגט דעם אמת, אז מיר האבען בלויז דריי קינדער? און נאך וואס האסטו מיך פאר איהם פארגעשטעלט פאר א מיאוס'ע, א קראנקע און אן אלטע?

— ווייל אנדערש קען מען ביי איהם קיין רעיז ניט בעקומען. מען מוז איהם בלאפען! און דאס וואס איך האב דיר פאר איהם פארגעשטעלט פאר א מיאוס'ע, א קראנקע און אן אלטע, איז דאס דערפאר, וואס ער איז א גרויסער אויסוואורף, א שארלאטאן! ער האט שוין א סך ווייבלאך פערפיהרט. אט האט מיר זעליג דער פרעסער דערצעהלט, אז זיין ווייבעל איז שוין אויך געווארען מיט'ן באס א גאנצע שמעלקע. האב איך געמוזט אזוי האנדלען.

— אויב אזוי האסטו גוט געטהאן! — האט בעמערקט די מאטכע — אבער...

— וואס אבער?

—,וואס וועט זיין, אז ער וועט מארגען קומען?

— האב איך א פלאן. דער פלאן איז, אז מיר זאלען ביי דער מיסעס גיטעלסאן, פון ערשטען פלאר, אנטלייהען איהרע דריי קינ־דער און ביי מיסעס בלום איהרע צוויי קינדער, וועלען מיר הא־בען צוזאמען אכט.

— און וואס וועט זיין מיט מיר אליין?

— דו וועסט ארויס פון הויז און אויף דיין ארט וועל איך אוועקזעצען די מיסעס זאלמענסאן פון טאפ פלאר. זי איז א מיאוס'ע און אן אלטע און א קראנקע.

און אזוי איז טאקע געווען: מאטיע און די מאטיכע זיינען אריין צו די שכנים און זיי ערקלעהרט ווענען וואס דא האנדעלט זיך, און צוגעזאגט די שכנים, אז ווען עס וועט זיך אמאל האנדלען ביי זיי וועגען אזא געשיכטע, וועט מען זיי אפדיענען, וועלען זיי אויס־לייהען זייערע קינדער.

האבען די שכנים צוגעשטימט. בלויז די מיסעס בלום האט זיך נעקווענקעלט: „איהר סעמעלע וועט צוליעב דעם ניט קענען געהן אין סקוהל". אבער מען האט זי איבערגערעדט.

אויף מארגען, באלד נאכמיטאג, איז מאטיע'ס שעהנע ווייבעל ארויס פון הויז און זיך אוועקגעזעצט אין דרויסען אויפ'ן סטעפּ, און מאטיע האט צוזאמענגעשלעפּט די פינף פרעמדע קינ־דער מיט דער קראנקער צובראכענער מיסעס זאלמענסאן.

מאטיע האט זיי אלעמען אנגעזאגט ווי זיי דארפען שפּיעלען זייערע ראלען, ווי זיי דארפען עקטען.

ארום צוויי א זייגער איז צוגעקומען צום סטופּ א מאן אין א ווייסען „פּאלם בימטש" סוט, מיט א פיינעם פּאנאמא־הוט, און געפרעגט — טאקע ביי מאטיע'ס ווייבעל — אויב אין דער הויז וואהנט איינער א מאטיע.

האט די מאטיכע פערשטאנען, אז דאס איז דער באס, האט זי איהם געזאגט „יא" און דער באס איז אריין אין הויז.

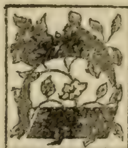
אין שטוב, ביי מאטיע'ן, איז געווען א רעגעלער גיהנום! די פינף פרעמדע קינדער האבען זיך געשלאגען מיט מאטיע'ס דריי קינדער. און די מיסעס זאלמענסאן האט געמאכט געוואלדען און מאטיע אליין האט געסטראשעט די קינדער: „אויב זיי וועלען זיך ניט סטאפּען ממית'ן, וועט ער זיי דער'הרג'ענען".

די מיסעס זאלמענסאן האט זיך פארגעשטעלט פאר מאטיע'ס פרוי: „איך בין דאס די מאמע פון די אכט מזיקים!" — און דערביי האט זי געמאכט א וויינענדיג פּנים — — —

— — — — — — — — — — — —

מיט צוויי טעג שפּעטער האט מאטיע בעקומען א רעיז דריי דאלאר.

ביזי ביי תכריכים...

אטעל האריאפ איז תמיד ביזי. ער האט נאך אין אמעריקא קיין איין טאג ניט געסטאפט: ער אר־ בייט ביי תכריכים.

פון קיין סטרייק ווייסט ער אויך ניט. קוים רעדט ער ארוים דאסווארט „סטרייק", ווערט דער באס א פערציטערטער און מאטעל כאפט א רעיז.

ער ארבייט אי שבת, אי יום־טוב, האט קיינמאל קיין צייט צו רעדען מיט א מיידעל.

די איינציגע טעג וואס ער האט צייט, איז ראש השנה און יום־כפור. די דריי טעג איז דער שאפ זיינער פערמאכט.

האט ער זיך טאקע לעצטען ראש השנה בעקענט מיט זיינע א לאנדס־מיידעל, א בדחנ'ס א טאכטער. א שעהנע מיידעל נאר א קרענקליכע.

יום כפור איז ער שוין געווען פערליעבט אין איהר, און איהר צוגעזאגט צו הייראטהען ביי דער „ערשטער בעסטער געלעגענ־ הייט".

איהר פאטער, דער בדחן, איז געווען העכסט צופריעדען. בלויז די מאמע האט זיך געברעקעלט:

— עס געפעהלט מיר ניט זיין פרנסה, — האט זי געטענה'ט— וואו איז דאס געהערט געווארען, אז א יונגערמאן פון פיער און צוואנציג יאהר זאל ארבייטען טאג און נאכט ביי תכריכים?

האט איהר דער בדחן געגעבען צו פערשטעהן, אז דאס וואס ער ארבייט סטעדי איז מעהר ווערטה ווי אלעס. און דאס וואס ער ארבייט ביי תכריכים איז בלאטע. ס'איז פונקט אזא נויטיגער ארטיקעל ווי עסען.

האָט זי זיך בערוהיגט, די מאַמע איהרע.

איינמאָל האָט מאַטעל בעקומען די גריפּ. האָט איהם דער באָס אַהיים געשיקט ער זאָל זיך אויסשוויצען. האָט ער זיך בענוצט מיט דער צייט און איז אַ חתן געוואָרען: מען האָט געשריבען תנאים און געבראָכען טעלער. די חתונה האָט מען אָבגעלעגט אויף אַ האַלב יאָהר.

צוויי חדשים פאר דער חתונה האָט מען געדונגען אַ האָלל. בעשטעלט קלעזמער, בעזאָרגט אַ קעכין, געאָרדערט אינוויטיישאָנס און זיי אויסגעשיקט.

דער חתן האָט אונטער דער צייט כמעט ניט בעזוכט די כלה. ער האָט געאַרבייט אָווערטיימס. צוליעב דעם יקרות זיינען אַ סך קבצנים געשטאָרבען פון הונגער, און די ביזי ביי תכריכים האָט זיך צופלאַקערט...

דער חתן האָט געלאָזט וויסען, אַז די חופּה זאָל זיין ניט פריהער ווי צוויי אַ זייגער נאָך האַלבע נאַכט. ווייל ביז איינס אַרבייט ער אָווערטיימס און אַ שטונדע צייט דאַרף ער האָבען זיך ארומצוואַשען און זיך אָנצוטהאָן.

האָט מען געפאָלגט דעם חתן. „ביזנעס בעפאָר פּלעזשור“ — האָט זיך דער בדחן געוויצעלט.

דער טאָג פון דער חתונה איז געקומען. די כלה זיצט שוין אין האָלל אין איהר ווייסען חופּה־שלייער, מיט אַ בוקעט בלומען אין האַנד. די קלעזמער שפּיעלען, מיידלאַך מיט בחורים טאַנצען, דער בדחן נעהמט אַרום אַ פּרעהליכער און „קוואַקעט“ מיט נייע גראַמען פאַר „כלה בעזעצענים“. ער וויל זיין טאַכטער בעזעצען שעהנער ווי ער בעזעצט ווילד־פרעמדע כלות.

צעהן אַ זייגער ביינאַכט. די האָלל איז געפּאַקט. דעם חתנ׳ס אַ שוועסטער און אַ שוואָגער (דער חתן איז אַ יתום) שמייען אַרום צווישען די טאַנצענדע פּאָרלעך און זייערע אויגען פינקלען פון שמחה.

צוועלף אַ זייגער נאָך האַלבע נאַכט קומט אָן אַ שליח פון

שאַפּ, וואו דער חתן ארבייט, אז דער כלה'ס פאָטער זאָל שוין צוקומען. דער חתן וויל איהם זעהר נויטיג זעהן.

ווערט אַ גערודער, אַ געפּילדער. די כלה דערשרעקט זיך:
ווער וויסט? טאָמער האָט דער חתן חרטה אויפ'ן שידוך?

די כלה'ס מאמע קוויטשעט און דער טאטע פליהט אוועק אין שאפּ הערען וואָס דער חתן וויל.

אין צוואַנציג מינוטען ארום קומט דער טאטע צוריק אַ פרעה־ליכער, שטעלט זיך אוועק נעבען דער פּיאַנאַ און שרייט אויס הויך אויפ'ן קול:

— אינדיאַנער! פערמאַכט אייערע פּיסקעס! לאָזט רעדען אַ קלינגערען פון אייך!

דער גערודער שטילט זיך אביסעל איין. דער טאַטע דערצעהלט, אַז דער באָס לאָזט ניט דעם חתן געהן צו דער חופּה, ווייל ס'איז ערשט פאַרנאַכט אריינגעפאלען זעהר אַ גרויסער אָרדער וואָס מוז פאַרטיג ווערען ביז ניין אַ זייגער אין דער פריה. און דער חתן מוז דארום ארביימען אַ גאַנצע נאַכט. אויב דער חתן זאָל פער־לאָזען די ארבייט און געהן צו דער חופּה, וועט ער פערלירען דעם דזשאב. סיידען, זאָגט דער באָס, מיר זאָלען אַבשטעלען די חופּה אין שאַפּ.

איז געבליבען נאָכצוגעבען דעם באָס.

אין אַ האלבע שעה ארום איז שוין אין שאפּ געווען אויפגעשטעלט די חופּה. דער חתן האָט אַבגעשטעלט אויף אַ ווײלע די מאַ־שין און איבער'ן גאנצען שאפּ האָט זיך צוגאָסען דעם מסדר קדושין'ס שטימע:

„קול חתן וקול כלה!"

אז דער מסדר קדושין האָט געהאט אויסגענגאַרגעלט די „שבע ברכות", זיינען זיך די מחותנים ארויפגעפאלען אויף די העלזער און זיך צוקושט.

און די ארבייטער פון שאפּ, מיט תכריכים אין די הענד, האָ־בען אויסגערופען: „מזל טוב! מזל טוב!"...

— — — — — — — — — — — —

אַלע הינט האָבען איין פּנים.

יינמאָל, בשעת אסתר, די שעהנסטע מיידעל פון שאַפּ, איז געזעסען איינגעבויגען איבער דער מאשין, האָט זיך אונטערגעגנב'עט אַן ארבייטער, אַ בחור מיט רויטע ליפּען, און אסתר'ן אַ קוש געטהאָן אין האַלז און אַ שטאַרקען קניפּ געטהאָן אין האנד.

איז אסתר באַלד אַוועקגעלאָפען צום פאָרמאַן און האָט אָנגעקלאָגט דעם ארבייטער.

האָט זיך דער פאָרמאַן געהייסען ווייזען דעם פּלאַץ וואו דער ארבייטער האָט איהר אַ קניפּ געטהאָן.

האָט אסתר אויפגעשאַרצט דעם ארבעל ביז צו דער פּאַכוויע און געוויזען דעם פאָרמאַן די האנד מיט'ן רויטען צייכען.

בעטראַכט דער פאָרמאַן אסתר'ס ווייסע האנד און זאָגט:

— אַזאַ געמיינער, ניעדערטרעכטיגער קערל! נעהמט אַזאַ ווייס הענטעל און קנייפּט עס. איך וועל איהם שוין ווייזען!

און דערווייל נעהמט ער אַליין גלעטען איהר האנד אזוי פּרעך, אַז אסתר געפינט זיך שטאַרק בעליידיגט און רופט אויס:

— איהר זייט אַ לומפּ! אַ גראָביאַן! און זי רייסט זיך אַרויס פון זיינע הענד און לויפט גלייך צום דעזיינער, מיסטער שנוק, און קלאָגט אַן פאר איהם דעם פאָרמאַן.

ווי נור דער דעזיינער האָט אויסגעהערט אסתר'ס קלאַגע, האָט ער באַלד בעפוילען זי זאָל אזוי גוט זיין און זיך אויסטהאָן דאָס ווייסטעל, ער וויל זעהן וואו דער ארבייטער האָט איהר אַ קניפּ געטהאָן.

— צו וואס עפעס אויסטהאן דאס וויסטעל? איהר גלויבט מיר ניט?

— איך מוז בעטראכטען דעם פלאץ, — ענטפערט דער רעזיי־נער, און די אויגען זיינע צוברענגען זיך ווי ביי א ווילדער חיה.

האט אסתר אויסגעטהאן דאס וויסטעל. האט זיך דער רע־זיינער צורעכט געמאכט די ברילען און גענומען בעטראכטען אסתר'ס האלז און איהר ווייסע האנד. און איידער אסתר האט זיך ארומגעזעהן, האט שוין דער רעזיינער א גלעט געטהאן אסתר'ן, נאך פרעכער ווי דער פארמאן.

האט אסתר קיין סך ניט געטראכט און איהם ארונטערגעווארפען די ברילען פון נאז, און הויך אויפ'ן קול אויסגעשריען:

— פאסקודניאק!

און באלד איז זי ארייגעלאפען אין אפיס צום באס און אנגעקלאגט פאר איהם דעם רעזיינער.

אז דער באס האט אויסגעהערט אסתר'ן, איז ער זעהר גע־ריהרט געווארען... דאס זיינען ניט קיין מענשען — האט ער גע־זאגט — נור ווילדע בעסטיעס! שיסען דארף מען זיי; פער'־סם'ען דארף מען זיי!

אין דער זעלבער צייט האט דער באס אנגענומען אסתר'ן פאר'ן האנד, איהר א שלעפ געטהאן צו זיך, און מיט טריפה'נע בליקען בעטראכט אסתר'ס האלז, איהר יונגע ברוסט, איהרע שווארצע פער'חלומ'טע אויגען און גענומען שטאמלען:

— הייסט דאס... הייסט דאס... אז דער פארמאן האט דיך א קוש געטהאן, הא?

— אי דער פארמאן, אי דער רעזיינער, אי דער ארבייטער, האט זיך אסתר בעקלאגט.

— און געקניפען אויך? — פרעגט דער באס.

— יא, — ענטפערט אסתר — געקניפען אויך.

— אי־אי־אי! — האט זיך דער באס צוקאכט — געקניפען אויך! טא זיי אזוי גוט און טהו זיך אויס דאס וויסטעל. איך

וויל זעהן די סמנים מיט מיינע אייגענע אויגען. איך בין א בעלן א קוק צו טהאן אויף די צייכענס און זיך איבערצייגען...

— וואס? איהר גלויבט מיר אויך ניט? — פרעגט אסתר מיט טרעהרען אין די אויגען.

— איך גלויב דיר יא... פאר וואס זאל איך דיר עפּעס ניט גלויבען?... נאר ס'איז בעסער אז מען איבערצייגט זיך, פערשטעהסט?...

האט אסתר געפּאלגט דעם באס און זיך אויסגעטהאן דאס ווייסטעל.

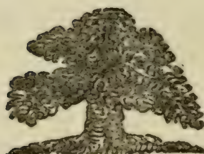
אז דער באס האט דערזעהן אסתר'ס קלאהרען האלז, און איהר ווייסען ארעם, האט ער ביי איהר א פרעג געטהאן מיט א נאריש שמייבעלע:

— הע, הע... ווי וואלט געווען, אז איך זאל דיר אויך א קוש טהאן, אט־דא־גא, אין דעם גריבעלע פון עלענבויגען? הע, הע... דיר וועט דאס קיין רעה ניט טהאן און איך וועל הנאה האבען...

אסתר איז געבליבען שטעהן ווי א פערגליווערטע! באלד איז זי געקומען צו זיך און מיט כעס א שפּיי געטהאן דעם באס גליידך אין פּנים אריין!

און פערלאזענדיג דעם אפּיס האט זי אויסגערופען:

— אלע הינט האבען איין פּנים!

ער בעט א „דזשאב“ פאר דזשייקאב שיף.

י פיהלט איהר זיך נאכ'ן סטרייק? — פרעג איך אז עלטערען אידען, א פרעסער ביי קלאוקס — ווי געהט עס איך ביי דער ארבייט?

— זעהר גוט! — ענטפערט ער — איך ארבייט, פערדיען ניט שלעכט; בין צופריעדען מיט'ן סעטעלמענט; אלץ איז גוט. נור.

— וואס נור?

— איך בין צופריעדען און צופריעדען און דאך ניט צופריעדען — טהוט א זיפץ דער פרעסער.

— איך פערשטעה אייך ניט.

— די יוניאן פערשטעהט מיר אויך ניט. מיין פרוי רופט מיך משוגענער; די לאנדסלייט לאכען פון מיר; די קינדער מאכען חוזק; אבער איך האלט זיך ביי מיינס. איך זאג, אז מען האט געגען איהם בעגאנגען א גרויסע עולה.

ער האט דאס זיכער ניט פערדיענט ביי אונז, קלאוק־מאכער... איך מיין דעם העררן יעקב שיף.

— וואס פאר אן עולה האט מען געגען איהם בעגאנגען?

— וואס מען האט איהם געלאזט שטעהן אהן א דזשאב.

— עפעס באלבעט איהר און איך וויים ניט וואס איהר באלבעט. וואס מיינט איהר, רעדט אפענע דבורים! איך האב פיינט האלבע ווערטער!

— איך מיין את־וואס: די גאנצע צייט פון דעם קלאוק־מאכער סטרייק איז יעקב שיף געשטאנען מיט אונז; געררעדט אויף אונזערע מיטינגען; געטרייעט מאכען שלום; ג ע ג ע ב ע ן

שטיצע; געזאמעלט שטיצע; געהאט אסיפות מיט'ן סיטי מעיר, ניט געגעסען, ניט געטרונקען. צום סוף קומט זיך צו געהן די יוניאן, איך מיין די פיהרער פון די יוניאן, און סעטלען דעם סטרייק, ארבייטען אויס אלע קאנדישאנס און מען לאזט אונז ווי־סען, אז אלעס איז געסעטעלט און מען הייסט אונז צוריקגעהן ארבייטען. און מיר געהען, און דוקא מיט שמחה; מיט מיוזיק, און וואס עס איז געווארען מיט איהם, מיט יעקב שיף, אארט קיינעם ניט. איהר פערשטעהט א יושר? א מענש ארבייט די גאנצע צייט פאר אונז און, אז ס'קומט צום סעטלען, לאזט מען איהם שטעהן ניט אהער ניט אהין און גאר ניט. עס זאל דאס ווער עס איז א פרעג טהאן וואו ער איז אהינגעקומען? וואס טהוט ער? פון וואנען לעבט ער? האט ער אויף שבת? קיינעם קימערט ניט!

איך האב שוין נאכגעפרעגט ביי פערשיעדענע ארבייטער אין וואס פאר א שאפ ער ארבייט, ביי וואס פאר א באס — אבער קיינער ווייסט ניט. אלעמען האט די יוניאן בעזארגט, נור ניט איהם. פאר וואס? פאר וועו?

בעקומט מיר טאקע ניט מיין דזשאב. ווי קען איך רוהיג עסען א שטיקעל ברויט, טרינקען א גלעזעל סאדא, פאהרען מיט דער פרוי אין בראנקס פארק, האבען פלעזשור, וויסענדיג, אז יעקב שיף איז געבליבען עלענד ווי אויפ'ן וואסער?

— וואס־זשע ווילט איהר זאל איך טהאן פאר דעם דאזיגען יעקב שיף? — פרעג איך דעם אלטען, עהרליכען, נאאיווען פרע־סער.

— איך וויל, אז די יוניאן זאל אויסגעפינען וואו ער איז, ביי וועמען ער האלט זיך אויף, ארייננעהמען איהם אין דער יוניאן, איהם מאכען פאר א גוט־שטעהענדען מעמבער, איהם ארויסגעבען א ביכעל אדער א ווארקינג־קארד און אויסזוכען פאר איהם א שטיקעל דזשאבעל. אז ער וועט זיין פערזארגט, וועט מיר בע־קומען די ארבייט.

— און וואס וועט זיין, אז די יוניאן וועט איהם ניט קענען אויסגעפינען?

— וואָס הייסט דאָס עפּעס ניט קענען? אז מען וויל קען מען! אויף דאַרויף זיינען דאָך פאַראַן פּייפּערס. אז מען געפינט אוים די „פערשוואונדענע מענער" וואָס געפינען זיך אין אַל־די־שווארצע יאָהרען, וועט מען דאָך יעקב שיפּ'ן אוראי אויסגעפינען. די וועלט שלאָפט ניט. מענשען לעזען פּייפּערס.

— האָט איהר שוין געפּרובט אייער פּלאַן איבערגעבען צו דער יוניאָן? — האָב איך איהם געפּרעגט.

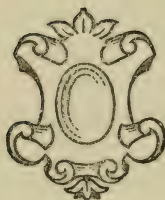
— שור! — האָט ער אויסגערופען.

— נו?

— גאָר ניט. זיי לאַכען פון מיר; זיי זאָגען, אז זיי קענען איהם, יעקב שיפּ'ן, ניט אריינגעהמען אין דער יוניאָן, מחמת ער איז אַ קאַליקע אַ בעל־מלאכה; אז קיין באָס וועט איהם ניט וועלען האַלטען. מ'וועט פון איהם האָבען אַ סך טראָבעל.

פרעג איך אייך, איז דאָס אַן ענטפער?

און דער פּרעסער האָט אַ טיעפען זיפץ געטהאָן...

הערשעל.

ז הערשעל דער שוסטער האט בעקומען א „טאטש" אויף די לונגען, איז מען באלד אוועק צו זיינעם א ברודער, וואס איז א פרעזידענט אין א פעראיין ער זאל זעהען עפעס העלפען.

האט הערשעל'ס ברודער ערקלעהרט, אז ער אליין האט אויך א „טאטש" און ער דארף אליין האבען הילף. מען זאל טרייען געהן צו די לאנדסלייט, אפשר וועלען זיי מאכען פאר איהם א שטיקעל בענעפיט.

האט מען זיך געזעהן מיט עטליכע לאנדסלייט. האבען די לאנדסלייט ערקלעהרט, אז זיי אליין געהען אויך ארום מיט א „טאטש", אז זיי שפייען אלע מיט בלוט... און ס'וואלט געווען א יושר גדול, אז מען זאל זעהן עפעס טהאן פאר זיי אויך. אויב מען קען זיי ניט געבען קיין געלד, זאל מען זיי כאטש אהעקשיקען אין דענווער קאלאראדא און פערזארגען זייערע ווייבער און קינדער.

מעהר פערלאנגען זיי ניט.

דאך האבען זיך געפונען אזעלכע לאנדסלייט, וואס האבען נאך ניט קיין „טאטש", און זיי האבען זיך אונטערגענומען עפעס טהאן פאר הערשעל דעם שוסטער.

די ערשטע זאך האבען זיי געמאכט א ראפעל. זיי האבען אויסגעראפעלט א טאן קויהלען. אבער קיין ערפאלג איז ניט געווען; פערקעהרט: מען האט נאך צוגעלעגט צום ראפעל א דאלאר מיט א קוואדער.

האט מען בעשלאסען צו מאכען א דענס צוזאמען מיט א קאנ־צערט. האט מען ווידער דערלעגט — ניט קיין סך: עלף ראלאר.

האט מען בעשלאסען מאכען א פיקניק. איז אין דעם טאג פון פיקניק געווען א גוס רעגען, און מען האט דערלעגט פערצעהן ראלאר.

האט מען בעשלאסען מעהר ניט צו מאכען קיינע אונטער־נעהמונגען.

וואס־זשע זאל מען פארט טהאן? הערשעל געהט דאך אוים ווי א ליכט? איז דא א פלאן: אזוי ווי צווישען די לאנדסלייט געפינט זיך איינער, וואס מען האלט איהם פאר א נגיד, א איד וואס פעדעלט מיט אמברעלאס, זאל א קאמיטע פון זיעבען ארי־בערגעהן צו איהם און פערלאנגען שטיצע פאר הערשלען.

דער פלאן איז אויפגענומען געווארען מיט גרויס בעגייסטע־רונג.

אין א רעגענדיגען טאג זיינען מיר אוועק צו דעם אמברעלאר־פעדלער.

איז ער אין דער היים ניט געווען. זיין פרוי האט אונז גע־הייסען געהן אין דילענסי סטריט לעבען בריק, ער שטעהט דארט מיט אמברעלאס.

מיר האבען איהם געטראפען, דעם „נגיד"; ער איז געשטאנען א דורכגעווייקטער ווי א קאץ, ניט קיין אבגעשייווטער און געל ווי וואקס. א שעהנערען פון איהם לעגט מען אין דר'ערד אריין.

אויסהערענדיג אונזער פערלאנג, האט דער אמברעלא פעדלער געזאגט:

— עס איז טאקע א רחמנות אויף הערשלען, א טאטע פון זיעבען קינדער, אבער העלפען קען איך איהם ניט. ערשטענס, האב איך אויך א גרויסע פאמיליע מפרנס צו זיין, צווייטענס, האב איך אויך א „טאטש". און ניט פון היינט אן; ווען איך האב גענומען הוסטען און שפייען מיט בלוט, איז נאך הערשעל געווען אין בויבעריק.

אויסהערענדיג דעם אמברעלא־פעדלער, רוף איך זיך אב צו איהם:

— אבער איהר זייט דאך ניט קיין שוסטער; איהר זיינט דאך א ביזנעס־מאן, א מענש וואס ווערט געשאצט אין געלד. מיט הונדערט דאלאר וואלט איהר הערשלען געראטעוועט.

— א ביסעל געלד האב איך טאקע. אבער ביז א הונדערטער איז נאך א גאנץ ווייטער מהלך. ווען איך זאל האבען ניין מאל אזוי פיעל געלד וויפיעל איך האב, און דאן נאך א צעהן דאלאר, וואלט איך כמעט געהאט א הונדערטער.

אויף מארגען איז זיך די זיעבענער קאמיטע ווידער צוזאמענגעקומען און ווידער בעשלאסען צו מאכען אן אונטערנעהמונג. אבער ניט מעהר קיין ראפעלס, מיט פיקניקס, נור א מאסקען־באלל.

מיר האבען זיך גענומען צו דער ארביים, געדונגען א האלל, ארווערטייזט צווישען די לאנדסלייט, אדווערטייזט אין די פייפערס און געוואַרט מיט אונגעדולד אויף דעם ריכטיגען אבענד.

און דער אבענד איז געקומען.

איצטער הערט וואס אמעריקא איז. אז מיר זיינען געקומען אין האלל אריין, האבען מיר דארט געטראפען א אידישע חתונה: א כלה מיט א חתן, מיט מחותנים, מיט געדעקטע טישען, מיט א רעווערענד. עס האט זיך ארויסגעוויזען, אז דער האלל־קיפער האט פערדונגען די זעלבע האלל אויף דעם זעלבען אבענד אי פאר אונזער מאסקען־באלל אי פאר א התונה.

האט זיך ווידער אויסגעלאזט א בוידים. מיר האבען געמוזט אפלעגען דעם באלל.

— און הערשעל וואס מאכט?

— געשטארבען!

— ווען?

— לעצטען שבת...

טענות פון אַ באָס.

ילט איהר ווערען גראַה און אַלט פאר דער צייט?
ווילט איהר ארומגעהן מיט „טרעהרען־קישע־לאַך“ אונטער די אויגען?
ווילט איהר האָבען אַ געל פּנים ווי וואקס מיט איינגעפאלענע באקען?
ווילט איהר האָבען אַ שטערן מיט טיעפע איינגעשניטענע קנייטשען?
ווילט איהר זיך אָבמוטשען עטליכע יאָהר און שטארבען אין פרעמדע תכריכים?
אויב איהר ווילט אַט די אַלע אויסגערעכענטע „לוקסוסען“, זאָלט איהר „טרייען“ ארבייטען ביי מיין באָס, אין מיין שאַפּ, פאר מיינע ווײדזשעס.

און טאָמער רעדען מיר, ארבייטער, פון אַ סטרייק, איז הי־מעל עפען זיך! מאַכט דער באָס אַזעלכע קולות, אז מען קען איהם הערען אויף אַ מייל די ווייט.

— סטייטש, — טענה׳ט ער, — ווי געהען דאָס מענשען ארונטער סטרייקען אין מיטען דערינען?

וואו איז דאָס געהערט געוואָרען אַזאַ זאַך? ס׳איז דאָך ממש, זאָגט ער, געוואַלד צו שרייען!

אז איהר ווילט שוין, זאָגט ער, יאָ ארונטערגעהן סטרייקען, טאָ מאַכט עס כאָטש אויפ׳ן פריינדליכען וועג: זייט זיך פריהער מיישב מיט מיר. אפשר בין איך גאָר ניט צופריעדען? אפשר וויל איך, אז איהר זאָלט דאָס סטרייקען אייערס אָבלעגען אויף נעקסטען סיזאָן? אפשר וויל איך גאָר אין גאנצען ניט, אז איהר

זאָלט סטרייקען? איך בין דאָך עפּעס אייערער א באָס, צי ניין? איהר ארבייט אפּ ביי מיר אין שאפּ אזוי פיעל יאָהרען, די שעהנ־סטע יאָהרען, די בעסטע יאָהרען, און אז ס'קומט צום סטרייקען געהט איהר סטרייקען אָהן מיין וויסען! וואו איז יושר? וואו איז מענשליכקייט? אמת, איהר האָט געבעטען ביי מיר א רעיז, טאָ איז וואָס? איז ווייל איך האָב אייך דעם רעיז ניט געגעבען, דארפט איהר שוין דערפאר סטרייקען מיט מיר? זאָל איך קרענ־קען אויב איך פערשטעה דאָס! ש'טיינס געזאָגט, וואָס פאר א ווערטה עס האָט היינט א דריי דאָלארדיגער רעיז? — קיי און שפּיי! מ י ט די דריי דאָלאר, ווי א ה ן די דריי דאָלאר! געלד איז נאָך ניט אַלץ! און דאָס וואָס איהר האָט פערלאַנגט קירצערע שטונדען איז אויך בלאָטע! אז מען ארבייט אזוי פיעל, ארבייט מען נאָך עטליכע שטונדען. וואָסי? איהר דארפט קויפען די צייט אויפ'ן פּרשין? ס'קאָסט אייך טהייער? די צייט געהט דאָך סאַי ווי סאַי אַוועק. טאָ זאָל זי כאָטש אַוועקגעהן ארבייטענ־דיג!

נאָר אזוי צי אַזוי, געהט מען צוליעב אַזעלכע קלייניגקייטען ניט אַרונטער אין סטרייק! קינדער טהוען אזוי, אָבער ניט טאַטעס פון קינדער. אידען מיט בערד, מענשען וואָס לעזען אלע טאָג א פּייפּער, דארפען זיין קליגער.

איך בין געווען זיכער, אז איהר וועט אָהן מיר אַזאַ זאַך ניט בעשליסען; אַז איהר וועט זיך מיט מיר בעראַטהען ווי מיט א פריינד. ניט באַלד אַוועקלויפען צו דער „יונע". ווען איהר וואָלט זיך מיט מיר בעראַטהען, וואָלט איך אייך איצט ניט געהייסען אַרונטערגעהן אין סטרייק פאר קיינע געלד! ניט איצט איז די צייט. איצט, ווען ס'איז דאָ א סך ארבייט. ווי לאָזען דאָס מענ־שען איבער אַ פּולען שאפּ מיט באַנדלאָך און מען געהט סטריי־קען. פאר וואָס ניט סטרייקען אויף דער נאכט ווען איהר קומט אהיים פון דער ארבייט? אנשטאָט צו שפּיעלען זיך מיט די קינ־דער, סטרייקט מען בעסער! איהר קענט אויך סטרייקען פּסח, שבועות, סוכות, ראש השנה, יום כפּור — וויפיעל טעג סטאפּט איהר

דורכ'ן יאהר? - נעהמט מען צונויף אט די לעדיגע טעג און מען סטרייקט זיי אפ. ערשטענס וואלט איהר גאר ניט פערלארען; צווייטענס, וואלט איהר מיר קיין רעה ניט געטהאן.

און ווידער צוריק געשמועסט: וואלט מיך שוין דאס סטריי־קען אייערס אזוי ניט פערדראסען, ווען איהר זאלט כאטש ניט ארונטער אלע מיט אמאל, אין איין טאג. וואס, דער טייך ברענט? איהר מוזט דאס דוקא סטרייקען אלע מיט אמאל? דענקט איהר ניט, אז ס'וואלט געווען א סך שעהנער און בעסער און שכל'־דיגער, ווען איהר וואלט ארונטערגעגאנגען סטרייקען איינציג־וויין? יעדע וואך אן אנדערער? ניט דער גאנצער שאפ מיט אמאל? און נאך צורעדען אנדערע שעפער, אז יענע זאלען אויך צושטעהן צו אייך און אייך העלפען סטרייקען? איהר קענט דאך אזוי אב־שטעלען אלע שעפער פון ניו יארק אין איין וואך צייט!

דאס הייסט דאך פשוט גענומען און אומגליקליך געמאכט טויזענדער באסעס! אבער ווען איהר וואלט זיך מיט מיר בערא־טהען פריהער, וואלט איך אייך געזאגט: „קינדערלאך, סטרייקט ניט! טשעפעט זיך אפ פון די יונע! ווער קען זי, ווער ווייסט זי? וואס האט זיך די יונע צו מישען אין אזעלכע זאכען? וואס איז דאס איהרע ביזנעס וויפיעל איהר פערדיענט און וויפיעל שטונדען א וואך איינער ארבייט? וואס דארף זיך איבער־הויפט די יונע אריינמישען צווישען ארבייטער און באסעס?

זאל איך קרענקען, אויב איך פערשטעה דאס!

פאר וואס הלל מופט ניט.

לל וואוינט אין דריי רומס, זיינען זיי א מציאה פופ־צעהן דאלאר, אז מען זאל אין זיי ניט וואוינען.

אבער הלל צאהלט פופצעהן דאלאר און וואוינט דוקא יא אין זיי.

ווען איהר זאלט א פרעג טהאן ביי הלל'ס רומס אויב זיי האבען אמאל אנגעזעהען די ליכטיגע זון, וואלטען זיי אייך אנקוקען ווי א משוגענעם. ווי איינער רעדט: מיר הערען דעם ערשטען מאל, אז ס'איז דא א זונן אויף דער וועלט.

הלל מיט זיין פרוי און דריי קינדער זיינען שוין אזוי אב־געוואהנט פון ליכט, אז ווען זיי קומען ארויס אין דרויסען בעת די זונן שיינט, פערזשמורען זיי באלד די אויגען...

אויך ליידען זיי פון ראמאטעס: דעם ציהט א האנד, יענעם א פוס, איינעם א פלייצע, איינעם אן אקסעל.

רופט מען א דאקטאר, זאגט ער: די רומס זיינען שולדיג.

פרעגט מען א בעקאנטען, זאגט ער אויך, אז די רומס זיינען שולדיג. די פרוי טענה'ט אויך, אז די רומס זיינען שולדיג.

טא פאר וואס זשע מופט ער ניט?

ווייס קיינער ניט. מען ווייס בלויז, אז ער און די פרוי און די קינדער ליידען אויף די אויגען און האבען ראמאטעס...

איינמאל פרעגט איהם די פרוי: הלל, וואס וועט זיין דער סוף? ראמאטעס האבען מיר, בלינד ווערען מיר, טא לאמיר ארויסמופען.

זאגט ער: אלעס יא, נור ניט מופען.

— פאר וואס?

— אזוי, איך מוז ניט!
— וועסט דאך אבער בלינד ווערן.
— וועל איך.
— וועסט דאך שטארבן פון ראמאטעם?
— וועל איך!
— און דיין פרוי און קינדער זיינען ביי דיר גאר ניט?
— גאר ניט.

נעהמט די ארימע פרוי זוכען פלענער ווי אזוי ארויסצוקריגען איהר מאן פון די פינסטערע רומס. פאלט איהר איין, אוועקגעהן צום לענדלארד און איהם אנהעצען ער זאל איהר מאן העכערען די רענט: אנשטאט פופצעהן דאלאר א חודש, זאל ער זיך הייסען געבען זיבענצעהן דאלאר. זי האט גערעכענט, אז איהר הלל וועט קיין זיבעגצעהן דאלאר ניט וועלען צאהלען פאר אזעלכע רומס, וועט ער ארויסמופען.

אבער עס האט ניט געהאלפען. הלל צאהלט מיט צוויי דא-לאר מעהר.

זעהט דער לענדלארד, אז הלל שטעלט זיך ניט אפ אויף א פאר דאלאר, געהט ער און העכערט אליין נאך א דאלאר.

צאהלט שוין הלל אכטצעהן דאלאר.

שרייען דאך אלע שכנים: סטייטש! ווי צאהלט דאס א איד אכטצעהן דאלאר פאר דריי פערפעסטעטע רומקעס? למאי מופט איהר ניט ארוים?

ענטפערט הלל ווידער קורץ און שארף:

— איך מוז ניט.

דערזעהט הלל׳ס ווייבעל, אז ער צאהלט שוין אכטצעהן דאלאר, פערדריסט דאס איהר און זי פרעגט איהם:

— הלל, וואס טהוסטו?

— ניט דיינע ביזנעס — ענטפערט הלל.

געהט זי ווידער אוועק צום לענדלארד און גיט איהם ווידער אן עצה צו העכערען איהר מאן די רענט.

לאזט זיך דער לענדלארד קיין סך ניט בעטען און העכערט איהם נאך צוויי דאלאר.

הלל צאהלט.

הקיצור, דער לענדלארד האט שוין ארויפגעטרייזט אויף איין און צוואנציג דאלאר און —

הלל צאהלט.

— ניט אנדערש — זאגען זיינע פריינד — אז הלל איז חסר דעה, ניט ביים זינען...

בלייבט, אז מען זאל די זאך אונטערזוכען און אויסגעפינען פאר וואס הלל וויל ניט ארויסמופען פון די רומס.

און אט וואס מען האט אויסגעפונען: קעגענאיבער זיין בעדרום געפינט זיך די באד־רום פון צווייטען הויז. און א פאר מאל אין וואך נעהמט זיך דארטען א ווייבעל א וואנע. א שעהנע ווייבעל מיט שווארצע האאר, מיט א ווייס קלאהר לייב ווי געפא־לענער שנעע. ווען זי נעהמט זיך א וואנע, זעהט הלל פון זיין בעד־רום ווי דאס ווייבעל טהוט זיך אויס, ווי זי געהט אריין אין וואסער.

און אט די ווייבעל האלט איהם צוגעבונדען צו די רומס.

אויסגעפונען די געשיכטע, איז מען באלד אריינגעגאנגען צו דער ווייבעל און איהר דערצעהלט אזוי און אזוי: דורך אייך וועלען פינף נפשות בלינד ווערען. אדער מופט ארויס פון דאנען, אדער פערהענגט דאס פענסטער.

האט זי אנגענומען די צווייטע עצה און צוגעפיקסט א פאר־הענגעל.

אז הלל האט דערזעהן דעם פארהענגעל, האט ער א זאג גע־טהאן צו זיין פרוי:

— חוה, שבת געהען מיר זוכען רומס!

אַ קליינינקייט, אונטערשרייבען אַ נאָמען!

יך האָב אמאָל געהאַט אַ באָס איז ער געווען אַ חכם פון דער מה נשתנה.

אז ער האָט אמאָל נעדאַרפט אונטערשרייבען זיין נאָמען אויף אַ טשעק, האָט זיך אפגעטהאָן חושך. ער האָט ארויסגעטריבען פון הויז זיין פרוי, די קינדער, דאָס דיענסט־מיידעל, פערמאַכט אלע טהירען און פענ־סטער, קיין גערויש זאָל איהם ניט שטערען. (זומער פלעגט ער לאָזען לויפען די עלעקטרישע פעכערס, עס זאָל איהם זיין קיהלער).

— אונטערשרייבען אַ נאָמען, — פלעגט ער זאָגען — איז ניט קיין קליינינקייט; דאָס איז אַ קאַטאַרזשנע ארבייט. צו דעם דאַרף מען האָבען אי צייט, אי כח.

אז ער איז געבליבען אליין אין הויז, האָט ער אַרונטער־געוואָרפען פון זיך דאָס היטעל, דאָס רעקעל, די וועסט, דעם קאָלער מיט דער נעקטאַי; פערקאַשערט די ארבעל, אוועקגעלייגט אַ ווייך קישעלע אויפ'ן טשער, זיך אוועקגעזעצט, אַנגעשפּיגען אין דער רעכטער האנד, ארויסגענומען פון שרייב־טיש אַ גאָלדענע פּאַנטען פּען, אָנגעפילט איהר מיט טינט און זיך גענומען צו דער אַרבייט: אונטערשרייבען דעם טשעק.

אָבער דאָ האָט זיך אָנגעהויבען פאַר איהם אַ סדרה פון מאַ־טערניש! עפּעס איז איהם תמיד געווען די „ליין" פאַר זיין נאָמען צו קורץ...

למשל: געהייסען האָט ער שייקע קאַנטראַוויץ. פלעגט זיך דער שייקע קאַנטראַ אוועקשטעלען און דער וויץ — ניט. דעם „וויץ" האָט ער שוין געמוזט צושרייבען אויפ'ן טיש...

חוץ דעם האט ער געהאט אנדערע צרות: עס פלעגט קלעקען...
איידער ער האט זיך נאך ריכטיג צוגעריהרט, פלעגט באלד פון
שפיץ־פעדער ארונטערקאפּען א שווארצער טראפּען טינט גלייך
אויפ'ן טשעק ארויף און אנמאכען א חורבן! ביי איהם אליין
פלעגט אלצדינג זיין איינגעשמירט אין טינט: די פינגער, די
שפּיץ נאז, די הויזען, דאס ווייסע העמד און דער גאנצער שרייבי
טיש.

אז ניט, האט זיך זיין גאלדענע פאנטאן־פען איינגעשפּארט און
גאר ניט געוואלט ארבייטען: אדער זי האט געשניטען דאס פּא־
פּיער; אדער זי פלעגט נעהמען שפּריצען... אדער גאר ניט
שרייבען.

פלעגט ער ווערען אין כעס און נעהמען שטארק פּרעסען די
פען; האט זיך דער שפּיץ פון פעדער מישב געווען, און זיך פאנאנ־
דערגעשפּרייט אזוי ווי פראנץ־יאזעף'ס באקען־בערד... איין שפּיץ
אהער און דער אנדערער — אהין...

הכלל ער האט געהאט צו זינגען און צו זאגען!

קוים מיט צרות, מיט מאטערנישען, פארטיג געווארען מיט'ן
אונטערשריפט.

דאן האט ער זיך אבגערוהט אביסעל; אפּגעצווינגען דעם
אטהעם און איינגענומען עפּעס צום שטארקען.

געקומען צו זיך, האט ער געעפענט דאס פיינסטער, אריינ־
גערופען צוריק זיין פרוי און קינדער און דאס דיענסט־מיידעל.

— איך בין שוין פארטיג! — האט ער אויסגערופען מלא
שמחה. — קומט אריין!

איינמאל האט זיין דיענסט־מיידעל א זאג געטהאן צו איהם:

— מיסטער קאנטראוויץ, דעם צווייטען מאל, אז איהר וועט
דארפען אונטערשרייבען א טשעק, לאזט מיר וויסען פריהער, וועל
איך דערווייל אוועקפאהרען צו מיין מאמען אין באסטאן אויף א
פּאר וואכען...

אט אזוי פלעגט מיין געוועזענער באס הארעווען שווער און
ביטער ביז ער האט אונטערגעשריבען זיין נאמען אויף א טשעק...

גמלות חסדים...

רשון איז אַ איד אַהן אַ בויך. דער יקרות האָט ביי איהם צוגענומען דעם גאַנצען בויך...

ער איז אַ טאַטע פון פינף קינדער און אַ מאַן פון אַ בלאַסע פרוי, וועלכע מען רופט אסתר גרשון'ס. און גרשונ'נען אליין רופט מען גרשון שלמה זלמן'ס. און זיין טאַטען האָט מען גערופען שלמה זלמן מנחם יונה'ס.

דאַ אין אמעריקא איז ער, גרשון, אַן ארבייטער און אַן אָרי־מאַן.

מען רעכענט איהם פאַר דעם גרעסטען אביון אין בלאָק.

ס'איז אפילו פאַראַן נאָך איינער, גרשון'ס אַ חבר, אָבער יע־נער איז בעסער אָפּ: ער געהט בעטלען... אָבער גרשון זיצט אין דער היים. ער שעהמט זיך: „איך קען ניט בעטלען" — זאָגט ער — „איך וויל ארבייטען".

דערווייל האָט זיך אונטערגערוקט דער ע ר ש ט ע ר און קיין דירה געלד איז ניטאָ. וואָס טהוט מען? וואָס פאַר אַן עצה גיט מען זיך?

זאָגט די פרוי: גרשון, מע'זאָגט אז ס'איז פאַראַן אַזאַ סאָ־סייעטי וואָס באָרגט אויס געלד צו אָרימע לייט. אַ מין גמלות חסדים. געה אַהין, אפשר וועט מען דיר אויך באָרגען אַ צעהן דאָלאַר.

געהט גרשון אַהין. שטעהט ער דריי שעה אין „ליין". און ווען ער קומט שוין צו צום פענסטערעל, זאָגט מען איהם אז ער מוז האָבען צוויי „גוט־זאָגערס".

לויפט גרשון ארום א גאנצען טאג צווישען זיינע לאנדסלייט ביז ער קריגט צוויי גוט־זאגערס.

לויפט ער אוועק צוריק מלא שמחה, שטעהט ווידער דריי שעה אין „ליין", קומט צו צום פענסטערעל, גיט איבער די נעמען פון די גוט־זאגערס.

פרעגט איהם דער בעאמטער, אויב די גוט־זאגערס זיינען ביזנעס־לייט.

ענטפערט גרשון: „ניין, זיי זיינען פשוט'ע עהרליכע אר־בייטער".

— אויב אזוי, איז אן עבירה אייער לויפען מיט אייער טרייען! איהר וועט קיין צעהן טולער ניט קריגען; די גוט־זאגערס מוזען זיין ביזנעס־לייט אדער לענדלארדס.

— סטייטש, טענה'ט גרשון, וואו זאל איך קריגען ביזנעס־לייט אדער לענדלארדס? וואס פאר א מחותן בין איך מיט זיי?

— בארערט ניט! — רופט אוים דער בעאמטער — לאזט צו אנדערע מענשען.

— מע'וועט דאך מיר אבער ארויסשטעלען אין גאס מיט מיין פרוי און קינדער — וויינט גרשון.

— מיר קענען זיך גאר ניט העלפען! — ענטפערט דער בע־אמטער — אויף וואס קוקענדיג זאלען מיר אייך לייען צעהן טולער? אז איהר אליין האט ניט א סענט ביי דער נשמה: קיין הייזער האט איהר ניט; קיין געלד אין באנק האט איהר ניט; קיין ביז־נעס האט איהר ניט; די גוט־זאגערס אייערע זיינען קבצנים, ארבייטער; טא ווי קענען מיר אייך בארגען צעהן טולער? ווען איהר וואלט געווען א לענדלארד, א באס, א רייכער מענש, וואל־טען מיר א ווארט ניט גערעדט, אבער אזוי — ווי קענען מיר אייך געטרויען?

— דאס הייסט, אז איהר לייהט בלויז געלד צו אזעלכע מענ־שען, ווי דזשייקאב שיף, מארגאן, ראקעפעלער.

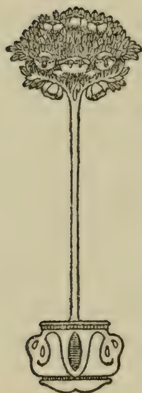
— אלבעטשע! — ענטפערט דער בעאמטער — און שפיעלט

זיך מיט'ן גילדערנעם קייטעלע פון זייגער — אלבעטשע, מיר וואל־
טען זיי געליהען, נאר דוקא זיי קומען ניט...

גרשון האט געוואלט עפעס ענטפערען, אויסגיסען זיין ביטער
הארץ, אבער ער האט שוין קיין מעגליכקייט ניט געהאט: דער איד,
וואס איז געשטאנען הינטער איהם, אויף א קבצן, האט איהם
אוועקגעשטופט פון'ם פענסטער'ל.

— — — — — — — — — — — —

אויף מארגען איז שוין גרשון געווען ארויסגעשטעלט אין גאס.
לעבען איהם איז געשטאנען זיין פארניטשור און לעבען די פאר־
ניטשור — זיין ווייב, און לעבען זיין ווייב — זיינע קינדער און
לעבען די קינדער — א טעלער, און אין טעלער זיינען געלעגען
ניינצעהן פענים מיט א קענערער ראים...

ווי אזוי מיין בוטשער מאַהנט אַ חוב.

אַס דארפט איהר זיך אפעסען דאס הארץ מיט אייער פארמאן? וואס מאכט איהר א וועזען פון אזא חיה? וואס טענה'ט איהר זיך אוים מיט איהם ווי מיט עפעס רעכטס? דאס אליין וואס איהר, אזא פיינער מאן, רעדט מיט איהם, מאכט איהם שוין דענקען, אז ער איז א גאנצער מאכער.

אין סך הכל איז ער נים מעהר ווי א פראסטער נפש. א פאר־מאן, אן אויסוואורף.

מיט אזעלכע חברה דארף מען קיין קונצען נים מאכען. מען דארף זיך אברעכענען מים זיי ווי איך, א פראסטער בוטשער, האב זיך מיט איהם אבגערעכענט.

פאר־א־יאהרען איז דאס געווען. געוואוינט האט ער דאס דריטע הויז פון מיר. זיין אידענע, א גראבע שטיק פלייש מיט אויגען, האט גענומען די בעסטע פלייש ביי מיר און די בעסטע טשיקענס. האט זי ניט בעצאהלט יעדע וואך, ווי עס בעצאהלען פשוט'ע ארבייטער־פרויען, נור יעדען חודש. פלעגט זיך אזוי ביי מיר אנקלייבען פינף און צוואנציג און דרייסיג דאלאר. האט ער זיך איינמאל נעפוילט צו בעצאהלען. האט זיך שוין אויפ'ן צווייטען חודש אנגעקליבען ארום זעכציג דאלאר. בין איך אוועק מאהנען. האט דער פארמאן מיך אבגעלעגט אויף מארגען, אויף איבערמארגען, אויף איבער־איבערמארגען. דערווייל האט זיך אנגעקליבען נאך פינף און צוואנציג דאלאר.

איינמאל דערהער איך, אז דער חברה־מאן האט ארויסגעמופט אין אן אנדער גאס און ער נעהמט שוין פלייש ביי אן אנדער בוטשער. שיק איך אהין מיין פרוי איינמאהנען דאס געלד.

קומט זי צוריק.

— וואָס הערט זיך?

— ער וויל ניט בעצאָהלען.

— וואָס הייסט ער וויל ניט בעצאָהלען? — און דאָס האַרץ נעהמט קאָכען פאַר רציחה.

— ער זאָגט, אַז די הינגער זיינען ניט געווען קיין ריכטיגע „ספּרינג“. אַז מען האָט איהם גענאַרט.

האָט עס מיך אַ ברען געטהאָן און איך בין אַליין אַוועק צו איהם.

אַרויפגעהענדיג די טרעפּ, איז מיר זיין דיענסט־מיידעל אַקעגען־געקומען און מיך געפרעגט וואָס איך וויל.

— איך וויל, זאָג איך, זעהן דעם מיסטער.

— דער מיסטער איז איצט נישטאָ אין דער היים.

— מילא, נישטאָ איז נישטאָ. הלואי זאָל ער אין גאַנצען אויף דער וועלט ניט זיין. וועלען מענשען קיין גריזאַטע ניט האָבען, — טראַכט איך מיר.

דאָ האָב איך פּלוצים דערהערט זיין קול... איז ער דאָך, הייסט דאָס, יאָ דאָ אין דער היים. וואָס־זשע בלאָפט מען? דאָס דיענסט־מיידעל האָט זיך פערשעהמט. „דער בעל הבית“, זאָגט זי, „האָט איהר אזוי געהייסען זאָגען. זי איז ניט שולדיג“... „איך וויים, זאָג איך, אַז דו ביזט ניט שולדיג. אַז מ'דיענט ביי אַ ליגנער ווערט מען אַליין אויך אַ ליגנער“. און איך האָב זי אָבגעשטופּט אָן אַ זייט און איידער וואָס־ווען, בין איך שוין געווען אין קיטשען. איך טהו אַ קוק — מיין בחור זיצט און טרינקט קאַווע און פערבייסט מיט רעטשענע לאַטקעס, נעפּרעגעלט אויף פּוטער.

אַז ער האָט מיך דערזעהן, האָט ער אַ קריץ געטהאָן מיט די צייהן און אַ רעטשענע לאַטקע איז איהם שטעקען נעבליבען אין האַלז. נעקומען צו זיך, פרעגט ער מיך, וואָס איך וויל. איך וויל, זאָג איך, זעהן צי איהר זייט אין דער היים... מחמת אייער דיענסט־מיידעל האָט מיר געזאָגט, אַז איהר זיינט איצט נ׳שטאָ

אין הויז... צווייטענס, ווייל איך האָבען מיין געלד. שוין צייט, כ'לעבען, אז איהר זאָלט מיר בעצאהלען!

זאָגט ער (אין ענגליש): די טשיקענס זיינען ניט געווען קיין אמת'ע „ספרינגס“ און די קאַטשקעס... און די גענז... און... אין...

האָב איך איהם מעהר ניט געלאָזט רעדען און האָב איהם, ראשית געמאַכט אַן ענגלישען „מי שבירך“ (זאָל ער זעהן, אז איך קען אויך ענגליש).. ניט געזשאלעוועט קיין ווערטער. האָט ער שוין גענומען שרייען אין אידיש, אין פראַסט מאמע־לשון:

— ארויס פון מיין הויז! ארויס פון מיין שטוב! און ער לויפט צו צו מיר מיט אַ קולאַק. דאַ בין איך שוין ארויס פון די האַלאַבלעס אויפ'ן גרויסען אופן און איהם געוויזען, אז אַ קצב איז נאָך „עניטייב“ אזוי שטאַרק ווי אַ חזיר'שער פּאַרמאַן. אז דאָרט וואו עס קומט צו דערלאַנגען, דאַרף איך, אַ דאַנק דעם אויבערשטען, קיין לעקסאַנס ניט נעהמען. הלואי ווייטער! און איך האָב ניט געוואַרט אויף קיין „אינוויטיישאַן“ און איהם דערלאַנגט אַזאַ פלעם איבער'ן שנוק, אַז ער איז געוואָרען אַ צוטומעלטער. און מאַכע באַלד צוגעגעבען עטליכע טרוקענע קלעפּ, אונטערגעהאַקט איהם די זייטען. די פרוי זיינע האָט געשריען, מיר גערופען „גנב“, „אַנזעצער“, „מערדער“, און ער אַליין האָט געריסען ווי אַ געקוילעטער אָקס. בלויז דאָס דיענסט־מיידעל האָט געשוויגען. עס האָט איהר, אַ פּנים, הנאה געטהאָן...

דעם טאָג איז שוין דער ממזר צו דער ארבייט ניט געגאַנגען. דעם טאָג איז ער געלעגען איינגעוויקעלט אין קאַלטע קאָמפּרעסען און געפּאַכט מיט דער נשמה...

דערפאַר זאָג איך, אַז מיט אַזאַ נפש דאַרף מען זיך ניט אָפּעסען דאָס הארץ.

אַ נאַר איז געשטאָרבען...

יך האָב ערגעץ־וואו געלעזען אזא מעשה'לע:

אַמאָל איז געווען אַ גרויסער נאַר. דער נאַר איז געווען אַן אָרימאַן, אַן אביון.

פערשטעהט זיך, אַז ער האָט געהאַט אַ ווייב מיט קינדער, וועלכע האָבען קיין מאָל ניט געליטען פון די מאָגענס, נאָר די מאָגענס האָבען געליטען פון זיי...

איינמאָל איז דער נאַר קראַנק געוואָרען. עס האָט איהם אָנגעהויבען צו שטעכען אין די זייטען. אזוי שטעכען, אַז ער האָט שוין מעהר ניט געקענט אריבערטראָגען.

איז ער אוועק צום רופא. האָט איהם דער רופא געזאָגט, אַז מען מוז איהם שטעלען פּיאַווקעס.

האָט דער נאַר געפרעגט: „וויפיעל?"

האָט איהם דער רופא געענטפערט: „וואָס מעהר איז בעסער".

— וואָס־זשע וועט דאַן זיין? — האָט געפרעגט דער נאַר.

— גאָרנישט וועט זיין! — האָט דער רופא געענטפערט — די פּיאַווקעס וועלען ארויסציהען פון אייך דאָס בלוט...

— אַ סך?

— וויפיעל איהר האָט.

— וועט דאָס מיר העלפען?

— אָדער יאָ, אָדער ניין.

— וויפיעל דאַרף עס מיר קאָסטען?

— צוויי דאָלאַר.

— ניט ביליגער?

— ניין.

— איך האָב דאָך אָבער ניט קיין סך בלוט.

— דאָס מאַכט ניט. ווען איהר וואָלט געהאַט מעהר בלוט, וואָלט איך צוגעשטעלט נאָך אַ פּאָר פּיאַווקעלעך...

איז דער נאַר אַהיים געלאָפען, פערמישכּן'ט זיין שבת'דיגע קאַפּאָטע און דאָס געלד אָוועקגעגעבען דעם רופא.

האָט איהם דער רופא אויסגעטהאָן האַלב־נאַקעט, בעלעגט דעם קערפּער מיט פּיאַווקעס און איז אַוועק אין שוהל דאַווענען.

שטעהענדיג אויפ'ן שוועל האָט דער רופא אַנגעזאָגט זיין זוהן, אַז אין צעהן מינוטען ארום זאָל ער ארונטערנעהמען פון דעם נאַ־רישען אידען די פּיאַווקעס. אַז ניט, וועט דער נארישער איד בלייבען אָהן אַ טראָפּען בלוט און ער וועט שטאַרבען.

אַז ער איז אַוועק, האָבען זיך די דורשטיגע פּיאַווקעס אַ נעהם געטהאָן מיט שמחה צום נאַרישען אידען.

די פּיאַווקעס האָבען שוין לאַנג־לאַנג ניט געהאַט אַזאַ טייערע סעודה!

אין צעהן מינוטען אַרום איז דער רופא'ס זוהן צוגעגאַנגען צום נאַר.

— וואָס ווילסטו? — האָט איהם דער נאַר געפרעגט.

— איך וויל ארונטערנעהמען פון אייך די פּיאַווקעס. דער טאַטע האָט אַנגעזאָגט, אַז מעהר ווי צעהן מינוט זאָל איך ניט לאָזען די פּיאַווקעס זויגען אייער בלוט. טאָמער זויגען זיי לענגער, בלייבט איהר אַ טויטער.

האָט דער נאַרישער איד געמיינט, אַז דער רופא וויל איהם בעשווינדלען, אַז ער פערגינט איהם ניט דאָס גרויסע פערגעניגען...

דער נאַר האָט ניט פערשטאַנען, אַז דער רופא איז אויסען זיין טובה...

אַ נאַר פערשטעהט קיינמאָל ניט, אַז ער איז אַ נאַר.

הכלל, דער נאַר האָט זיך ניט געלאָזען ארונטערנעהמען די בלוט־זויגער פון זיין קערפּער. פערקעהרט: ער האָט נאָך בע־שלאָסען אָבנאַרען דעם רופא: „כאַפּען אַ מציאה“.

וואס־זשע האט ער געטהאן, דער נאר? ער האט געפרובט „אונטערקויפען דעם רופא'ס זוהן. ער האט איהם צוגעזאגט א מתנה, ער זאל לאזען די פּיאווקעס נאך א ביסעל זויגען זיין בלוט...
„נישקשה" — האט זיך דער נארישער איד געבעטען — „נישקשה, דיין טאטע וועט ניט בדלות ווערען, ווען די פּיאווקעס וועלען זויגען נאך א ביסעל בלוט"...

דעם רופא'ס זוהן האט זיך ניט געלאזט אונטערקויפען. „איך בין אייך מוחל אייער גרויסע מתנה. דאס לעבען פון אייער פרוי און קינדער איז מיר טהייערער פון אלעם" — האט דעם רופא'ס זוהן גע'טענה'ט.

אבער דער נ א ר איז געבליבען נ א ר. ער האט ניט גע־לאזען ארונטערנעהמען פון זיך די פּיאווקעס.

ווען דער אלטער רופא איז געקומען פון שוהל, איז שוין דער נאר געלעגען טויט. ער איז געשטארבען ביים רופא אין הויז.

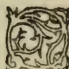
דער קלוגער רופא האט א זיפץ געטהאן: „געלעבט ווי א נאר און געשטארבען ווי א נאר!"

און דעם רופא'ס זוהן האט א שמייכעל געטהאן:
„א נאר זאל גאר ניט געבוירען ווערען!"...

— — — — — — — — — — — —

אז מען האט געלאזט וויסען דעם נאר'ס פרוי, אז איהר מאן איז געשטארבען, האט זי גאנץ רוהיג נעענטפערט: „איך האב גאר ניט פערלארען; אזא נאר קען איך צו יעדער צייט קריגען; עס פעהלען ניט אויס קיין נאראנים; די וועלט פערמאגט מעהר נא־ראנים ווי מענשען..."

די איינציגע וואס האבען שטארק בעדויערט דעם נאר'ס טויט זיינען געווען די פּיאווקעס...

דער אלטער סטרייקער.

לע שניידער קענען איהם, דעם אלטען האָריפּאַסניק מיט'ן ווייסען קאָפּ, מיט דער זילבערנער באָרד מיט די בלאָה־אָדערדיגע הענד וואָס קוקען אויס ווי לאַנד־קאַרטעס.

און כאָטש ער האָט אַ ווייסע באָרד, בעזיצט ער פונדעסטוועגען אַ יונגע נשמה, און יונגע לעבעדיגע אויגען. אין וועלכע עס פלאַמט אַן אייביג פייעריל.

צווישען די ארבייטער איז ער זעהר בעליעבט. אז ער האָט צייט און פיהלט זיך אויפגעלעבט, דערצעהלט ער די ארבייטער פרעהליכע מעשה'לאך וועגען וועלט־בעריהמטע אידישע וויצלער.

ער אליין איז אַן עלענדער; עלענד ווי אַ בלעטעל וואָס דער ווינד טרייבט עס ארום.

זיין פרוי איז שוין דרייסיג יאָהר טויט. איין זוהן האָט ער געהאַט, איז ער געשטאָרבען.

פערציג יאָהר איז שוין ר' זלמן אין אמעריקאַ. ער איז שוין געווען אַן אפּרייטאָר, אַ פּרעסער, אַ סעמפּעל־מאַכער און אַ פאָרמאַן.

ווען ער האָט צום ערשטען מאָל געסטרייקט, זיינען נאָך אַ סך פון די היינטיגע סטרייקערס אויף דער וועלט ניט געווען. ער איז טאקע שטאָלץ מיט ־עם.

אַז דער לעצטער סטרייק האָט אויסגעבראָכען, איז ר' זלמן, פּונקט ווי אלע מאָל, באַלד אַרונטער צוזאמען מיט אלע זיינע ברידער. און פּונקט ווי אלע מאָל איז ער געווען בעגייסטערט און פּונקט ווי אלע מאָל געווען דער בעסטער פּיקעט.

ער פלעגט שטעהן אויף דער וואך ווי א מרייער איבערגע־בענער סאלדאט. ניט אראבגעלאזט אן אויג פון דעם אריינגאנג אין שאפ; געהיט, אז סקעבס זאלען זיך ניט אריינכאפען.

איך האב ר' זלמנ'ען געהערט רעדען פאר זיינע ברידער, די סטרייקערס. ער האט גערעדט מיט פייער; יעדעס ווארט האט געפלאקערט; און גערעדט האט ער פשוט, ניט מיט קיין בלומען־שפראך.

„ברידער און שוועסטער!" — האט ער אויסגערופען מיט א הארציגער שטימע — „ברידער און שוועסטער! שבעה עשר בתמוז ביז איך אלט געווארען צוויי און זיבעציג יאהר!

„בעת איך בין אלט געוועזען אכט יאהר, האט מיך מיין טאטע פון חדר ארויסגענומען און מיך פערקויפט צו א שניידער אויף פינף יאהר: דריי יאהר זאל איך ארבייטען אומזיסט; דאס פיערטע יאהר דארף איך קריגען עסען און דאס פינפטע יאהר דארף איך קריגען עסען און א פאר שטיוועלאך און אכט רובעל!

„און אזוי ווי איך בין איצטער אלט צוויי און זיבעציג יאהר, הייסט דאס, אז איך בין שוין פיער און זעכציג יאהר א שניידער.

„פיער און זעכציג יאהר ווי איך ארבייט מיט דער נאדעל!

„אין אמעריקא בין איך שוין פערציג יאהר. אונטער דער צייט האב איך שוין געסטרייקט עטליכע מאל אין ניו יארק; עטליכע מאל אין פילאדעלפיא, שיקאגא, קליוולענד, דעטראיט, מאנטרעאל און אומעטום בין איך געוועזען דער ערשטער אין די רייהען; דער ערשטער געקעמפפט פאר מיינע ברידער־ארבייטער און פאר דער יוניאן!

„איצטער שטעה איך ווידער אין קאמפף מיט אייך געגען אונזערע באסעס; געגען די, וואס ווילען צושמעטערען אונזער מאכט, אונזער פעסטונג!

„אבער עס וועט זיי ניט געלינגען! מיט א מעסערעל קען מען קיין וואלד ניט אויסשניידען! מיט א יארמולקע קען מען דעם ים ניט פערשטאפען!

„אפילו דער הונגער איז געגען אונז מאכטלאז! אונזערע

מענשען קען מען מיט קיין הונגער ניט סטראשען; ווען מיר האבען געהונגערט, זיינען נאך א סך פון די היינטיגע באסעס גע־ווען בייסטען־פולערס!

אז מיר דארפען סטרייקען, איז פאר אונז א בייגעל א טאג א רייכער מאלצייט; איז פאר אונז סינק־וואסער דער טהייערסטער שאמפאניער!

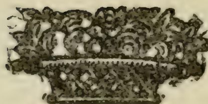
„דער הונגער טאר אונז ניט מאכען פאר קיין שקלאפען; בעסער שטארבען אין מיטען גאס אלס עהרליכע שטאלצע סטריי־קערס איידער זאטע און בעזיעגטע שקלאפען אין די שעפער!"

אט דאס איז געווען די רעדע פון דעם צוויי און זיבעציג יעה־ריגען סטרייקער.

שפעטער האב איך אויסגעפונען, אז דער גרייז־גרויער סטריי־קער האט געהאט אנגעגרייט א שטיקעל לייוועגד אויף תכריכים, האט ער דאס פערקויפט, כדי ער זאל האבען עטליכע סענט צו דער־האלטען זיין נשמה.

ער האט פערקויפט די תכריכים און געקויפט ברויט — — —

„אז דער סטרייק וועט געוואונען ווערען" — האט דער אל־טער ר' זלמן געזאגט — „וועל איך אין סיזאן־צייט אפשפארען אויף אנדערע תכריכים".

אָבגעטהאָן דעם לענדלאָרד.

י דאָזיגע מעשה האָט מיר דערצעהלט מיינער אַ לאַנדסמאַן.

איך בין ניט מעהר ווי אַ פּראָסטער שניידער — האָט ער אָנגעהויבען — אָבער אַ שניידער, פון די שניידערס, וואָס דריי חדשים אין יאָהר ארבייטען זיי, דריי חדשים סטאַפּען זיי, דריי חדשים געהען זיי ארום ליידיג, און דריי חדשים קרענקען זיי — האָסטו צוזאַמען צוועלף חדשים.

און אויב דאָס דאָזיגע יאָהר איז אַן עיבור־יאָהר, סטאַפּ איך נאָך אַ חודש.

פאַלט מיר איין: וואָס טויג מיר זיין אַ באָרדער, זיך ארומ־וואַלגערען אין פרעמדע בעד־רומס, ביי פרעמדע מיסיסען און כאַ־פּען אַלע מאָנטאָג און דאָנערשטאָג קלעפּ פון אַן אַנדער מיסטער.

כאַפּט זיי אַלע דער קלאָג! איך קען דאָך אויספיהרען חתונה האָבען און זיין אַליין אַ מיסטער, און האָבען אַן אייגענע מיסיס און אייגענע באָרדערס.

וואָס קען איך דאָ פערלירען? אַז סאַי ווי סאַי האָב איך ניט וואָס צו עסען און וואו צו שלאָפען, טו זאָל איך כאָטש זיין אַ פערהייראַטהער.

ווער איך בעקאַנט אין שאָפּ מיט אַ מיידעל, ניט קיין מיאוס'ע, ניט קיין שעהנע.

פרעג איך זי, אויב זי ליעבט מיך, אויב זי וויל מיך, אויב זי וויל מיט מיר חתונה האָבען און זיין אַ מיסיס און האַלטען באָר־דערס און וואַשען וועש און זויגען קינדער און פערשוואַרצט ווערען?

זאָגט זי: יאָ, איך וויל, ווייל אין שאָפּ איז נאָך ערגער.

דאַן פרעגט זי מיך: האָסטו עפּעס געלד?

זאג איך: ווען ראקעפעלער זאל האבען מיין געלד, וואלט ער משוגע געווארען.

— און דו — פרעג איך — האסט עפעס געלד?

— דרייסיג דאלאר, — זאגט זי — און ווייזט מיר דאס באנק־ביכעל.

— אויב אזוי, — זאג איך — זיינען מיר דאך גאנצע מיליאנערען! קענען מיר דאך שוין חתונה האבען!

זאגט זי: איך האב ניט דאגעגען.

האבען מיר באלד, דעם זעלבען טאג, אויפגעזוכט דריי רומס פאר עלף דאלאר א מאנאט. דאן זיינען מיר אוועק אין א פארניטשור סטאר און איינגעקויפט פארניטשור: א בעט מיט א סיידבארד, מיט א שפיעגעל, מיט א טיש, מיט בענקלעך, מיט אן אוילקלאטה, מיט פיקטשורס פאר די ווענט און פיגורען פאר'ן מענטעל־פיעס.

איינגעצאהלט האבען מיר פינף דאלאר און אבגעמאכט צו צאהלען צוויי דאלאר א וואך.

דאן האבען מיר ארייגענומען א נייה־מאשין, א פאנאגראף און — חי געלעבט!

דאן האב איך א רוף געטהאן מיין פעטער לייבוש און מיין כלה האט א רוף געטהאן איהר פעטער זלמן. אוןביידע פעטערס האבען געבראכט צו שלעפען עפעס א ביליגען מסדר קדושין אין א סטאוו פייפ, און דער מסדר־קדושין האט געשיקט נאך א שמש מיט א חופה, און אויף דער נאכט, ארום אכט א זייגער, בין איך שוין געווען א פערהייראטהער.

אויף מארגען האבען מיר שוין געהאט פערדונגען די פראנט־רום פאר צוויי באדערס, און מיט א טאג שפעטער האבען זיי זיך שוין געטשעפעט צו מיין פרוי, און אויפ'ן דריטען טאג האב איך זיי שוין דערלאנגט קלעפ און ארויסגעיאגט פון הויז. אין א וואך שפעטער האבען מיר שוין געהאט אנדערע צוויי באדערס.

אז דער ערשטער חודש איז אריבער, קומט זיך צוגעהן דער לענדלארד נאך רענט.

זאג איך צום לענדלארד: מיסטער, איך ארבייט ניט, מיין ווייבעל ארבייט אויך ניט; מיינע באָרדערס סטרייקען — וואַרט מיר אויס אַ פּאָר וואָכען מיט די רענט, איך אַנטלויף ניט.

ווערט ער אין כעס: — אויב איהר וועט מיר ניט בעצאָהלען די רענט ביז נעקסטען מאָנטאג, שיק איך אייך אַ מוף־צעטער און שטעל ארויס אייערע זאכען אין סטריט.

זאָג איך: מיסטער, איך פייף אויף אייך, איהר וועט מיר מיינע זאכען אין גאס ניט ארויסשטעלען!

זאָגט ער: איך וועל זיי יא ארויסשטעלען.

קורץ, איך האָב בעקומען אַ מוף־צעטעל. פערשטעהט זיך, אַז איך האָב ניט איינגעצאָהלט. וואו זאָל איך נעהמען געלד?

מיין ווייבעל האָט געוויינט און איך האָב זי געטרייסט, אַז גאָט וועט העלפען.

און גאָט האָט טאַקע געהאָלפען: מיט אַ טאָג פריהער, איידער מען האָט מיך געזאָלט ארונטערשטעלען אין גאס, האָב איך גע־לאָזט וויסען דעם מאַן פון פאַרניטשור סטאָר און דעם אגענט פון דער זינגער מאשין און דעם אגענט פון פאַנאָגראַף, אַז זיי זאָלען שוין קומען צוריקנעהמען זייערע זאכען, ווייל מען געהט מיך מאָר־גען ארויסשטעלען אין גאַס.

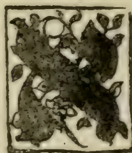
זיינען זיי באַלד געקומען צופליהען ווי פער'סם'טע מייז און מיר אויסגערוימט דאָס הויז ביז אַ פּאָדים. בלויז איך מיט מיין ווייבעל זיינען איבערגעבליבען.

אויף מאָרגען, אַז דער לענדלאָרד איז געקומען מיט אַ סיטי מאַרשאַל און מיט אַ פּאָר באָמערס ארונטערשטעלען מיינע זאַ־כען אין גאַס — זיינען זיי געבליבען מיט אַ נאָז — — — — —

— נו? — האָב איך זיך גענומען רייצען מיט דעם לענד־לאָרד — וואָס שטעלט איהר מיך ניט ארויס אין גאס? איהר האָט דאָך געזאָגט, אַז איהר וועט מיך ארויסשטעלען!...

און קוקענדיג אויף דעם לענדלאָרד איז מיר צוגעקומען אַ שטיק געזונד; דערלעבט אין איהם אַ נקמה!...

איטשע מאיר'ס שבת...

ה, וואו נעהמט מען כח צו זיפצען?

האָט אויסגעזיפצט פאר מיר א איד וואָס די וועלט רופט איהם איטשע מאיר.

— וואָס טויג אייך זיפצען? — האָב איך געפרעגט דעם אידען—איז דען לאכען ניט פיעל בעסער?

— וואָס טהוט מען אָבער, אז עס לאכט זיך ניט? ווארים, ווי קען א איד לאַכען, אַז ער איז דר'ערד ווי א בארג? אז ער האָט א ווייב? א ווייב א שלאַנג, א גיפט, אַן אומגליק, א גיהנום? ווי קען מען לאכען? איהר אויף מיין פלאַץ וואָלט געלאַכט?

און איטשע מאיר האָט זיך אויסגערעדט זיין ביטער הארץ:

— ביז צוויי און צוואנציג יאָהר בין איך געווען א בחור. ניט געוואוסט פון ווייב און קינדער, ניט געוואוסט פון שווער און שוויגער. ניט געוואוסט פון צרות און אומגליקען.

איז געקומען א שדכן, א פאַסקודנער מענש, א שווינדלער, א דרעה־קאָפּ, און מיך אומגליקליך געמאַכט. אזוי איז מיין אידענע דוקא א שעהנע, א קלוגע, א געזונטע; נאָך צו געזונד! נור א שלאַנג! א בייזע, א שלעכטע און א גרויסע שלימעזאלניצע.

געהט אלעס אוים צו מיין קאָפּ.

א גאַנצע וואָך ווער איך פערשווארצט און פערפינסטערט ביי דער ארבייט (איך ארבייט אין א לאָונדרי וואו מען וואשט אַלטע שמוציגע קליידער פאר די קלינינג סטאָרקעס). איז דאָס אַן ארבייט — אויף מיין שווער געזאָגט געוואָרען! פערצעהן שעה א טאָג איז די רעגעלע צייט. און אזוי ווי ס'איז תמיד זעהר ביזי, ארבייט איך יעדער נאכט דריי שעה אָווערטיים. ווינטער מוז איך

ארבייטען אכטצעהן, מיט א שעה מעהר, מחמת דער באס זאגט, אז ווינטער זיינען די שעה'ן קירצערע...

אזא באס האט גאר ניט געדארפט געבארען ווערען! ער איז גאר קיין מענש ניט. ערשטענס, האט ער א טבע ניט צו צאה־לען קיין ארבייטער. דאס הייסט, צאהלען צאהלט ער, נור ס'איז ניטא וואס צו זעהן! אז איך ארבייט אויס זעבצעהן דאלאר א וואך, בין איך א ראטשילד!

צווייטענס, האט ער א טבע, דער באס מיינער, וואס ער ווערט קראנק צוויי מאל אין יאהר. זומער און ווינטער. דאקטוירים זאגען, אז ס'פעהלט איהם בלוט. איז אלע מאל ווען ער ווערט קראנק, מוז מען אין איהם אריינשפריצען א ביסעל בלוט פון א גע־זונטען מענשען. ווער־זשע מיינט איהר איז דאס כפרה־היתנדעל?

— איטשע מאיר! ווי נור דער באס ווערט קראנק, צאפט מען פון מיר דאס בלוט! איך ארבייט ערשט פיער יאהר ביי איהם און מען האט שוין פון מיר אפגעצאפט דריי גלעזער בלוט! און טאמער לאז איך זיך ניט, סטראשעט דער באס, אז ער וועט מיר סע־קען, און פאר סעקען האב איך מורא.

הכלל, א גאנצע וואך פראצעווע איך שווער און בימער. א פערד, אן עזעל, ארבייט א סך גרינגער!

די איינציגע האפנונג איז אויפ'ן זונטאג. זונטאג האפט מען, וועט מען זיך אויסרוהען די ביינער, אפציהען דעם אטהעם — לאזט זיך אויס א בוידים! וואס זאג איך א בוידים? צוויי בוידימס!

א גאנצע וואך שטעה איך אויף צו דער ארבייט זעקס א זייגער און זונטאג וועקט מיך מיין אידענע אויף פינף א זייגער.

הויבט זיך אן א צעטעל מיט ארדערס:

— איטשע מאיר, וואש מיר אויס דאס ביסעל וועש און הענג עס ארויס אויפ'ן רוף צו טריקענען; איטשע מאיר, וואש מיר אפ דעם אייל קלאטה פון קיטשען.; איטשע מאיר, לויף ארונטער אין גראסערי און כאפ ארויף א האלבע קווארט מילך און א דאזען זעמעל; איטשע מאיר, לויף ארונטער צום בוטשער און פרעג איהם אויב ער

האט א שאפען קעפעל; איטשע מאיר, טהו אן אסתר'לען און געה מיט איהר ארונטער אין גאס; איטשע מאיר, האלט צו די ביבי; איטשע מאיר, געה אריבער צום איטאליענער ער זאל מיר ארויפ־ברענגען פאר 10 סענט אייז און פאר 30 סענט קויהלען. אויב ער האט ניט קיין צייט, ברענג אליין ארויף. ווארט ניט אויף איהם; איטשע מאיר, דער זייגער האט זיך אפגעשטעלט, ציה איהם אן; איטשע מאיר, די ראקינג־טשער האט זיך צונומען, נעהם און פיקס די ראקינג־טשער; איטשע מאיר, איך וויל דו זאלסט ארונטער־לויפען שלאגען דעם הויז־קיפער. ער האט מיך בעליידיגט. ער האט מיך גערופען שלענגעל, האט ער מיך גערופען... איטשע מאיר, נעהם א פאדים און לעג ארויף א לאטקעלע אויף יאסעלע'ס הייזלאך.

אט אזוי ווי איהר הערט איז זונטאג א גאנצען טאג. דאס איז מיין רוהע טאג, מיין שבת, וועה איז מיר!

טאַטעל און גרענד-טאַטעל.

ערט נאר א מעשה וואס מיר האט דערצעהלט מיין חבר ראובן פערלמוטער:

מיין פעטער מאטעל איז א פשוט'ער איד. א איד אהן חכמות, ניט קיין איבערגעשפיצטער, א פראסטער נפש, אדער ווי א שרייבער פון א פייפער וואלט זיך אויסגעדריקט: א איד א בהמה.

איז ער מיט עטליכע יאהר צוריק געקומען אין אמעריקא.

האב איך איהם ארונטערגענומען פון עלליס איילענד און גע־בראכט צו זיך אהיים. מיין ווייב האט אפילו פערדרעהט מיט'ן נאז, נאר איך האב זי געהערט ווי די קאץ. מאלע וואס א ווייב רעדט!

איז דער פעטער געווען ביי מיר אין הויז און געהאלפען עסען און שלאפען. אז ער האט זיך געהאט אויסגעשלאפען און אנגע־געסען, איז ער געזעסען ביים פענסטער און געזאגט תהילים.

האב איך איהם איינמאל געפרעגט: פעטער, נאך וואס זייט איהר געקומען אין אמעריקא? צו וואס דארף קאלאמבוס אזעלכע אידען וואס טהוען גאר ניט?

האט מיר דער פעטער געענטפערט, אז ער איז ניט געקומען אהער ארבייטען. ער האט שוין גענוג געארביים אין זיין לעבען, ער איז אהער געקומען „גלאט אזוי זיך“; ער האט געהערט רעדען וועגען אמעריקא, ווי מענשען זיינען דא רייך געווארען, מיליאנערען געווארען, איז ער אויך געקומען ווערען א מיליאנער...

זאג איך: ווי קענט איהר האפען צו ווערען א מיליאנער, אז איהר טהוט גאר ניט? אז איהר קומט אב אייערע טעג מיט דאווענען און תהילים זאגען?

האַט מיר דער פעטער געענטפערט, אַז ווען גאָט וויל אימיצען העלפען, איהם מאַכען פאַר א נגיד, פאַר א מיליאָנער, מאַכט ער איהם סיי ווי סיי, צי ער ארבייט, צי ער זאָגט תהילים.

געהט אַוועק א חודש און צוויי און דריי; איך ארבייט און דער פעטער זאָגט תהילים; ער זאָגט תהילים און איך ארביים.

ביז עס האָט אויסגעבראָכען דער קלאָוקמאַכער סטרייק און איך האָב געסטאָפּט ארבייטען.

האָט זיך דער פעטער מאַטעל גענומען שטאַרק פעראינטערע־סירען מיט'ן סטרייק און ער האָט פּאַמעליך אָנגעהויבען לעזען א צייטונג.

דערווייל האָט מען אָנגעהויבען צו זאַמלען א פאָנד פאַר די סטרייקערס.

אין א פּאָר טעג ארום איז שוין געווען קוויטירט אין צייטונג די נעמען פון די געבערס און די געלדער וואָס זיי האָבען געגעבען.

האָט מיין פעטער מאַטעל מיט גרויס אונגעדולד געוואַרט יעדען טאָג אויף א צייטונג צו זעהן וו ו ע ר עס גיט און ו ו י־פ י ע ל מען גיט און וויפיעל עס איז שוין דאָ. ער האָט זיך מיט קיין אַנדער זאַך ניט אינטערעסירט, אויסער מיט די קוויטירונגען פון די געלדער...

ער האָט זיך געהאַלטען אין איין וואונדערען:

— סטייטש, קלאָוקמאַכער סטרייקען, קומען צוגעהן שוסטערס און בעקערס און פּיינטערס און גיבען געלד. א מאָדנע לאַנד!

אַט נעהמט דער פעטער די צייטונג אין האַנד און לעזט:

בעני פּראַצע, 1 דאָלאַר; יונה האַרעוואַניע, 50 סענט; חיים פּאַסטער, 2 דאָלאַר; בעריל קאַפּוט, 3 דאָלאַר; בעקער יוניאָן, דערווייל 15 דאָלאַר; פישעל הונגערמאַן, א קוואָדער; א קאַלעק־שאָן אין כּאַפּער'ס שאָפּ, 30 דאָלאַר.

טאַטעל אייז און פופציג דאָלאַר מיט פינף און זיבעציג סענט.

אויף מאָרגען לעזט ער ווייטער:

זעליג טרערענגיסער, 3 דאָלאַר; וועסטען שניידער יוניאָן, 30 דאָלאַר; פּיינטערס יוניאָן, 60 דאָלאַר; נח האַריאָפּ, 2 דאָלאַר;

זלמן קאנסאמפשאן, 50 סענט; שכנא הארעפאסניק, 1 דאלאר, ברענטש 900 ארבייטער רינג, 100 דאלאר.

ט א ט א ל: הונדערט און ניינציג דאלאר מיט פופציג סענט.

ט א ט א ל פון פריהער: טויזענד פינף און פערציג דאלאר מיט פינף און זיעבציג סענט.

ג ר ע נ ד ט א ט א ל: צוויי און זיעבציג טויזענד דאלאר מיט פינף און צוואנציג סענט.

* * *

אט אזוי האט מיין פעטער מאטעל יעדען טאג געלעזען די קוויטירונגען און דאס הארץ האט אין איהם געוואקסען פון גרויס נחת. „זיי וועלען זיכער געווינען", — האט ער נביאות געזאגט. — „אז עס קומען אריין אזוי פיעל געלד יעדען טאג, מוזען זיך די בעל הבתים אונטערגעבען.

נאר איין זאך האט ער זיך ניט געקענט ערקלעהרען: וואס צווישען די געבערס געפינען זיך אויך א פאר מיליאנערען...

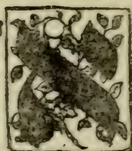
— ווער זיינען די מיליאנערען? — האב איך איהם געפרעגט.

— איך מיין, — האט ער געזאגט — דעם מיסטער ט א ט א ל און דעם מיסטער ג ר ע נ ד ט א ט א ל... זיי ווארפען זיך ממש מיט געלד; מיט גאנצע הונדערטער און טויזענדער! חיים ניט א דאלאר, נח א האלבען דאלאר, יאקעל צוויי דאלאר, אבער ט א ט ע ל און ג ר ע נ ד ט א ט א ל גיבען טשעקע מיט'ן פולען האנד. און דוקא אלע טאג. עס ווערט זיי גאר ניט מיאוס; זיי מוזען זיין גרויסע נגידים, הא?

און מיין פעטער מאטעל האט שטארק מקנא געווען דעם מיסטער ט א ט א ל און ג ר ע נ ד ט א ט א ל און זיך געוואונשען צו פערמאגען כאטש זייער מיסט...

גאָלדענע רומס!

זוי ווי מיינע רומס זיינען ענגע, פינסטערע, און דער באַלקען הענגט אויפ'ן קאָפּ, און די טרעפּ שאָקלען זיך, און דער לענדלאָרד איז א דבר־אחר, און ווארפען גארביידזש דורכ'ן פענסטער לאָזט ער ניט — בין איך אוועק זוכען אַנדערע רומס.

געה איך אַריין אין דיוויזשאַן סטריט, זוך פון ביידע זייטען גאַס אַ צעטיל — ניטאָ.

וויל איך שוין אריינגעהן אין קלינטאָן סטריט, דערזעה איך אַ צעטעל: „פיער רומס, נאָכצופרעגען ביים לענדלער אפּסטערז“.

געה איך אריין אין האָלל, פינסטער ווי אין מצרים; געה איך ארויף דעם ערשטען פלאָאר — חושך, גליטשיג און טוכלע...

קלאַפּ איך אָן ביים לענדלאָרד — הייבט אָן אַ הונד צו בילען...

עפענט זיך די טהיר. דער לענדלאָרד. אַן אַלט געבאַקען אידעל מיט אַ דראָטענע בערדעל בעווייזט זיך איך זאָג איהם וואָס איך וויל און ער געהט מיר ווייזען די רומס

בעטראכט איך די רומס — טויזענד מאָל ערגער ווי מיינע, פון וועלכע איך וויל אנטלויפען. אַ שטאַל פאר בהמות! די ווענד איבגעגריזשעט, דער סינק פערזשאווערט, פינסטער ווי אין קברים!

— געפעלען אייך די רומס? — פרעגט דער לענדלאָרד.

— אַ קאָפּעטשקע פינסטערלעך, — זאָג איך

— עס קען זיין, — זאָגט דער לענדלאָרד, — דערפאר אָבער זעהט איהר פון דאַנען אַ שטיק פון די ברוקלין בריק; צוויי סטהי־רעמס פון טשוירטשעס. און מען הערט אויך פייפען די שיפלעך פון איסט ריווער.

— וואס טויג מיר דאס פייפען, אז די רומס זיינען פינסטער. ניטא קיין לופט, קיין ליכט.

— דאס איז בלאטע! — נעהמט דער לענדלארד א העכערען טאָן — דערפאר איז איך דא נאהענט צו העסטער פארק און צום ראטגער סטריטער פאנטאן.

— וואס טויג מיר — זאג איך — דער העסטער פארק מיט'ן ראטגער סטריטער פאנטאן, אז די רומס זיינען קליינע, אז מיין ביסעל ארעמקייט וועט זיך דא ניט אויסשטעלען.

— אויף אזעלכע זאכען קוקט מען ניט! — ענטפערט דער לענדלארד — מען גיט זיך אן עצה: מען שטעלט אוועק איין זאך אויף דער צווייטער, און וואס מען דארף ניט, שטעלט מען אריין אין סעלער. דער עיקר איז דער אויסקוק... אידר זעהט דארט די הויכע בילדינג מיט'ן זייגער? דאס איז האו'ס פעקטערע. איהר קענט אויך זעהן פון דאנען דעם דאך פון די פייק סטריטער שוהל; דעם קוימען פון מעדיסאן סטריטער פאלים סטיישאן און א שטיק העסטער סטריט.

— וואס טויג מיר — זאג איך — די אלע זאכען, אז די רומס טויגען אין דר'ערד; אז קיין וועש-ליינס זיינען ניטא; אז אלץ איז אזוי שמוציג, און די פענסטער געהען אריין אין א פרעמדער וואנד?

— איהר זייט א טשודנער איד, א „פריטיקלער". ווען מען נעהט נעהמען רומס, קוקט מען ניט אויף קליינינקייטען, נאר אויפ'ן געגענד; אויף דעם „לאקיישאן"; אויף די פרעהליכקייט. און אזוי פרעהליך ווי דא איז, איז אין ערגעץ ניט. ניטא די שעה, ניטא די מינוט, עס זאלען ניט פערביילויפען די פייער אינדזשענס, עס זאל ניט זיין קיין איבערגעלאף. א חוץ דעם איז אלע מאל פייטס פון עקספרעסלייט געגענאיבער, אדער מ'פארט איבער א קינד... יעדער מינוט פרישע קולות, נייע געוואלדען, אמבולאנסעס, פאט-ראל וועגענס — אט דאס איז דער עיקר! וואס דען? וואוינען אין א שטילע סטריט, וואו מען זעהט קיין זאך ניט און מען הערט קיין זאך ניט? מען קען דאך משוגע ווערען פון אומעט.

— אָבער צו וואָס טויג מיר די פּרעהליכקייט אָהן רומס? — טענה איך מיין טענה.

— איהר רעדט, זאָלט איהר מיר מוחל זיין, ווי א גרינהאָרן. מען זיצט דען אין אמעריקא אין די רומס? א גאַנצען טאָג זיצט איהר אין שאָפּ, אייער פרוי אין דרויסען אויפ'ן סטופּ מיט נאָך וייבער און בערעדט די וועלט, און די קינדער לויפען ארום אין די סטריטען. טאָ וואָס־זשע דאַרפט איהר גרויסע רומס? איהר זעהט דאָרט, אָט יענעם רויטען פּארקאַן? דאָס איז פון די נייע סקוהל. און אָט יענעם סיין זעהט איהר? דאָס איז די סיין פון א רוסישען אַפּטייק...

— מיסטער — זאָג איך — אין דער שווייץ זעהט מען אבילעל שעהנערע לאַנדשאַפטען ווי דאָ אין דיוויזשאַן סטריט.

— עט! — טהוט א מאַך דער לענדלאָרד מיט דער האַנד — דאָס איז גלאַט געבעבעט!

—איך האָב געזאָגט דעם לענדלאָרד „גוד באַי“ און זיך גע־לאָזען ארונטערגעהן די טרעפּ. צוליעב די פינסטערניש האָב איך איבערגעהיפּט א טרעפּעל און האָב זיך ארונטערגעקייקעלט.

דער לענדלאָרד האָט דערהערט מיין פאַלען און ער האָט ארונטערגעשריען: „גרינהאָרן! למאי האָט איהר ניט אָנגעצונדען קיין מעטש? איהר האָט דאָך אַזוי געקענט דער'הרג'עט ווערען!“

אַ פיין באַנקעטעל!

בעקאַנטער באַם האָט געמאַכט אַ באַנקעט פאַר זיינע אַרבייטער.

צווישען די ארבייטער האָבען זיך געפונען ציוניסטען, סאָציאַליסטען, אָרטאָדאָקסען, איטאַליענער און גאַליציאַנער.

און אַזוי ווי איך בין אויך אַ גאַליציאַנער (נאָך פון יוראָפּ), האָט מען מיך אויך איינגעלאַדען.

איז דאָס געוועזען אַ באַנקעטעל פון באַנקעטען־לאַנד!

— הלואי שיקט מיר גאָט צו אַלע נאַכט אַזעלכע באַנקעטלעך!

וואָס וואָלט איך געהאַט דערפון, פרעגט איהר?

— גוטע סאָפּערלעך וואָלט איך געהאַט; סאָפּערלעך מיט וויין און טיבען און בלומען; מיט געבראַטענס און לאָקשען און פיש, מיט פודינג און אייז־קרים און מוזיק.

וואָס נאָך וואָלט איך געהאַט, פרעגט איהר?

— סוזשעטלעך וואָלט איך געהאַט. דער רעוורענד וואָס איז דאָרטען געוועזען איז אַ טייער סוזשעטעל. אַ קלייניגקייט אַ רעוורענד וואָס קען ניט רעדען און רעדט! וואָס קען ניט טרינקען און טרינקט! וואָס קען ניט דרעהען קיין פּסוק און דרעהט איהם. אפשר אַנדערטהאַלבען שעה אויפ'ן זייגער האָט ער געטוטשעט אַ פּסוק, און צום סוף זיך ערשט אַרומגעזעהן, אַז ער האָט פערטוטשעט אַ פרעמדען פּסוק.

ער האָט געדאַרפט רעדען וועגען דעם פּסוק „סוף אדם למות“. האָט ער גאָר גע'דרשנ'ט וועגען דעם פּסוק „סוף גנב לתליה“.

אַרימער רעוורענד! דאַכט זיך אַ גאָר נישט, אַ פּראָסט מענ־

שעל, פונדעסטוועגן קען ער דערלאנגען די רייכסטע סוזשעטלעך פאר שטיפערייען.

— וואס זאגט איהר? אזא רעוורענד איז ניט ווערטה מען זאל איהם בעשרייבען?

האב איך אנדערע שטאף. האב איך א סוזשעטעל פון פער־צעהן אידען אין יארמולקעס.

אידען, וואס האבען ליעב צו פאלגען; וואס פערגעטערען און פערהייליגען דיסציפלין...

ווען די מוזיק האט גענומען שפיעלען די אמעריקאנער הימן, האבען מיר זיך אלע אויפגעשטעלט.

האט מען געענדיגט דעם הימן, האבען מיר זיך אוועקגעזעצט.

נעהמט די מוזיק שפיעלען די מארסעליעזע.

שטעלען מיר זיך ווידער אויף.

ענדיגט מען די מארסעליעזע. זעצען מיר זיך צוריק אוועק.

שרייט דער רעוורענד:

— אין וואועס איז מיקאיעד די האטיקווע?

שפיעלט מען די „התקוה".

שטעלען מיר זיך ווידער אויף — שוין צום דריטען מאל — און מיר שטעהען.

ענדיגט מען די „התקוה", זעצען מיר זיך צוריק אוועק.

די פלעשער שנאפס און וויין ווינקען צו אונז; מאכען חנ'דלעך צו אונז! די הערצער ציהען... נאגען... אבער — — —

די עטליכע איטאליענישע ארבייטער, וואס מ'האט אויך גע־לאדען צום באנקעט, פאדערען, אז זייער הימן זאל אויך געשפיעלט ווערען. סטייטש, די „התקוה" יא און זייער הימן ניט?

שפיעלט מען דעם איטאליענישען הימן אויך.

שטעלען מיר זיך ווייטער אויף — שוין צום פערטען מאל — שטעהען מיר אזוי לאנג אויף די פיס, ביז די מוזיק ענדיגט און מיר זעצען זיך אנידער.

רופט אויס דער פארמאן:

— ברידער, דער באס געהט! הורראה פאר'ן באס!

שפּיעלט די מוזיק אַ פרעהליכס און אַלע שטעלען אין אַ נאָווינע ווידער אויף.

— דאָס וועט ווייטער אזוי ניט געהן! — שריי איך אויס — וויפּיעל איז דאָס דער שיעור אויפצושטעלען זיך ביי א י י ן באַנקעט.

און אַלע שטימען איין מיט מיר. מעהר וועלען מיר זיך ניט אויפשטעלען, ווען גאָט אליין זאָל אריינקומען.

אַלע שטימען איין, נאָר ניט די פערצעהן אידען אין די יאַר־מולקעס.

זיי ווילען זיך ניט אונטערגעבען. געביך צושראָקענע מענ־שען...

און די קאָמעדיע ענטוויקעלט זיך, דער שפּאַס שטייגט מיט יעדער נייער ערשיינונג.

מיר זיצען און עסען און זאָגען וויצען — — — — — — — —

הערט זיך אַ געשריי: „ברידער, דער באָס פּארטנער געהט!“

די פערצעהן אידען שטעהען שוין אויף די פיס.

שטעהען אַ ווײַלע און זעצען זיך, און —

ווידער אַ געשריי:

— ברידער, דער בוק־קיפּער געהט!

די פערצעהן אידען מיט די יארמולקעס שטעהען שוין וויעדער אויף די פיס.

שטעהען אַ ווײַלע און זעצען זיך.

— ווידער אַ געוואלד:

— ברידער, די טייפּרייטערקע געהט!

די פערצעהן אידען מיט די יארמולקעס שטעהען שוין ווידער אויף די פיס.

אָרימע אידען!

אידען בני רחמנים...

ייזער אשר איז קראנק געוואָרען. האָט ער געסטאָפּט ארבייטען. האָט ער צייט געהאָט. האָט ער אויס־גענוצט די לעדיגע צייט אין — הוסטען.

זיצען לעדיג האָט לייזער אשר ניט געקענט.

נאָר אזוי ווי פאר הוסטען קריגט מען קיין ווײַדזשעס ניט, האָט לייזער אשר אָנגעהויבען צו ליידען הונגער.

אום עס זאָל איהם זיין גרינגער צו הונגערען, האָט ער צוגע־נומען פאר אַ שותף זיין פרוי.

איז געגאַנגען די פרוי און האָט צוגעצווינגען צום „געשעפט" די פיער קינדער.

האָבען שוין די קינדער אריינגעצויגען די באָבען אויך.

האָבען אַלע געהונגערט בשותפות; דער איינציגער וואָס האָט געטהאָן צוויי ארבייטען מיט אַמאָל איז געווען לייזער אשר: ער האָט אי געהונגערט, אי געהוסט...

צוויי דזשאָבס!

ויהי היום, האָט דער בוטשער אויסגעפונען וואָס מיט לייזער אשר'ן האָט פּאַסירט, האָט ער די ערשטע זאַך בעשלאָסען: מעהר ניט צו באָרגען. „וואו וועט לייזער אשר נעהמען צו בעצאָהלען זיינע ביללס?" — האָט דער בוטשער געפרעגט.

האָט די אָרימע פאַמיליע נאָך מעהר געהונגערט; האָט דער קראַנקער לייזער אשר נאָך מעהר געהוסט.

האָט דער גראָסערי־מאַן אויסגעפונען וואָס דער בוטשער האָט געטהאָן, האָט ער בעשלאָסען נאָכצומהאָן דעם בוטשער.

האט דער גראָסערי־מאַן געלאָזט וויסען לייזער אשר'ן, אז פון היינט אָן און ווייטער איז אויס באָרגען!

איז דער הונגער ביי דער אָרימער פאַמיליע געוואָרען נאָך שטאַרקער, נאָך גרויזאַמער און לייזער אשר'ס הוסט האָט אויך פּראָגרעסירט. זיך ענטוויקעלט. געגאַנגען פאָרוועטס...

למשל: אויב אין אָנהויב האָט לייזער אשר געהוסט אונ־געפּעהר פיער שעה אַ מעת לעת, האָט ער שוין איצטער געהוסט ניין שעה.

האָט איהם איינמאָל זיין שוויגער געפרעגט, למאי ער הוסט אזוי פיעל, האָט ער איהר געענטפערט, אז ער האָט סיי־ווי־סיי נים קיין אַנדער אַרבייט.

האָט איהם די שוויגער געענטפערט: „אויב דו האָסט ניט קיין אַרבייט, דאַרפסטו דוקא הוסטען? קענסט זיך ניט אויסזור־כען אַן אַנדער בעשעפטיגונג? אַ שעהנערע, אַ בעסערע, אַ גע־זינטערע?"

האָט לייזער אשר אָבגעענטפערט מיט אַ קראַנקען שמייכעל, אַז צו וואָס פאַר אַ ביזנעס ער זאָל זיך ניט נעהמען, מוז ער האָבען עטליכע הונדערט דאָלאַר אויף אָנצוהויבען, אָבער הוסטען קען ער הוסטען אָהן קאַפּיטאַל.

האָט די שוויגער אַ ציה געטהאָן מיט די אַקסלען, ווי איינער רעדט: „אַ מאָדנע ביזנעס, דאָס הוסטען!"

און זי האָט זיך געוואונדערט, למאי די רייכע, די מיליאָנערען, נעהמען אויך ניט צו די דאָזיגע ביזנעס ביי די אָרימע לייט.

הקיצור, די אָרימע פאַמיליע האָט געהונגערט און לייזער אשר האָט געהוסט און „פּראָגרעסירט" אין זיין אַרבייט.

האָט דער מילך־מאַן אויסגעפונען, וואָס דער בוטשער און דער גראָסערי־מאַן האָבען געטהאָן, האָט ער בעשלאָסען צו טהאָן דאָס איינענע. אז זיי האָבען אויפגעהערט געבען פלייש און ברויט, וועט ער אויפהערען געבען מילך.

און דער מילך־מאַן האָט געהאַלטען וואָרט: האָט מעהר קיין מילך נים געלאָזען ביי לייזער אשר'ס שוועל.

האט די נ ו י ט ביי לייזער אשר'ען אין שטוב גענומען געהן א טאנץ. זיך אויסגעשפרייט וויביים „טאטען אין וויין־גארטען"... עס איז איהר געווען פרעהליכער ווי ביי ראקאפעלער'ן: ביי ראקעפעלער'ן לאזט מען איהר אפילו ניט צוצוטרעטען נאָ־הענט צום הויז, און דא האט מען איהר איבערגעגעבען אלע דריי צימערען.

הערט דער „הונגער" ווי א קינד בעט א שטיקעל ברויט, אדער א קאפ מילך, און די מוטער ענטפערט מיט א שטראם טרעה־רען — געהט דער הונגער א טענצעל; הערט די „נויט" לייזער אשר'ן הוסטען מיט די לעצטע כוחות — געהט די נויט א טענצעל. הערט דער ה ו נ ג ע ר און די נויט ווי די קינדער און די מאמע און די באבע וויינען און דער טאטע, לייזער אשר, פאלט אריין אין זייער געוויין מיט זיין שווערען הוסט — כאפט זיך דער הונ־גער ארום מיט דער נויט ווי א פערליעבט פאאר'ל און זיי טאנצען צוזאמען — — — — — — — — — — — — —

הקיצור, האט דער קויהלען־מאן אויסגעפונען וואס דער בוט־שער און דער גראסערי־מאן און דער מילך־מאן האבען געטהאן. האט ער בעשלאסען אויך טהאן דאס אייגענע...

און א קויהלען־מאן, אז ער זאגט א וואָרט, איז דאס א ווארט! א קויהלען־מאן איז ניט קיין ליגנער.

און ער האט אויפגעהערט ארויפברענגען קויהלען אין הויז אריין.

האט דער לענדלארד אויך ניט געשווינען: האט ער לייזער אשר'ן מיט דער פאמיליע ארויסגעשטעלט אין גאס מיט'ן ביסעל מעבעל.

שטעהט דער בוטשער און דער גראסערי־מאן און דער מילך־מאן און דער קויהלען־מאן און קוקען אויף דער ארויסגעשטעלטער פאמיליע און — צום לעצט שטעהט אויך דער לענדלארד — און אלע פינף לאזען ארויס פון זייערע הערצער א ביטערען זיפץ: —

— אך, ס'ארא אן ארימקייט עס הערשט אין ניו יארק!

אַ מיידעל מיטן נאָמען קלמן.

למן איז אַ שעהנער יונגער מאַן און אַ ליידיס־וויסט מייקער. נור קיין דזשאָב האָט ער ניט. ווייל ביי ליידיעס וויסטס נעהמט מען מעהר ניט צו קיין מאַן.

ווען קלמן וואָלט געווען אַ מיידעל וואָלט ער יאָ געהאַט אַ דזשאָב.

פאַר אַ מיידעל האָט מען דרך ארץ.

איז קלמן געפאַלען אויף אַ שכל: וואָס טויג איהם זיין אַ מאַן און הייסען קלמן, אַז ער קען ווערען אַ מיידעל און הייסען קלאַרא.

געוועזן נייעצהן יאָהר אַ בחור — גענוג!

האָט זיך קלמן אָנגעטהאָן אַ בלאָנדען פּאַרוק, אריינגעשמעקט בליסטשיענדע קעמעלעך, זיך געלאָזט שטעכען די אויערען, אָנגעטהאָן שוואַרצע אויערינגלעך, אַ בלויען העט מיט אַ ווייסען פעדער, אַ בלויע וועלוועטענע דרעס, אַ פּאָר ווייסע גלאַווס, שווארצע שיך מיט ווייסע קנעפּעלעך, אויסגעבעט די ביוסט און — אַט איז קלמן אַ מיידעל.

און אזוי ווי קלמן קריגט אלע מאָל פיבער, ווערען זיינע בעקעלעך רויט, צופלאַמט, רענעלע בלומען.

אַז קלמן האָט זיך בעטראַכט אין שפּיעגעל, האָט ער זיך ניט דערקאַנט. „איז דאָס מעגליך" — האָט ער געזאָגט צו זיך — „אַז איך בין קלמן?"

און ער איז אוועק זוכען אַ דזשאָב.

אַז קלמן איז אַריין אין אַ שאָפּ, אין דער 18טער סטריט, האָט

זיך דער באָס פאַר קלמן'ען פיין פערנייגט און איהם געפרעגט, וואס „זי“ וויל.

האָט קלמן, פערשטעהט זיך, געזאָגט, אז „זי“ וויל א דזשאָב.

האָט דער באָס געפרעגט קלמן'ען ווי זי הייסט. האָט קלמן געזאָגט, אז „זי“ הייסט קלאַרא.

האָט איהר דער באָס העפליך פערבעטען אין זיין פריוואט אָפיס.

האָט זיך קלמן כלומרשט געפונען שטאַרק בעליידיגט.

— איהר זאָלט ניט מיינען — האָט קלמן בעמערקט — אז איהר האָט דאָ אַנגעטראָפען פון די סחורה וואָס מענער זוכען. נאוסער! איך בין אן אנשטענדיג קינד, אַן עהרליך מיידעל.

האָט זיך דער באָס ענטשולדיגט פאַר קלמן'ען און „איהר“ געגעבען א דזשאָב.

האָט קלמן אָפּגעארבייט א פּאָר וואָכען און גאַנץ פיין פערדיענט. דער באָס און דער בוק־קיפּער און דער פאָרמאַן האָבען איהר גע'חנפ'עט, געמאַכט קאָמפּלימענטען.

אין א געוויסען נאָכמיטאָג האָט דער באָס ווידער אריינגערופען קלמן'ען צו זיך אין פריוואַט־אָפיס און איהר איינגעלאַדען צו א סאַפּער אין א רייכען האָטעל.

— איך ליעב אייך! — איז דער באָס געפאַלען צו קלמן'ס פיס — איך געה אוים נאָך אייך; איך שטאַרב פאַר אייערע טריט; גאָלדענע קלארישי!

רופט זיך אָפּ קלמן צום באָס:

— איך וועל אָננעהמען אייער איינלאַדונג, נור מיט דעם תנאי, אז איהר זאָלט מיך ניט טשעפּענען, איהר זאָלט האַלטען די הענד ביי זיך. איך האָב פיינט, אז א באָס איז אַ חזיר.

— צופריעדען, קלארישי! — האָט דער באָס געענטפערט.

און ער האָט אַרויסגענומען פון וועסטעל־קעשענע אַ דיימאַנד־רינגעל און דאָס קלמן'ען געמאַכט אַ פּרעזענט.

קלמן האט איהם שעהן בעראנקט און איז אוועק אהיים, אי־בערגעלאזט דאס רינגעל ביי זיינע א שוועסטער און איז צוריק־געקומען.

ארום זעקס פארנאכט איז שוין קלמן געפאהרען מיט'ן באס אין אן אטאמאביל צום האטעל.

אין האטעל האט זיך דער באס פערשריבען אין די ביכער אלס מיסטער און מיסעס פערלמאן.

א ניגער אין א יוניפארם האט זיי אויפגעשלאסען א שעהנעם צימער. דער באס מיט קלמן'ען זיינען אריין און פערמאכט די טהיר.

אז קלמן האט פראטעסטירט, האט דער באס געענטפערט, אז ער מיינט חלילה קיין בייז, ער וויל בלויז עסען מיט איהר סאַפער אין א בעזונדער צימער.

באלד איז אויף זייער טישעל געשטאנען א רייכער סאפער מיט צוויי פלעשלאך שאמפאניער.

קלמן האט זיך ניט געלאזט קיין סך בעטען, ער האט גע־געסען ווי נאך א קרענק און פערטרונקען מיט שאמפאניער.

נאכ'ן סאפער האט זיך קלמן גענומען פיהלען זעהר מאדנע...

די אויגען האבען זיך גענומען פערמאכען, ער האט געוואלט שלאפען.

און דער באס זיצט מיט'ן פיינעם סיגאר אין מויל, די באקען רויטלען זיך; דער פליך — גלאנצט, און ער קוקט אויף קלמן'ען און שלינגט די סלינקע. ער ווערט ממש פערברענט פון תאוה!

און קלמן קען זיך פון ארט ניט ריהרען. דעם ערשטען מאל אין לעבען אז ער טרינקט שאמפאניער...

וויעגט ער זיך אום אויפ'ן טשער ווי א זאנג פון ווינד און די אויגען פערשליסען זיך איהם...

דער באס פערריגעלט פאמעליך די טהיר...

באלד דערפיהלט קלמן ווי א הייסע ברענענדיגע האנד נעהמט איהם ארום...

קלמן האט א ציטער געטהאן...

מעהר געדענקט ניט קלמן וואס מיט איהם האט פאסירט.

— — — — — — — — — — — —

אז קלמן האט אויף מארגען געעפענט די אויגען, האט ער זיך געפונען אין זעלבען האטעל, אויף א ווייכען געלעגער, און לעבען איהם איז געלעגען דאס פאלגענדע צעטעלע:

„ק ל א ר א! איהר זייט א זשוליק! א שארלאטאן! א גענגסטער! אייער פוס זאל מעהר אין מיין שאפ ניט אריינשמעקען! און דאס רינגעל וואס איך האב אייך געמאכט א פרעזענט, וויל איך האבען צוריק. עס קאסט מיר צוויי הונדערט דאלאר..."

— — — — — — — — — — — —

און קלמן האט פערלארען דעם דזשאב...

איך זוך רוממ.

יהר זייט שוין אמאל געוועזן ביי מיר אין הויז? אויב ניט, וועט איהר לעבען א סך לענגער ווי איהר דארפט.

האט איהר שוין אמאל געהאט צו טהאן מיט מיין לענדלארד? אויב ניט, וועט איהר קיינמאל ניט שטארבען.

און אויב דאס לעבען איז אייך דוקא מיאוס, און איהר ווילט בעגעהן זעלבסטמארד, נור איהר האט ניט אויף א שטריקעל, אדער אויף א פלעשעל גיפט, זאלט איהר זיך ניט זארגען; קומט אריבער צו מיר, ווען מען מאכט דעם אויוועז אין קעלער, וועט איהר באלד דערשטיקט ווערען פון'ם געדיכטען רויך.

און אויב איהר ווילט געפרווירען ווערען, זאלט איהר אריבערקומען צו מיר ווינטער, ווען דער לענדלארד פערזארגט מיך מיט סטים...

און טאמער ווילט איהר שטארבען פון געשטאנק, זאלט איהר אריבערקומען צו מיר נאך א רעגען, וועט איהר ביי מיר אין יארד טרעפען א שמעהענדיגע קאלוזשע, וואס וויל ניט ארונטערגעהן אין „סוער", מחמת דער „סוער" איז פערשטאפט...

און אויב איהר ווילט אויפגעגעסען ווערען פון מאראשקעס, קענט איהר דאס אויך אויספיהרען. איהר דארפט בלויז אריבערקומען...

און טאמער ווילט איהר געהן פון דער וועלט פון ערגערניס, פון הארץ־וועהטאג, פאר וואס דער לענדלארד וויל קיין זאך ניט פיקסען — קענט איהר דאס אויך אויספיהרען.

מיט עטליכע טעג צוריק זאָגט מיין פרוי צו מיר:
— וואָס זיצסטו? געה ארויס זוכען רומס.
— וואָס פאַר אַ רומס ווילסטו?
— איך וויל זעקס שעהנע רומס אין די נייע הייזער, מיט סטים, מיט הייסע און קאַלטע וואַסער, מיט אַ טעלעפאָן און ס'זאָל מעהר ניט קאָסטען ווי 11 אָדער 12 דאָלאַר אַ חודש. און די ערשטע צוויי חדשים פריי.
— אזעלכע רומס — זאָג איך — מוזען מיר ביידע געהן זוכען.
האָבען מיר ארויסגעטריבען אַלע קינדער אין גאַס, פערשלאָסען דאָס הויז, צוגענומען דעם שליסעל און אַוועק זוכען רומס.
געהען מיר. מיר געהען און קוקען פון ביידע זייטען גאַס און מיר קלעטערען אויף טרעפּ און מיר בלייבען אָהן פּיס.
אין איין הויז האָט מען מיך געפרעגט, וואָס איך בין (געפרעגט האָט דאָס אַ דייטשער לענדלאָרד).
האָב איך געענטפערט, אז איך בין אַ בעל חוב.
— ניט דאָס מיין איך — האָט געענטפערט דער דייטש — איך וויל וויסען אויב דו ביזט אַ איד.
— אודאי אַ איד! און אַ גאַליציאַנער איד דערצו.
— מיר ווילען ניט קיין אידען, — האָט אונז דער דייטש געלאָזט וויסען, און באַלד געזאָגט „אדיע“.
אַ צווייטער לענדלאָרד, אַן איירישער, האָט געוואָלט, אז מיר זאָלען איהם געבען „רעפּערענס“, אויב מיר זיינען „פיינע מענשען“.
האָב איך אַ שפּיי געטהאָן אויף איהם און אוועק ווייטער.
נאָך איינער האָט געוואָלט וויסען וויפיעל קינדער איך האָב.
האָב איך איהם געענטפערט, אז איך האָב כמעט זיעבען קינדער.
— גרויסע צי קליינע?
— גרויסע און קליינע, וואָסערע איהר ווילט אַליין!
— צופיעל קינדער! — האָט ער אויסגערופען — זיעבען קינדער קענען מאַכען אַ תל פון אַ הויז.
נאָר איינער, דוקא אַ אידעל, האָט געזאָגט, אז קינדער מעג

איך האבען אפילו נאך אמאל אזוי פיעל. דאס אארט איהם ניט; ער גיט זיי דען עסען? נור וואס איהם אארט איז מיין ווייבעל. מיין ווייבעל געפעלט איהם ניט. ער גלייכט בלאנדע און מיין ווייבעל איז א ברונעטע.

נאך א לענדלארד האט געוואלט וויסען מיין בעשעפטיגונג.

האב איך איהם געזאגט, אז מיין טרייד איז צו זאגען וויצען, מאכען שפאס, ארויסרופען ביי יענעם א געלעכטער, חוזק מאכען פון לענדלארדס, פון פאליטישענס, פון גאט'ס גנבים, פון אויס־וואורפען...

האט ער מיר געענטפערט, אז ער גלייכט ניט מיין טרייד. דאס איז קיין טרייד ניט, האט ער געזאגט.

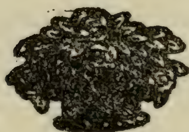
און פערמאכט די טהיר הארט אונטער מיין נאז...

אט אזוי ווי איהר הערט, איז אומעטום געווען אן אנדער אפ־האלט. איך און מיין פרוי זיינען אהיים געקומען טויט־מיעדע. מיר האבען זיך אפילו ניט געהאט קיין כח צו קריעגען.

גוטע פריינד ניבען אונז אן עצה, אז מיר זאלען זיך קויפען אן אייגענע הייזקע. אן אייגענע הייזקע, טענה'ן זיי, איז טויזענד מאל בעסער ווי צו וואהנען ביי יענעם.

און אויב א הייזקע, זאל דאס זיין מיט א גארטען, און בלומען, און וויינטרויבען, און פרוכט־בוימער.

נעה, דערצעהל די גוטע פריינד מיינע, אז איך האב ניט א סענט ביי דער נשמה און אז איך בין נאך שולדיג עטליכע דאלאר חובות.

שמייע.

מייע איז א איד פון א יאָהר פערציג, א קאַסטאַ־מער שניידער, האָט א ווייב, פיער קינדער, א שטענדיגען קאָפּ־וועהטאָג, א האַרץ־קלאַפּונג, א שטומע שוועסטער און טשאַכאָטקע.

בעלאַנגט שמייע אין א לאַדזש וואָס רופט זיך „די שאַלעמייזען לאַדזש נומער צוויי הונדערט און דרייסיג, אינדעפּענדענט אָרדער ברית חנא".

האָט די שאַלעמייזען לאַדזש א דאָקטאָר. איז שמייע אַוועק צום דאָקטאָר.

האָט איהם דער לאַדזשען דאָקטאָר אונטערזוכט: איהם גע־דרעהט פון אלע זייטען, איהם געפּרעגט ווי ער הייסט, פון וואַנען ער קומט, צי איז ער פערהייראַטה, וויפיעל קינדער ער האָט, וואו ער וואָהנט און וויפיעל ער פערדיענט.

אַז שמייע האָט איהם געענטפערט אויף אלע פראַגען, האָט זיך דער דאָקטאָר פערטראַכט און ענדליך געלאָזט וויסען שמייע'ן, אַז ער, שמייע הייסט דאָס, דאַרף נויטיג פאָהרען צום ים. נור דער ים וועט איהם רעטען. מחמת דאָס זאַלץ וואַסער איז זעהר געזונד פאַר איינעם, וואָס ליידעט אויף רומאַטעס און קאָפּ־וועהטאָג.

— איך לייד דאָך אָבער אויף מיין טשאַכאָטקע — האָט שמייע בעמערקט דעם דאָקטאָר.

— שוין לאַנג? — האָט דער דאָקטאָר געוואָלט וויסען.

— אָהאָ! ווען איך האָב אָנגעהויבען הוסטען און שפּייען מיט בלוט, זייט איהר נאָך דעמאָלט קיין דאָקטאָר ניט געווען.

— אויב אַזוי — האָט דער דאָקטאָר געזאָגט — איז ניט

פרעהליך! וועט איהר מוזען פאהרען אין די „בערג“. ווייל די בערג־לופט איז זעהר גוט פאר לונגען־קראנקע. אויב אייער לעבען איז אייך ליעב, אויב איהר ווילט זיין א טאטע צו אייערע קינדער, א מאן צו אייער פרוי, א מעמבער אין אונזער לאדזש, מוזט איהר אלץ לאזען שטעהן און פאהרען אין די מאונטענס!

— איך האב דאך אבער רומאטעס און קאפּ־וועהטאג.

— פאר רומאטעס און קאפּ־וועהטאג איז ניט פאראן קיין בעסערע זאך ווי דער ים. נור דער ים! אויב איהר ווילט זיין א טאטע צו אייערע קינדער, א מאן צו אייער פרוי און א מעמ־בער אין אונזער לאדזש, מ ו ז ט איהר אלעס לאזען שטעהן און באלד ארויספאהרען צום ים!

— איך האב דאך אבער טשאכאטקע! — האלט זיך שמייע ביי זיינס.

— דאן מ ו ז ט איהר אלעס לאזען שטעהן און פאהרען אין די מאונטענס! איהר מוזט האבען טרוקענע לופט; די באַ־צילען, די פּרעסערלעך וואס האבען זיך בעזעצט אין אייערע לונ־גען, זיינען געראטען אין די באסעם. זיי גלייכען לעבען פון יע־נעמס פלייש און בלוט. זיי זיינען זיך פשוט מחיה מיט אייערע לונגען. אבער פונקט ווי די יוניאן איז א טויט־קלאפּ פאר די באסעס, אזוי איז די טרוקענע לופט א טויט־קלאפּ פאר די באַ־צילען. איהר פערשטעהט? איהר מוזט דארום אלעס לאזען און א זייט און באלד אוועקפאהרען אין די מאונטענס...

— דאס האב איך שוין געהערט פון אייך א פאר מאל — ענטפערט דער ארימער שמייע און ער פערהוסט זיך — אבער וואס טהוט מען מיט מיין רומאטעס און מיט מיין קאפּ־וועהטאג?

איז דער דאקטאר געווארען נערוועז:

— סאראַ טשודנער איד איהר זייט! איך האב דאך אייך שוין געזאגט, אז איהר מוזט צוליעב אייער רומאטעס און קאפּ־וועהטאג וואוינען לעבען ים.

— אבער איהר הייסט דאך מיר פאהרען אין די בערג.

— אודאי! ווייל איהר האט טשאכאטקע.

— אויב איך וועל פאהרען אין די בערג, וועל איך דאך ניט קענען זיין ביים ים.

— דאס איז מיר גאר ניט איינגעפאלען! אודאי קענט איהר ניט זיין אי דא, אי דארט אין דער זעלבער צייט!

— טא וואס־זשע זאל איך טהאן?

— זאל איך אזוי וויסען פון א בייזע וועטשערע!

— אפשר קען איך זיין ווינטער אין די מאונטענס און זומער ביים ים? — האט שמייע געפרעגט מיט א הייזעריגער שטים.

— חלילה! — האט אויסגערופען דער דאקטאר — איהר'ט זיך אונגליקליך מאכען! וועט איהר זיין אין די מאונטענס וועט זיך אייער רומאטעס „צושפיעלען" אויף אלע כלים און אייער קאפ וועט אייך צולאפעט ווערען פון וועהטאג. וועט איהר זיצען ביים ים, וועט דאס זיין א רעגעלער פיק־ניק פאר די באצילען...

— וואס־זשע טהוט מען פארט? — ערגערט זיך שוין שמייע.

האט דער דאקטאר איהם געהייסען אהיים געהן און קומען נאך אמאל אין עטליכע טעג ארום.

אין עטליכע טעג ארום איז שמייע ווידער אוועק צום דאקטאר. האט איהם דער דאקטאר ערקלעהרט, אז ער האט א גאלדענעם פלאן.

— וואס פאר א פלאן? — פרעגט שמייע.

— דער פלאן איז, אז איהר זאלט אין ערגעץ ניט פאהרען. ווייל וואו איהר זאלט ניט פאהרען, וועט עס אייך אלץ קיין טובה ניט טהאן. איז די גלייכסטע זאך, אז איהר זאלט זיצען דעם גאנצען טאג אין הענסטער פארק. וועט איהר ניט זיין אין די „בערג" און ניט ביים ים...

האט שמייע געפאלגט דעם לאדזשען־דאקטאר.

זיצט שמייע אין הענסטער פארק און פאבעט מיט דער נשמה...

א מעשה מיט סטים-היט.

עם פאלגענדען נאטיץ האב איך געלעזען אין א ציי־טונג:

לענדלארדס!

לענדלארדס פון אלערליי סייזעס: גרויסע און קליינע, מאגערע און פעטע, מ י ט בייכער און אהן בייכער, מיט שכל און אהן שכל, א ל ל ע זיינען אויפגעפאדערט צו קומען צו א ספעשעל מיטינג אין גארגעלשניידערס האלל, 18 כאפ סטריט, ערשטען פלאר. זעהר וויכטיגעס צו פערהאנדלען אין די אינ־טערעסען פון די לענדלארדס. דער מיטינג וועט שטאטפינדען היינט אבענד, 8 אוהר שארפ (זיי האבען א פנים געמיינט שארפ).

אונטערגעשריבען אונטער דעם נאטיץ איז געווען דער סעק־רעטאר פון די לענדלארדס אסאסיאיישאן, מיסטער י א ל ד י צ ק י.

איבערגעלעזען דעם דאזיגען נאטיץ, האב איך זיך אנגעטהאן מיין שבת'דיגען סוט, גענומען מיין אינשורענס פאליסי אין האנד און — אוועק צו דעם מיטינג פון די לענדלארדס.

צוקומענדיג צום טהיר, האט מיך בעגעגענט א פעטער איד מיט א קליין פליכעל און מיך געפרעגט ווער איך בין. האב איך איהם א בלאף געטהאן, אז איך בין א לענדלארד, אז איך האב א גרויסע אפארטמענט־הויז אין די בראנקס, וואו עס וואהנען פיער און נײַנציג טענענטס.

— איז אייער הויז מיט סטים־היט? — האט מיך דער פע־טער איד געפרעגט.

— שור מיט סטים! — וואס דען אהן סטים?

— קענט איהר בעווייזען, אז איהר בלאפט ניט? אז איהר זייט טאקע א לענדלארד?

— שור! — און איך האב איהם דערלאנגט מיין אינשורענס פאליסי.

האט ער בעטראכט די פאליסי פון אלע זייטען און געזאגט: „אלל־רייט. איה קענט אריינגעהן; מיר זוכען טאקע רייכע לענד־לארדס“.

איך בין אריין אין האלל.

אין האלל איז געוועזען א טומעל און א געפילדער.

דער לענדלארד וואס האט אנגענומען מיין אינשורענס־פאליסי פאר א „דיעד“ פון א הויז, איז ארויף אויף דער פלאטפארמע, א קלאפ געטהאן מיט א האמער, געהייסען אלעמען זיצען, און איז ארויס מיט א דרשה:

„מיינע ברידער! דער היינטיגער מיטינג איז זעהר א וויכ־טיגער, מיינע ברידער... אזוי ווי איהר אלע ווייסט, זיינען מיר דא אלע לענדלארדס, זיינען מיר... און עס געהט צו ווינטער, געהט עס... און די טענערס אונזערע וועלען באלד וועלען סטים, וועלען זיי באלד וועלען... און סטים קאסט געלד... וויל איך, אז מיר, די לענדלארדס, זאלען ווערען א טראסט, זאלען מיר ווע־רען... און בעשטימען פון ו ו ע ן אן מיר זאלען אנהויבען געבען סטים צו די טענערס. וואס האט איהר צו זאגען וועגען דעם?“

האט זיך אויפגעשטעלט א הויכער געזונטער לענדלארד און מיט א באסאווע שטימע האט ער געמאכט א פארשלאג, אז די סטים זאל זיך אנהויבען פון צווייטען טאג חנוכה.

— וואס עפעס פון חנוכה? — האט געהילכט א דין שטימעלע פון אן אנדער לענדלארד, — מיין פארשלאג איז, אז מיר זאלען אנהויבען געבען סטים א חודש נ א ך ח נ ו כ ה, דאס איז די ר י כ ט י ג ע צייט.

איז געווארען א קאך, א גערודער, און אלע לענדלארדס האָ־בען זיך א הויב געטהאן פון זייערע ערטער און גענומען סטראשען;

מיט קלעפּ דעם פריהעריגען רעדנער. סטייטש, האָבען זיי זיך געקאָכט, וואו איז דאָס געהערט געוואָרען, אז מען זאָל אָנהויבען געבען אזוי פריה סטים? וואָסי? קויהלען קאָסטען קיין געלד ניט? גוטהערציגע מענשען געוואָרען!...

האָט זיך אויפגעשטעלט אַ שמאַלציג אידעל מיט פּערטומאַ־ניטע אויגען, און געמאכט אַ פאָרשלאַג, אז די סטים זאָל זיך אָנהויבען פון פורים. פורים איז שוין נאָהענט צום ספּרינג, וועט ניט אוועקגעהן קיין סך קויהלען.

האָב איך זיך אויפגעשטעלט און געזאָגט:

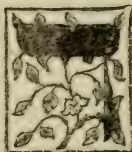
— איך בין דאגעגען! — פורים איז צו פריה; פון פורים ביז פּסח איז פיער וואָכען, און ס'קען טרעפען, אז די פיער וואָכען זאָלען זיין קאַלטע. דארום מאַך איך צום פאָרשלאַג, אז די סטים זאָל זיך אָנהויבען ניט פריהער ווי — ש ב ת ה ג ד ו ל.

אונטערשטיצט! אונטערשטיצט! — האָט עס געהילכט פון אלע ווינקעלעך.

און אזוי איז געבליבען.

א וויכטיגער בריעף...

ריי חדשים האט שייע דוד קיין דירה־געלד ניט גע־צאהלט. ניט דערפאר וואס ער האט ניט ג ע־וו א ל ט, נאר ווייל ער האט ניט ג ע ה א ט.

דער לענדלארד האט ניט געשוויגען. ער איז יעדען טאג געקומען מאהנען, און שייע דוד האט יע־דען טאג געהאט איין ענטפער: „קראנק".

מיט אמאל האט דער לענדלארד אויפגעהערט קומען.

איז געבליבען ביי שייע דוד'ן, אז דער לענדלארד איז א פיינער מאן, א גאלדענע נשמה — ניט ווי אנדערע לענדלארדס, וואס מאכען באלד צו מופען; וואס שיקען באלד „מוף־צעטלעך".

און שייע דוד'ס פרוי און זיין עלטערע טאכטער (א מיידעל מיט א שוואכע הארץ), האבען אויך צוגעשטימט, אז דער לענד־לארד איז א מענש „מיט א דימענטענע הארץ".

אין אכט טעג ארום האט דער בריעף־טרעגער איבערגעגעבען שייע דוד'ן א קארטעלע פון פאסט־אפיס, אז ער זאל קומען אפנעה־מען א בריעף.

האט שייע דוד געפרעגט דעם בריעף־טרעגער: למאי האסטו דעם בריעף ניט מיטגעבראכט מיט זיך?

האט דער בריעף־טרעגער געענטפערט, אז אזעלכע בריעף מוז מען אליין קומען אפנעהמען. מען מוז זיך פריהער אונטער־שרייבען.

האט זיך שייע דוד גענומען ברעכען דעם קאפ וואס פאר א בריעף איז דאס. קומט איהם אריין אין געדאנקען: אודאי פון

זיין פעטער ליפא. דער פעטער האט געהערט, אז ער איז קראנק, שיקט ער איהם עטליכע דאלאר.

האט די שייעכע געלאכט פון איהר שייע דוד'ן: „דיין פעטער איז ניט פון די פעטערס, וואס העלפען קראנקע קרובים. ער איז א גרויסער חזיר; פאר א סענט וואלט ער זיך לאזען ארויסנעהמען דריי באק־צייהנער!“

רופט זיך אפ די עלטערע מיידעל: „דער בריעף איז זיכער פון דער טאנטע מערי. זי האט די לעצטע צייט געמאכט עטליכע דאלאר אין „ריעל־עסטייט“ וויל זי אונז מיט עפעס ארויסהעלפען“.

הקצור, יעדער איינער האט געטראכט און זיך געבראכען דעם קאפ, און געוואלט טרעפען פון וועמען דער בריעף איז. און וואס אין דעם בריעף געפינט זיך, און די האפנונג איז געווען גרויס.

אויף מארגען האט זיך שייע דוד אנגעטהאן זיין שבת'דיג סוטעל מיט די פעטע פלעקען, גענומען א „שאין“ און אוועק אין פאסט־אפיס.

דערוויל האט די שייעכע צופויקט צווישען אלע שכנים פון הויז און פאר אלע ווייבער אין גאס, אז איהר שייע דוד איז אוועק אין פאסט־אפיס אפנעהמען זעהר א וויכטיגען בריעף. אז זי ערווארט זעהר א סך פון דעם דאזיגען בריעף...

דער טומעל וועגען דעם בריעף איז געווארען אזוי גרויס, אז אלע שכנים פון הויז און אלע ווייבער פון גאס, האבען, גליך מיט דער שייעכע, געווארט אויף שייע דוד'ן מיט'ן בריעף.

און אזוי ווארטענדיג, האבען עטליכע ווייבער ארויסגעלאזען פערשיעדענע סלוכען:

איין אידענע מיט א באראדאווקע אויפ'ן נאז, האט געזאגט, אז שייע דוד האט בעקומען פון זיינעם א פעטער, א מיליאנער, צוגעשיקט צעהן טויזענד דאלאר.

א צווייטע ווייבעל, מיט א בייבי אויפ'ן האנד, האט פערשפרייט א קלאנג, אז שייע דוד'ס א ברודער, א גרויסער פאבריקאנט פון סילק און אטלאס, איז געשטארבען א בחור, און אפגעזאגט זיין גאנץ פערמעגען, א מיליאן דאלאר, פאר שייע דוד'ן.

אבער דא האט זיך בעוויזען שייע דוד א פערשוויצטער, א מיעדער, דאס היטעל פעררוקט אויפ'ן פאטילניצע... אלע ווייבער זיינען איהם נאכגעגאנגען ביז אין שטוב אריין.

שייע דוד האט ארויסגענומען דעם בריעף פון קעשענע, צו־גערופען זיין עלטערע טאכטער זי זאל איבערלעזען: ער קען ניט קיין ענגליש.

דרעהט זיין טאכטער דעם בריעף פון אע זייטען און פער־שטעהט ניט וואס דאס איז.

אלע הערצער קלאפען... קלאפען... שייע דוד ווערט נער־ווען...

רופט זיך אפ א בלאנד ווייבעל, וואס איז דא אין סקוהל גע־גאנגען: „גיט מיר דעם בריעף וועל איך איהם איבערלעזען“.

האט שייע דוד ארויסגעריסען דעם בריעף פון זיין טאכ־טער'ס האנד און איהם איבערגעגעבען צו דער בלאנדער ווייבעל.

די שייעבע מיט די אנדערע ווייבער האבען זיך צוזאמענ־גערוקט נעהענטער צו קענען בעסער הערען...

און דאס בלאנדע ווייבעל האט איבערגעקוקט דעם בריעף און — און — — ערקלעהרט, אז דאס איז א — — — א — — — — „מוף־צעטעל!“...

א גליקליכער ארבייטער...

„לעפארעס! איהר זייט אויך מענשען? דער באס האסט דאך אייך ווי דעם טויט!

איך זאג, אז מען פאלגט ניט קיין באס, איז מען ניט ווערטה וואס מען לעבט אויף דער וועלט. פריהער גאט און נאכדעם דער באס, מאכט מען א לעבען. וואס פאר א פנים האט איהר, שלעפערס — און וואס פאר א פנים האב איך?

אידאי וואלט געווען א סך בעסער, אז איך זאל אליין זיין א באס, אז איך אליין זאל האלטען ארבייטער און ארומגעהן פוסט און פאס און זיך פאשען דאס בייכעל מיט'ן קארק. נאר אזוי מאכט אויך ניט אויס. אבי איך האב א דזשאב און איך ארבייט און בין בעליעבט, הלואי ווייטער.

אמת, איך ווער פערשווארצט און פערפינסטערט און ליג ניין איילען אין דר'ערד און האב קיין מאל אויף קיין רענט ניט. אמת... אבער עס מאכט ניט. מען קומט יאקאש דורך. וואוין איך ניט אויף ריווערסייד דרייוו; וואוין איך אין פיטט סטריט.

הלואי האב איך נור די רענט וואס איך דארף צאהלען אין פיטט טסריט. וואו שטעהט דאס געשריבען, אז איך מוז וואוינען אויף ריווערסייד דרייוו?

פאהר איך ניט אין קיין אטאמאביל; געה איך ניט אין דער אפערא; מען מוז דאס געהן אין דער אפערא? וואו שטעהט דאס געשריבען, אז אז ארבייטער דארף געהן אין דער אפערא?

און דאס וואס איהר זאגט „קינדער ערציהונג", איז דאס

אויף בלאַטע. געהען מיינע קינדער ניט אין האַי־סקוהל, ניט אין קאָלעדזש, זיינען זיי ניט געבילדעט. וואו שטעהט דאָס געשריבען, אז ארבייטער קינדער דארפען זיין געבילדעט?

נאָך דאָס פעהלט אונז צו די צרות: אונזערע קינדער זאָלען געהן אין קאָלעדזשעס! וואָסי? די שעפער, די פאַבריקען, די קויהלען־גריבער זיינען פערמאכט פאר זיי?

און דאָס וואָס איהר זאָגט קליידער, — איז אויך ניט ווערטה קיין אויסגעבלאָזענע איי. דער עיקר איז דאָך ניט דאָס מלבוש נאָר דער מענש. ניט אַזוי? אַ מלבוש אליין, מעג עס זיין געמאכט פון זייד, פון סאמעט, פון אטלעס, פון גין־גאָלד — איז דאָס אלץ ניט מעהר ווי אַ שמאַטע. אָבער, אז אין זעלבען מלבוש, אין דער שמאַטע הייסט דאָס, קריכט אריין אַ מענש, האָט שוין דאָס מלבוש אויך אַ ווערטה.

דעריבער זאָג איך, אז דער ארבייטער, וואָס פאָלגט ניט זיין באָס, זיין פאָרמאַן, וואָס קוקט תמיד אויפ'ן זייגער און הערט זיך איין צום ווהיסעל, און וויל קורצע שטונדען און גרויסע ווייזשעס — אַזאַ ארבייטער איז ניט ווערטה וואָס די ערד טראָגט איהם ארום!

און שולדיג איז די יוניאָן! נאָר די יוניאָן! אזוי זאָגט דער באָס. און וואָס דער באָס זאָגט, זאָג איך אויך.

נאָר איין חסרון: איך הוסט. איך שפיי מיט בלוט און דער אטהעם איז מיר אַ קאַפּיטשקע צו קורץ...

זאָגט אָבער דער באָס, ס'איז גאָר ניט מיט גאָר ניט; ס'וועט איבערגעהן. ס'וועט לאַנג ניט אַנהאלטען... און דער באָס ווייסט וואָס ער רעדט.

דער דאָקטאָר דענקט אפילו אנדערש ווי דער באָס. דער דאָקטאָר זאָגט, אז איך האָב אַ „טאַטש" אויף די לונגען; אז איך מוז סטאָפּען ארביימען, פאָהרען אין קאָלאָראַדאָ, האָבען פרישע עסענס און געזונטע לופט. האָב איך דאָס דערציעהלט דעם באָס, האָט ער זיך אויסגעלאכט פון מיר מיט'ן דאָקטאָר אין איינעם. ערשטענס, האָט דער באָס געזאָגט, קען אַ איד אין מיינע יאָהרען מעהר ניט קריגען קיין „טאַטש"; אַ „טאַטש" קריגט מען בלויז,

זאָגט ער, ביז דרייסיג יאָהר; צווייטענס מוז דער דאָקטאָר מיינער זיין א צאַציליסט...

און אזוי רעדענדיג מיט איהם, האָב איך דערווייל אַ הוסט געטהאָן און עס האָט זיך בעוויזען אַ רויטער בלוט־פלעק...

האָט דער באָס ווידער געזאָגט, אז ס'איז גאָר ניט מיט גאָר ניט. אז כמעט אלע זיינע ארבייטער שפייען מיט בלוט...

און ער האָט מיר דערלאַנגט אַ פריינדליכען קלאַפּ איבער'ן פּלייצע ווי איך וואָלט געוועזען זיינער אַ חבר, אַ ברודער. וואָס־זשע פעהלט מיר? קוקט איַיך אַן און קוקט מיר אַן...

אוים מיט אלע חשבונות!

אהרען לאנג האט דער אלטער ר' גרונם געפעדעלט אין מיסטער זינגער'ס שניידער שאפ.

געפעדעלט האט ער מיט פרעצעלס, װאורשטלעך, הערינג, ניסלעך און אנדערע אכילות.

זעכציג ארבייטער האבען דארט געארבייט. פון די זעכציג האט ר' גרונם געהאט פערציג קאסטאמערס.

פון די פערציג קאסטאמערס האבען בלויז אכט געהאנדעלט אין „קעש" און צוויי און דרייסיג האבען געבארגט.

מאנכע פלעגען איהם בעצאהלען אלע וואך, און מאנכע אלע חודש און ווידער אנדערע פלעגען מיט איהם האבען בעשטענדיגע חשבונות. אז מען איז איהם שולדיג געװען א דאלאר, האט מען איהם איינגעצאהלט אויפ'ן חוב דרייסיג אדער פערציג סענט און ווייטער גענומען.

און אזעלכע חשבונות האט דער אלטער ר' גרונם געהאט אפשר מיט צוואנציג ארבייטער.

קיין ביכער האט ער ניט געפיהרט. אלע זיינע חובות האט ער פערשריבען אין שאפ אויף דער וואנד...

— קיין בעסער בוך־פיהרונג — האט ער געזאגט — דארף מען גאר נים האבען.

האט מאטעל דער לאנגער געבארגט דריי פרעצעלס מיט א הערינג, האט ער אויפגעשריבען אויפ'ן וואנד: „מאטעל דער לאנגער, שולדיג פערצעהן סענט".

האט שייע דער בייסטער געבארגט פינף װאורשטלעך מיט א זעמעל, האט ר' גרונם פערשריבען אויפ'ן וואנד:

„שייע דער דאָרער, שולדיג אכטצעהן סענט“.

א קורצע און פּינקטליכע בוכהאלטעריי!

כמעט אַלע ווענט פון שאפּ זיינען געווען פערשריבען מיט ר׳ גרונם׳ס חובות; זיין גאַנצער קאַפּיטאל איז דאָס געווען...

אז ר׳ גרונם האָט ניט געהאט וואָס צו טהאָן, אָדער ער איז אַמאָל געקומען פריהער אין שאפּ, פלעגט ער זיך אויסווישען די ברילען, זיי אָנטהאָן, און נעהמען מיט אַ פּענסיל צוזאַמענרעכ־נען אַלע זיינע חובות אויף די ווענט... האָט אונטערגעפיהרט אַלע „סך הכל׳ס“ כדי ער זאָל וויסען אויף זיכער ווי גרויס זיין קאַפּי־טאל איז...

— ווען איך האָב דאָס געלד — האָט ער איין מאָל געזאָגט — וואָס אויף די ווענט פון שאפּ איז פערשריבען, וואָלט איך מיין שלאָפּע טאָכטער באַלד אָוועקגעשיקט אויף אַ פּאָר וואָכען אויף לופט. נאָר כ׳איז גוטע געלד. די ארבייטער וועלען אַלע בעצאָהלען.

האָט אַמאָל אויסגעבראָכען אַ סטרייק, איז ר׳ גרונם תמיד געווען אויף די ארבייטער׳ס זייט. „פון די ארבייטער“, פלעגט ער זאָגען, „מאַך איך אַ לעבען, פּונקט ווי דער באָס מאכט אַ לעבען פון זיי“.

איינמאָל האָט אויסגעבראָכען אַ סטרייק, וועלכער האָט אָנ־געהאלטען צעהן טעג. אונטער דער צייט זיינען ניט די ארבייטער און ניט ר׳ גרונם, דער פּעדלער, געווען אין שאפּ.

אז דער סטרייק איז געוואונען געוואָרען, איז ר׳ גרונם צו־זאמען מיט די ארבייטער ארויף אין שאפּ. ווי ער וואָלט אויך גע־ווען איינער פון די זיעגער...

אריינקומענדיג אין שאפּ, האָט זיך פּלוצלונג געהערט אַ גע־שריי, אַ קרעכץ און אַ פאַל. דאָס איז ר׳ גרונם געפאלען אין אונ־מאַכט.

אז מען האָט איהם אויפגעמונטערט און איהם געפרעגט, וואָס איהם איז, האָט ער שטיל ארויסגעקרעכצט:

„אוים מיט אַלע מיינע חשבונות. אויס מיט מיין שווערע

האַריוואַניע. מיין גאַנצער פּערמעגען איז אַבגעווישט געוואָרען פון דער וועלט".

אוּן ער האָט זיך פונאַנדערגעוויינט ווי אַ קליין קינד.

— — — — — — — — — — — —

וואָס מיינט איהר האָט דאָ פּאַסירט? אין דער צייט פון סטרייק האָט דער באָס דערוויייל איבערגעקאַלעכט דעם גאַנצען שאָפּ, אוּן ר' גרונם'ס אַלע חובות זיינען אַבגעווישט געוואָרען!

א סטערי דזשאב.

איך האט גאט געבענטשט מיט א פעטער, וועלכער איז אריבער זיעבען פוס הויך און וועגט ארום דריי הונ־דערט פונט.

ווען מען זאל איהם צושניידען אין צווייען, וואלט מען פון איהם געקאנט מאכען צוויי פעטערס.

איהר קענט זיך פארשטעלען ווי הויך ער איז, אז ווען ער וויל זיך אויסטהאן דעם קאפעלוש, מוז ער זיך פריהער אוועקזעצען אויף א ביינקעל.

און וועגען זיין שווערקייט ווערט דערצעהלט, אז מען האט איהם אמאל געדארפט רעטען פון א פייער, האבען איהם די פייער־לייט ניט געקענט ארונטערטראגען מיט איין מאל, און זיי האבען געמוזט געהן צוויי מאל.

און ווי גרויס און פעט ער איז, אט אזא נאר איז ער!

לעצטען שבת האב איך איהם געטראפען אין גאס און איהם נעפרעגט אויב ער פערדיענט עפעס?

האט ער מיר געענטפערט, אז ער דערלייגט נאך פיער דאלאר א וואך.

— וואס הייסט איהר דערלייגט, ווי קען דאס זיין?

ערקלעהרט ער מיר, אז זיינע שכירות איז סך הכל אכט דאלאר א וואך. נאר וואס־זשע דען? אין זיין שאפ איז פאראן א געזעץ, אז ווען אן ארבייטער פערשפעטיגט א פיערטעל שטונדע, נעהמט מען איהם ארונטער א קווארטער פון די ווייזשעס. דאס מאכט אויס א דאלאר א שטונדע, און אזוי ווי ער פערשפעטיגט כמעט יעדען טאג צוויי שטונדען צוליעב די קארס און די עלעווייטערס

(מחמת ער וואהנט אין בראנזוויל), נעהמט איהם דער באס ארונ־טער צוויי דאלאר א טאג פון די ווייזשעס. מאכט דאס אויס אזוי גרויס ווי צוועלף דאלאר א וואך. און אזוי ווי זיינע ווייזשעס זיינען בלויז אכט דאלאר, דארף ער, הייסט דאס, נאך צוצאהלען דעם באס יעדע וואך פיער דאלאר. און אזוי ווי ער איז א גרויסער ארימאן, א קבצן, לויפט ער נעבאך ארום צווישען בעקאנטע לייהען און בארגען, כדי ער זאל קענען סעטלען מיט'ן באס...

און אזוי ווי ער ארבייט שוין אויף דעם פלאץ צוויי און צוואנציג וואכען, האט שוין דער באס ביי איהם אבגענומען אכט און אכטציג דאלאר.

— קענט איהר דאך פערלאזען דעם שאפ — זאג איך — וואס טויג אייך אזא שטעלע וואס מען דארף דערלייגען פיער דאלאר א וואך?

זאגט ער, אז ער מוז דאס טהאן, אז ניט וואלט ער געקראגען די סעק. און דאס וויל ער ניט. — דא האט ער א סטעדי דזשאב, און א סטעדי דזשאב אין אמעריקא איז שווער צו קריגען.

אט אזא פעמער האב איך!

ניט בעצאהלט דעם שניידער.

אטע דער לענדלארד האט ארויסגעקוקט דורכ'ן פענס־טער און דערזעהן פון ווייטענס ווי דער שניידער, וועמען ער איז שולדיג פאר א סוט, קומט איהם מאהנען דעם חוב. האט דער לענדלארד שנעל ארונטערגעלאזט דעם פענסטער און זיך בעהאלטען אין דער קליידער־שאפע.

אז דער שניידער איז אריין אין הויז, האט איהם די לענד־לײדי געזאגט, אז איהר מאן איז איצטער ניטא אין הויז; ער וועט ערשט קומען צעהן אזייגער בייגאכט.

דאס איז געווען ארום איינס אזייגער בייטאג.

רופט זיך אפ דער שניידער: אויב אזוי וועל איך צו ווארטען. איך האב צייט. קיין ארבייט איז סיי ווי ניטא.

און ער האט זיך אוועקגעזעצט ווארטען.

די לענדלײדי איז געווארען בלאס ווי די וואנד. סטייטש, ער וועט איינ שטונדען ווארטען? און וואס וועט זיין דאן? ער'ט דאך מוזען ארויס פון שאפע, וועט דאך דער שניידער זעהן, אז מע האט איהם געבלאפט.

און דער שניידער זיצט און ווארט.

געהט אוועק א שעה און דריי און פיער.

דער לענדלארד שטעהט דארט אין געהאקטע צרות. ער פיהלט, ער ווערט דערשטיקט. עס פעהלט איהם אוים אטהעם.

און דער שניידער זיצט און ווארט. און ווי אויף להכעים איז נאך זיין טשער אנגעשפארט אן דער קליידער־שאפע.

ארום זיעבען אזייגער פארנאכט האט דער לענדלארד גע־פיהלט, ווי די כחות לאזען זיך איהם אויס: אז אט־אט און ער

פאלט פון די פיס. האט ער זיך גענומען בעוועגען... דער שניידער, ניט וויסענדיג וואו ער דארט איז, רופט זיך אפ צו דער לענדלליידי: „פאראן ביי אייך גרויסע מייז?“

— יא, ענטפערט די לענדליידי — און איהר שטימע ציטערט.

— ווי קומען זיי ביי אייך אין דער שאפע אריין? זיי וועלען דאך אויפעסען די קליידער — — — אבער

דא האט זיך געהערט פון שאפע ארויס א שוואך־פערשטיקט קול:

— בעססי, בעצאהל דעם שניידער — איך שטארב...! בעססי...ראטעווע...

און ס'האט זיך געהערט א פאל!

די לענדליידי האט איבערגעטריעבען דעם שניידער פון שאפע, אוועקגעווארפען די טשער, געעפענט די טהיר און ארויסגעשלעפט דעם לענדלארד א פער־חלש'טען. זי האט געמאכט קולות, דער שניידער האט גענאסען אויף איהם קאלטע וואסער. שכנים זיינען זיך אנגעלאפען, מען האט געבראכט א דאקטאר. דער דאקטאר איז געקומען, אונטערזוכט דעם לענדלארד און — ערקלערט, אז ער איז טוידט.

דערשטיקט געווארען...

ליבע און-אנדערע
אומגליקען

חתונה פּרעזענטען.

יי האבען יאהרען־לאנג געארבייט ביי פרויען־ווייסטלעך. ביים זעלבען באס, אין זעלבען שאפ.

איין מאל טהוט ער א זאג צו איהר:

— אזוי ווי מיר זיינען ביידע קראנק און ארים און עלענד, וואלט געוועזען ניט קיין שלעכטער פלאן מיר זאלען חתונה האבען.

— וואס זשע וועט זיין? — פרעגט זי.

— וועט זיין בעסער פאר אונז — האט ער געענטפערט — דו וועסט געהן ארבייטען און איך וועל געהן ארבייטען, וועלען מיר, ווי עס איז מאכען א שטיקעל לעבען.

— מיר זיינען דאך אבער קראנקע — זאגט זי — און הוסט א קאפיטשקע אונטער.

— אט טאקע דערפאר דארפען מיר חתונה האבען. אפילו קרענקען איז אויך בעסער צוזאמען... ו ו ע ס ט ו ליגען אין בעט — וועל א י ך דיך בעדינען; וועל א י ך ליגען אין בעט ו ו ע ס ט ו מ י ך בעדינען.

— מיר זיינען דאך אבער ארים און חתונה האבען קאסט געלד.

— וואס פאר א געלד, וואס פאר א שמעלד! א דאלאר מערידזש לייסענס; דריי דאלאר א אידישע חופה און א דאלאר א מערידזש־רינגעל. סך הכל: פינף דאלאר. און פינף דאלאר וועלען מיר נאך צו יעדער צייט קריגען געבארגט ביי א לאנדסמאן.

— און וואס איז מכוח נעהמען א פאר רומס? מע דארף האבען וואו דעם קאפ אוועקצולייגען?

— דאס הויבט מיך ניט אן צו אארעז! — זאגט ער — איך וועל פער'משכו'עז מיין וואטשקע און נעהמען צוויי רומס: א קיטשען און א בעדרום.

— און וואו וועלען מיר נעהמען פארניטשור? מע' דארף דאך האבען וואס אריינצושטעלען אין די צוויי רומס?

— דאס איז בלאטע! — ענטפערט ער — און ער פערהוסט זיך מיט א קוויטש — מיר'ן קריגען חתונה פרעזענטס. מיר'ן לאזען וויסען אין שאפ, אז מיר געהען חתונה האבען, וועל איך פון מיינע חברים און דו פון דיינע חבר'טעס, קריגען פרעזענטען. איינער וועט געבען א טיש, א צווייטער א בעט, א דריטער א פאר טשערס, א פערטער א קארפעט און אזוי וועלען זיי אונז אויס־פארניטשען די רומס.

האט זי געזעהן, אז ער רעדט ווי א מענש מיט שכל, האט זי צוגעשטימט צו זיין פלאן.

אין א וואך ארום האבען זיי געשטעלט א חופה, געדונגען צוויי רומס און אריינגעמופט. דאס הייסט: זי האט אריינגע־שטעלט איהר טשעמאדאן און ער זיין סעטשעל...

קוקען זייביידע אויף די ליידיגע ווענט און האבען זיך ניט וואו צו זעצען און וואו דעם קאפ אנצושפארען.

אבער דער יונגער בעל־הבית'ל פערלירט ניט זיין בטחון. ער איז זיכער, אז די בעקאנטע וועלען זיך דערמאנען אן זיי און זיי וועלען אנהויבען ברייננען די פרעזענטען...

דערווייל זיינען זיי די ערשטע צייט געשלאפען אויף דער הוילער ערד, אונטערגעבעט מיט אידישע צייטונגען...

מיט וואס זיי האבען זיך צוגעדעקט פרעגט איהר? זי מיט איהר היימישער שאל, וואס איהר מאמע האט איהר אמאל אהער געשיקט מיט א לאנדסמאן, און ער — מיט זיין אלטען ווינטער־דיגען אווערקאוט.

כדי עס זאל איהם זיין ווארעמער, האט ער אריינגעשטופט די פיס אין די ארבעל...

אויפ'ן דריטען טאג האט זיי א בעקאנטע געבראכט א פרע־

זענט א שאמפניער־סעט, א לאנגע שמאלע פלעשעל מיט זעקס בעגילדעטע גלעזעלעך ארומגעהאנגען.

האבען זיי שוין, הייסט עס, א שאמפאניער סעט!

דאן האבען זיי בעקומען צוויי בילדער מיט אויפגעמאלטע פיש וואס הענגען אויף א שטריקעל.

א געוועזענע מיסעס, ביי וועמען זי האט א מאל געדינט, האט איהר געבראכט א פאר אפערא־גלעזער...

זיינער א חבר, א סאציאליסט, האט איהם געגעבען קארל מארקס „קאפיטאל" אין צוויי שווערע בענדער...

האט ער שוין, הייסט עס, קארל מארק'ס קאפיטאל...

נאך א פריינד האט איהם אריינגעשיקט א פיגור פון ווענוס. די געטין פון ליעבע, אהן הענד...

קוקענדיג אויף די פיגור פון ווענוס האט זיך ביי דעם יונגען פאאר פאלק ענטוויקעלט א דעבאטע. זי האט בעהויפטעט, אז זיין פריינד האט געקויפט די פיגור אהן הענד, ווייל אהן הענד קאסט ביליגער. די זעלבע פיגור מיט הענד, וואלט געקאסט א סך מעהר... און ער האט בעהויפטעט, אז די דאזיגע פיגורען קומען אזוי געמאכט. איז פאר וואס מאכט מען זיי עפעס אהן הענד? ווייסט ער ניט: נור ער שטעלט זיך פאר, אז אין איהרע מקומות, פון וואנען זי קומט, איז נאך ניטא קיין שעפער מיט קיין באסעס, און דערפאר דארף מען נאך דארטען ניט האבען קיין הענד...

דאן האט איהרע א חבר'טע געבראכט צוויי וואזאנעס אויף צוהאלטען בלומען...

ווייטער האבען זיי בעקומען א האלבען דאזען סלאיקלעך אויף צוהאלטען איינגעמאכטס, א דאזען „קנאקערס" אויף צוקנאקען ניס, א פאאר גאלדענע קאף־באטאנס און א ביידינג־סוט.

קיין בעט, קיין טיש, קיין טשער האט קיינער ניט געגעבען.

און ווידער שלאפען זיי אויף דער ערד אונטערגעבעט מיט אידישע צייטונגען; און ווידער ליגט זי צוגעדעקט מיט איהר שאל און ער מיט זיין אווערקאוט; און ווידער שטופט ער אריין ביידע פיס אין די ארבעל, עס זאל איהם זיין ווארעמער...

ליעבע און טוידט.

ז אַ יונגער מאַן האָט קיין שכל ניט, מוז ער זיין אַ בהמה.

דאָס איז אַזוי אמת, ווי צוויי מאָל צוויי איז פיער.

און אַזא בהמה איז געווען דער העלד, וועמען איך געה איצט אָבמאָהלען.

מיר וועלען איהם, אויף אַ טשיקאַוועסט, רופען חיים לייזער.

פאַר וואָס עפּעס חיים לייזער? זאָל איך אַזוי וויסען פון אַ בייזע וועטשערע! איך האָב איהם געקענט. פאַר'ן זעלבען געלד, רופען מנשה נח, איטשע דור, ירוחים תנחום, גרונם עלי...

געהט ער, דער דאָזיגער חיים לייזער, און בעקענט זיך מיט אַ מיידעל אַ שטיפּערקע, אַ קאָקעטקע, אַ טענצערקע, מיט אַ מיידעל, וואָס יעדער טראָט ברענט אונטער איהרע פיס. און ניט נאָר דער טראָט, נאָר דער גאַנצער קערפּער: די אויגען שיסען פונקען, די באַקען ברענען: דאָס בלוט קאָכט און זידט און פלאַקערט!

איהר האָט מען גערופען דווקא מערי.

פאַר וואָס דווקא מערי? ווייס איך ניט!

איז די דאָזיגע מערי אַרומגעגאַנגען מיט אונזער חיים לייזער'ן עטליכע וואָכען. חיים לייזער האָט געספּענט אויף איהר אַ היבשע פּאָר דאָלאַר: אַ פּאָר „קיד־גלאָווס“, אַ רעגען־שירם, אַ „פּאָקעט־בוק“, אַ „וויסטעל“, טאַנץ־שיכלאַך און נאָך אַזעלכע שמאָכטעס.

חיים לייזער האָט געגעבען און מערי האָט גענומען: מערי האָט גענומען און חיים לייזער האָט געגעבען.

פון קענדים און אַנדערע נאַשערייען, איז אָבגערעדט!

חיים לייזער איז בטבע א מענש מיט א אבל'דיגע נשמה. ער וועט בעסער צעהן מאל זיפצען איידער איין מאל שמייכלען.

זיינע בעקאנטע זאגען, אז ער איז פון תמיד אן אזא אומע־טיגער.

עס קען זיין, אז ס'איז דערפאר, וואס ער איז א יתום. א פאלנער יתום: ניט קיין טאטען און ניט קיין מאמען. אפילו זיינע שוועסטער און ברידער זיינען אויך געשטארבען און דוקא דא, אין אמעריקא, אין גאלדענעם לאנד.

איז חיים לייזער פערבליעבען איינער אליין, איז ער ניעדער־געשלאגען.

פאלט איין חיים לייזער'ן: ער וועט מיט זיין געליעבטער מערי'ן ארויספאהרען אביסעל אויפ'ן בית עולם. ווייזען מערי'ן וואו זיין משפחה געפינט זיך: זאל זי זעהן, אז ער קומט ניט ארויס פון קיין שטיין...

וואלט חיים לייזער ניט געווען חיים לייזער, וואלט ער מיט מערי'ן בעסער ארויסגעפאהרען אונטער'ן שטאדט אין א וואלד, אדער אין א פארק. און ער וואלט גענומען א שיפעלע און זיך גע־שיפט מיט איהר אויפ'ן קלאהרען טייך, צווישען גרינע ברעגען.

איז דאך אבער חיים לייזער — חיים לייזער! שלעפט ער ארויס זיין געליעבטע אויפ'ן בית עולם.

און אט געהט ער ארום מיט איהר צווישען די שטילע קברים...

מערי האט ניט קיין חשק צו געהן, אבער חיים לייזער שלעפט איהר פאר'ן האנד: „קום, קום מערי, בעט זיך ביי איהר חיים לייזער. קום. וועל איך דיר אנווייזען אלע קברים פון מיין פאמיליע. קום!"

חיים לייזער געהט פאראויס, און מערי שלעפט זיך נאך. און אלע ווייל'ע שטעלט ער זיך אפ פאר א מצבה:

— זעהסט, מערי, אט די ליעגט מיין גאט־זעליגער פאטער: געשטארבען צו 46 יאהר. און דא ליעגט מיין טהייערע מוטער. געשטארבען ווען זי איז אלט געווען 44 יאהר. און דא ליעגט מיין עלטערע שוועסטער חוה. געשטארבען אין א קימפעט. און דא

(ווייזט ער אז מיט א פינגער) ליעגט מיין אינגערע שוועסטער עטהעל, א כלה־מיידעל. זי איז געשטארבען פון טשאכאטקע דריי וואכען פאר דער חתונה. און דא ליעגט מיין ברודער, מיין א י י נ־צ י ג ע ר ברודער, איציק מאיר. ער איז געשטארבען פון א הארץ־קראנקהייט. א שעהנער באי געוועזן!

און חיים לייזער נעהמט מאכען „פיסקעס", און יאמערט זיך פאנאנדער.

מערי קוקט אויף איהם מיט שרעק: זי ציטערט ווי א בלאט, זי בעט זיך, אז ער זאל איבערלאזען די איבעריגע קברים אויף אן אנדערס מאל. אבער חיים לייזער וויל דערפון ניט הערען: „אז מיר זיינען שוין דא" — כליפעט ער — „טא לאמיר בעטראכטען אלע קברים!"

און ער ווייזט איהר אן אויף נאך קברים. און מערי'ן דאכט זיך אויס, אז דער גאנצער בית עולם בעלאנגט צו חיים לייזער'ן.

אזוי איז אוועק דער גאנצער טאג. ערשט ווען די נאכט האט אויסגעשפרייט איהרע גרויע פליגעל און איינגעוויקעלט די מצבות אין טונקעלע שאטענס, ערשט דעמאלט איז חיים לייזער ארונטער פון בית עולם און זיך געלאזט געהן צום קאר.

מערי האט מורא געהאט א קוק צו טהאן אהינטער זיך: עס האט זיך איהר אויסגעדאכט, אז חיים לייזער'ס גאנצע משפחה איז ארויס פון די קברים און יאגט איהר נאך — — — — — — —

און חיים לייזער, דער בהמה, האלט איהר פאר'ן האנד און הערט ניט אויף צו זיפצען, ער זיפצט און רעדט:

— הערסט, מערי, דער מענש האט גאר קיין ממשות ניט! א פליג, א שטויבעלע, א גארניט! אט לעבט ער און אט איז אויס מיט איהם! ניט אומזיסט פערגלייכט מען דעם מענשען צו א ווארעם...

אט אזוי האט חיים לייזער גערעדט און געזיפצט א גאנצען וועג.

איצט וואונדערט זיך חיים לייזער, וואס מערי שלעפט זיך שוין ארום מיט אן אנדער בחור — — — — — — — — — — — —

פנחס וויל א כלה

ענט איהר מיין בארדער סענדער?

— איך קען איהם.

— און דעם צווייטען בארדער?

— קען איך אויך.

— און דעם דריטען בארדער?

— וועלכען, דער וואס פאנפעט?

— ניין.

— וועלכען דען, דער וואס הינקט אויף א פוס?

— ניין, איך מיין דעם, וואס האט א שוואך הארץ מיט א קורצען אטהעם.

— וואס געהט תמיד ארום ליידיג?

— יעס, יעס, דעם מיין איך. קענט איהר איהם?

— אודאי קען איך איהם. ער איז מיר שולדיג עטליכע דא־לאר. וואס איז דען?

— גאר נים. איך וועל אייך שפעטער דערצעהלען. און זיין נאמען ווייסט איהר?

— איך האב פערגעסען. דאכט זיך, אז ער הייסט משה.

— נים געטראפען.

— פנחס.

— געטראפען!

— איך האב געוואוסט, אז ער הייסט פנחס, נאר איך האב זיך נים געקענט דערמאנען. וואס האט דען געטראפען מיט איהם?

— אט וועט איהר הערען:

— אונזער „שאַרשינער לאַרזש“ האָט געהאַט אַ באַלל, האָט זיך דער דאַזיגער באַרדער מיינער, פּנחס, בעקענט מיט דעם פּרע־זידענט׳ס טאָכטער, אַ שעהן מיידעל מיט חן־גריבלעך אין די באַקען. האָט ער, פּנחס הייסט דאָס, מיט איהר געטאַנצט און זיך פערליעבט אין איהר און געבעטען איהר האַנד.

— נו ?

— האָט זי געענטפערט דאָס אייגענע וואָס אַ סך אידישע טעכטער ענטפערען : „מיסטער, איך קען אייך ניט געבען קיין האַנד, ניט קיין באַק, ניט קיין ליפּ אָהן מיין טאַטענ׳ס צושטימונג“.

איז מיין פּנחס ניט געוועזען קיין בהמה און באַלד אויף מאָרגען אַריבער צו איהר טאַטען, דעם פּרעזידענט, בעטען זיין טאָכטער׳ס האַנד, און דערביי אויפגעעפענט זיין פערליעבטע האַרץ און אויס־געגאָסען אַלע זיינע ליעבעס־געפיהלען...

האָט איהם איהר פאָטער אויסגעהערט, איהם בעטראַכט מיט מאָדנע בליקען און איהם גענומען שטעלען אַ גאַנצען צעטעל מיט פראַגען :

זייט איהר אונזערער אַ לאַנדסמאַן ?

שטאַמט איהר פון אַ פיינער משפּחה ?

האָט איהר אַ סך געלד ?

זייט איהר געבילדעט ?

האָט איהר אַן ערעלען כאַראַקטער ?

וועט איהר בעהאַנדלען מיין טאָכטער ווי אַ מענש ?

זייט איהר ניט קיין קאַרגער ? וועט איהר קענען שיקען מיין טאָכטער יעדען זומער אין קאַנטרי און יעדען ווינטער אין דער אָפּערא ?

קענט איהר אויספיהרען צו מאַכען מיט מיין טאָכטער אַ האָכצייטס־רייזע אין יוראָפּ ?

קענט איהר דייטש, פראַנצויזיש, העברעאיש ? מיין טאָכטער איז זעהר אַ געבילדעטע ; זי קען שפּיעלען פידעל און פּיאַנאָ און לעזט זעהר פיעל ביכער.

האט מיין פנחס אויסגעהערט דאס גאנצע צעטעל און גע־פרעגט?

— מיסטער, איהר זייט שוין פארטיג?

— פארטיג — האט דער פרעזידענט געענטפערט.

— איצט — זאגט פנחס — וועל איך אייך אויך שטעלען עטליכע פראגען.

— שטעלט! — האט דער פרעזידענט בעפוילען.

און פנחס האט אנגעהויבען:

קען אייער טאכטער אננעהען קנעפלעך?

און פערצירעווען זאקען קען זי?

און וואשען וועש און סקראבען דעם פלאר קען זי?

און איינמאראנירען הערינג קען זי?

און אבקאכען קנאבעל־בארשט קען זי?

און אויסרייבען א רוקען מיט עסיג קען זי?

און געהן ארבייטען אין א שאפ קען זי? — מחמת איך בין ניט פאר אייך געדאכט, זעהר א שוואכער מענש, קוים וואס איך שלעפ די פיס... מיין טאטע איז אויך געווען א שוואכער מענש, און מיין זיידע איז אויך געווען א שוואכער מענש... איהר פערשטעהט? דארפען מיר האבען ווייבער וואס זאלען אונז געבען עסען און טרינקען און א פאר מאל דורכ'ן וואך אויסרייבען דעם רוקען מיט עסיג. מיין טאטע, מיר צו לאנגע יאהר, האט אויך געהאט אזא פרוי... און דער זיידע מיינער האט אויך געהאט אזא פרוי. אלע מיינע ברידער זוכען אזעלכע פרויען...

— נו, וואס איז געווען דער סוף?

— דער סוף איז געווען, אז דער פרעזידענט האט איהם ארויסגעטריבען פון הויז און פערקייטעלט די טהיר...

היינטיגע מיידלאך.

ז די גאַל וועט ביי מיר ניט פּלאַצען, וועל איך זיין שטאַרקער פון אייזען...

גוט וואָס איך האָב איך געטראָפען. אפשר אַז איך וועל זיך אַבריידען פון'ם הארצען, וועט דער וועהטאָג קלענער ווערען. איך רעד דאָס וועגען די היינטיגע מיידלאך. אַז זיי כאַפּען אריין אַ בחור אין זייער נעץ, איז וועה צו דעם בחור'ס יאָהרען! איז ער אונגליקליך אויף זיין גאַנצען לעבען. זיי טאַטשען זיין הארץ און גריזשען זיין נשמה.

קיין אמת וואָרט איז ביי זיי ניטאָ. נור מע'געהט מיט פאַלשקייט און ליגען.

פּונקט ווי אַ ביהן זויגט אויס די זאַפט פון אַ רויז, אַזוי זויגט אַ מיידעל אויס דעם מאַרך פון די ביינער ביי אַ יונגען מאַן.

הערט, אדרבה, וואָס מיט מיר האָט פּאַסירט:

דעם ערשטען מאַי האָב איך ניט געאַרבייט. בין איך אוועק אין סענטראַל פּאַרק. דאָס גראָז האָט געשמעקט, די בוימער האָבען געגרוישט, פייגעלאך האָבען געסווישטשעט — אַ מחיה!

נעהענדיג אַזוי, האָב איך געטראָפען זיצען אויף אַ באַנק אונטער אַ בוים, אַ בעקאַנטע מיידעל, טאָכטער פון מיין שטעדטעל. איהר טאַטע און מיין טאַטע זיינען געווען, קען מען זאָגען, די גרעסטע קבצנים פון שטעדטעל. איך מיט איהר זיינען געגאַנגען אין זעלבען חדר און זיך געשפּיעלט אין די זעלבע בלאָטעס.

אין אַמעריקאַ זיינען מיר אויך געקומען כמעט אין דער זעלבער צייט. איך מיט צוויי וואָכען פריהער. אַלט איז זי געווען ביי

אז אכטצעהן יאהר. אבער א שעהנע. און ווען איהר קוקט אויף איהר, דאכט זיך אייך אויס, אז זי שעהמט זיך... א זיס חנ'עוודיג מיידעל!

האב איך זי געטראפען זיצען אויף א באנק איינע אליין אונ־טער דעם שאטען פון א הויכען בוים.

האב איך אויסגערופען — מירעל! —

האט זי זיך פון אנהויב דערשראקען און א קוויטש געטהאן. אבער ווען זי האט דערזעהן ווער דאס איז, איז זי געקומען צו זיך און מיט גרויס פרייד אויסגערופען: הערשעל! און מיר האבען זיך דערלאנגט די הענד.

איך האב זי געפרעגט וואס זי זיצט דא אליין, און וואס מאכט זי און ווי עס געהט איהר און אויב זי האט שוין א חתן.

האט זי, ווי תמיד, אראבגעלאזט די אויגען און האלב־שעהמ־עוודיג געקוקט אויף מיר און געזיפצט...

הקיצור, איך האב זי ניט אבגעלאזען און זי האט מיר פאר־מעליך, מיט טרעהרען אין די אויגען, דערצעהלט, אז מיט איהר האט אן אונגליק געטראפען... פרעג איך זי, וואו?

ענטפערט זי: דא, אין אמעריקא. פרעג איך זי: שוין לאנג? ענטפערט זי: מיט א יאהר צוריק... זי האט זיך דא בעקענט מיט א יונגען אפטייקער, האט ער זיך אין איהר פערליעבט. איהר געשווארען, אז ער וועט מיט איהר חתונה האבען. זי האט איהם געגלויבט און — זי איז פון איהם פערפיהרט געווארען... אין עטליכע טעג ארום האט זי אויסגעפונען, אז דער אפטייקער האט א פרוי מיט א קינד און — זי איז געבליעבען אונגליקליך אויפ'ן גאנצען לעבען. זי האט שוין אפילו געטראכט ארייננצו־שפרינגען אין די קיהלע כוואליעס פון'ם האדסאן ריווער...

און זי האט זיך פאנאנדערגעכליפעט אויפ'ן קול: — איצט וויל קיינער ניט וויסען פון מיר. מען טרייבט מיך. מען האסט מיך, מען יאגט מיך, איך בין עלענד ווי א שטיין...

זעהענדיג, ווי זי וויינט, איז מיין הארץ אנגעפילט געווארען מיט רחמנות צו דער אונגליקליכער, פערפיהרטער מיידעל.

איך האָב זי גענומען גלעטען איבער די האָר און טרייסטען:
„ווייַן ניט, מירעלע! וויש זיך אויס די טרערען... אַזאַ שעהנע מיידעל דאַרף ניט וויינען... איך וועל דיר ניט לאָזען פאַלען... איך גלייך, אַז אַ מיידעל זאָגט דעם אמת, אַז זי איז אָפּענהערציג... אַזוי דאַרף זיין... איך וועל דיך בעשיצען... שאַ... וויין ניט..."

מירעלע האָט זיך ביסלעכווייז בערוהיגט...

דער סוף איז געווען, אַז איך האָב זיך אין איהר פערליעבט.

צוויי וואָכען נאָכדעם, זיינען מיר שוין געווען געזעצליך פער־הייראַטה. דעם טאָג פון דער חופה האָב איך זיך געפיהלט גליק־ליך: דער געדאַנק, אַז איך ראַטעווע אַ פערפיהרטע מיידעל פון אונטערגאַנג, אַז איך מאַך גליקליך אַן עלענדע, אַ בעטראָגענע — האָט פערדאָפּעלט מיין גרויסע שמחה...

איצט הערט מיין אונגליק:

נאָך דער חתונה האָט זיך אַרויסגעוויעזען, אַז מירעלע האָט מיך פשוט אָבגענאַרט. די גאַנצע מעשה וועגען איהר אונגליק האָט זי אומישנע אויסגעטראַכט, כדי צו ערוועקען מיטלייד צו איהר, כדי עס זאָל מיך אַ נעהם טהאָן... כדי איך זאָל מיט איהר חתונה האָבען...

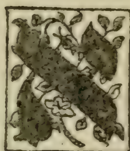
— איהר פערשטעהט אַן אונגליק? איך פרעה זיך, וואָס איך ראַטעווע אַ פערפיהרטע מיידעל, אַן אונגליקליכע, לאָזט זיך גאָר אויס, אַז זי האָט מיך געבלאָפט!

אַט וואָס היינטיגע מיידלאַך קענען. אָהן בלאָפס, אָהן שווינ־דעל געהט עס ניט ביי זיי...

צוויי ביכער.

אַ מעשה'לע.

מאָל איז געווען אַ דיכטער, האָט ער ניט געוואוסט דעם אונטערשיעד פון אַ האַלבען דאלאר ביז אַ גאַנ־צען דאלאר.

האָט דער דאָזיגער דיכטער תמיד געטראָגען קליידער אָהן קעשענעס...

דערפאר איז דער דיכטער געווען רייך אין שכל, אין טאלאנט, אין גראמען און אין שפּראך.

זיינע ליעדער האָבען זיך ארומגעטראָגען אויף אלעמענס ליפּען: מען האָט זיי געזונגען, דעקלאמירט און גלאַט אזוי געלעזען.

האָט מען גערעדט מיט איהם, איז מען ענטציקט געוואָרען: פון זיין מויל האָבען זיך פּערעל געשאָטען. זעלטענע פּערעל! פון די אמת'ע פּאָעטען!

און געהאַט האָט דער דיכטער אַ צאַרט געזיכט און שווארצע אויגען.

און געליעבט האָט ער אַ מיידעל, אויך אַ שעהנע און אויך מיט שווארצע אויגען.

אריבער דרייסיג ליעדער האָט ער שוין וועגען איהרע אויגען געשריבען.

אָבער דאָס מיידעל האָט זיך פערהאלטען קאלט צו איהם — ניט איהר מיינט מען דאָס...

אָבער דער דיכטער האָט זיך געטהאָן זיינס: בעזונגען איהרע אויגען מיט אַ פלאַמענדע בעגייסטערונג. ער האָט פערגליכען איה־

רע אויגען צו סוף חודש נעכט; צו פליגעל פון ראבען; צו שוואר־צע אבגרונדען; צו גליהענדע קויהלען און אזוי ווייטער און ווייטער...

דאן זיינען זיינע ליעבעס־ליעדער ארויסגעגאנגען אין א בוך.

פאלט דעם דיכטער איין: ער וועט נעהמען א בוך מיט זיינע ליעדער און אוועק צו דער מיידעל מיט די שווארצע אויגען, און עס איהר מאכען א מתנה. טאמער וועט זי ווערען מילדער צו איהם, ליעבליכער; טאמער וועלען זיינע גליהענדע ליעדער דער־ווארעמען איהר קאלטע הארץ...

נעהמט ער א בוך און לאזט זיך געהן צו איהר — — —

האט דער דיכטער א בעקאנטען געהאט. איז ער א פראסטער נפש געוועזען: ניט ער האט געקענט שרייבען, ניט ער האט געקענט לעזען.

ער האט ניט פערמאגט קיין הארץ, קיין נשמה, קיין שכל — בלויז געלד.

א רייכער בחור!

איז ער געוועזען א שעהנער? ניין! ער איז געוועזען א מיאוס'־ער: א געשטופעלט פנים, אויגען וואסערדיגע, א שמאל שטערנ־דעל און לאנגע אויערען — —

האט דער דאזיגער נפש געליעבט דאס זעלבע מיידעל וואס דער דיכטער. אזוי ווי קיין ליעדער שרייבען האט ער ניט געקענט, בעזינגען איהרע שווארצע אויגען—אויך ניט; און רערען שעהן—אויך ניט; איז איהם איינגעפאלען: ער וועט גאר ניט רעדען. ער האט געלד, זאל דאס געלד רעדען...

דער קלאנג פון גאלד קלינגט שעהנער אין א מיידעל'ס אוי־ערען, ווי דער קלאנג פון ליעדער...

. האט ער איהר מתנות געמאכט: היינט — א רינגעלע; מאר־גען — א זייגעריל; איבערמארגען — א בראסלעטעל.

גאלדענע מתנות!

אבער עס נעהמט איהר ניט: זי איז צו איהם אויך קאלט...

פאלט איהם איין: ער וועט נעהמען זיין באנק־בוך און אוועק

צו דער מיידעל מיט די שווארצע אויגען. אפשר וועט דאָס העל־פען; טאָמער וועט זי ווערען פריינדליכער צו איהם; טאָמער וועלען די גרויסע ציפערען פון זיין באנק־בוך דערוואַרעמען איהר הארץ...

און ער נעהמט דעם באַנק־בוך און לאָזט זיך געהן צו דער מיידעל מיט די שווארצע אויגען.

ביים אריינגאַנג האבען זיך ביידע בעגעגענט: דער דיכטער מיט'ן ליעדער־בוך און דעם דיכטער'ס בעקאַנטער מיט'ן באנק־בוך.

— וואו געהסטו? — פרעגט דער דיכטער.

— צו דער מיידעל מיט די שווארצע אויגען.

— און דו?

— אויך צו דער מיידעל מיט די שווארצע אויגען.

— וואָס האָסטו אין האנד?

— א באַנק־בוך.

— און דו?

— א ליעדער־בוך...

— האַ! — האַ! — האַ! מיט א ליעדער־בוך געהט ער צו א מיידעל! האַ! — האַ! — האַ! — האַ!...

— וואָס דען, מיט א באַנק־בוך?

— אודאי! נאָר מיט א באַנק־בוך!

אָט שטעהען זיי שוין ביידע פאר דער מיידעל.

דער דיכטער רעדט אין א בלומען־שפּראך. די אויגען ברענען מיט ליעבע; דאָס הארץ קלאַפּט מיט ליעבע; די נשמה בעטעלט ליעבע... ער שווערט זיך ביי דער גאָלדענער זון, ביי דער בלאסער לבנה, ביי די פינקעלדיגע שטערען, ביי דעם זונען־אויפגאַנג, ביי דעם מורמעל פון טייכעל — ביי אלע שעהנע זאכען, אָבער דאָס מיידעל מיט די שווארצע אויגען איז גלייכגילטיג צו איהם. זי פערשטעהט ניט די שפּראך.

— האָסטו א באַנק־בוך? — פרעגט זי.

— ניין, א ליעדער־בוך!... אריבער דרייסיג ליעדער וועגען דיינע אויגען געפינען זיך אין בוך.

— א ליעדער־בוך? — וואס טויג מיר א ליעדער־בוך? וואס קען מען היינטיגע צייטען אויפטהאן מיט א ליעדער־בוך?

דער דיכטער איז ארוים א דערשלאגענער...

— און דו? — האט זיך דאס מיידעל געווענדעט צום בחור מיט די לאנגע אויערען — האסט אויך א ליעדער־בוך?

— ניין! — און ער דערלאנגט דער מיידעל אין האנד אריין דעם באנק־בוך.

זי טהוט א קוק אויף דעם ציפער... איהרע שווארצע אויגען צינדען זיך אן מיט א ליעבעם־פייער'ל... זי ענטפערט: „יא“...

די שפראך פון באנק־בוך האט זי בעסער פערשטאנען...

פלעזשור...

אַסי די פינישערין איז אַ כּלה געוואָרען פאַר איזי דעם באַרבער.

איזי איז געווען אַ לעבע־יונג, אַ ספּאָרט, און גאַסי איז געווען אַ קאַרגע.

איינמאָל זיינען זיי אויסגעגאַנגען שפּאַצירען. האָט איזי געדעכענט צו געבען זיין כּלה אַ „גוד־טיים", ספּענדען אויף איהר עטליכע דאָלאַר. זאָל זי איינמאָל אין איהר לעבען האָבען אַ קאָפּ פּלעזשור.

געהען זיי אַזוי ביידע אין גאַס. רופט זיך אָפּ איזי: גאַ־סעלע, ווייסט וואָס מיר איז איינגעפאַלען? מיר איז איינגעפאַלען אַריינגעהן ערגעץ אין אַ טהעאַטער.

— מען דאַרף נים! — רופט זיך אָפּ גאַסי — עס געהט צו דער חתונה און מיר דאַרפען האָבען געלד.

געהען זיי פאַרביי אַן אייז־קרים פּאַרלאָר. רופט זיך אָפּ איזי: גאַסעלע, טהייערע, לאָמיר אַריינגעהן טרינקען אַן אייז־קרים סאָדאַ.

— מען דאַרף ניט! מיר'ן זיך בעגעהן אָהן אייז־קרים.

געהען זיי פאַרביי אַ בעקערי. זאָגט איזי: גאַסעלע, לאָמיר כאָטש קויפען פאַר צעהן סענט קייק.

— ניין, איזילע. דאָס איז אַ נאַשעריי. ניט נויטיג!

געהען זיי פאַרביי אַ מואַווינג פּיקטשור פּלאַץ. זעהט ער אין דרויסען אַ סיין, אַז מען שפּיעלט די „מלחמה כּלות". זאָגט ער: גאַסעלע, מיין לעבען, לאָמיר אַריינגעהן זעהן די „מלחמה כּלות".

זאָגט זי: ניין, איזילע, מען טאָר ניט; מען דאַרף קלייבען אַ מיט רחמנות צו דער אונגליקליכער, פערפיהרטער מיידעלע'ן...

סענט צו אַ סענט. פון סענטען ווערען קוואָדערס, פון קוואָדערס ווערען דאָלארס — פערשטעהסט?

— איך פערשטעה, אָבער מע'דארף דאָך אַמאָל האָבען פּלע־זשור אויך.

— ניט נויטיג, — ענטפערט גאָסי — מען קען זיך בעגעהן אָהן פּלעזשור.

ווערט איזי'ן קאָלעמוטנע אויפ'ן הארצען. וואָס טויג איהם אַ כלה וואָס לאָזט איהם קיין פּלעזשור ניט האָבען? און אויב זי איז שוין איצט אַזאַ קארגע, ווי וועט זי זיין נאָך דער חתונה?

אָבער איזי שווייגט. ער שווייגט און טראַכט וואָס ווייטער צו טהאָן.

פּלוצלונג רופט זיך אָפּ איזי: גאָסעלע, לאָמיר אַהיים געהן.

זאָגט גאָסי: אָל־רייט, לאָמיר געהן.

געהען זיי פארביי אַ פּושקארט מיט מאַנדלען.

זאָגט איזי: גאָסעלע, לאָמיר כאָטש קויפען פאר צעהן סענט מאַנדלען.

זאָגט גאָסי: מעט זיך בעגעהן אָהן מאַנדלען.

געהען זיי ווייטער, ביז זיי קומען אַהיים. פרעגט גאָסי'ס מאמא: קינדערלאַך, וואו זייט איהר געווען?

— שפּאַצירען, ענטפערט איזי.

— געהאט „פּלעזשע"? — פרעגט די אַלטע מאַמע.

— אַ וועלט מיט פּלעזשור! — רופט אויס איזי מיט סם אויף די ליפּען — אז מ'געהט אויס מיט אייער גאָסעלען, קען מען שוין האָבען אַ סך פּלעזשור!...

— וועט איהר אפשר טרינקען אַ גלעזעל טהעע? — פרעגט גאָסי'ס מאמע.

— יאָ, — ענטפערט איזי.

געהט די אַלטע ארונטער אין גראָסערי נאָך טהעע.

בלייבען זיי אַליין אין הויז. געהט איזי צו צו גאָסי'ן:

— גאָסעלע, ביזט מיעד?

— ניין.

— לאז דיר א קוש טהאָן.
— ניט נויטיג — ענטפערט גאָסי.
— איך האָב פלעזשור דערפון.
— איך דאַרף ניט קיין פלעזשור.
— אָבער אַזא פלעזשור קאָסט דאָך ניט קיין געלד.
— טשעפּע זיך אָפּ!

ווערט שוין איזי גוט אין כעס: — אויב אַזוי — זאָגט ער, — וועל איך זיך זוכען אַזא כלה, וואָס וועט מיר ניט שטערען מיינע פערגעניגענס. פּאַראַן גענוג מיידלאַך אין ניו יאָרק!

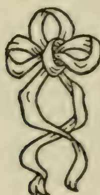
— — — — — — — — — — — —

איזי איז שוין פערהייראַט. אָבער ניט מיט גאָסי'ן, נור מיט א גיטעלען

נעכטען האָב איך איהם געטראָפען אין גאָס שטופען א בייבי־קערידזש, און זיין ווייבעל, אַן אויסגעפּוצטע ווי א ליאַלקע, מיט אַן אָפּגעפּאַרבט פּנים און פאַלשע האָאָר, איז נאָכגעגאַנגען און געשמאַטשקעט קענדי.

איזי אַליין האָט אויסגעזעהן אין דר'ערד, ניט אָפּגעשייוועט, מיט איינגעפאַלענע באַקען און אויסגעדרעהטע שיך.

ווי עס ווייזט אויס, וועט שוין איזי שטאַרבען אָהן פלעזשור... אָרימער איזי.

##ביידע ווילען זיך גט'ען.

יך בין געזעסען ביים ברעג ים. דאס זאמד האט גע-
גליהט ווי פייער.

א געזאלצען ווינטעל האט שווער געאטהעמט,
עס האט זיך אויסגעדראכט, אז דאס ווינטעל אליין
בעט אויף א רעגען, עס זאל זיך א וויילע אפקיהל-
לען...

די טונקעל־גרינע כוואליעס האבען פרעהליך געשטיפט; גע-
פרובט איינע די אנדערע אריבעריאגען און ניט געקענט...

און די זון האט ארונטערגעלאכט מיט א גאלדענעם געלעכטער
און נחת געקליבען...

פרישע אויסגעבאדענע פרויען־לייבער האבען גערייצט, און
ארויסגערופען ביי מענער זינדיגע מחשבות.

דא האב איך דערהערט ווי אימיצער דערמאהנט מיין נאמען.
איך האב זיך אומגעקוקט און דערזעהן צוויי פרישע, אויסגעבאדענע
ווייבלעך לעבען מיר. ניט קיין מיאוס'ע, שווארץ־חנ'עוודיגע.

— ווער זייט איהר? — האב איך פערוואונדערט געפרעגט
ביי זיי.

— מיר זיינען צוויי שוועסטער — האט די עלטערע געענט-
פערט— מיר זיינען ביידע פערהייראט און מיר האבען קינדער.
איך בין רייך און זי (אנווייזענדיג אויף דער אינגערער) איז ארים.
אבער אומגליקליך זיינען מיר ביידע.

— וואס־זשע האט דאס צו טהאן מיט מיר?

— מיר ווייסען ו ו ע ר איהר זייט; מיר קענען אייך,
און מיר האלטען אייך פאר א פרויען־פריינד. מיר ווילען זיך מיט

איך אז עצה האלטען וועגען אונזער פאמיליען־לעבען. מיר ווי־לען זיך ביידע גט'ן מיט אונזערע מענער.

— פאר וואס ווילט איהר זיך גט'ן? — האב איך געפרעגט די רייכע.

— מיין מאן איז א טיראן, א שלעכטער מענש. איך האב זיך שוין איינמאל געוואלט פערגיפטען, האט ער מיר ארויסגעריסען דאס פלעשעל סם פון די הענד...

— פאר וואס האט איהר זיך געוואלט פערגיפטען?

— איך האב געוואלט א דיימאנד־פין פאר אכט הונדערט דא־לאר, און ער האט מעהר ניט געוואלט ספענדען ווי פינף הונדערט דאלאר.

אבער דאס איז ניט דער עיקר. מיר האבען איינמאל גע־וואהנט אויף ריווערסייד דרייוו, האט ער צוגענומען א פוילישע שיקסע מיך צו בעדיענען, און איך האב געוואלט האבען א פראנ־צויזישע. איז ער געגאנגען און צוגענומען א פראנצויזישע אויך; האט די פוילישע ניט געהאט וואס צו טהאן. האב איך איהר געוואלט אוועקשיקען. האט מיין מאן ניט געהייסען: „זאל זיין נאך א דיענסט" — האט ער געזאגט — „עס קוקט אויס שעהנער".

— דאס אלעס?

— ווייס איך וואס! הערט ווייטער מיין אומגליק:

— פאר א יאהרען זומער האט ער מיך מיט די קינדער אוועק־געשיקט אין די „בערג". האט ער אויסגעזוכט פאר מיר א פלאין ערגעץ לעבען א טייך מיט הויכע בערג. איך האב געוואלט דוקא ביים ים. האט ער מיר ניט געוואלט נאכגעבען און איך האב זיך געמוזט אפמוטשען צעהן וואכען צייט אין די בערג...

האב איך איהם געבעטען, ער זאל ארויסקומען צו מיר צוויי מאל א וואך, האט ער ניט געוואלט. „איין מאל איז גענוג!" — האט ער געענטפערט.

— דאס אלעס?

— ווייס איך וואס! מיט עטליכע וואכען צוריק זאג איך צו איהם: „בענני, עס איז שוין צייט צו קויפען אן אנדער אטא־

מאַביל. דעם וואָס מיר האָבען איז שוין ניט סטייליש". האָט ער מיר געענטפערט, אַז מען דאַרף ניט. דער איז נאָך גוט גענוג. ער האָט ערשט מיט אַ יאָהר צוריק בעצאָהלט פאַר איהם צוויי טויזענד דאָלאַר.

אַדער נעהמט, למשל, אַזאַ פאַל: מען האָט אונזביידען איינגעלאַדען צו אַ סאַפּער. האָט ער ניט געוואָלט געהן. וואָסי? ער האָט פיינט די דאָזיגע סאַפּערס, וואו מען שפּיעלט זיך נאָכהער אין קושעניש... „איך האָב פיינט צו קושען פרעמדע ווייבער" — האָט ער געזאָגט.

און ער איז טאַקע ניט געגאַנגען.

אַט וואָס פאַר אַ טיראַן ער איז! נו, פרעג איך אייך, קען מען לעבען מיט אַזאַ מענשען?

— און פאַר וואָס ווילט איהר זיך גט'ן מיט אייער מאַן? — האָט איך געפרעגט ביי דער אינגערער שוועסטער.

זי האָט אַ טיעפען זיפץ געטהאָן און געענטפערט:

— מיין מאַן איז אַ קראַנקער, אַ שווינדזיכטיגער, ניט קיין פערדיענער. ער מאַכט קיין לעבען ניט. איך מיט די קינדערלעך געהן פּשוט אויס פאַר הונגער. קיין באַרדערס לאָזט ער מיר ניט האַלטען... „איך בין צו שעהן" — זאָגט ער — „אויף צו האַלטען באַרדערס". צו אַלע גליקען איז ער נאָך אייפערזיכטיג אויך... די נעכט זיינע קומט ער אָפּ מיט'ן הוסטען... און נאָך יעדען הוסט, שטעכט איהם אין די קריזשעס... איך בין יונג, און וויל נאָך לעבען... איהר פערשטעהט? אי האָבען אַ קראַנקען מאַן, אי שטאַרבען ביי איהם פאַר הונגער, וויל איך ניט...

זי האָט זיך צו־וויינט און גרויסע טרעהרען האָבען זיך אַרויסגעגליטשט פון איהרע שוואַרצע אויגען און אַריינגעפאַלען אין גליהענדען זאַמד...

און דער ים האָט געשטיפּט און די זונן האָט אַרונטערגעלאַכט מיט איהר גאָלדענעם געלעכטער...

לוינט זיך חתונה צו האָבען?

וינט זיך חתונה צו האבען?
אויף דער פראגע קען מען ענטפערען: יא און — ניין.
אויב איינער איז א בחור און דערצו א קבצן, און ער קריעגט אריין א שעהנע כלה, א געזונטע, א רייכע און א יונגע, לוינט זיך איהם חתונה צו האבען: קריעגט ער אבער אריין אן ארימע, א מיאוסע, אן אלטע א קראנקע — לוינט זיך איהם ניט.

כ'וועל אייך ערקלעהרען קלאהר און דייטליך וואס איך מיין. איך וועל אויך ניט זשאלעווען קיין ציפערען.

ווען איינער האט למשל חתונה און ער קריעגט פון זיין שווער, לאמיר זאגען, ניט מעהר ווי צוויי הונדערט דאלאר נדן. שטעלט זיך די פראגע: צו לוינט זיך איהם פאר די צוויי הונדערט דא־לאר נעהמען א פרעמדען אידען'ס א טאכטער און איהר געבען דעם גאנצען לעבען עסען און שלאפען און קליידער און זי אויס־האלטען מיט טהעאטערס, מואווינג פיקטשורס, דאקטוירים און קאונטרים.

לאמיר אננעהמען, אז איהר וואוינט אפ מיט אזא פרוי 40 יאהר, און זי קאסט אייך אפ אין דורכשניט 4 דאלאר א וואך. (איך רעכען זעהר בילינג). האט איהר אזוי גרויס ווי צוויי הונדערט דאלאר א יאהר און אין 40 יאהר צייט קאסט זי אייך אפ אכט טויזענד דאלאר. נעמט נעמען נדן האט איהר, סך הכל, צוויי הונדערט דאלאר, דערלייגט איהר צום געשעפט אזוי גרויס ווי זיעבען טוי־זענד אכט הונדערט דאלאר.

און וואו איז דער ריז, אז גאט העלפט, און איהר וואוינט מיט

א פרוי אפ ניט פערציג, נור זעכציג יאהר (עס טרעפען אזעלכע אומגליקען)? דערלייגט איהר נאך פיער טויזענד דאלאר.

קומען מיר, הייסט דאס, צום שלום, אז מיט אזא מיידעל לוינט זיך ניט חתונה צו האבען. טא מיט וואס־זשע פאר א מיידעל לוינט זיך יא חתונה צו האבען?

איז דער ענטפער: מיט א רייכע. ווען איהר קריעגט, לאמיר זאגען, א מיידעל מיט הונדערט טויזענד דאלאר נדן. מיט אזא סוממע קען מען שויז, ווי עס איז, אויסלעבען די יאהרען מיט א פרוי און ניט דערלייגען צו איהר... פארקעהרט: מען קען נאך מאכען א שעהנעם פראפיט. לאמיר זאגען, אז מיט אזא פרוי זאל דער מאן אויך אפלעבען פערציג יאהר, און זאל אפקאסטען דעם מאן, ניט פיער דאלאר א וואך ווי די ארימע, נור 15 דאלאר. מחמת א רייכע מיידעל איז ניט געוואוינט צו מאטערען זיך ווי אן ארימע שאפ־מיידעל. איז פופצעהן דאלאר א וואך, פופציג וואכען אין יאהר, בעטרעפט דאס אזוי גרויס און אזוי קליין ווי זיעבען הונדערט מיט פופציג דאלאר א יאהר. פערציג מאל אזוי פיעל, בעטרעפט אזוי גרויס ווי דרייסיג טוזענד דאלאר. איצט, אז איהר נעהמט ארונטער דרייסיג טויזענד פון הונדערט טויזענד, בלייבט אייך נאך איבער א ריינער פראפיט פון זיעבעציג טויזענד דאלאר.

אט מיט אזא מיידעל לוינט זיך חתונה צו האבען. און אויב גאט העלפט און אזא ווייב טראגט זיך אפ דאס ערשטע, אדער דאס צווייטע יאהר נאך דער חתונה, איז דער מאן גאר א גליקליכער!

דעמאלס האט איהר גאלע פראפיט.

וועט איהר דאך שטעלען א פראגע: וואס טהוט מען, אז מען נעהמט א רייכע מיידעל און דער כלה'ס טאטע זאגט צו הונדערט טויזענד דאלאר נדן און ער גיט א סענט ניט?

איז דער תירוץ, אז א איד א תלמוד־חכם גיט זיך אן עצה: וואוינט מען אפ מיט דער ווייבעל א יאהר און מען הונגערט זי גוט אויס, און מען ווארט אפ ביז עס קומט א בייבי, דאן הויבט מען זיך אויף און מען אנטלויפט אין קענעדע אדער אין דעטראיט, מישיגען...

דער פּראָפּעסאָר זאָל לעבען.

(סוזשעט ענטנומען).

אט איהר שוין אמאל געהערט אין אייער לעבען, אז א בחור זאל הייסען אבא? איך האב יא געהערט. אט דער בחור, וואס איך גערה איך איצט בעשרייבען, האט געהייסען אבא.

פון חתונה האבען האט דער דאזיגער אבא ניט געוואלט הערען. סיידען ער זאל קריגען א שעהנע כלה און א רייכע: דער עיקר א רייכע.

— „געלד איז די וועלט" — פלעגט ער זאגען — „אז א בהמה האט געלד, ווערט פון דער בהמה א פילאזאף".

האט א שדכן דערהערט וואס אבא וויל, האט ער איהם אנ־געהויבען ריידען שידוכים. איהם ארומגעפיהרט טעג און נעכט, שבתים און יום־טובים אנקוקען כלות.

אבער אבא האט זיך אלץ געברעקעלט: די רעדט צופיעל; יענע לאכט צופיעל; א דריטע איז מאגער; א פיערטע צו פעט; א פינפטע צו ארים.

ביז דער שדכן (ניט קיין נאריש אידעל), האט אויסגעזוכט פאר איהם א שעהנע כלה מיט א סך געלד, נור — א שטומע...

דען שדכן האט איהם בעוויעזען, אז א שטומע ווייב איז פאר א מאן א גליק; אז ניין און ניינציג פראצענט פון אלע פערהייראטע מענער ווינשען זיך צו האבען שטומע ווייבער.

האט אבא אויסגעהערט דעם שדכן און — צוגעשטימט צום שידוך.

אין א קורצער צייט ארום האט אונזער אבא חתונה געהאט מיט דער שטומער מיידעל.

די ערשטע צייט איז אבא געווען אין זיעבעטען הימעל פון גליק. אין הויז איז געווען שטיל, א מחיה. ער האט זיך אויס־געלעהרענטריידען מיט די הענד, מיט די פינגער, מיט די אויגען און זי האט פערשטאנען יעדעס ווארט.

די ליעבע איז צווישען זיי געווען אן אמת'ע, ניט קיין גע־בלאפטע. ער האט זי געליעבט דערפאר, ווייל זי האט זיך ניט געמישט אין פרעמדע געשעפטען; ניט געברענגט קיין פלאטקעס און ניט אבגעטראגען קיין פלאטקעס. וואס מען האט איהר דער־צעהלט איז מען געווען זיכער, אז דאס וועט בלייבען א סוד, אז זי וועט דאס קיינעם ניט איבערדערצעהלען...

אבא האט געוואונשען אלע זיינע גוטע פריינד צו האבען אזעלכע שטילע ווייבער...

אזוי איז אוועק א ווינטער און דער פריהלינג איז געקומען; דער פריהלינג מיט זיינע מילדע ווינטעלעך. צועפענטע רויזען און פויגעל־געזאנג.

אבא'ן איז געווארען זעהר אומעטיג. עפעס האט זיין הארץ גענומען בענקען נאך א פריינדין, פאר וועמען ער זאל קענען אי־בערגעבען זיינע געפיהלען, מיט וועמען ער זאל זיך קענען דורכ־ריידען.

און ער האט זיך גענומען איינשמועסען, אז ווען זיין פרוי וואלט געקענט ריידען, וואלט ער געווען א סך גליקליכער.

איז ער צו גרויסע פראפעסארען אוועק און זיך מיט זיי עצות געהאלטען. „איך וועל ניט זשאלעווען קיין געלד" — האט ער געזאגט — „אבי מיין פרוי, וועלכע איך ליעב אזוי היים, זאל אנ־הויבען ריידען".

האט זיך א בעריהמטער פראפעסאר אונטערגענומען צו מאכען אן אפעראציע.

און די אפעראציע איז געלונגען: אבא'ס ווייב האט אנ־געהויבען צו ריידען... אבער ווייסט איהר ווי ריידען? פאר פייער און פאר וואסער! טאג און נאכט האט זיך ביי איהר דאס מויל ניט פערמאכט! עס האט זיך אויסגעדאכט, אז זי וויל אניאגען

אלע איהרע יאהרען וואס זי איז געווען שטום... ווי זי וואלט גע־וואלט דערעדען די אלע ניין מאס רייד, וואס זי האט ניט דער־רעדט די גאנצע צייט.

דער ארימער אבא איז געווארען נערוועז... ער האט גע־פיהלט, אז אויב דאס זאל אזוי, חלילה, אנהאלטען עטליכע וואכען, וועט ער משוגע ווערען.

איז ער אוועקגעלאפען צו דעם זעלבען פראפעסאר, איז גע־פאלען צו זיינע פיס מיט טרעהרען אין די אויגען געבעטען זיך ביי איהם, אז ער זאל רחמנות האבען אויף זיינע יונגע יאהרען און צוריק שטום מאכען זיין פרוי.

האט איהר דער פראפעסאר ערקלעהרט, אז דאס קען מען ניט. נאר ער האט אן אנדער פלאן: אנשטאט זיין פרוי צוריק שטום מאכען, וועט ער איהם, אבא'ן טויב מאכען...

האט זיך אבא אנגעכאפט אן דעם פלאן, ווי אן א גרויסען גע־ווינס און ער האט זיך געהייסען מאכען טויב אויףביידע אויערען...

דער פראפעסאר האט אבא'ן געטהאן די טובה און איהם גע־מאכט טויב ווי די וואנד.

איצט איז אבא'ן גוט ווי די וועלט: זיין ווייבעל שרייט און שילט און געוואלדעוועט און דערגעהט איהם די יאהרען, און אבא'ן ארט דאס ניט: — ער הערט זי ווי די קאץ...

בלאָהע אויגען.

אהרענדיג אויף אַ בראָדוויי קאַר, האָב איך זיך בעקאַנט מיט אַ ווייבעל.

וואָס אַ שטייגער, רופט איהר אַן בעקאַנט? גאַר פשוט:

זי האָט געוואָרפען אויגען אויף מיר, איך אויף איהר, אַזוי לאַנג, אַזוי ברייט, אַזוי טיעף — ביז מיר האָבען זיך ביידע בעקאַנט.

געווען איז דאָס אַ ווייבעל, פון יענע ווייבלעך, וואָס די וועלט זאָגט אויף זיי: „איינע און אַ רעכטע".

גלויבט מיר אויף מיין הן־שלי, אַז אונזער „מאַמע־לשון" איז צו אָרים, פערמאָגט ניט אפילו קיין טויזענדטעל טייל פון די פאַר־בען, שטריכען און טערמינען, וואָס זענען נויטיג אָבצומאָלען פאַר אייך דאָס דאָזיגע ווייבעל.

ווען איך זאָל אייך, למשל, זאָגען: אויגען — צוויי גהנום'ס, וועט דאָס זיין בלאָטע; ליפּען — רויטע רויזענבלעטלעך, וועט דאָס זיין צוויי מאָל בלאָטע; באַקען — צוויי זונענאונטערגאַנגען, וועט דאָס ניט ווערטה זיין אַ פּרוטה! איז שוין פיעל גלייכער און שכל'דיער איבערגעבען אייך דאָס ווייבעל אין אייערע הענד און זאָל זי אייער פאַנטאַזיע אויפנעהמען מיט אָפענע אָרימס...

אַרונטער פון קאַר, זענען מיר צוזאַמען.

געהענדיג טהוט זי מיך אַ פרעג:

— אפשר האָט איהר חשק מיך אָבצופיהרען אַהיים?

— וואו וואוינט איהר?

— אין מעדיסאָן עווועניו.

— ווער זייט איהר?

— איהר זעהט דאָך, אַ ווייבעל.

— האָט איהר אַ מאַן?

— יאָ.

— איז ער אַצינד אין׳ דער היים?

— ניין, ער איז אין זיין אָפּיס.

איך האָב אַ ציה געטהאָן מיט די אַקסלען.

— וואָס ציהט איהר מיט די אַקסלען, מיסטער? איהר מיינט אַוראי, אַז איהר האָט דאָ אָנגעטראָפען אויף איינע פון די ביליגע ווייבלעך. וואָס זעגען ניט ווערטה וואָס די ערד טראָגט זיי אַרום?

איך האָב גענומען מאָדנע שטאַמלען.

— איהר דאַרפט ניט שטאַמלען... איך בין אַן עהרליכע, אַן אַנשטענדיגע פרוי.

— טו וואָס זשע ווילט איהר, אַז אַ פרעמדער מאַנסביל זאָל איך אָפּפיהרען אַהיים ווען אייער מאַן איז ניטאָ אין הויז?

— פיהרט מיך אָפּ, וועל איך אייך ערקלעהרען.

איך האָב זי אָפּגעפיהרט און אַריין מיט איהר אין הויז.

— איצט מאַכט זיך בעקוועם.

איך האָב געפאָלגט.

זי האָט מיר אָנגעוויזען אַ שטוהל בעצויגען מיט גרינעם סאַמעט, און זי האָט זיך אַוועקגעזעצט אין אַ טיעפע שאָקעל־שטוהל און געזאָגט:

— איך האָב אייך ליעב וויל איהר האָט אַזעלכע אויגען ווי מיין מאַן...

— איך פערשטעה אייך ניט.

— וואָס פערשטעהט איהר דאָ ניט? איך האָב זיך איינגעליעבט אין מיין מאַן, ווייל ער האָט הימעל־בלויע אויגען, און אויב איך טרעף אַן אַ מאַן, מיט אַזעלכע אויגען ווי מיין מאַן׳ס, ליעב איך איהם פונקט ווי מיין אייגענעם מאַן...

קורץ, איך האָב זיך זעהר גוט פערבראַכט מיט איהר. זעקס אַזייגער פאַרנאַכט האָט זי מיך געהייסען אַהיים געהן און געבעטען מאָרגען ווידער קומען.

פאר'ן פערלאזען דאס הויז, האט זי מיך א פרעג געטהון, וואס מיין בעשעפטיגונג איז.

— א שרייבער האט איך געענטפערט.

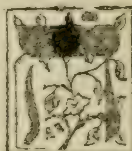
— א שרייבער ? — אויב אזוי וויל איך אייך עטוואס בעטען: ערשטענס זאלט איהר מיך ניט בעשרייבען, און טאמער ווילט איהר מיר יא בעשרייבען, אדער דערצעהלען פאר אייערען א חבר וועגען מיין ליעבע צו אייך, זאלט איהר, למען־השם, ניט פערגע־סען אונטערצושטרייכען, אז איך בין א עהרליכע פרוי, וואס ליעב מיין מאן מיט'ן גאנצען הארצען. אי, עס טרעפט, איך זאל ליעבען א צווייטען מאן, איז דאס נור דערפאר, וואס דיעזער צווייטער מאן, האט אזעלכע בלויע אויגען ווי מיין מאן... און נישט נור די אויגען, נור זאל איך בעגעגענען א מאן, וואס האט אזעלכע האר, אזא אויסזעהן, אזא גאנג ווי מיין מאן — ליעב איך איהם אויך... דא, אנומעלט, האב איך זיך בעקענט מיט א ווילד־פרעמדען מאן אין א טהעאטער און איהם אויך איינגעלאדענט אהיים בלויז דער־פאר, וואס ער האט געטראגען אזא קראוואטעל ווי מיין מאן: א ווייס זיידען קראוואטעל מיט רויטע פינטעלעך... וואס קען איך זיך העלפען ? אזא מענש בין איך שוין. דארום וויל איך אייך בעטען נאכאמאל, אז איהר זאלט נישט פערגעסען אונטערצושטריי־כען, אז איך בין אן עהרליכע, אן אנשטענדיגע פרוי, וואס ליעבט מיט אמת'ע ליעבע איהר מאן.

מיר האבען זיך גאנץ פיין אבגעזעגענט און זיך צוקושט. איהר אטהעם האט געברענט ווי ווילדע, קרענקליכע פלאמען.

אהיים געהענדיג האב איך זיך געטראכט: וואויל איז צו דעם מאן, וועמען די פרוי ליעבט אזוי הייס און געטריי...

בעריש'עס ראמאן.

אט איהר שוין וועז געהערט אין אייער לעבען, אז א מאן זאל טראגען דעם קאפעלושעל אויף א זייט און מאן זאל טראגען דעם קאפעלושעל אויף א זייט?

און דאך קען איך אזא יונגענמאן און דוקא מיינער א חבר. און צו אלע צרות הייסט ער נאך בעריש.

דאס איז אבער ניט אזא בעריש ווי אלע בערישעס. אלע בערישעס וואס איך קען, זיינען געווערהנליכע בערישעס, און דער ראזיגער בעריש איז א טשיקאווער בעריש.

ניט אלע יאהר ווערען געבארען אזעלכע בערישעס.

דער עיקר צייכענט ער זיך אויס אין ליעבען מיידלאך. פאר א שעהן יונג מיידעל וועט ער איך אוועקגעבען דעם טאטען זיינעם.

אט אזא בעריש איז דאס!

אנגומעלטען האט ער מיר דערצעהלט א שעהנע מעשה. א מעשה, וואס איז כמעט ווי א ראמאן.

— איך האב ארייגעמופט צו א מיסעס — האט בעריש אנ־געהויבען — איז דאס געווען א מיסעס ווי אלע מיסעסען: א בייזע, א קארגע און א מיאוסע.

דערפאר האט איהר גאט געבענטשט מיט א טאכטער, א מיידעל, א רעגעלע דאל, א ליאלקע, א פרינצעסין.

איך האב דאך שוין עפעס אנגעזעהן אין מיין לעבען געננוג שעהנע מיידלאך, איך געה דאך כמעט צו אלע קאנצערטען, לעקט־שורס, ליטעראַרישע אבענדען, אבער אזא מיידעל האב איך נאך ניט געזעהן.

האב איך בעשלאסען, אז ביי אזא מיסעס, וואס האט אזא טאכטער לוינט זיך צו זיין א בארדער.

וואָס טויג דיר מעשיות, איך האָב זיך מיט דער מיידעל ביס־לעכווייז געטרייט צו בעקענען. דאָס הייסט איך האָב זיך מיט איהר געוואָלט בעקענען, אָבער זי מיט מיר האָט זיך ניט געוואָלט בעקענען.

האָט עס מיך שטאַרק פערדראָסען און מיר פערשאַפט פער־וואַגעלטע טעג און טרויעריגע נעכט.

אויף איין מאָל, אַהיים קומענדיג שלאָפען, ארום צעהן אוהר ביינאַכט, טרעף איך זי אַליין אין הויז. זי איז געזעסען אין פראָנט רום און געקוקט אין אן אלבום פון בילדער. בין איך ניט קיין פוילער און געה מיר גלייך אריין אין פראָנט רום.

— נו? — פרעג איך בערישען — וואָס איז געוועזן?

— האָב איך איהר געזאָגט גוד־איוונינג. האָט זי מיר ניט געענטפערט. האָב איך געמיינט, אַז זי האָט ניט געהערט, האָב איך איהר ווידער געזאָגט גוד־איוונינג. האָט זי מיר ווידער ניט געענטפערט. בין איך צוגעגאַנגען נעהנטער און האָב זי אָנגענומען ביי דער האַנד. האָט זי געשוויגען. האָב איך געזעהן, אַז זי שווייגט, האָב איך איהר צוגעצויגען צו זיך. האָט דאָס האַרץ מיינס גענומען קלאַפּען. דער קאָפּ מישען; די אויגען פינקלען. עס איז מיר געוואָרען הייס אין יעדען אבר...

— וואָס איז ווייטער געוועזן?

— האָב איך געזעהן, אַז זי שווייגט, אַז עס אַרט איהר ניט, האָב איך זי פעסט ארומגענומען.

— נו?

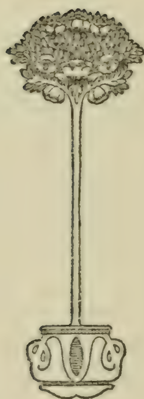
— האָב איך געזעהן, אַז זי האָט ניט דאַגעגען, האָב איך זי אָוועקגעזעצט ביי מיר אויפ'ן שויס. האָט זי ווידער געשוויגען. האָב איך פערשטאַנען, אַז זי ליעבט מיך אויך. איז מיר געוואָרען ליכטיג אין די אויגען. מיר האָט זיך שוין פאָרגעשטעלט, אַז זי ווערט מיין כלה. שפּעטער מיין ווייבעל... מיר ליעבען זיך...

— נו? — שלאָג איך איהם איבער זיין זיסע פאַנטאַזיע — וואָס איז ווייטער געוועזן?

— האָב איך איהר געוואָלט געבען אַ קוש.

—נו ?

— האָט זי אויסגעשטרעקט די האַנד און מיר דערלאַנגט אַזאַ בראַסק אין די ציינער, אַז איך האָב זיך געזעהן מיט דער עלטער־באָבען! איך האָב דאָך שוין עפּעס אין מיין לעבען אריינגעכאַפּט אַ היבש ביסעל פּרעסק, נאָר אַזאַ פּראַסק האָט מיר נאָך קיינער נים דערלאַנגט!...

נקמה פון א פרוי.

יסטער! אויב איהר ווילט האבען א גוטע טהעמא פאר א מעשה'לע, זאלט איהר צוקומען מארגען צוויי א זייגער נאכמיטאג צו מיר. עס וועט פאר־קומען א גט צווישען א מאן און א פרוי וואס זיינען שוין עלף יאהר פערהייראטה.

אייער לאנדסמאן און פריינד

רעוורענד טשיזשיק.

אויף מארגען בין איך אוועק צום רעוורענד.

פונקט צוויי א זייגער איז אריינגעקומען א געזונטער איד מיט א הארט בערדיל און הינטער איהם האט זיך נאכגעשלעפט א קליין מאגער ווייבעל, זעהר א שלאפע.

דער רעוורענד האט אריינגערופען א שכן, ער זאל זיין אן עדות און איך בין בעשטימט געווארען פאר'ן צווייטען עדות.

דער געזונטער איד, דער „בעל שמחה", האט דער ערשטער אנגעהויבען זיינע טענות:

— איך וויל מיט איהר מעהר ניט זיין אונטער איין דאך. דאס איז ניט קיין פרוי, נור א פליעג! וואס זאג איך א פליעג! א פליעג האט מעהר כח אין מינדסטען נאגעל, ווי זי אין איהר גאנצען לייב־און־לעבען! זייט איך האב זי דערקענט האלט זי אין איין קרענקען! ווילט איהר רומאטעס—איז רומאטעס ווילט איהר א בלוט־שטורץ — איז א בלוט־שטורץ; ווילט איהר גאל־שטיינער — איז גאל־שטיינער: ווילט איהר „פעניסיטעס" — איז „פעניסיטעס".

ניטא דער טאג, די וואך, דער חודש זי זאל נים ליגען אונטער'ן מעסער.

זי האט שוין געהאט מעהר אפעריישאנס, ווי אלע ווייבער פון ניו יארק צוזאמענגענומען.

קוים דערהערט זי פון א נייעם פראפעסאר, אהא! — זי איז שוין ביי איהם און ער נעהמט שוין ביי איהר צעהן דאלאר און ער שניידט שוין!

דאס גאנצע הויז מיינס איז פול מיט מעדיצינען, און פיללען, און פראשקעס, און אנדערע אנשיקענישען.

קומט צו געהן דער ווינטער, הויבט זיך אן א סדרה מיט הייז־בעדער, און שטרוי בעדער, און זאלץ בעדער און בלאטע־בעדער.

קומט צוגעהן דער זומער, געהט אוועק א סדרה פון ים־לופט, און בערג־לופט און פאקעניש און פאהרעניש — הימעל און ערד און קאונטרי!

און נאר זי קרעכצט, און נאר זי אויקעט, און נאר זי האט קאפ־וועהטאג, און נאר עס שטעכט איהר אין די זייטען, און נאר זי איז נערוועז און — נאר זי געהט ארום מיט א זויערען פנים!

און אז ס'קומט צו עפעס, זאגט זי, אז זי איז נעבאך אריינגעפאלען אין שלעכטע הענד... אז אנדער מאן אויף מיין ארט — זאגט זי — וואלט זיך געשעצט גליקליך צו האבען אזא פרוי!

און ווי קליין דאס איז, און ווי שלאף דאס איז, האט דאס א פיסקעל אויף שרייפלעך!

וואלט זי כאטש א קינד געהאט... כ'וויים, וואלט נאך געווען א האלבע צרה! איז קיין קינד האט דאס נים, און קרעכצען קרעכצט דאס, און נערוועז איז דאס, און שעלטען שעלט דאס, און דער דאקטאר געהט פון שטוב נים ארוים, און דרייערלעך און פינפערלעך און צעהנערלעך געהען ווי מצה־וואסער, טא צו וועלכע גוטע יאהר דארף איך זי האבען?

איך האב אויסגערעכענט, אז פאר דעם געלד וואס איך האב

אויסגעגעבען איהר צו פערלאַטען, האָב איך שוין געקענט האָבען צוויי נייע פרויען!

וואָרים, איהר ווייסט דאָך, אַז אַ טראַנטע בלייבט אַ טראַנטע; וויפיעל איהר זאָלט איהר ניט פערלאַטען...

מיין גאַנצע האַרעוואַניע פון אַלע מיינע יאָהרען איז אריין אין איהר מיט דאָקטוירים און אָפּעריישאָנס.

דאַ האָט זיך דער איד פּעררויכערט די ליולקע און געענדיגט:

— איהר קענט זיך פאָרשטעלען וואָס פאַר אַ שוואַכע בעשעפעניש דאָס איז, אַז זי קען אפילו ניט איבערטראָגען קיין קלאַפּ! איהר ווייסט דאָך, מען איז דאָך ניט מעהר ווי אַ מענש... מען ווערט אַמאָל בייז, אופגערעגט, ניטאַ צו וועמען אויסצולאָזען דאָס ביטער־האַרץ, לאָזט מען דאָס אויס צו דער פרוי... און אַז איך ווער אויפגערעגט, גלייך איך דערלאַנגען אַ קלאַפּ... וועמען־זשע אָבער זאָל איך דערלאַנגען, אויב ניט אַן אייגען ווייב? — האָט איך איהר אַ פּאָר מאָל אונטערגעהאקט די זייטען... איז אן אנדער פרוי, אַ געזונטע, וואָלט צוגענומען די קלעפּ און געמאַכט אַ שווייג... זאָל די וועלט ניט וויסען! וואָס טהוט מען ניט צוליעב שלום בית וועגען?... איז זי דאָך אָבער אַ שלאַפּע, האָט זי באַלד גענומען שרייען און געוואַלדעווען, איז זיך די גאַנצע שטאָדט צונויפגעלאָפען, און אַז די גאַנצע שטאָדט האָט שוין געוואוסט וואָס פאַר אַ מערדער איהר מאַן איז, האָט זי זיך ערשט אָוועקגעלייגט קראַנק.

אַט דאָס קומט אַרויס ווען מען האָט אַ פליעג ניט אַ פרוי! אַ געזונטע פרוי קען מען שלאָגען און שלאָגען פון היינט ביסקעל מאָרגען, וועט זי זיך ניט אַוועקלייגען אין בעט.

אַט דערפאַר וויל איך זיך מיט איהר גט'ן!

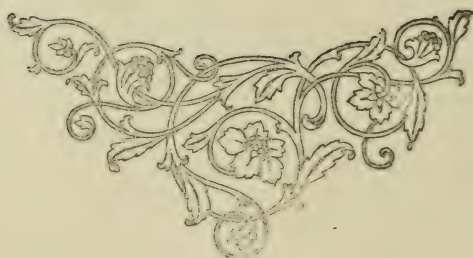
פרעגט דער רעוורענד ביי דער פרוי:

— מיסעס, וואָס האָט איהר צו זאָגען?

— איך האָב בלויז צו זאָגען, אַז ווען איך האָב מיט איהם חתונה געהאַט בין איך געווען אַ קראַסאַוויצע... אַ געזונטע... האָט ער דאָס ניט געקענט פערטראָגען. ער האָט זיך איינגערעדט,

אז א מאן דארף זיין שטארקער פון א פרוי. האט ער מיך גענומען שלאגען... האט ער מיך אזוי לאנג געשלאגען, ביז ער האט מיך קראנק געמאכט... איצטער האט ער טענות... איצטער וויל ער איך זאל איהם זיין געזונד און האבען קינדער... מעהר האב איך נים וואס צו זאגען... איך בין צופריעדען פטור ווערען פון איהם באטש שוין... מיין נקמה האב איך אין איהם גענומען... דאס וואס ער האט זיך געדארפט מיט מיר אפמוטשען עלף יאהר — אט דאס איז מיין גרעסטע נקמה!

מיט א שעה שפעטער זיינען זיי שוין געווען פרייע מענשען...

א טייערער מאַן.

ו ערשט איהר אויסזעהן:

אַ פּאָאַר קנאַכען, עטליכע און פערציג פונט פליישׁ, אַ בינטעל ברוינע האָאַר, אַ סעט גאָל־דענע צייז, אַ זויערען פּנים, יונגע וואַנסעלעך, אַ יונג בערדעלע, אַביסעל פּאודער. וואַרפט אויף דעם אַלעם אַרויף אַ פּלוש־העטקע מיט אַ ברוינע קלייד און — איהר וועט איהר האָבען אַ לעבעדיגע.

אַט אַזוי ווי איך האָב זי איך דאַ פאַרגעשטעלט, איז זי גע־קומען אין קאַנטרי שעפּען לופט.

ווי נאָר זי האָט אַרונטערגעוואָרפען פון זיך דעם העט און אָבגעפּרישט דאָס שפּיין נעזעל מיט פרישען פּאודער, האָט זי באַלד אויסגעדריקט איהר מיינונג, אַז די „געזעלשאַפט" געפעלט איהר ניט. ניט איהרע מענשען, ניט אינטעליגענט גענוג...

און דערביי איז זי אַנגעפאַלען אויף דעם פּאַרמער, למאי ער נעהמט גאָר אַריין אַזעלכע מענשען. „איך אויף אייער אָרט וואָלט זיי אַרויסגעטריבען! אייער פאַרם דאַרף זיין אַן אָרט פאַר קול־טורעלע מענשען. ניט פאַר פּוסטע באַיעס און מיידלעך וואָס קומען אָב זייערע טעג און יאָהרען אָהן קולטור" — האָט זי גע־יאָדעט דעם פּאַרמער.

דער פּאַרמער האָט איהר אויסגעהערט, אַ שפּיי געטהאָן און איז אַוועק אַהיים טרייבען די בהמות פון פעלד...

— לעזט איהר אַמאָל צייטונגען? — האָב איך איהר אויף מאָרגען אַ פרעג געטהאָן.

— יאָ. איך לעז דעם „טשאָלענט טאָפּ". דאָרט געהט אַ

ראַמאָן: „די געלע גרעפין אָדער דער בלויער ריטער". איך לעז שוין דעם „טשאַלענט טאָפּ" א היבשע ביסעל יאָהרען. א גייסטיגער פּייפּער...

— איהר זייט שוין פערהייראטה?

— שור בין איך פערהייראטה! מיין מאַן איז אויך א מענש פון קולטור... פון פיינעם יחוס... 'ער איז קיינמאָל קיין בעל מלאכה ניט געווען; זיין טאַטע אויך ניט...

— וואָס טהוט אייער מאַן?

ער האַלט א שאַפּ פון פרויען־קליידער. מיר בעשעפטיגען אפשר הונדערט מיט פופציג מענשען. מיר האָבען אַן אייגען הויז, אַן אויטאָמאָביל, א דיענסט.

און ווידער האָט זי זיך בעקלאָגט, אַז זי איז דאָ אַריינגע־פאַלען צווישען פראָסטע מענשען, וואָס זיינען ווייט פון קולטור און גייסטיגעס... און אַז זי וועט מוזען זוכען אַן אַנדער פּאַרם, א מעהר אינטעליגענטען...

אויפ'ן צווייטען טאָג איז זי אַרויסגעקומען אויפ'ן „פּאָרטש" א קרעכצענדיגע, דער קאָפּ איז איהר געווען פערבונדען מיט א נאַסען האַנדטוך און דאָס פנים איז געווען געל ווי וואַקס.

— וואָס איז אייך?

— איך בענק...

— נאָך ווע מען?

— נאָך מיין מאַן...

— איהר ליעבט איהם הפנים זעהר שטאַרק?

— יא.

— און ער אייך?

— ער פאַר מיר איז גאָר די כפּרה! אָהן מיר קען ער א טאָג ניט איבערלעבען; אָהן מיר דרעהט ער זיך אַרום ווי א יתום: ער געפינט זיך קיין אָרט ניט. עסט ניט, טרינקט ניט, געהט ניט אין ערגעץ. ווייט צו זוכען אַזאַ מאַן... איהר'ט זעהן, אַז שבת וועט מיין מאַן קומען מיר אַהיים נעהמען...

שבת איז ווירקליך איהר מאַן געקומען. אָבער ער האָט זיך

פון איהר א קנאפען צימעס געמאכט. ער האט געווארפען אויגען אויף פרעמדע ווייבלעך און געשמייכעלט צו שעהנע מיידלעך.

זונטאג נאכמיטאג האט ער איהר דערלאנגט א טשעק אויף פינף און צוואנציג דאלאר און איז צוריקגעפאהרען אין ניו־יארק.

אויף מארגען האט זי מיר ווידער געפרובט איינרעדען, אז אהן איהר קען איהר מאן ניט אויסקומען א מינוט...

ער איז א מענש פון „קולטור", דערפאר ווייסט ער זי ווי צו שעצען... און איהר'ט זעהן, אז ווען ער וועט ארויסקומען אהער נעקסטען שבת, וועט ער מיך ווידער וועלען אהיים נעהמען...

אט אזוי האט זי מיר אנגעהאקט א קאפ די גאנצע וואך. און אלץ ווי איהר מאן ליעבט זי. ווי ער קען אהן איהר ניט לעבען. ווי אהן איהר איז ער אזוי ווי א יתום: ער עסט ניט און טרינקט ניט און געהט אויס פאר בענקשאפט... און שבת וועט ער זיכער פערלאנגען זי זאל מיט איהם צוריק אהיים פאהרען...

און ווידער איז געקומען א שבת, און ווידער איז איהר מאן געקומען, און ווידער „געווארפען אויגען" אויף פרעמדע ווייבלעך (איינע האט ער געטריט מיט א „רייד" אין האנטער) און ווידער געשמייכעלט צו שעהנע מיידלעך.

פאר'ן אוועקפאהרען האט ער איהר ווידער איבערגעלאזען א טשעק אויף פינף און צוואנציג דאלאר און איהר געהייסען האבען „פלעזשור" נאך א וואך. „וואס לענגער דו וועסט זיצען אין קאנטרי אלץ בעסער וועט זיין פאר דיר און פאר מיר" — האט ער איהר געגעבען צו פערשטעהן.

נאך זיין אוועקפאהרען האט זי מיר ווידער געוואלט איינרעדען, אז דאס וואס דער מאן הייסט איהר וואס לענגער בלייבען אין קאנטרי, איז אויס ליעבשאפט... ווען ער זאל איהר פיינט האבען וואלט ער זי אין קאנטרי ניט געשיקט...

איינס פון די ביידע.

אראַן אַ בחור, אַ פראַנט, מיינער אַ שטיקעל קרוב פון טאַטענ'ס צד, וואָס זאָגט, אַז ער איז אַ נביא פון קאַרטען־שפּיעל. אַז ער זעצט זיך אַוועק שפּיעלען אין קאַרטען, ווייסט ער פריהער וואָס דער סוף וועט זיין: אָדער ער וועט פערליערען אָדער געווינען...

געווינט ער — זאָגט ער — איז איינס פון די ביידע: אָדער ער שפּיעלט ווייטער, אָדער ער הערט אויף צו שפּיעלען...

ניכער הערט ער אויף צושפּיעלען.

פרעגט מען איהם וואָס זיין פּרנסה איז, ענטפערט ער, אַז מיט זיין פּרנסה איז איינס פון די ביידע:

אָדער ער מאַכט אַ לעבען, אָדער ער איז אין דר'ערד מיט די ביינער.

דאָס איינענע, זאָגט ער, איז אויך מיט דער ליעבע:

אָדער מען ליעבט אָדער מען ליעבט ניט.

שוין צוויי יאָהר ווי ער געהט אַרום מיט אַ מיידעל. דערווייל פאַרברייגגען זיי ניט שלעכט. ווינטער געהען זיי אין דער אָפּערא און זומער אין פּאַרקס.

די פּאַרקס ליעבט ער בעסער ווי די אָפּערא. אין דער אָפּערא מוז מען זיצען רוהיג, האַלטען די הענד ביי זיך, ניט רעדען אַ וואָרט, — ליימענע גולם'ס! דאָס איינציגע פערגעניגען וואָס מען קען זיך דאָרט ערלויבען, איז שפּיעלען זיך מיט דער מיידעל'ס האַנד...

אָבער אין פּאַרק איז גאָר אַ אַנדער לעבען! ער זיצט מיט זיין מיידעל אויף אַ באַנק אין אַ שטיל ווינקעלע, האַלט איהר

ארומגענומען, קוקט איהר אין די אויגען, זי האלט דעם קאפ אויף זיין אקסעל; ער האלט זיין קאפ אויף איהר אקסעל; ז י רופט איהם: „טייערער"; ע ר רופט זי „ליבינקע"; ע ר שפּילט זיך מיט איהרע האאר, ז י — מיט זיין גאלדענע קייטעלע; ע ר רעדט וועגען א י צ ט, ז י — וועגען ש פּ ע־ ט ע ר ... אום צו זיין זיכער מיט איהר, פערלאנגט ער א דעפאזיט — א קוש.

גיט זי איהם א קוש און ער — איז צופריעדען...

אין אזא הייליגען מאמענט רייסט זיך ארויס פון זיין הארצען א ליבע צום בעשעפער: „גאט! זיי געבענשט וואס דו האסט בעשאפען די מיידלאך!"

א שעהן פּנים וואלט די וועלט געהאט אהן מיידלאך! די בחורים וואלטען משוגע געווארען פון אומעט! מיט וועמען וואלטען זיי אין די פּארקס געזעסען? וועמען וואלטען זיי ל י ע ב ע געשווארען? וועמען וואלטען זיי צוגעזאגט גילדערנע בערג און דאס טעלעריל פון הימעל?

אהן מיידלאך וואלט די וועלט געוועזן א פינסטערער קבר!

אט דערפאר גלייכט ער בעסער די פּארקס ווי די אפּעראס.

א חוץ דעם — זאגט ער — איז פּשוט אין פּארק ביליגער: עס קאסט ניט קיין געלד...

איין מאל מהו איז איהם א פרעג:

— ווען דענקסטו צו הייראטהען?

— דאס איז שווער צוזאגען מחמת דאס חתונה האבען איז זעהר א פערוויקעלטע פראגע. א פערפלאנטעטע... איהר ווייסט דאך ווי מען זאגט: „דער מענש טראכט און גאט לאכט"... דאס איז איינס פון די ביידע:

אדער מען טרעפט, אדער מען פעהלט! ווי א לאטאריע: אדער מען געווינט, אדער מען פערשפּיעלט.

ניכער פערשפּיעלט מען!

פערשפּיעלט מען — איז איינס פון די ביידע:

אדער מען דאַרף זיך נעהמען דאס לעבען אדער ניט; עס ווענדעט זיך ווערליג די אומשטענדען...

דאס איינענע קען מען זאגען מכח מיין מיידעל:

אדער איז וועל חרטה האבען, אדער איך וועל ניט חרטה האַבען. גיבער וועל איך יא חרטה האבען...

און אויב איך וועל חרטה האבען, וועט זיין זעהר ביטער. ביטער וואס ביטער הייסט! דאַן קען פאסירען איינס פון די ביידע:

אדער איך וועל איהר געבען אזוינע קעסט, אז זי זאל מיך פערלאזען, אדער איך וועל אליין אנטלויפען.

גיכער וועל איך אליין אנטלויפען. וואדען, איך וועל ניט אנטלויפען?

און אויב זי וועט מיך פערלאזען, דאַן קען פאסירען איינס פון די ביידע:

אדער איך וועל נאך אמאל התונה האבען אדער איך וועל גלאַט אזוי לעבען א גוטען טאג.

גיכער וועל איך לעבען א גוטען טאג. ווארום מען קען ניט וויסען, כ'קען זיך גריילך בעקענען מיט א פרויקע, מיט אַן אשת איש הייסט עס, ווי געוועהנליך — אמעריקא!

איז אויב איך זאל זיך בעקענען מיט אזא אשת איש'טע, וועט זיכער פאסירען איינס פון די ביידע:

אדער זי וועט פערלאזען איהר מאַן און אריבערגעהן צו מיר, אדער — איך קען כאפען קלעפ... וואס דענקט איהר, ניט אזוי?

— איך דענק אויך אזוי — עס וועט זיין — איינס פון די ביידע...

ער קושט די מזוזה.

ען ר' שבתי איז געווארען אן אלמן, האט ער אבגענומען פון זיין לאדזש טויזענד דאלאר טויטענבענעפיט פאר זיין ווייב. וואס־זשע טהוט אזא איד ווי שבתי מיט טויזענד דאלאר?

פאלט איהם איין נאכאמאל חתונה צו האבען. אמת, ער איז ניט קיין געזונטער, נור מיט טויזענד דאלאר וועט ער קענען קריעגען עפעס א לייטיש ווייבעל, האט ער געטראכט.

האט ער איינמאל, א שבת, געכאפט א שמועס וועגען זיין פלאן מיט יאסעל דעם שדכן; האט יאסעל איבערגעקוקט זיין ביכעלע מיט אדרעסען און ער האט אויסגעפונען פאר ר' שבתי'ן דאס ריכטיגע ווייבעל: א שעהנע גרושה, הויך געוואקסען, מיט שווארצע אויגען, דרייסיג יאהר אלט און האט קיין קינדער נים.

פרעגט ר' שבתי דעם שדכן:

— יאסעל, ווי זאגסטו? זי וועט מיך וועלען?

— אודאי! — רופט אויס יאסעל דער שדכן — אזוי וואלט זי ניט געוואלט הערען פון אייך, נור די טויזענד דאלאר וועלען אייך ראטעווען.

און דער שדכן האט געטראפען. אין עטליכע טעג ארום האט יאסעל, דער שדכן צוזאמענגעפיהרט די שעהנע גרושה מיט דעם קראנקען מלמד.

הקיצור, זיי האבען חתונה געהאט, גענומען א דירה, אויסגעמעבעלט און פטור אן עסק.

דאס יונגע ווייבעל האט גענומען פיהרען דאס הויז אויף איהר שטייגער. פערגעננען צו זיך איהרע אן אלטען פריינד, א שוי־

שפּיעלער, מיט געקרויזטע האָר, אַ לעבע־יונג וואָס קען זינגען און שפּיעלען מענדאָלין.

דער קראַנקער שבתי איז כמעט דעם גאַנצען טאָג ניט אין הויז. שטעהט אויף פאַרטאָג, טהוט זיך אָן, טהוט אַ קוש די מזוזה, געהט דאַווענען, פון דאַווענען קומט ער אַ היים, קושט ווידער די מזוזה, טרינקט אַ גלעזעל וואַרעמע מילך, בייסט צו אַ האַלבען בייגעל, בענשט אָב, טהוט ווידער אַ קוש די מזוזה און געהט אַרום אין די הייזער לערנען מיט די קינדער.

דאָס נעהמט איהם צו דעם גאַנצען טאָג. דאַן געהט ער אין שוהל צו מנחה און מעריב.

אַט האָט איהר שבתי'ס אַ טאָג אַרבייט.

וויל דאָך דאָס יונגע ווייבעל ניט זיין אַליין, פאַרברענגט זי מיט'ן עקטער. ער זינגט, שפּיעלט מענדאָלין און ס'איז איהר גוט ווי די וועלט. ער ליעבט זי און זי ליעבט איהם. פאַר די שכנים זאָגט זי אַז דאָס איז איהרער אַ ברודער...

איינמאַל האָט זיך געמאַכט, אַז דער עקטער איז אַוועק אויף צוויי וואָכען אין קאַונטרי, האָט ער שבתי'ס ווייבעל אַ ליעבעס־בריוועל געשריעבען. אַ בריוועל פול מיט פייער. יעדעס אות האָט געברענט, יעדער שורה האָט געפלאַקערט מיט ליעבע. האָט זי בעשלאָסען דאָס בריוועל צו בעהאַלטען „פאַר אַן אָנדענקען"...

אָבער וואו בעהאַלט מען דאָס, אַז איהר מאַן זאָל עס ניט געפינען? איז זי געפאַלען אויף אַ פיינעם פּלאַן: זי האָט אַרונטערגענומען פון טהיר די גרויסע בלעכענע מזוזה, אַרויסגענומען דאָס שטיקעל פּאַרמעט און אַהין אַריינגעלעגט דאָס בריוועל וואָס איהר געליעבטער האָט איהר געשריעבען.

זי האָט די מזוזה צוריק צוגעקלאַפּט ווי געוועזן.

און דער קראַנקער פרומער שבתי, דער יאַדישלעווער מלמד, האַלט אין איין קושען די מזוזה...

און דאָס יונגע ווייבעל זעהט דאָס און איהר האַרץ צוגעהט פאַר פרייד: איהר געליעבטענ'ס בריוועל קושט ער.

די אָרימע פרוי, נעבאך...

יבער מיר אויפ'ן צווייטען שטאק האט אריינגעמופט א מאן מיט א פרוי און צוויי קינדער.

די פרוי איז ניט קיין מיאוס'ע. עס קען זיין, אז זי איז יא א מיאוס'ע, נאר אנטקעגען מיין פרוי איז זי א בילד־שעהנע.

דער מאן איהרער איז אן ארבייטער ביי רעגען־מאנטלען.

געהט ער אוועק זעקס א זייגער פארטאג און קומט צוריק זיעבען אזייגער ביינאכט.

איז דאס ווייבעל א גאנצען טאג אליין אין הויז.

דאס הייסט זי איז ג ע ו ו ע ן אליין אין הויז ביז איך האב דאס אויסגעפונען, איצט איז זי שוין ניט אליין...

זי גלייכט מיך, זאגט זי, ווייל איך בין א פרעהליכער מענש.

יעדען אין דער פריה, ווי נור איך הער ווי איהר מאן זאגט איהר: „גוד־באַי" און לויפט ארונטער פון די טרעפ, געה איך באלד ארויף און זאג איהר „גוט מארגען" אין פשוט'ען „מאמע־לשון".

קומט פארנאכט און זי הערט איהר מאן ארויפלויפען די טרעפ (זי דערקענט שוין זיין גאנג), טהוט זי א וואונק מיט אן אויגעל איך פערשטעה וואס זי מיינט און איך טראג זיך אפ.

איך בעזוך שוין די שכנה עטליכע וואכען און איך האב זיך נאך מיט איהר מאן ניט בעגעגענט.

וועט איהר מיר אודאי שטעלען צוויי פראגען:

ערשטענס: וואס איז מכח מיין אייגענער פרוי? זאגט זי מיר גאר ניט דערפאר? ארט איהר גאר ניט וואס איך זיץ אפ גאנצענע טעג ביי א פרעמדע ווייבעל?

צווייטענס: וואָס פאַר אַ סאָרט ווייבעל איז זי, מיין שכנה? אַ אינטעליגענטקע? האָט זי עפּעס אַ שטיקעל פּרינציפּ, אַ ברעקעל אידעאַל? בעלאַנגט זי צו אַ געוויסער פּאַרטיי?

וועל איך אייך ענטפערען קורץ און שאַרף און צום פּונקט:

ערשטענס, איז מיין פרוי יעצט אין באָסטאָן. זי איז אוועק צו איהר מאַמען און רעכענט דאָרט צו בלייבען דריי חדשים.

האָט איהר איינס אוועק

צווייטענס, וואָס פאַר אַ סאָרט ווייבעל איז מיין שכנה?

וועל איך אייך ענטפערען, אַז זי איז דאָס וואָס איהר מאַן איז. ווערליג זי האָט מיר דערצעהלט, איז זי אַלס מיידעל געוועזען אַן אַנאַרכיסטקע. האָט זי חתונה געהאַט פאַר אַ ציוניסט, איז זי געוואָרען אַ ציוניסטקע.

איז איהר מאַן, דער ציוניסט, געשטאָרבען, האָט זי חתונה געהאַט פאַר עפּעס אַ „פריי־דענקער". פאַר אַ חברה־מאַן, וואָס האָט געהאַלטען אין איין שרייען, אַז קיין גאָט איז ניטאָ; אַז שבת איז אַ מצוה צו אַרבייטען; אַז עסען טרפות איז געזינטער ווי כשרות, איז זי געוואָרען אַ פריי־דענקערין.

דאַן האָט זיך איהר מאַן, דער פריי־דענקער, פערליעבט אין אַ גוי'ע.

האָט ער זיין אידישע פרוי בעפרייט: „דו קענסט זיך גע־זינטערהייד חתונה האָבען" — האָט ער איהר ערקלעהרט — „איך האָב זיך פערליעבט אין אַ גוי'ע".

און ער האָט זיך מיט איהר גאַנץ שעהן געזעגענט: אַ קוש געטהאָן אין שטערען און איהר בעדאַנקט וואָס זי איז געוועזען דריי יאָהר צייט זיין פרוי.

— און וואָס וועט זיין מיט די צוויי קינדער — האָט זי גע־פרעגט — און טרעהרען האָבען גערונען פון איהרע אויגען.

— די קינדער בין איך דיר מוחל, קענסט זיך האַלטען מיט זיי; אַז איך וועל לעבען וועל איך האָבען אַנדערע קינדער. זעה נור, אַז זיי זאָלען ניט געהן אין אַ אידישען חדר זיי זאָלען זיך חלילה ניט אַנשטעקען מיט אידישקייט. מחמת דאָס גאַנצע אידישקייט

איז ניט מעהר ווי „אן איבערבלייבעכץ פון די אלטע פרימיטיווע דורות בעת די מענשהייט האט נאך געאטהעמט מיט פינסטער־ניש און אבערגלויבען" — — — — — — — — — — — — — — —

אט אזוי האט ער איהר געזאגט.

האט זי גענומען די קינדער און איז אוועק פון איהם.

און ער? ער איז באלד דעם זעלבען טאג אוועק וואוינען מיט דער גוי'ע.

מיט א האבל יאהר צוריק האט זי זיך בעקענט מיט דעם איצטיגען מאן. ער איז געווען אן אלמן אהן קינדער. ער האט זיך פערליעבט אין איהר, זי — אין איהם, און זיי האבען ביידע חתונה געהאט כדת משה וישראל.

וואס איז זי איצט? — פרעגט איהר.

איצט איז זי א סאציאל־דעמאקראטקע. מחמת איהר מאן אין א סאציאל־דעמאקראט.

און אויב מיר וועט געלינגען דאס ווייבעל איבריידען פון איהר יעצטיגען מאן, און איהר אריבערקריגען אויף מיין זייט, וועט זי ווערען נייטראל...

זי גלייכט, אז ס׳„מעטשט“.

יין געליעבטע האָט געהאט בלאָנדע האָאר און העל־טען איהרע אויגען פערגליכען צו קאָרן־בלימעלעך אָדער צום טיעף־בלאָהען הימעל.

פּאָטען, וואָס האָבען ניט וואָס צו עסען, וואָל־בלאָהע אויגען.

און די האָאר איהרע וואָלטען זיי פּערגליכען צו די גאָלדענע פּעדים פון דער זונן...

ווי אַלט זי איז געווען, האָב איך ניט געקענט דערגעהן. איהר ווייסט דאָך, אַז אַ מיידעל האָט פיינט צו זאָגען דעם אמת אין אזעלכע זאַכען... זי וועט גיכער זאָגען מיט פינף יאָהר אינגער, איידער מיט דריי יאָהר עלטער...

נור ווערליג מיין מבינות, האָט זי געמוזט אַלט זיין אַ יאָהר ניינצעהן.

און שעהן איז זי אויך געווען. מ׳קען זאָגען זעהר שעהן.

איז אָט די מיידעל געווען אַ ליעבהאָבערין פון „מעטשען“ פּאַרבען... זי האָט אימער געטראָגען אַזעלכע קליידער, וואָס האָבען זיך געפּאַסט צו איהרע שיך און צו איהרע גלאָזוס.

„איך גלייך, אז עס מעטשט!“ — איז תמיד געווען איהר ווער־טעל.

אַז איך בין פאַר איהר אַ חתן געוואָרען, האָב איך איהר גע־מאַכט אַ פּרעזענט, אַ רינגעל מיט אַ העל־בלאָה שטיינדעל, ס׳זאָל „מעטשען“ צו איהרע בלאָהע אויגען.

אַז זי האָט בעטראַכט דאָס רינגעל, האָט זי מיר געגעבען

אנצוהערען, אז זי וועט דאס רינגעל ניט קענען טראגען, ווייל עס „מעטשט“ ניט צו איהר קלייד...

האב איך פערשטאנען. וואס זי וויל, און איך האב איהר געלאזט מאכען א בלאהע סאמעטענע דרעס.

פינף און זעכציג דאלאר האב איך פאר דער דרעס בעצאהלט.

אז די דרעס איז פארטיג געווארען, האט זי מיר ווידער געגעבען אנצוהערען, אז זי קען די דרעס ניט אנטהאן, ווייל זי „מעטשט“ ניט צו איהר העט.

האב איך פערשטאנען מיט וואס דאס שמעקט און איך האב איהר געקויפט א בלאהען העט מיט א ווייסע פעדער.

דער העט האט מיך געקאסט צוויי און צוואנציג דאלאר.

האט זי גענומען דעם העט און איהם אריינגעלעגט אין קי־פערט און א זיפץ געטהאן.

— וואס זיפצסטו? עס געפעלט דיר אפשר ניט דער העט?

— ער געפעלט מיר זעהר — האט זי געענטפערט.

— טא וואס זיפצסטו?

— איך זיפץ, ווייל דער העט „מעטשט“ ניט צו מיינע שיך, ניט צו מיין סעט פאר...

האב איך איהר געקויפט ווייסע שיך און א ווייסען סעט פאר.

דער עסק האט מיך אריינגעטריבען אין א וואסערע הונדערט מיט זיבעציג דאלאר.

— ביזטו שוין צופריעדען? — האב איך זי געפרעגט.

— נאך ניט אין גאנצען—האט זי ווידער א זיפץ געטהאן— עס „מעטשט“ נאך אלץ ניט...

— וואס פעהלט דיר איצט?

— איצט דארף איך נאך האבען א בלאהען פאקעט־בוך מיט א גאלדען שלעסעלע.

בין איך אוועק מיט איהר אין א דעפארטמענט סטאר און אויסגעגעבען נײנצעהן דאלאר מיט פופציג סענט אויף א בלאהען פאקעט־בוך מיט א גאלדען שלעסעלע.

אהיים געהענדיג מיט'ן פאקעט־בוך, האב איך זי געפרעגט:

— נו, ביזט שוין צופריעדען?

האָט זי געשוויגען...

דערווייל האָב איך בעקומען אַ שטעלע אין יאַנקערס און איך האָב זי ניט געקענט זעהן צוויי טעג. איך האָב געאַרבייט אָווער־טיים.

ערשט זונטאָג בין איך אַרונטער געפּאָהרען דאַון־טאַון זיך זעהן מיט איהר.

צוקומענדיג צו איהר הויז, האָב איך זי געטראָפען אַרויסגעהן פון האָלל מיט אַ בלאָנדען יונגען מאַן אונטער'ן אָרעם...

געטראָגען האָט זי די אַלע זאַכען, וואָס איך האָב איהר גע־קויפט.

פרעג איך זי: מאַללי (זי האָט געהייסען מאַללי), ווער איז דער דאָזיגער יונגער מאַן?

— דאָס איז, זאָגט זי, מיין געליעבטער.

— וואָס הייסט? און איך פיהל, אַז דאָס האַרץ מיינס הערט אויף צו קלאַפּען.

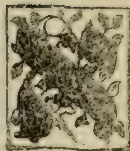
— דיך ליעב איך ניט מעהר, — האָט זי געזאָגט — איך גלייך, אַז אַלעס „מעטשט"... דו ביזט אַ ברונעטער און דער יונגערמאַן איז אַ בלאָנדער, און אַ בלאָנדער „מעטשט" בעסער צו מיר ווי אַ ברונעטער — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — —

יונגע לייט! היט זיך פאַר אַ מיידעל וואָס וויל, אַז אַלעס זאָל „מעטשען"!

א מיטוואָך.

יינמאָל זאָגט צו מיר א אידישער שרייבער:
„לאָז ניט דעם נארישען שלאָף פערמאכען דיי־נע קלוגע אויגען, ביז דו וועסט ניט אורטהיילען איבער דיינע האנדלונגען פון טאָג. קוק איבער אלע דיינע טהאטען פון'ם ערשטען ביז'ן לעצטען, און זאָל דיין הארץ הרטה האָבען אויף די ש ל ע כ ט ע און זיך פרעהען מיט די ג ו ט ע. אויב דו וועסט אזוי טהאָן, וועסטו מיר דאנ־קען פאר דער עצה און די וועלט וועט דיך ליעב האָבען".

גוט אזוי האָט מיר דער אידישער שרייבער געזאָגט, בעת מיר זיינען ביידע געזעסען ביי א גלעזעל ציקאָריע און בערעדט די אנ־דערע אידישע שרייבער.

— דאָס זיינען דיינע אייגענע געדאנקען? — האָב איך גע־פרעגט מיין קאָלעגע.

— במעט אייגענע...

— וואָס הייסט במעט?

— במעט הייסט, אז איך האָב זיי ערגעץ־וואו געלעזען...

— הייסט דאָס, אז דאָס זיינען פרעמדע געדאנקען?

— וואָס איז דער חילוק? אבי זיי זיינען שעהנע.

— אודאי, זיינען זיי שעהנע. דער גריכישער פילאָזאָף, צו וועמען די דאָזיגע געדאנקען געהערען, איז ניט געווען קיין אידי־שער שרייבער: ער איז געווען אַ מענש מיט אייגענע געדאנקען. ער האָט ניט געהאט ביי וועמען צו נאשען, ביי וועמען צו גנב'ענען...

— געגען וואָס זאָגסטו דאָס?

— געגעז גאר ניט...

מיין קאלעגע איז געווארען רויט ווי א זונען־אונטערגאנג אין אסיען, און נאריש געשמייכעלט.

— וואס שמייכעלסטו?

— איך שמייכעל, וואס דו פאדערסט ביי אידישע שרייבער אייגענע געדאנקען...

— איך פאדער גאר ניט; איך ווייס, אז איך קען דאס ביי זיי ניט קריגען...

מיר האבען זיך געזעגענט.

זייט דעם געשפרעך מיט מיין קאלעגע, האב איך בעשלאסען צו פיהרען א טאג־ביכעל. יעדע זאך, וואס מיט מיר וועט דעם טאג פאסירען, זאל איך פערשרייבען. טאמער וועל איך ווען עס איז בעשווינדלען, אדער גלאט אזוי זינדיגען, זאל איך קענען פאר'ן שלאף חרטה האבען אויף מיינע זינד — — — — — — — — — — —

און אט גיב איך אייך איבער א בלעטעל פון איין טאג: פון א מיטוואך.

צעהן א זייגער: דערלאנגט מיין ווייבעל א גלאז קאווע און געשלאגען די קינדער מיט א רימען...

עלף א זייגער: ארונטערגעווארפען דעם קאלעקטאר פון דער זינגער־מאשין פון אלע טרעפ...

צוועלף א זייגער: מיין ווייב בעט געלד. איך לאז'איהר ווי־סען, אז איך האב ניט א סענט ווען מען קוילעט מיך.

האלב נאך צוועלף: איך בעט דעם הויז־קיפער, ער זאל מיר לייען א האלבען דאלאר. ער זאגט מיר אפ.

איינס א זייגער: איך קריג זיך מיט מיין פרוי און זי וויינט...

האלב נאך איינס: איך קוש זיך מיט מיין פרוי, און זי לאכט...

צוויי א זייגער: איך לויף אריבער אין שאפ אויסגעפינען, אויב מען האט געסעטעלט די פרייזען (איך מאך א לעבען פון שניידעריי...).

האלב נאך צוויי: איך סטרייק שוין.

א פערטעל צו דריי: איך כאפ קלעפ פון א געדונגענעם באם.

דריי א זייגער: איך געה ארום מיט א פערבונדענעם קאפ.

האלב נאך דריי: איך פער'משכן מיין גאלדען זייגעריל.

האלב נאך פיער: איך שיק מיין ווייבעל שטעהן אין „ליין", טאמער וועט זי קריגען א זעקעל קויהלען.

א פערטעל צו פינף: די קינדער קעהרען איבער דאס הויז און צוברעכען דעם שפיעגעל.

פינף א זייגער: מיין ווייבעל איז דא צוריק אהן קויהלען.

א פערטעל נאך פינף: מיין פרוי שיקט מיר נאך א האלב פונט צוקער.

האלב נאך פינף: ארונטער נאך צוקער, זיך אויסגעגליטשט און אויסגעלענקט דעם רעכטען פוס.

א פערטעל צו זעקס: מען פיהרט מיך אוועק אין האספיטאל.

זעקס א זייגער: מיין פוס איז שוין איינגעגיפסעוועט.

האלב נאך זיבען: מיין ווייבעל שמייכעלט צום יונגען דאק־טאר מיט'ן בלאנדען בערדעל.

אכט א זייגער: איך מאך שרעקליכע קולות. קיינער ווייסט ניט וואס איך שריי: צו שריי איך וואס מיין פרוי שמייכעלט צום דאקטאר, צו ווייל דער פוס טהוט מיר שרעקליך וועה..

א פערטעל נאך אכט: מיין פרוי געזעגענט זיך מיט'ן דאק־טאר זעהר פריינדליך.

האלב נאך אכט: איך שריי נאך העכער ווי פריהער (מיין פרוי איז שוין ניטא).

ניין א זייגער: מען גיט מיר איין א מעדיצין אויף צום שלאפען — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — —

א פערטעל צו צעהן: די נוירס טרעט ניט אפ פון מיין בעט...

צעהן א זייגער: איך בעמערק, אז די נוירם גלעט מיך מיט איהרע ווארעמע הענד.

א מינוט נאך צוועלף: זי שפיעלט זיך מיט מיינע האאר.

האלב נאך צוועלף: איך האלט איהר האנד אין מיין האנד.

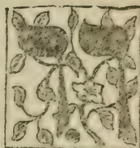
איינס א זייגער: מיר מאכען אפ, אז ווי נור איך וועל גע־זונד ווערען, זאלען מירביידע פערלאזען ניו יארק...

האלב נאך איינס: איך בעט גאט, איך זאל וואס גיכער גע־זונד ווערען. — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — —

ליעבעס-בריעף.

ען איזי איז אלט געווען צוויי און צוואנציג יאהר, האט ער געהאט א געליעבטע.

האט מען זי גערופען עטהעל.

ווען מערי איז אלט געווען צוואנציג יאהר, האט זי געהאט א חתן.

האט מען איהם גערופען בעני.

זיינען די צוויי פּאר'לאך איין מאל געווען אין טהעאטער און זיי האבען זיך דארטען בעקאנט.

איז פון די בעקאנטשאפט געווארען א „ליעבע“ און די ליעבע האט געבראכט דערצו, אז פוןביידע פּאר'לאך האט זיך אויסגע־פּארעלט איין פּאר.

איזי מיט מערי'ן...

בעני מיט עטהעלען זיינען געבליעבען ווי אויפ'ן וואסער.

איזי מיט מערי'ן זיינען אזוי לאנג „אויסגעגאנגען“ ביז איהר מאמע האט זיך אריינגעמישט מיט טענות:

— וואס זייט איהר עפּעס — האט זי געוואלדעוועט — ליכט?... ליכט געהען אויס! אבער איהר? איהר קענט דאך נעהמען רומס און חתונה האבען! און זיי האבען נעבאך חתונה געהאט.

נאך דער חתונה האט זיך דאס פּאריל ארומגעזעהן, אז זיי האבען זיך א ביסעל צו גיך צונויפגעפּארט.

האט איזי אנגעהויבען שרייבען ליעבעס בריעף צו זיין גע־ליעבטער עטהלען, און מערי צו איהר הארציגען בעני'ן.

עטהעל מיט בעני'ן האבען געענטפערט מיט ליעבעס־בריעף.

איזי האט אלע בריעף פון עטהלען געקליבען, אייגנעוויקעלט, ארומגעבונדען מיט א פאדים און בעהאלטען אין אזא פלאץ, אז מערי זאל זיי ניט געפינען.

און מערי האט אלע בריעף פון בעני'ן געקליעבען, זיי בעהאלטען אין אזא ארט, אז איזי זאל זיי ניט געפינען.

האט איזי געפרעגט מערי'ן, אויב זי דערמאהנט זיך אמאל אן איהר געליעבטען בעני'ן, האט זי געענטפערט:

— ניין... וואס פאר א רעכט האב איך, אלס פערהייראטהע פרוי, צו טראכטען פון מיין געוועזענעם געליעבטען? איך בין ריין און מיינע געדאנקען זיינען ריין. איך וויים אפילו ניט וואס ער מאכט, צו לעבט ער, צו איז ער געשטארבען... וועמען אינטערעסירט איצט בעני?

און אז מערי האט געפרעגט איזי'ן אויב ער טראכט אמאל וועגען זיין געוועזענער געליעבטער, האט ער געענטפערט:

— וואס דיר קען איינפאלען! א שעהנער מאן וואלט איך געווען, ווען איך זאל איצט טראכטען פון א געוועזענער געליעבטע! דאס וואלט ניט געווען עהרליך פון מיין זייט...

אזוי האט זיך דאס פאארל געבלאפט, און בלאפענדיג זיך, האבען זיי ניט אויפגעהערט בגנבה צו שרייבען בריוולאך צו זייערע געוועזענע געליעבטע, און די געליעבטע האבען ניט אויפגעהערט צו ענטפערען, און מערי און איזי האבען ניט פערגעסען צו בעהאלטען די ליעבעס־בריעף אין פערבארגענע ערטער — — — — — —

אין שווערע מינוטען פון טרויער און בענקשאפט, ווען די נשמה פלעגט ביי מערי'ן צוריסען ווערען פון חרטה, און דאס הארץ איהרס פלעגט שטיל און טיעף קלאגען אויף איהר אפגעוועלקטער יוגענד — דעמאלט פלעגט זי טראכטען פון די בריעף...

אויף איהר פנים פלעגט זיך באלד צוגיסען א העללע פרייד און זי פלעגט זאגען צו זיך אליין:

— פאראן איין מענש אויף דער וועלט וואס ליעבט מיך... וואס געהט אויס נאך מיר... צוליעב איהם אליין מוז איך לעבען אויף דער וועלט...

און פלעגען איזי'ס אויגען אמאל פערוואלקענט ווערען, און דאס האַרץ זיינס האט גענומען נאך עפעס בענקען, עפעס פער־לאנגען, און אַ טרויער האַט געדריקט זיין נשמה — דעמאלט פלעגט ער מיט זיינע געדאנקען לעזען עטעל'ס בריעף און עס פלעגט איהם ווערען אזוי גוט, אזוי ליעב אויפ'ן הארצען... עס האט זיך איהם אויסגעדאַכט, ווי עפעס אַ געהיימע האנד ווישט אויס פון זיין אויג אַ ווארימע טרעהר...

אַט אזוי האט זיך דאס פּאַאר'ל געלעבט, געלעבט און געצאַנקט, און צאַנקענדיג אַבגעהיט די ליעבעס בריעף: ע ר פון זיין גע־וועזענער געליעבטע און ז י פון איהר געוועזענעם געליעבטען —

— — — — — — — — — — — — — —

ביז... ביז איינמאַל, אין אַ קאַלטע ווינטער־נאַכט, בשעת אַ ווינד איז ארומגעלאפען איבער די ענגע גאַסען פון ניו יארק און געזונגען אומעטיגע ליעדער... פונקט דאן האַט אויסגע־בראָכען אַ פייער די צווייטע טיהר, וואו איזי מיט מערי'ן האבען געוואהנט.

מען האט זיי אויפגעוועקט פון שלאף, זיי זאלען זיך ראטע־ווען... האבען זיי יעדע ביי זיך בעשלאסען, אַז איידער זיי ראַ־טעווען ז י ך אליין, מוזען זיי צוערשט ארויסראטעווען די פּעקלעך ליעבעס־בריעף...

דער טומעל איז גרויס, די יללות פון די צושראקענע שכנים לעכערען דורך די פינסטערע נאַכט. דער ווינד העלפט ארום די פלאמען... די פלאמען זיינען הונגעריג און זיי נעהמען צו־ערשט אויפעסען דאס ביסעל מעבעל פון הויז און דאן כאפען זיי זיך צו צו די פענסטער און טיהרען און נעהמען פארצוקען מיט אַ מורא'דיגען אפעטיט די טרוקענע געזימסען...

די פייער־לייט זיינען שוין דאָ ; אַ קאַלטער שטראם וואסער שיסט אריין אין ברענענדיגען הויז : די פלאמען זיינען זיך מחיה... זיי עסען די געזימסען פון די פענסטער און פערטרינקען מיט וואַסער — — — — — — — — — — — — — —

דער שרעק פון די שכנים ווערט גרעסער...

איזי מיט מערי'ן בעווייזען זיך. יעדער פון זיי האָט אַ פּעקעל אין האַנד... דער רויך ווערגט זיי, זיי פאַלען אַנידער. די פּעקלעך פאַלען פון די הענד ארויס... מען טראָגט זיי אַרונטער פער'חלש'טע און מען פיהרט זיי אַוועק אין אַ האָספּיטאַל.

זיי קומען צו זיך...

אויף מאָרגען האָט מען זיי זייערע פּעקלעך בריעף דערלאַנגט:

איזי האָט בעקומען די בריעף פון מערי'ס געליעבטען און מערי — פון איזי'ס געליעבטער...

די נויירסעס האָבען זיי צובּיטען...

אַ קלוגע מיידעל...

זונטאג פאַרנאַכט בעת איך און מיין פרוי זיינען געזעסען אויפ'ן גאַניק פון אונזער הויז און געקנאַקט אינדישע ניס, האָט זיך בעוויזען מיינע אַ קאַזינע פענני, אויסגעפוצט ווי אַ ליאַלקע.

— האַללאָ פענני! וואָס מאַכסטו, ווי פיהלסטו איין געזונד?

— קום ארויף אַפּסטערז, וועל איך דיר זאָגען וואָס איך מאַך — האָט זי מיר געענטפערט.

— און דאָ קענסטו ניט?

— ניין. איך וויל דיר עפּעס איבערגעבען זעהר נויטיגעס, און איך וויל ניט, אַז דיין נארישע פרוי זאָל הערען.

לאָז איך מיין ווייבעל אויפ'ן גאַניק און איך געה ארויף מיט מיין קאַזינע אַפּסטערז.

ווי נור זי איז אריין אין הויז, האָט זי באַלד אויסגעשאָסען מיט גרויס בעגייסטערונג:

— איך האָב זיך היינטיגע וואָך בעקענט מיט אַ באָי, איז דאָס ניט קיין באָי, נור אַ מלאך! אַזאַ גוטער, אַזאַ ליעבער, אַזאַ שעהנער איז אויף דער וועלט ניטאָ. אַ בילד! און ניט קיין שעהמעוודיגער. אין די דריי טעג וואָס מיר זיינען בעקאַנט, האָט ער מיר שוין דריי מאָל געקושט. אַ פיינער באָי.

— פאַר וואָס ביזטו ניט געקומען מיט איהם? איך וואָלט איהם אויך געוואָלט זעהן.

— איך וועל איהם באַלד ארויפברענגען. איך האָב איהם

געלאזען שטעהן אויפ'ן קארנער. איך בין אומישנע געקומען פאר־אוים אנזאגען, אז ער קומט, כדי דו זאלסט אביסעל אויפקלינגען דאס הויז און צוגרייטען א פיינעם סאפער. איך וויל ניט פער־שעהמט פערבלייבען, — ער שטאמט פון זעהר פיינע עלטערען. מען דארף דעקען דעם טיש פאר איהם מיט נעפקינס, טוטפיקס, מיט א סך געשיער, מיט בלומען, מיט א סך פרוכט. די קינדער ריינע מוזען זיך פערהאלטען ארטיג, פיין.

נאך א זאך: דארפסט וויסען ווי צו ריידען מיט איהם. ער איז ניט פון אונזערע מענשען... דו הערסט? ווארים טאמער וועסטו ניט וויסען ווי צו ריידען מיט איהם, הרג'עסטו אוועק דעם שידוך; וועט ער זיך אויפזוכען אן אנדערע. אזא באי האט א קנאפע זארג צו קריגען א מיידעל. ער איז פון א זעהר פיינע משפחה און זעהר א געבילדעטער.

פרעג איז מיין קאזינע:

— וואס איז ער, א דאקטאר־פילאזאף?

— ניין — זאגט זי.

— א דאקטאר אהן א פילאזאף?

— אויך ניט.

— א פילאזאף אהן א דאקטאר?

— אויך ניט.

— א שרייבער?

— אויך ניט.

— א דיכטער?

— וואס דיר קען איינפאלען!

— א אינדזשינער?

— וויים איך וואס!

— א דיפלאמאט?

— וועסט ניט טרעפען — זאגט זי.

— א לעקטשורער?

— אויך ניט.

— א מיליאנער'ס א זוהן?

— דוקא אַן אַרימאַן. איז קען איהם ערשט דריי טעג, האָט ער שוין ביי מיר געבאָרגט פינף דאָלאַר.

— טאָ וואס־זשע דען איז ער?

בויגט זיך מיין קוזינע צו צו מיר און רוימט מיר איין שטיל אויפ'ן אויער: „ער איז אַ — וואָלונטיר..."

— וואס הייסט אַ וואָלונטיר?

— ער געהט ארום קלייבען געלד פאַר די מלחמה קרבנות...

ליפע האָט חתונה...

יפע איז אכט יאָר אַלט געזעסען אין דער ישיבה און געלערענט; אַכט יאָהר איז ער אויף די הוילע בענק אין בית המדרש געשלאָפען און ביי פרעמדע טישען ברויט געגעסען.

איינמאָל איז דעם נגיד'ס טאָכטער, חוה'לע, פערבייגעגאַנגען דעם בית המדרש. ער איז ביים אפענעם פענסטער געזעסען פערטיעפט אין דער הייליגער גמרא. האט זי דעם אומעדיגען נגון געהערט, איז זי צום אָפענעם פענסטער צוגעקומען און אריינגעקוקט אין בית המדרש.

גאָט! וואָס פאַר אַ ליכטיגע אויגען ער האָט דערזעהן!

יענע נאַכט האָט ער שוין קיין גמרא ניט געלערנט. ער איז געלעגען אויף דער האַרטער בית המדרש באַנק, געקוקט אויף דעם ארון־קודש און פאַר זיינע אויגען איז געשטאַנען חוה'לע; חוה'לע מיט די ליכטיגע אויגען...

וואָכען זיינען אַוועק; וואָכען מיט אומעטיגע טעג און פערוואָגעלטע נעכט...

איינמאָל אין אַ פריהמאָרגען, האָט איהם מלך דער שדכן שטיל אויפ'ן אויער געפרעגט, אויב ער קען חוה'לען.

— יאָ! — האָט ער געענטפערט — און די נשמה זיינע האָט אַ פלאַטער געטהאָן...

האָט איהם מלך דער שדכן דערצעהלט, אַז חוה'לעס טאַטע וויל איהם פאַר אַן איידים האָבען.

— וואָס וועט חוה'לע זאָגען? — האָט ער געפרעגט.

— חוה'לע איז צופריערען — האָט מלך דער שדכן געענט־

פערט, און אויב דו ביזט מסכים, וועט מען דיך בעקליידען, געבען דריי טויזענד רובעל נדן און פיער יאהר קעסט.

האט ער באלד מסכים געווען.

האט מען ל"ג בעומר תנאים געשריעבען און שבת נחמו איז געווען די חתונה.

די ערשטע עטליכע וואכען האט ער אויף הוה'לען א קוק ניט געטהאן: ער האט זיך געשעהמט. זי אויך דאס אייגענע...

די הערצער האבען געערדט און די ליפען האבען געשוויעגען...

אבער ביסלעכווייז האבען זיי זיך אויפגעהערט צו שעהמען...

און די פיער יאהר קעסט זיינען אוועק, און מיט יעדעס יאהר זיינען שווער און שוויגער רייכער געווארען מיט אן אייניקעל. פיער יאהר צייט — פיער אייניקלעך.

איינמאל זאגט דער שווער צו איהם:

— ליפע, וואס וועט זיין דער תכלית? נאך א חודש, און זיי קעסט דיינע ענדיגט זיך שוין: דארפסט זעהן פערזארגען ווייב און קינדער מיט פרנסה. האסט דריי טויזענד רובעל.

— איך וויים ניט וואס צו טהאן, שווער לעבען.

זאגט דער שווער:

— ווער א חלפן.

— וואס הייסט א חלפן?

— א חלפן מיינט, דו זאלסט נעהמען די דריי טויזענד רובעל מיט'ן פראצענט און אויסבייטען אויף קליין־געלד: וועט זיין א מארק־טאג, אדער א יריד, וועסטו ארויסגעהן אויפ'ן מארק, אוועקשטעלען א טישעל, אויסלייגען דאס קליין־געלד אין פעקלאך. וועט קומען א פערד־סוחר אדער אן אקסען־סוחר אבבייטען א הונ־דערטער, אדער א טויזענדער, וועסטו אבביימען און קריעגען דער־פאר א רובעל אדער צוויי.

נעהמט דער איידים אן דעם שווער'ס עצה: פאהרט אוועק אין אן אנדער שטאדט, בייט אפ די דריי טויזענד רובעל, קומט אהיים, צעהלט איבער — ערשט עס פעהלט א פופציגער. א חוץ

דעם האט מען איהם גלאט אזוי ארייגעשפארט א פאלש צעה־נעריל...

האט ער דעם פופציגער פערשוויעגען, מען זאל ניט לאכען פון איהם, און דאס פאלש צעהנעריל האט ער ארייגעלייגט צווישען זיין גוטע צעהנערלאך, געמאכט איין פעקעל און אויפגעשריעבען פון אויבען: „הונדערט רובעל".

האט זיך געמאכט א יריד אין שטעדטיל. איז ער אויפגע־שטאנען א שפרא־ן אויף טאג, אוועק אין בית מדרש, אבגעדאוונט, אהיים געלאפען, צוגעביסען, געכאפט די אבגעביטענע נעלדער, א טישעלע, ארוים אין מארק, זיך אוועקגעשטעלט, אויסגעלייגט די פיערשיעדענע פעקלעך מיט געלד און געווארט, גאט זאל איהם מצליח זיין...

און גאט האט איהם מצליח געווען.

נאכמיטאג, בעת דער מארק און די קראמען און די געוועלבער זיינען געווען אנגעפראפט מיט מענשען, און דער האנדעל האט געברענט אויף אלע וועגען; און דער געפילדער האט געלעכערט די לופט; איז אין גרויס איילעניש צוגעקומען א דיקער פריץ, און אקסען־סוחר. מע'זאל איהם שוין אויסבייטען א הונדערטער.

וויל דאך דעם נגיד'ס אייִדים פטור ווערען פון'ם פאלשען צעהנעריל. נעהמט ער דאס פעקעלע, וואו דאס פאלשע צעהנעריל געפינט זיך, און דערלאנגט דאס דעם אקסען־סוחר.

דער אקסען סוחר פליהט שנעל אוועק.

פאר גרויס שמחה, וואס ער איז פטור געווארען פון פאלשען צעהנעריל, האט ער, ליפא הייסט עס, באלד צונויפגעפאקט די פעקלעך געלד, געכאפט דאס טישעל און שוין אהיים.

אז ער איז אריין אין הויז, האט ער באלד דערצעהלט זיין פרוי פון דער שמחה און געהייסען זי זאל איהם בעהאלטען אין דער גרויסער קליידער שאפע. און טאמער קומט דער סוחר, זאל זי זאגען, אז ער איז ניטא אין דער היים; אז זי ווייסט פון גאר ניט —

חוה'לע האט געפאלגט. זי האט איהם איינגעשלאסען אין דער גרויסער קליידער שאפע און פערמאכט די טהיר.

איז ליפּאַ אַזוי אַבגעשטאַנען עטליכע שעה אויפ'ן זייגער אין דער קליידער שאַפּע און געציטערט פאַר שרעק... פּלוצים, האָט ער זיך אַן עפּעס דערמאַהנט... און באַלד האָט ער גענומען קלאַפּען מיט די פויסטען אין די טיהרען פון דער שאַפּע און שרייען:

— חוה'לע! חוה'לע! לאָז מיך אַרויס! עפען, עפען! איך האָב קיין מורא ניט: ער קען מיר גאָר ניט טהאָן, דער פריץ; איך האָב סיי ווי פערגעסען נעהמען ביי איהם דעם הונדערטער!

פערביטען די יוצרות.

עסי פערדיענט סך הכל אַכט דאָלאַר אַ וואָך ווען זי אַרבייט.

פון די אַכט דאָלאַר, וואָס בעסי פערדיענט, גיט זי אויס פיער דאָלאַר אויף פיינט און פּאו־דער...

ביי איהר אין קאַמאַר געפינט זיך אַ גאַנצער אוצר מיט סלאַי־קלעך. פודעלעך, בערשטעלעך און אַלערליי שמירעכצער.

כדי בעסי זאָל קיין טעות ניט האבען, האָט זי אויף די דעקלעך פון די פּלעשלעך און פודעלעך און סלאַיקלעך, אַנגעשריבען וואָס דאָרט געפינט זיך.

וויל זיך בעסי אָפּקאַלכען דאָס נעזעל, נעהמט זי די ווייסע פּאודער; וויל זי זיך אָפּפאַרבען די באַקען ראָזע, נעהמט זי די ראָזע פאַרב; וויל זי זיך אָפּשוואַרצען די ברעמען, נעהמט זי די שוואַרצע פאַרב; וויל זי זיך אָפּרויטלען די ליפּען, נעהמט זי די רויטע פאַרב.

האָט איין מאָל געטראָפען אַזאַ געשיכטע:

בעסי'ס גרינע מאַמע איז צוגענאַנגען צום קאַמאַר עפּעס אויס־געפינען. האָט זי דערווייל געכאַפּט אַ קוק אין אַלע סלאַיקעלעך, אין אַלע פּידעלעך. זי האָט געוואָלט זעהן, וואָס דאָרט געפינט זיך. נור ביים אַרויפגעבען צוריק די דעקלאַך האָט זי פערביטען די יוצרות: אויף די ר ו י ט ע פאַרב האָט זי אַרויפגעגעבען דאָס דעקעל פון די ש ו ו אַ ר צ ע פאַרב; דאָס דעקעל פון די ש ו ו אַ ר צ ע פאַרב אויף די ו ו י י ס ע פּאודער.

אַזוי ווייטער און ווייטער.

אז בעסי איז פארנאכט אהיים געקומען פון דער ארבייט און אפגעגעסען סאפער, און זיך אוועקגעזעצט ביים פענסטער, האט מען זי ארונטערגערופען צום טעלעפאן.

לויפט זי ארונטער אין דראג סטאר, געהט אריין אין ביידעל, פערמאכט דאס טיהרעל, נעהמט דעם רעסיווער צום אויער:

— העלאו! ווער איז דאס? הא? מאקס? העלאו דיער! וואו ביזטו איצט? אין דער פערציגסטער סטריט? איך הער ניט! אין סעקאנט עווענין, ביזטו? האסט געקויפט טיקעטס צו די נייע פלעי? ווי הייסט די נייע פליי? איך הער ניט!... העללאו ווי הייסט זי? „דער געהאנגענער שוחט?" איך הער ניט... אה, „דער געשאסענער שוחט!"... זעהר גוט!... וועסטו מיך אפווארטען ביי דעם אריינגאנג פון מהעאטער? אללרייט!... יא, פונקט אכט א זייגער... איך זאל עס מאכען שנעל? אללרייט, מאקס! איך געה זיך שוין אנטהאן! גוד באי, דיער!... גוד באי!...

בעסי האט אויפגעהאנגען דעם רעסיווער און איז א צופריע־דענע ארויפגעלאפען זיך אנטהאן.

צוערשט האט זי אנגעטהאן א קארסעט: דאן א קארסעט־ווייסט: דאן א גרינע אונטער־קליידעל מיט ראפלעך: דאן א ווייסע אונטערקליידעל מיט לייס: דאן א פעטיקאוט פון סילק: דאן א סאמעטענע ווייסטעל מיט א ברייטען קאלנער: דאן א גרויע סקוירט מיט שווארצע פאסען און דאן — גרויע שיך מיט הויכע קלעצלעך.

פארטיג געווארען, האט זי געעפענט די שופלאדען פון'ם דרע־כער און זיך גענומען צו די פאודערס און פארבען... און אזוי ווי זי האט ניט געוואוסט, אז די מאמע איהרע האט צומישט די דעק־לאך און פערביטען די יוצרות, און טונקעל אין שטוב איז געווען, האט פאסירט אן אומגליק: מיט די שווארצע פארב האט זי אנ־געפארבט די באקען, מיט די רויטע פארב די ברעמען, מיט די ווייסע פארב די ליפען און מיט די ראזע פארב דאס נעזעל — — — —

דאן האט זי זיך אנגעטהאן דעם העט, ארויפגעכאפט אין

איילעניש אויפ'ן האלז א שאליק פון ווייסען פוך, און איז שנעל, ווי א בליץ, אוועקגעלאפען בעגעגענען איהר מאקס'ען.

אויפ'ן וועג האבען זיך מענשען אפגעשטעלט, געקוקט אויף בעסי'ן און זיך געקאטשעט פאר געלעכטער. קליינע קינדער זיינען איהר נאכגעלאפען מיט א פייפעריי, אבער בעסי'ן האט זיך ניט גע־חלומ'ט, אז דאס מיינט מען איהר...

און אט קומט זי צום טהעאטער, און גלייך לויפט צו איהר צו א ברונעטער בחור, אנגעטהאן ווי א ספארט, מיט א הויכען קאל־נער, ווי א כאמוט און בעסי רופט אויס:

— העלאו „דיערי!“ דזשאסט אין טיים!

אבער מאקס האט ניט געענטפערט א ווארט. ער האט ניט געקענט ענטפערען; דאס לשון האט איהם אפגענומען. ער האט ארויסגעטאלפעטשעט א פאאר אויגען אזוי ווי באנקעס און ניט מיט זיין קול האט ער א רעווע געטהאן: „בעסי, אר יו קרייזי!??? וואצמעדער וויהט יו???...“

דערווייל האבען זיך ארומגעקליבען ארום זיי א מאסע מענשען און אלע האבען געלאכט הויך אויפ'ן קול...

— וואס טהוט זיך דא? — האט בעסי געפרעגט.

— קוק זיך אן אין שפיעגעל, וועסטו זעהן! — האט איהר מאקס געענטפערט.

בעסי האט ארויסגענומען דאס שפיגעלע פון איהר פאקעט־בוק און — א געשריי, א קוויטש, א פאל אן ד'ערד — — — — —

אז בעסי האט שפעטער געעפענט די אויגען, איז די גאס געווען שווארץ פון מענשען. א פאאר פאליסלייט האבען געהאלטען אין שטופען דעם גרויסען עולם, און פון אלע זייטען האבען זיך גע־הערט געלעכטערס.

מאקס האט דערווייל אפגעצויגען...

און בעסי ווייסט ניט ביז'ן היינטיגען טאג וואו ער איז ערגעץ אהינגעקומען... געהערט האט זי זאגען, אז ער געהט באלד חתונה האבען פאר איהרע א געוועזענע חבר'טע, מעררי וויינשטיין...

מעשה'לעך פאַר פרויען.

ערצעהל מיר עפעס אַ שעהן מעשה'לע" — בעט זיך ביי מיר מיין פרוי.

„איך וועל דיר דערצעהלען אַ מעשה'לע וועגען אַ שעהנע פרוי מיט גאָלדענע האָאר."

"פע! איך האָב פיינט מעשה'לאך וועגען פרויען".

"וועל איך דיר דערצעהלען אַ מעשה'לע וועגען אַ בעריהמטען רבי'ן, וואָס האָט געקענט בלינדע זעהענדיג מאַכען".

„הויב עס אָן; אויב ס'וועט מיר געפעהלען, וועסטו דאָס ווייטער דערצעהלען. אויב ניט, וועסטו אָנפאַנגען אַן אַנדערס".

איך האָב אָנגעהויבען:

„אַמאָל איז געווען אַ גרויסער רבי. האָט ער געהאַט אַ ווייסע באָרד פונקט ווי אַ נביא. און אויגען האָט ער געהאַט ליכטיגע, הייליגע. און זיין שטערען איז געווען פול מיט קנייטשען. איז ער געווען אַ גרויסער בריה בלינדע זעהענדיג צו מאַכען, איז מען געפאָהרען צו איהם פון אַלע עקען וועלט. און" — — — — — — —

„מיר געפעהלט ניט דאָס מעשה'לע"! — האָט אויסגערופען מיין פרוי — „דערצעהל מיר אַן אַנדער מעשה'לע!"

„אויב דו ווילסט, טהייערע, וועל איך דיר דערצעהלען אַ מעשה'לע וועגען אַ גאָלדען פישעלע וואָס מען האָט געפאַנגען און וואָס האָט געבענקט צוריק צום טייך".

„לאָז מיר הערען דעם אָנהויב. אפשר וועט עס מיר געפעהלען".

„אַמאָל איז געווען אַ וואַלד, אין וואַלד איז געווען שטיל און קיהל. האָט אין דער שטילקייט און קיהלקייט גערוהט אַ קלאָהר

טייכעל; אין דעם טייכעל איז ארומגעשוואומען א גאלדען פי־שעלע. און דאס גאלדען פישעלע האט געשטיפט מיט דעם קלאה־רען טייכעל און זיך געגרויסט מיט די גילדערנע שופען; איז געקומען א מענש און דאס פישעלע געפאנגען, און דאס אוועקגע־פיהרט זעהר ווייט פון'ם טייכעל. האט דאס פישעלע גענומען בענקען נאכ'ן שטילען וואלד, נאכ'ן קלאהרען וואסער, און די בענק־שאפט איז געווען א שטומע" — — — — — — — — — — — —

„ס'איז ניט אינטערעסאנט!" — האט בעמערקט מיין שעהנע פרוי. — „דערצעהל עפעס א שעהנערס; דו קענסט דאך עפעס אזוי פיעל מעשה'לאך!"

„אויב אזוי וועל איך דיר דערצעהלען א מעשה'לע וועגען א „טוימע שטעדטעל".

„לאמיר הערען".

„אמאל איז געווען א אידיש שטעדטעל, האט עס זיך געבא־דען ווינטער אין טיעפע שנעען און זומער אין ווייסע בליהטען. א פרום עהרליך שטעדטעל, מיט פרומע אידישע טעכטער. האט גאט דאס שטעדטעל פערשאלטען... האט זיך א גרויסער חלף ארונטער־געלאזט און — גלייך אויף די העלזער! עס האט לאנג ניט גענומען און דאס גאנצע שטעדטעל איז אויסגעשאכטען געווארען...

„אויף איינמאל איז א פרעמדער אין דעם שטעדטעל אריינ־געקומען, האט ער געטראפען אלע טיהרען און פענסטער אפען, די שוהל און די קלויז אפען, אבער אהן א לעבעדיגען מענשען... ער האט אפילו ניט געהאט ביי וועמען צו פרעגען וואס דא האט גע־טראפען. איז ער אויפ'ן בית־עולם אוועק, האט ער אויך קיינעם ניט געטראפען. בלויז דעם ווינד... האט ער געפרעגט ביים ווינד, האט דער ווינד ניט געענטפערט; ער האט זיך בלויז צואויינט צווישען די קברים... איז דער פרעמדער" — — — — — — — — — —

„דאס הייסט ביי דיר א שעהן מעשה'לע? מען קען דאך אנ־שלאפען ווערען!"

„נו, וועל איך דיר דערצעהלען א מעשה'לע וועגען פרעהליכע קינדערלאך. ווע‍סט הערען?"

„אויב ס'וועט מיר געפעהלען"...

„אַמאָל האָט זיך אַ בעטלער אַוועקגעשטעלט אין מיטען גאַס און גענומען שפּיעלען אויף אַ שפּיעל־קאַסטען. ער האָט געשפּיעלט זעהר אַ פרייליכס. זיינען זיך אַ סך קינדערלאַך פון די אָרימע הייזער צוזאַמענגעלאָפען און גענומען טאַנצען אין מיטען גאַס. די מאַמעס האָבען פון די פענסטער ארויסגעקוקט און געקוואַלען פון נחת. האָבען זיי דעם בעטלער מטבעות אַרונטערגעוואָרפען, איינגעוויקעלט אין פּאַפּיערלאַך, כדי דער בעטלער זאָל ווייטער שפּיעלען און די אָרימע קינדערלאַך זאָלען ווייטער טאַנצען. אזוי איז טאַקע געווען: דער בעטלער האָט ווייטער געשפּיעלט און די קינדערלאַך האָבען ווייטער געטאַנצט און געווען גליקליך. פּלוצים האָט זיך דער הימעל פערוואָלקענט, עס האָט אָנגעהויבען דונערען און בליצען, באַלד איז געקומען אַ שטורעם און די קינדערלאַך פערנאַנדערגעטריבען און דעם בעטלער פעריאָגט... אַז דער שטור־רעם האָט אויפגעהערט, זיינען די אָרימע קינדער צוריק אין גאַס אַרונטער, ווייטער טאַנצען. האָבען זיי שוין דעם בעטלער מיט זיין שפּיעל־קעסטעל ניט געטראָפען. קיינער ווייסט ניט וואו ער איז אַהינגעקומען, און די קינדערלאַך" — — — — — — — —

„הער אויף! הער אויף! איך ליעב ניט דאָס מעשה'לע. ס'איז צו טרויעריג... דערצעהל אַ מעשה'לע וואָס איך זאָל ליעבען..."

„שאַ! אָט האָב איז זיך דערמאָנט אַ מעשה'לע וואָס דו וועסט ליעבען. הער זיך גוט איין: —

„אַמאָל בין איך געזעסען אין אַ געזעלשאַפט פון מענער. אַלע פערהייראַטהע. האָבען מיר געטרונקען ווייז און גערעדט וועגען אויסגעלאַסענע פרויען, וועגען פאַמיליען־לעבען... האָט זיך איין מאַן געשוואָרען, אַז ער האָט שוין דריי אַנדערע פרויען געהאַט אונטער דער צייט וואָס ער איז פערהייראטה; אַ צווייטער מאַן האָט זיך געשוואָרען, אַז ער לעבט מיט זיין דיענסט און זיין פרוי ווייסט דאָס ניט... אַ דריטער האָט זיך בעריהמט, אַז ער האָט שוין אין זיין לעבען פאַרפיהרט אפשר צוואַנציג פרויען — — — — — — —

„און וואס האסטו דערצעהלט?“

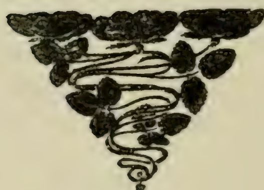
„איך האב זיי דערצעהלט, אז איך האב זעהר א שעהנע פרוי, די שעהנסטע וואס גאט האט בעשאפען. א זעהר ליבע, א קלוגע, א געטרייע — — — — — — — — — — — — — — — —

„אט דאס מעשה'לע איז שעהן! אט דאס געפעהלט מיר! דערצעהל, דערצעהל ווייטער!“ — האט מיין פרוי אויסגערופען בעגייסטערט —

און איך האב געענדיגט:

„און דערפאר האב איך ניט געהאט קיין אורזאכע אפצונארען מיין פרוי“ —

מיין פרוי איז געווען איבערגליקליך, און איך האב זיך גע־טראכט: דאס איז ניט דער ערשטער און ניט דער לעצטער ליגען וואס מיין פרוי האלט פאר אמת — — — — — — — — — — — —

אַ טענציל...

ר איז אַ בחור און זי איז אַ מיידעל.
ער הייסט שמעיה און זי הייסט זלפּה.
ער איז אַ שעהנער און זי איז אַ מיאוסע.
ער איז אַלט דרייסיג יאָהר און זי צוויי און דרייסיג.

ער איז הויך און געזונד און זי איז קליין און שלאַף.
ער איז אַ שווייגער און זי איז אַ ריידערקע...
ער איז אַ זייגער־מאַכער און זי איז אַ פינישערן.
ער איז אַ יתום און זי האָט עלטערן.
מיט דריי יאָהר צוריק האָבען זיי זיך בעקענט.
האָט זי איהם געלאָזט וויסען, אַז זי ליעבט איהם, אַז זי געהט אוים נאָך זיינע טריט, אַז יעדער נאַכט חלום'ט זי פון איהם...
האָט ער זי געפרעגט וויפיעל געלד זי האָט.
האָט זי געענטפערט זעקס הונדערט דאָלאַר.
האָט ער געפרעגט: ווי קומט צו דיר זעקס הונדערט דאָלאַר?
האָט זי געענטפערט: איך אַרבייט שוין אַכט יאָהר, און מיינע עלטערן נעהמען ניט ביי מיר פאַר עסען און שלאָפען. וואס איך פערדיען, שפּאַר איך.
האָט ער זיך געהייסען ווייזען דאס באַנק־ביכעל.
האָט זי איהם געוויזען.
האָט ער געזאָגט: עס פרעהט מיך זעהר; פון היינט אַן איז ווייטער וועל איך אויך אָנהויבען צו חלום'ען וועגען איך.
האָט זי גענומען שמייכלען.
האָט ער געזעהן, אַז זי שמייכעלט, האָט ער אויך גענומען שמייכלען.

איהרע עלטערן האבען איהם איינגעלאדען צו זיך אויף א סאפער. ער איז געקומען און הנאה געהאט.

א פיינער סאפער געווען!

אין א וואך ארום האט מען געשריעבען תנאים און אבגעלייגט די חתונה אויף שבת נאך שבועות.

א חודש פאר דער חתונה האבען די כלה'ס עלטערן ווידער געמאכט א פיינעם דינער און איינגעלאדען דעם חתן.

דער מאהלצייט איז פארטיג. די כלה איז אויסגעפוצט, די כלות עלטערן שיינען פאר נחת, און די כלה'ס שוועסטערלאך און ברידערלאך האט מען אוועקגעשיקט אין די „מוּאוויעס" זיי זאלען ניט פערשטערען די שמחה.

פונקט צוועלף א זייגער האט דער חתן געדארפט קומען.

צעהן מינוטען פאר צוועלף האט זיך די כלה אוועקגעזעצט איבער א ביכעל... די כלה'ס טאטע האט גענומען אריינקוקען אין א צייטונג און די כלה'ס מאמע האט זיך צורעכט געמאכט דאס שייטעל...

פונקט פינף מינוטען פאר צוועלף האט א בחור'ל מיט א צו־ריסען קאשקעטעל און קרומע פיסלאך, אנגעקלאפט אין טהיר.

האט איהם די כלה'ס מאמע אריינגעלאזט. האט ער געפרעגט אויב דא וואהנט מיסטער מיצעל.

האט זי געענטפערט: — יע.

האט דער בחור'ל איבערגעגעבען די פרוי א שטיקעל פאפיער. עפענט זי דאס שטיקעל פאפיער, זעהט זי עס איז בעשריעבען. דערלאנגט זי דאס איהר מאן. בעטראכט ער דאס שטיקעל פאפיער און ענטפערט: „דאצרייט", ס'איז טאקע בעשריעבען... און ער דערלאנגט דאס דער כלה דרעהט די כלה דאס בריוועל פון אלע זייטען און זאגט: „טאטע, האסט רעכט; ס'איז טאקע בע־שריעבען"...

רופט מען אריין א שכן. נעהמט דער שכן לייענען:

„ליעבע זלפה! איך קען היינט ניט קומען צו דינער, ווייל

איך בין פּלוצלינג זעהר קראנק געווארען. דער דאָקטאָר הייסט מיר ליעגען אין בעט.

דיין שמעיה„.

איבערגעלעזען דאס בריוועלע, איז די כלה בלאס געווארען און אנגעהויבען וויינען...

— וואס וויינסטו?

— דאס הארץ זאגט מיר, אז ער בלאָפט... אז ער איז ניט קראנק — וועה איז מיר — ער האט חרטה אויפ'ן שידוך...

און די כלה האט זיך גענומען שלאגען מיטביידע פויסטען איין קאפּ און שרייען און קוויטשען און קריגען „סטעריקע..."

איז געבליעבען בעטען דעם שכן, ער זאל זיך מטריח זיין און אויסגעפינען אויב דער חתן איז טאקע קראנק...

טהוט דער שכן א טובה און לויפט אריבער צו דער מיסעס, וואו דער חתן וואהנט, און ער געפינט אויס אז דער חתן איז טאקע קראנק, גוט קראנק; אז ער האט א שטארקע גריפּ און ער האלט ביים קריעגען „ניומאָניא"...

ווי נאר דער שכן האט אהיים געבראכט די דאזיגע נייעס, איז געווארען א שמחה אין הויז!

די כלה האט זיך צוקושט מיט דער מאמען און געהאלטען אין פרעהען זיך...

„דער חתן איז קראנק! דער חתן איז קראנק!" — האט עס גענומען הילכען איבער'ן הויז — „דער חתן איז קראנק!... ער האט ניט געבלאָפט... ער האט די גריפּ... ער האלט אין קריעגען „ניומאניא"!...

און די כלה און איהרע עלטערען האבען זיך אוועקגעלאזט א טענצעל...

אוי, די ווייבער!

יט ווייבער טאר מען זיך גארניט אנהויבען. באלד ווערען זיי אין כעס. און דוקא פאר גאר ניט; פאר יעדער קלייניגקייט.

„מיין פרוי איז אוועק פון מיר און זי וויל מיך מעהר ניט קענען. איהר ווילט וויסען פאר וואס? אט וועט איהר הערען.

„מיין פרוי'ס א חבר'טע, זעהר א שעהנע מיידעל, פלעגט אריינקומען צו מיר אין הויז. ווי געוועהנליך, א פרוי'ס א חבר'טע, האב איך זיך געהאלטען צו איהר זעהר פריינדליך. וואס הייסט פריינדליך? פריינדליך הייסט: „מעשה גוטער ברודער". צו־ערשט פלעג איך איהר גלאט אזוי מאכען קאמפלימענטען, איהר זאגען, אז זי איז א מלאך, א שולמית; אז איהרע אויגען קענען פער'כשופ'ען א וועלט מיט מאנסבילען; און פון אלע מיידלעך, וואס איך קען, איז זי די שעהנסטע. געוועהנליך האב איך דאס געזאגט, מיין ווייב זאל הערען. זאל זי אויך הנאה האבען; זי איז דאך עפעס איהרע א חבר'טע

„דאן האב איך איהר א קוש געטהאן און דערביי בעמערקט: „פאר אזא קוש איז ווערטה אוועקצושענקען א העלפט לעבען, מחמת אזעלכע רויטע, בליהענדע באקען האב איך נאך קיינמאל ניט גע־קושט". דאן האב איך זיך געשפיעלט מיט איהר וויסען האלז... איך האב געגלעט און זי האט געשמייכעלט. איך האב דאס אמישנע געטהאן מיין ווייב אין די אויגען, כדי עס זאל איהר פערשאפען פערגנניגען...

„שפעטער איז מיין פרוי'ס חבר'טע געווארען זעהר פריינדליך

צו מיר און מיך איינגעלאדען אויף א שפאציער. פערשטעהט זיך, אז איך האב די איינלאדונג באלד אנגענומען. איהר וואלט דען געווען בעסער? עס איז גאנץ אנגענעהם זיך דורכצוגעהן מיט א שעהנע מיידעל, וואס איז סך הכל צוואנציג יאהר אלט און איז נאך דערצו אייער פרוי'ס א גוטע פריינדין...

„פון שפאציער האב איך איהר אריינגעפיהרט אין א רעסטא־ראן, איהר מכבד געווען מיט א פיינעם מאהלצייט, דאן זיינען מיר אריין אין אן אייזקרים פארלאר, דאן האב איך זי אבגעפיהרט א היים צו איהרע א קוזינע.

„איך האב דאס באלד אויף מארגען דערצעהלט מיין פרוי. זאל זי האבען נחת; זאל זי זעהן, ווי איהר מאן „טריט" איהרע א חבר'טע!

„אויף מארגען האב איך שוין ניט געווארט, אז די חבר'טע זאל קומען צו מ י ר, נור איך בין געגאנגען צו א י ה ר...

„די נאכט איז געווען א רעגענדיגע, א פינסטערע; געהן אין א פארק האט מען ניט געקענט, בין איך אוועק מיט איהר אין ענגלישען טהעאטער. (אין אידישען האב איך מורא געהאט, אז מען וועט מיך דערקענען). פון טהעאטער זיינען מיר ווידער אריין אין א רעסטאראן (אין זעלבען וואס נעכטען), און מיר האבען ווייטער געגעסען א גוטען מאלצייט, און איך האב זי ווידער אבגעפיהרט א היים צו איהר קוזינע.

„ווען איך האב זיך מיט איהר געזעגענט און איהר א קוש גע־טהאן, האט זי מיך פעסט ארומגענומען און מיר אפגעגעבען פאר מיין קוש — צוויי. און מיר איינגערוימט א סוד, אז זי ליעבט מיך; אז זי קען צוליעב מיר קיין נעכט ניט שלאפען, און עס פערדריסט איהר זעהר שטארק, וואס איך בין שוין פערהייראט, און נאך דערצו מיט איהר בעסטע חבר'טע..

„ווען איך בין א היים געקומען, איז שוין מיין פרוי געשלאפען. האב איך זי תיכף אויפגעוועקט און איהר אלעס דערצעהלט. ערשטענס, זאל זי זעהן, ווי איך ליעב איהר פריינדין, און, צוויי־

טענס, זאָל זי זעהן, וואָס פאַר אַ פּיינעס מאַן זי האָט, אַז אפילו מיידלעך ליעבען איהם — — — — — — — —

„מיין פרוי האָט בלויז אַ זיפץ געטהאָן...

„מילא, האָב איך זיך געטראַכט, אַ פרוי זיפצט, זאָל זי זיפצען געזונטערהייט; מסתמא האָט זי דאָך דערפון פערגעניגען!

„נאָכ'ן זיפצען, האָט זי זיך צואווײנט... שטעה איך און קוק זי אָן. ווי אַ משוגענע: „וואָס ווײנסטו? וואָס האָב איך דיר געטהאָן? פערקעהרט, עס דאַרף דיר נאָך הנאה טהאָן: איך ליעב דאָך ד י י נ ע אַ פריינדין, ניט מ י י נ ע..."

„אַז זי האָט זיך געהאַט אויסגעווײנט און אויסגעווישט די אויגען, האָט זי מיך געפרעגט, לּמאַי איך דאַרף גאָר אין גאַנצען אהיים קומען; לּמאַי איך פערבלייב שוין ניט נעכטיגען ביי איהר חבר'טע.

„האָב איך איהר געענטפערט, אַז איך קום ניט אַהיים צו קיין פרעמדע, נאָר צו אַן אייגענער פרוי. און צו אַן אייגענער פרוי מעג יעדער מאַן אהיים קומען. קיינער קען איהם גאָרניט טהאָן דערפאַר... און אַז איך וועל זיין פערהייראַטה מיט איהר חבר'טע, וועל איך קומען צו א י ה ר.

„אָט אזוי האָב איך געענטפערט מיין ווייב. האָט זי ווידער גענומען ווײנען... און איהר ווייסט דאָך שוין אונזערע ווייבער, אַז זיי צואווײנען זיך, ווייסען זיי ניט ווען אויפצוהערען. איך ווייס גאָר נים, וואו עס נעהמט זיך צו זיי אזוי פיעל טרעהרען! הקיצור, זי האָט שוין אזוי אָפּגעווײנט ביז ס'איז טאָג געוואָרען.

„דערווייל האָט מיין ווייב'ס חבר'טע אויפגעהערט אריינקומען צו מיר. וואָס־זשע האָב איך געטהאָן? האָב איך אָנגעהויבען אריינגעהן צו א י ה ר... מיין מיידעל'ס קוזינע האָט דאָס אפילו ניט געגליכען. סטייטש, אַ פערהייראַטהער מאַן זאָל זיך ארומשלעפען מיט אַ מיידעל! דאָס איז ניט פיין פון מיר. ניט אַנשטענדיג...

„האָט מיין מיידעל איהר גענומען סטראַשען, אַז זי וועט ארויסמופען פון איהר, האָט דאָס געווירקט... איך פון מיין זייט,

האָב איהר געמאכט אַ פּאָר קאָמפּלימענטען, האָב איך זי אין גאַנ־צען אָבגעקויפט.

„ווייבער! פּאָר אַ קאָמפּלימענט וועלען זיי אייך אוועקגעבען דאָס הארץ מיט דער נשמה!

„קורץ און גוט: איך האָב בעשלאָסען געהן וואוינען מיט דער מיידעל. האָבען מיר גענומען דריי רומס מיט פּארטיגע מע־בעל און מיר האָבען אריינגעמופט. און כדי די קוזינע זאָל קיינעם ניט דערצעהלען, האָבען מיר ביידע ביי איהר געגעסען...

„וואָס־זשע האָט געטהאָן מיין פרוי? זי האָט אריינגערופען אַ אידען, וואָס האנדעלט מיט אַלטע מעבעל, איהם פערקויפט די גאַנצע הויז מיט אַלץ מיט אנאַנדער און איז אוועק וואוינען צו איהר מאַמען — — — — — — — — — — —

„האָב איך דאָס דערצעהלט מיין יונג ווייבעלע, האָט זי מיר געהייסען איהר שיקען יעדער וואָך פינף דאלאר אויף צום לעבען. האָך געוועזן מיין פרוי דריי יאָהר צייט. אי, ס'איז ניטאָ קיין קינ־דער? מילא, איז ניט קיין קינדער!

„האָט זי מיר די פינף דאלאר צוריקגעשיקט אין איינעם מיט אַ בריוועל, אז זי וויל מיך מעהר ניט קענען; און אז זי קען זיך בעגעהן אָהן מיר; און איך זאָל זיך מעהר מיט איהר ניט איבער־בעטען...

„איצטער פרעג איך אייך: הייסט דאָס ריכטיג געהאנדעלט? און צוליעב וואָס? צוליעב אַ גאָר ניט, אַ קלייניגקייט!

„אוי, די ווייבער!“

אין אַ הייסען טאָג.

הייסער טאָג, אַ גליהענדער טאָג. מענשען געהען און שוויצען און פאָכען מיט די נשמות.

וואו מען געהט און וואו מען שטעהט הערט מען נאָר: „ס'איז הייס! עס פּארעט! עס באקט!"

די אייז־לייט זיינען ביזי; לייזען אַ סך געלד און זיינען צופריעדען.

די סאָדא־סטענדס און די אייז־קרים פּארלאָרס זיינען בעלאגערט.

די קארס, וואָס לויפען אין קוני איילאנד, זיינען געפּאקט דערשטיקט צו ווערען. יעדער איינער וויל אָבבאָפּען דעם אטהעם ביים קיהלען ים...

אין די פּארקס, אויף די בענק, זיצען פערשמאכטע, מיט־ג מענשען פערוואָרפען די קעפּ און דרעמלען

די פּאָליסלייט שטעהען אין די הינטערשטע רומס פון די סאַלונען און קיהלען זיך די הערצער מיט לאגער־ביער...

די ווייבער פון אידישען קווארטאל, וואָס קענען ניט אויספאָהרען צום ים, זיצען אויף די סטופּס מיט צושפּילעטע וויסטלעך און די אָרימע קינדערלאך — פערשטויבטע, פערשוויצטע, האַלב־נאַקעטע, לויפען אַרום אין די גאַסען, פּלאָנטערען זיך צווישען די קארס און עקספּרעסען און מאַכען זיך פאַר אייביגע קאַליקעס.

אָט אין אַזאַ טאָג בין איך אַרומגעגאנגען אין גאַס. איך האָב געפיהלט אזוי הייס, ווי איך וואָלט ארונטערגעשלונגען די זון...

פּלוצים הער איך: „מיסטער, מיסטער!"

איך קוק זיך אום — עס שטעהט אַ שעהנע מיידעל און פערקויפט בלומען.

געה איך צו און פרעג זי וואָס זי וויל.

— קויפּט ביי מיר אַ בוקעט בלומען.

— וואָס טויגען מיר בלומען? — זאָג איך — אז די גאַנז איז ביי מיר פערלייגט... אַ ניו יאָרקער איד, וואָס איז געוואָהנט צום געשמאַק פון די מיסט־פּעסלאַך קען ניט פערטראָגען דעם דופט פון בלומען...

— איך מיין ניט פאר אייך — זאָגט דאָס מיידעל — איך מיין פאר אייער פרוי.

— איך האָב ניט קיין פרוי.

— טאָ קויפּט פאר אייער כלה.

— איך האָב ניט קיין כלה.

— טאָ קויפּט אַ בוקעט פאר אייער מיסעס.

— זי דאַרף ניט קיין בוקעטען.

— וואָס דען דאַרף זי?

— זי דאַרף אַן אנדער מאַן — זאָג איך — דער איצטיגער מאַן איהרער איז אַ קראַנקער, אַ שוואַכער, ער האָט ניט קיין לונגען...

— טאָ קויפּט אַ בוקעט בלומען פאר אייער שוועסטער.

— מיין שוועסטער דאַרף אויך ניט קיין בלומען.

— וואָס דען דאַרף זי?

— זי דאַרף האָבען אַ חתן, ווי איינער דאַרף לעבען; אַ חתן וואָס זאָל איהר בעקליידען און בעשיכען און חתונה האָבען מיט איהר, און איהר שיקען יעדען זומער אין קאָונטרי.

— טאָ קויפּט אַ בלימעל פאר אייער מוהמען.

— מיין מוהמע דאַרף אויך ניט קיין בלומען.

— וואָס דען דאַרף זי?

— זי דאַרף מופּען פון די רומס און זי האָט ניט מיט וואָס.

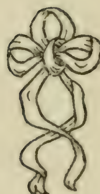
— טאָ קויפּט אַ בלימעל פאר אייער קוזינע.

— מיין קוזינע דאַרף אויך ניט קיין בלומען.

— וואָס דען דאַרף זי?

— זי דאַרף האָבען אַ לאָיער.

— וואָס טויג איהר אַ לאַיער?
— זי וויל לאָזען ארעסטען איהר מאַן, לואי, ער שלאָגט זי.
— טאָ קויפט אַ בלימעל פאַר אייער מוטער.
— מיין מאַמע דארף אויך ניט קיין בלומען.
— וואָס דען דארף זי?
— זי דארף האָבען צוועלף דאָלאַר ארויסצונעהמען איהר גאָל־דענע וואַטשקע פון פּאָן־שאָפּ, אז ניט וועט עס בלייבען ביים „פּע־טער"...
— טאָ קויפט אַ בלימעל פאַר אייער געליעבטע.
— איך האָב ניט קיין געליעבטע.
— אויב אַזוי, זייט איהר דאָך אַ גליקליכער מענש. מעגט איהר דאָך אודאי קויפען א בוקעט בלומען!
— איך דארף ניט קיין בלומען.
— וואָס דען דארפט איהר?
— איך דארף מאָרגען זיין אין קאורט, ווייל איך האָב אויף זיך אַ „בריטש אָוו פּראָמיס" קייס; אַ מיידעל באַדערט מיך; זי וויל איך זאָל מיט איהר חתונה האָבען און איך וויל ניט.

אַ שוואַרצער יונגערמאַנטשיק.

מיט אַ קורצער צייט צוריק האָט זיך אויף די בראַנזוויילער גאַסען בעוויזען אַ שעהנער יונגער מאַן פון אַ יאָהר דרייסיג, מיט שוואַרצע פייערדיגע אויגען, אָנגעטהאָן ווי אַ ספּאָרט, מיט אַ שטעקעל אין האַנד און מיט אַ סיגאַר אין מויל. ער האָט אויסגעקוקט ווי דער וועלט־בעריהמטער זינגער קאַרוסאָ.

ווער איז ער און פון וואַנען קומט ער און וואָס טהוט ער, האָט קיינער ניט געוואוסט. גאַנץ בראַנזוויל האָט גערעדט פון איהם.

די ווייבלעך פלעגען איהם בעגלייטען מיט זשעדנע בליקען און בעמערקען: „אָט דאָס הייסט אַ קראַסאווע‌ץ!" זיי האָבען פערגעסען אָן יקרות, אָן זייער הויז־אַרבייט, אָן זייערע מענער, און נור גערעדט וועגען דעם שעהנעם מאַן מיט די שוואַרצע אויגען וואָס זעהט אויס ווי קאַרוסאָ...

די מיידלעך, ווידער, האָבען זיך צוליעב דעם שעהנעם יונגענמאַן גענומען שעהנער פּוצען, אָפּהיטען זייערע פּאָה'לעך... ווייסער מאַכען די נעזלעך, רויטער מאַכען די בעקלעך, אָנסטרויען זיסע חן'דלעך און געזוכט אַ געלעגענהייט זיך צו בעגעגענען מיט דעם שעהנעם חברה־מאַן. מאַנכע האָבען זיך פעראינטערעסירט צו וויסען זיין אדרעס: זיי האָבען איהם געוואָלט שרייבען ליעבעסבריעף...

קורץ און גוט, דער שעהנער יונגערמאַן איז געוואָרען דער געשפּרעך פון טאָג. אין אַלע הייזער, אין אַלע שוהלען, אין אַלע טהעאַטערס, האָט מען נור גערעדט וועגען דעם שעהנעם יונגען מאַן וואָס זעהט אויס ווי קאַרוסאָ.

האָט דאָס אָנגעהאַלטען אַזוי לאַנג, ביז מיסטער נאָטע, דער גרעסטער שדכן פון בראַנזוויל, האָט איהם אריינגענומען אין זיינע הענד... און האָט איהם באַלד פאַרגעשטעלט פאַר אַ רייכען, פרומען בעל־הבית, וואָס האָט פערמאָגט אַן אַלטע טאָכטער, ניט קיין געזונטע, דערפאַר אָבער מיט זעקס טויזענד דאָלאַר נדן.

דער יונגערמאַן האָט אָנגעהויבען אריינקומען צום רייכען פרומען אידען אין הויז. מען האָט איהם זעהר פיין אויפגענומען. מען האָט געמאַכט פאַר איהם די שעהנסטע מאָהלצייטען. מען האָט איהם געגעבען לאַנגע אויטאָמאָביל רייזעס — ביז... ביז מ'... האָט אָנגעהויבען ריידען מיט איהם מכח אַ תכלית...

אין אַ געוויסען אָבענד, נאָך אַ גוטען מאָלצייט מיט וויין און גענזענס, האָבען איהם דער מיידעל'ס פאָטער און מוטער אַ פרעג געטהאָן מכח „אָבטשעהן און דרייצעהן" — דאָס הייסט, אויב ער וואָלט געוואָלט ווערען זייער איידים.

דער יונגערמאַן האָט אויסגעהערט דעם פאָרשלאָג, זיך פערוויכערט אַ סיגאַר און געענטפערט:

— איך ווייס ווירקליך ניט ווי צו האַנדלען... איהר זייט אַ פיינע פאַמיליע. אַ רייכע, אַ פרומע. איהר שטאַמט — האָב איך געהערט — פון לויטער רבנים, און איך? — — —

ער איז געבליבען שטיל... די מיידעל'ס עלטערען האָבען איהם אָנגעקוקט מיט מאָדנע בליקען. ניט געוואוסט וואָס ער מיינט. ער האָט דאָס בעמערקט און ארויסגעזיפצט: — און איך האָב אַ גע'שמד'טען טאַטען...

— וואָ—ס??

— אָט דאָס וואָס איהר הערט... שוין פופצעהן יאָהר ווי ער האָט זיך גע'שמד'ט...

טראַכט דער טאַטע, קלעהרט די מאַמע... שטעהען אַ ווײַלע ווי פערגליווערט, און ענדליך גיבען זיי זיך אונטער: „וואָס זייט איהר שולדיג?" — זאָגט דער פרומער טאַטע — „איהר האָט איהם דען געהייסען זיך שמד'ען? מילא, פערפאַלען... אַבי איהר זייט אַ איד..."

— אַבער! — רופט אויס דער יונגערמאַן — עס איז פאַראַן נאָך אַן אַפּהאַלט...

— וואָס פאַר אַן אַפּהאַלט? — פרעגען די עלטערען דער־שראָקען.

— איך האָב אויך אַ גע'שמד'טען ברודער...

— האַ? וואָס? אַ גע'שמד'טען ברודער אויך?

— יאָ. אַן עלטערען ברודער...

בלייבען די עלטערען ווי געפּלעפּט... ווי מען וואָלט זיי דער־לאַנגט מיט אַ ציגעל אין קאָפּ... אַ טאַטען אַ משומד, אַ ברודער אַ משומד...

— מילא, פערפאַלען, — זאָגט ווידער דער טאַטע — וואָס זייט איהר נעבאָך שולדיג?... זיי האָבען דען ביי אייך געפרעגט צו זיי זאָלען זיך שמד'ען?... אבי אַ י ה ר זייט אַ פיינער מענש... און דאָס איז דער עיקר... און זאָל זיין אין אַ מזל־דיגער שעה...

— אַבער... — רופט ווידער אויס דער יונגערמאַן — און ער טהוט אַ שטאַרקען ציה דעם סיגאַר.

די עלטערען בלייבען ווי פערשטיינערט און דער יונגערמאַן רעדט ווייטער:

— איך האָב אַ שוועסטער אַ גאַסען־פרוי... אַ געפאַלענע... אַ רייבער שאַרלאַטאַן האָט איהר אַמאָל פערפיהרט, איז זי אַרונ־טער פון דרך הישר...

— האַ? אַ שוועסטער אַ גאַסען־פרוי?... דאָס איז שרעק־ליך! —

און דער יונגערמאַן רעדט ווייטער: אַ חוץ דעם האָב איך נאָך אַ ברודער אַ גענגסטער. ער געפינט זיך איצט אין סינג־סינג, אין מויטען־הויז... ער האָט ערמאָרדערט זיין פרוי... שוין צוויי יאָהר אין דעם...

— אַ ברודער אַ מערדער??...

— און אַ פעטער האָב איך, איז ער אַן אויסוואורף... אַ פייער־מאַכער...

ביי די עלטערען האַט אַפּגענומען דער לשון. אז זיי זיינען געקומען צו זיך, האַט זיך דער טאַטע אַפּגערופען:

— אז מען וויל רעדען אויף צוריק, האַט דאַס מיט אונז איי־גענטליך ניט וואָס צו טהאָן... אבי איהר זייט א מענש... וואָסי? איך וויל זיך דען משדך זיין מיט אייערע שוועסטער און ברידער? ווער קעהרט פאַר זיי? זיי שפּיעלען דאָ אייגענטליך גאַר קיין ראָלע ניט; א י ה ר זייט דער עיקר און א י ה ר געפעלט אונז און זאָל זיין מיט מזל...

— עס איז נאָך אלץ דאָ א שטיקעל אַפּהאַלט...

— וואָס פאַר אַן אַפּהאַלט איז איצט דאָ?

— איך... איך... האָב א פרוי מיט צוויי קינדער אין בוי־בעריק...

— — — — — — — — — — — —

און ווידער שלאַנדערט דער שעהנער יונגערמאַן ארום איבער די בראַנזווילער גאַסען, און ווידער עסען איהם די וויבלעך אויף מיט זייערע הונגעריגע אויגען, און ווידער זוכען די בראַנזווילער אידישע טעכטער די בעקאַנטשאַפט מיט דעם שווארץ־אויגיגען מאַן, וואָס קוקט אויס ווי דער וועלט־בעריהמטער זיגער קארוסאָ...

„פלענטי!"...

ווי בלויע אויגען האבען זיך בעגעגענט מיט צוויי שווארצע אויגען און פון די פיער אויגען האט ארויסגעשפראצט א ליעבע...

די בלויע אויגען האבען בעלאנגט צו סיידי'ן און די שווארצע אויגען — צו מאקס'ען.

סיידי איז אלט געווען א יאהר 22 און מאקס א יאהר 30.

ער איז געווען הויך, געזונד און שעהן, און זי — ניעדריג, שוואך און ניט שעהן.

דאך האבען זיי זיך פערליעבט... דאס הייסט: איהם האט זיך אויסגעדאכט, אז ער ליעבט איהר.

פרעגט מאקס ביי סיידי'ן: וואס טהוסטו? ביי וואס ארבייטסטו? האסטו עלטערען?

ענטפערט סיידי:

— איך ארבייט אין א שאפ, קיין עלטערען האב איך ניט און איך בין א יתומה.

— איך בין א יתום, — ענטפערט מאקס — איך ארבייט אויך אין א שאפ.

— איך וואלט זעהר געוואלט פטור ווערען פון שאפ,—ענטפערט סיידי.

אויף מארגען האבען זיי שוין גערעדט וועגען א צוקונפט, וועגען א תכלית... סיידי האט געגעבען אנצוהערען, אז זי וואלט שוין געוואלט „זיין פאר זיך".

אבער מאקס האט געענטפערט, אז ער איז נאך ניט „רעדי"; ער איז נאך ניט געפאסט חתונה צו האבען.

— פארוואס?

— ווייל איך האָב מורא, אַז מיר זיינען נאָך נים גענוג צו־געטרייעט איינער צום צווייטען... מיין פאָרשלאָג וואָלט געווען, אַז מיר זאָלען חתונה האָבען אויף „פּראָבע"... דאָס הייסט, אויף אַ דריי מאָנאַטען. וועלען מיר קענען שטימען, בלייבען מיר ווייטער וואווינען; טאָמער נים — איז אויס. בלייבען מיר גוטע פריינד פון דער ווייטען.

— נים קיין שלעכטער פאָרשלאָג! — ענטפערט סיידי — ער געפעלט מיר.

אין אַ וואָך אַרום האָט מאַקס גענומען דריי רומס, אַ ביסעל פאָרניטשור צום אָבצאָהלען און ער איז געוואָרען אַ בעל־הבית'ל.

אויף מאָרגען נאָך דער חתונה האָט סיידי אויסגעזעהן נאָך קלענער, נאָך שלאָפער און נאָך מיאוס'ער.

אַז מאַקס האָט אַ קוק געטהאָן אויף סיידי'ן מיט זיינע שוואַר־צע אויגען, האָט זיך אַ קרעכץ געהערט; אַז סיידי האָט אַ קוק געטהאָן אויף מאַקס'ען מיט איהרע בלויע אויגען, האָט זי אַ שמייכעל געטהאָן... ער, מאַקס, האָט פערשטאַנען איהר שמייכעל, אָבער ער האָט זיך געטרייסט: „די דריי חדשים וועלען גיך אריי־בער..."

די צייט איז געקומען... מאַקס האָט צוגערופען סיידי'ן און איהר ערקלעהרט, אַז ער איז שוין געווען גענוג פערהייראַטה. מען דאַרף נים מעהר... צייט זיך צו שיידען... ווי לאַנג איז דאָס דער שיער צו זיין פערהייראַטה?

זאָגט סיידי:

— מאַקס לאָמיר נאָך טרייען אַ דריי חדשים.

ענטפערט מאַקס: פּלענטי!

נעהמט סיידי וויינען: אפשר וועלען מיר זיך איינטרייען?

אָבער מאַקס האַלט אין איין שרייען:

„פּלענטי!"

שיקט סיידי איהרען אַ פעטער מיט אַ מוהמען רעדען מיט מאַקס'ען.

פרעגט איהם סיידי'ס פעטער: וואס פאר א ווערטה האט, מישטיינס געזאגט, דריי חדשים אין א פערהייראטהעז לעבען?

ענטפערט מאקס: „פלענטי!“

פרעגט סיידי'ס מוהמע: וואו איז דא דער יושר? עס איז דאך אויף איהר א רחמנות —

אויף מארגען האט מאקס ווידער א געשריי געטהאן: „פלענ־טי!“ און האט פערלאזען סיידי'ן.

אַ ווייבערשער סוד...

לעבט, אַז מען פֿאַלגט ניט קיין קלוגען מענשען. אַז מיין חבר מייקעל גרינשטיין האָט זיך אָנגע־הויבען ארומשלעפען מיט אַ מיידעל, האָט ער ביי אַלעמען געפרעגט עצות. האָב איך איהם געזאָגט איין וואָרט: „סטאָפּ!" סטאָפּ אַרומ־געהן מיט דער מיידעל. ניט נאָר מיט ד ע ר מיידעל, נור מיט אַנדערע מיידלעך אויך. אויב דו זעהסט אַ מיידעל פון א י י ן זייט גאַס, לויף באַלד אַריבער אויף דער אַ נ ד ע ר ע ר זייט.

זיין עלטערער ברודער (שוין אַ פּעראָומגליקטער...) האָט איהם געזאָגט:

— מייקעל, היט זיך ווי פאַר פייער! וועסט ליגען אין גע־האַקטע וואונדען. וועסט הרטה האָבען!

דער טאַטע זיינער האָט איהם געזאָגט:

— קינד מיינס, דאָס האַרץ זאָגט מיר, אַז דו וועסט פער־פינסטערט ווערען. פאָלג דיין טאַטען און בלייב אַ בחור. האָב ניט חתונה.

די מאַמע האָט איהם צוגעדריקט צו זיך און מיט טרעהרען אין די אויגען געיאָמערט:

— נשמה מיינע, האָב ניט חתונה!... איך וואָלט אפילו גע־וואָלט נחת דערלעבען, האָבען אייניקלעך, אָבער דיין לעבען איז מיר טהייערער פון אַלץ. בלייב אַ בחור!

זיינער אַ פעטער, אַ שטיקעל לץ, האָט איהם געזאָגט:

— מייקעל, ווער בעסער אַ בר־מנין! אויב עס גלוסט זיך דיר צרות, וועסטו זיי האָבען. דו וועסט האַסען דיין ווייב ווי איך האַס מיינע. און מיינע האַס איך ווי דעם טויט. און וואָס מעהר איך האַס זי, אַלץ מעהר ווילט זיך איהר האַסען...

איך שטעה אומישנע אויף יעדען טאָג מיט דריי שעה פריהער, כדי איך זאָל האָבען מעהר צייט איהר צו האסען...

אַט אַזוי האָט איהם יעדער איינער געוואָרענט, און, דער שוטה, דער פרא אדם, האָט קיינעם ניט געפאָלגט און חתונה געהאט.

אויף מאָרגען נאָך דער חופה איז ער שוין געקומען צו זיין מאמען זיך אויסוויינען דאָס הארץ.

אויף איבערמאָרגען האָט ער זיך שוין געהאט מיט זיין ווייבעל געקריעגט צוויי טעג.

אויפ'ן דריטען טאָג האָט ער זיך מיט איהר ווידער געקריעגט. און אויפ'ן פינפטען טאָג האָט ער זיך שוין געהאט אָפּגעקריעגט מיט איהר כמעט אַ גאַנצע וואָך...

האָט ער געזעהן, אז ער איז אין דר'ערד, אז ער וועט שוין מיט זיין ווייבעל דארפען אָפּפינסטערען זיינע יאָהרען, און אז אָהן קריעגערייען קענען זיי ניט אויסקומען, האָט ער זיך גענומען בעטען ביי איהר, אז זי זאָל כאָטש פאר קיינעם ניט דערצעהלען, אז זיי קריעגען זיך. זאָל האָטש קיינער ניט וויסען פון זיין אומגליק... ער שעהמט זיך פאר זיין משפחה... פאר זיינע עלטערען... פאר אלע זיינע פריינד...

האָט זי זיך געשוואָרען פאר איהם, אז קיינער ווייסט עס ניט, א חוץ — די ווייבעל פון נעקסט דאָר און דער ווייבעל'ס פיער באָרדערס, און דער ווייבעל'ס מאן, און איהר מאן'ס צוויי שוואָגערס, און דער בוטשער, און דער אייז־מאן, און דער קויהלען מאן, און דער מילך־מאן, און דער גראָסערי מאן, און דער לאָנדרי מאן, און דער פרוכט מאן, און די מאמע איהרע, און דער קאָלעקטאָר פון די „פאָרנישע", און דער דראַגעסמאן און אלע איהרע בעקאַנטע און גלאט אזוי מענשען — וויטער ווייסט קיינער ניט.

איז ער געוואָרען שטארק אין כעס און זיך מיט איהר גענומען קריעגען צוויי מאָל. איין מאָל דעם געוועהנליכען מאָל; און דאָס צווייטע מאָל, למאי זי דערצעהלט אלעמען, אז זיי קריעגען זיך...

שלעכט אז מען פאָלגט ניט קיין קלוגע מענשען, וועלכע זיינען שוין פערהייראטה און הייסען ניט חתונה האָבען...

אַ פיינע טאָכטער.

עקלאַגט זיך פאר מיר א געוויסער איד, וואָס האָט שוין אַ האַלב־גראָהע באָרד און וואָס מען רופט איהם חיים טראַמייטער:

— היינטיגע טעכטער זיינען ממש אַ יקרות! זיי קענען אויפעסען דעם רייכסטען טאטען מיט די ביינער, מיט אלעמען!

ביי זיי פערטאכלעווען אַ צעהנערעל איז בלאָטע! איין העט מיט אַן אַבגעפּארבטע פעדער, איז שוין אַ צעהנערעל! און ווי איז דער דין, אַז זיי מוזען האָבען פינף העטס א יאָהר? האָט איהר שוין אַ ריינעם פּופציגער!

און וואָס איז מכח קליידער, אונטער־קליידער, ווייסע שיך, שווארצע שיך, באַלל־שיך, האַלבע שיך, סליפּערס און פּאַמפּס? און וואו זיינען מענטעלעך, בלוזקעלעך, ראפּערס און קימאָנאָס? און וואו זיינען פּאַלשע צעפּ, פּאַלשע צייהן, פּאַלשע היפּטען, און פּיינט, און פּאודער, און פּאַקעט־בוקס, און רעגען־שירמס, און זון־מער שירמס, און פּעכערס, און קעמלעך און קאַרסעטס?

משוגע קען מען ווערען!

ווען איינער האָדעוועט אויס אַ קוה, האָט ער כאָטש פון איהר מילך, סמעטענע, פּוטער, קעז און דאן ערשט פערקויפט ער זי צו א קצב און כאפּט עטליכע דאלאר.

האדעוועט איינער אויס א פערד, ברענגט איהם דאָס פערד איין געלד — ווארים קוים איז דאָס א פערד, דערלייגט מען שוין ניט צו איהם!

אבער אז גאָט בענשט א טאטען מיט א טאכטער, מעג ער זיך באלד קויפען א שטריק און אויפהענגען.

און דוקא מיך האט גאט געבענשט מיט א טאכטער. צוועלף יאהר נאך דער חתונה איז קיין קינד ניט געווען, און פונקט אויפ'ן דרייצעהנטען יאהר דארף קומען א טאכטער! (ניט אומזיסט זאגט מען, אז דרייצעהן איז א שלים מזל'דיגער נומער).

וואס־זשע פרעגט איהר? האב איך צרות אויפ'ן פוד.

מיין טאכטער איז שוין, א דאנק דעם אויבערשטען, 30 יאהר אלט און האט נאך אלץ קיין חתן ניט. עס געהט איהר ניט!

ליעבט זי א בחור, ליעבט איהר דער בחור ניט; ליעבט דער בחור איהר — ליעבט זי דעם בחור ניט; ליעבען זיי זיך ביידע — בין איך ניט צופריעדען; בין איך און דער חתן און די כלה צופריעדען — איז מיין אידענע דאגעגען; און טאמער זיינען מיר שוין אלע צופריעדען און מען בעשטימט שוין דעם טאג פון דער חתונה, און מען דערלעבט שוין דעם טאג פון דער חופה — קריגט דער חתן א קורצען זכרון, פערגעסט ער דעם אדרעס פון האלל און קומט ניט צו דער חופה...

מיט איין חתן האט געטראפען אן אנדער אומגליק: ער איז דוקא יא געקומען צו דער חופה, אויסגעפוצט אין עסיג און אין האניג; נאר וואס־זשע דען? פונקט דעמאלט ווען די „אונטערפיהרערס" האבען איהם א נעהם געטהאן אונטער די פאכוועס ווי צוויי זשאנדארען, צו פיהרען צו דער חופה — פונקט דעמאלט האט ער א געשריי געטהאן: שא! איך האב זיך אן עפעס דער־מאנט.

— אז וואס האט איהר זיך דערמאנט? — האבען איהם די „אונטערפיהרערס" געפרעגט.

— איך האב זיך דערמאנט — זאגט ער — אז איך בין שוין א פערהייראטהער... אז איך האב שוין צוויי ווייבער: איינע אין פינטשעוו און א צווייטע אין פילאדעלפיא. און נעהמען א דריטע איז ניט פאר מיינע כוחות; שלעכטע צייטען...

הקיצור, ס'איז ניטא די וואך, דער חודש, דאס יאהר, מען זאל ניט זוכען א נייעם חתן פאר איהר.

אמת, מיין טאכטער איז ניט קיין שעהנע, ניט קיין געראָ־

טענע; אמת, זי איז אביסעל נארישעוואטע; מען קען זאגען א בהמה... און דאס לשון איהרס איז אויך א קאפּימשקע געספּאילט; מען קען זאגען א זאאיקעוואטע — טאַ איז וואס? דערפאר איז זי האָך א הינע א געבארענע, אן אמעריקאנער מיידעל און האט א טאטען א באס, אן עושר.

נאר געה טענה זיך אוים מיט א וועלט!

פאלט מיר איין אוועקצושיקען איהר אין א זומער־פּלאַץ. אבשר וועט איהר דאָרט גאַט צושיקען א שטיקעל חתן. און אגב איז זי טאקע א שוואכע אויך...

הכלל, האָב איך זי אוועקגעשיקט אין קאַונטרי און געפּטר'ט אויף איהר אן אוצר מיט געלד. און וואס איז דער סוף? — בע!

אָט איז דער חשבון פון קאַונטרי, און זאָגט איהר אליין:

אויסגאבען:

סליידער — — — — — — — — — — — —	250 דאלאר
שיך — — — — — — — — — — — — —	35 "
העמס — — — — — — — — — — — —	45 "
פיינט און פאודער, פערפיום און אנדערע שאלעמויזען — — — — — — — —	25 "
באהן טיקעטס — — — — — — — — — —	18 "
האטעל — — — — — — — — — — — —	200 "
ס"ה — — —	573 דאלאר

איינגאהמע:

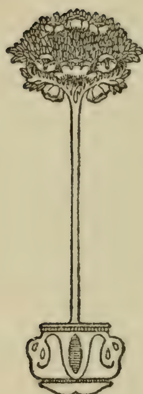
זיך בעקאנט מיט א קארטען־שפּיעלער, מיט אן עקטער, מיט אן אויסגעדיענטען סאָלדאט, מיט א טאנץ־פּראָפעסאָר מיט א יונ־גען הזן, אריינגעבאפט 35 ליעבעס־ערקלעהרונגען; 23 גוטע האפ־נונגען אויף א פיינעם חתן.

סך הכל: אן אויסגעבלאזען איי...

*   *   *

אט ‧ַא דאס איז דער סוף פון אלע סוף'ען !

דארום זאג איך אויב עס ווערט ביי אייך געבארען א מיידעל, מעגט איהר זיך באלד קויפען א שטריק און אויפהענגען. ווארט איהר וויסען איינמאל־פאר־אלע־מאל, אז איהר לעבט אויף דער וועלט !

טשיקאַווע אידען

די זעלבע צרה...

עהאט האט ער א מאמען. איז זי אנטלאפען מיט אן אנדער מאן: איז געגאנגען זיין טאטע און איז אװעק מיט אן אנדער פרוי.

איז ער געבליבען אליין, װי אויפ'ן װאסער. האט ער ניט געהאט װאו צו נעכטיגען. האט איהם א גוטער מענש אריינגענומען צו זיך אין הויז.

איז איהם געװען אומעטיג און טרויעריג אויפ'ן הארצען.

און אזוי װי ער איז שוין געװען א בחור פון עטלבע און צװאנ־ציג, האט ער גענומען בענקען...

די ערשטע צייט האט ער ניט געװאוסט װאס דאס בענקען מיינט. ער האט זיך געטראכט: דאס הארץ האט ניט װאס צו טהאן, בעטמט עס; װאלט עס געװען מיינע צרות, מיינע זארגען, װאלט עס ניט געבענקט...

אז ער איז נאך עלטער געװארען מיט א יאהר, האט ער אויס־געפונען, אז דאס הארץ זיינס בענקט נאך — ליעבע.

האט ער ניט געװאוסט װאס צו טהאן.

האט ער אזוי לאנג ניט געװאוסט װאו צו טהאן ביז ער האט דערזעהן פאר זיינע אויגען א אידישע צייטונג.

האט ער גענומען די צייטונג אין האנד, געדרעהט פון אלע זייטען, ביז זיין טריבער בליק איז געפאלען אויף א קליין נאטיצעל, װאס האט זיך געלעזען אזוי:

פערלאנגט א חתן!

„א געבילדעטע אידישע מיידעל, װאס איז נאך קיינמאל ניט אויסגעגאנגען מיט א יונגען מאן, װינשט

צו הייראטהען מיט א פשוט'ען עהרליכען מענשען. ער דארף זיין הויך און שטארק און קענען מאכען א לעבען."

דא איז געווען אנגעגעבען דער אדרעס.

האט דער יונגערמאן אוועקגעשריעבען א בריעף, אז ער איז א הויכער און א שטארקער און אז ער וויל חתונה האבען.

האט ער בעקומען אן ענטפער; האט ער געענטפערט צוריק: האט זי נאך אמאל געענטפערט; אזוי לאנג, ביז זיי האבען זיך ביידע בעגעגענט, זיך פערליעבט און — חתונה געהאט.

נאך דער חתונה האט ער אויפגעזוכט א שטיין, אוועק אויף איסט בראדוויי און אויסגעהאקט די פענסטער אין דער רעדאקציע פון דער ציימונג, וואס אדווערטייזט נאך חתנים — — — — — —

מען האט איהם ניט געכאפט. ער איז אנטלאפען „פייל אוים'ן בויגען".

האט ער זיך אבגעמוטשעט מיט דער „עהרליכער אידישער טאכטער" א האלב יאהר.

אין די יעקס חדשים האט ער אויסגעפונען, אז זי איז שוין צוויי מאל געווען פערהייראטה. האט אויך אויסגעפונען, אז זי שטעהט טאג און נאכט ביים טעלעפאן אין דראג סטאר און מאכט „אפאינטמענטס" מיט פערשיעדענע יונגע לייט. מיט בעני'ס, מיט מאקסעס און מיט סעמים.

הקצור, ער האט זיך פון איהר אבגעזונדערט. ער איז צוריק אוועק צו זיין פריינד און זי — פון וואנען זי איז געקומען...

נעהם אוועק א וואך און צוויי און דריי, און ווידער נעהמט דאס הארץ בענקען נאך עטוואס... ס'איז זעהר אומעטיג... ניטא וואו צו געהן, מיט וועמען צו רעדען, מיט וועמען צו פערברענגען.

האט ער, פונקט ווי אמאל, געכאפט א קוק אין דער זעלבער ציימונג וואס אדווערטייזט נאך חתנים.

דרעהט ער די ציימונג פון אלע זייטען, ביז ער דערזעהט א נאטיצעל:

פערלאנגט א חתן!

„א געבילדעטע אידישע מיידעל, וואס איז קיינמאל

ניט אויסגעגאַנגען מיט קיין יונגענמאַן, ווינשט צו היי־
ראַטען מיט אַ פּשוט'ען עהרליכען מענשען. ער דאַרף
זיין הויך און שטאַרק און קענען מאַכען אַ לעבען.

זיך צו מעלדען שריפטליך באַקס אַפּיס 10 „דער בלייע־
נער פויגעל".

פאַלט איהם איין, אַז דאָס מוז זיין זיין אייגענע ווייבעל...

בעט ער ביי אַ פריינד אַנצושרייבען פאַר איהם אַ בריעף.
קריעגט ער באַלד אַן ענטפער. זעהט ער, אַז ס'איז ניט איהר
האַנדשריפט. טראַכט ער: אפשר איז זי אויך געפאַלען אויפ'ן
זעלבען געדאַנק וואָס ער? אפשר האָט אַן אַנדערער געשריעבען
דעם בריעף פאַר איהר?

און ער ענטפערט איהר, אַז ער וועט איהר ערוואַרטען אין
בראָנקס פּאַרק, ניט ווייט פון די מאַנקים...

ענטפערט זי איהם: אָללרייט, צופריעדען. און זי שרייבט
איהם אויך סמנים ווי אַזוי ער זאָל איהר דערקענען: „איך וועל
טראָגען אַ טונקעל רויטע דרעס מיט שוואַרצע טאַשמעס געטרימט.
גרויע שיך און אַ פלאַש העט אהן פעדערן, אין האַנד וועל איך האַל־
טען אַ ביכעל..."

האָט ער אַנגעגעבען זיינע סמנים: „איך וועל טראָגען אַ
בלויען סוט, ברוינע שיך, אַ טונקעל גרינעם העט און אַ שטעקעלע
אין האַנד. איך וועל זיין מאָרגען צעהן אַ זייגער פּאַרטיטאָג אויפ'ן
פלאַץ"... — — — — — — — — — — — — — — — — — —

אויף מאָרגען צעהן אַ זייגער אין דער פריה האָבען זיך לעבען
די מאַנקים בעגעגענט —

מאַן און ווייב...

ער האָט דערלאַנגט אַ געשריי: א ס ת ר! און זי האָט
אַ קוויטש געטהאָן א י צ י ק! — — — — — — — — — — — —

אויף מאָרגען איז אין דעם „בלייערנעם פויגעל" געשטאַנען אַ
שטיקעל נייעס, אַז נעכטען האָט ווידער אימיצער אויסגעהאַקט
די שויבען אין זייער רעדאַקציע...

איך זאָג גאָר ניט...

זאַ פרוי ווי איך האָב, איז גוט פּאַר אַ סינגעלמאַן, ניט פּאַר אַ פערהייראַטען. אַ פערהייראַטער מאַן דאַרף זיין אַדער אַן אַלמן, אַדער אַ גע'גנבֿ'ער.

ווארום, קוים זייט איהר אַ פערהייראַטער, זייט איהר שוין אין דר'ערד ווי אַ בארג: האָט איהר שוין מעהר ניט קיין פרייהייט צו טהאָן וואָס אייער האַרץ גלוסט.

איינמאָל האָט מיך מיין פרוי געוואָלט שלאָגען. בין איך אַרונטערגעקראָכען אונטער'ן בעט. האָט זי מיר גענומען סטראַשען מיט'ן בעזים, איך זאָל אַרויסקריכען. האָב איך איהר געענטפערט, אַז איך בין דער בעל הבית אין הויז און איך האָב אַ רעכט צו ליגען וואו איך וויל. און קיינער קען מיר קיין דעה ניט זאָגען...

מיינע טענות האָבען ניט געהאָלפען. איך האָב געמוזט אַרויסקריכען. אפילו אַזאַ פערגעניגען פערגינען זיי אויך ניט, די ווייבער!

היינט האָט זי אַ מויל, אַז דער אויבערשער זאָל אָפּהיטען!

הערט, אדרבה, וואָס זי זאָגט וועגען מיר: זי זאָגט אַז איך בין אַ בהמה, אַ קליינער פערדיענער, אַ קראַנקער, אַ מיאוס'ער, נים פון קיין לייטישער משפּחה, אַז איך קען ניט שרייבען, ניט לעזען, ניט ריידען מיט אַ מענשען, אַז איך בין ניט ווערטה צו זיין איהר מאַן — מחמת זי איז אַ שעהנע, אַ יונגע, אַ געבילדעטע און פון אַ פיינער משפּחה. איהר פאָטער, זאָגט זי, איז געווען אַן אונטער־שמש אין אַ שוסטערשע שוהל, און איהר מאַמע האָט, ביז צו דער חתונה, געדיענט ביים רבי'ן פון שמערטעל, און איז געווען בעקאַנט כמעט מיט יעדען חסיד... איהר זיידע האָט געהאַנדעלט מיט פערד און איהר עלטער־זיידע מיט אָקסען.

אַ חוץ דעם, זאָגט זי, וואָלט זי וועלען פון מיר פּטור ווערען און חתונה האָבען פאַר'ן הויז־קיפּער. (דער הויז־קיפּער איז אַן אַלמן אהן קינדער).

ווייטער זאָגט זי, אַז איהר פערדריסט זעהר, וואָס זי האָט מיט מיר געהאַט פיער קינדער. זי האָט בעסער, זאָגט זי געקענט האָבען די זעלבע פיער קינדער מיט אַן אַנדער מאַן.

דאַן זאָגט זי, אַז אויב איך וועל אַליין ניט פערלאָזען דאָס הויז, וועט זי מיך אַרויסטרייבען און מיר נאָכוואַרפען מיינע זאַכען.

ווייטער זאָגט זי, אַז אויב איך וועל איהר נים קויפען קיין פּלאַשענעם מאַנטעל, און פעטען־לעדערנע שיך, און אַ פּאָאר־סעט, און אַ דיימאַנד־רינגעל, און אַ בראַסלעט, און אַ וואַטש־און־טשיין און אַריינגעהמען אין הויז אַ דיענסטמיידעל און שיקען איהר יעדען זומער אין די „קעצקעלס" — וועט זי מיר פערלאָזען.

ווייטער זאָגט זי, אַז אויב מיין מאַמע וועט זיך אונטערשטעהן אַריינקומען אין איהר הויז, וועט זי איהר אָבגיסען מיט הייסע וואַסער אָדער אונטערהאַקען ביידע פיס.

ווייטער זאָגט זי, אַז עס פערדריסט איהר, וואָס אַלע פיער קינדער זיינען אַריינגעראָטען אין מיר.

ווייטער זאָגט זי, — — — — — — — — — — — — — — —

שלאָג איך איהם איבער די רייד:

— דאָס אַלעס זאָגט זי דאָך, אָבער וואָס זאָגסטו?

— איך... איך — נעהמט ער שטאַמלען — זאָג גאָר ניט... איך קען גאָר ניט זאָגען... זי לאָזט מיך גאָר ניט זאָגען... דעם גאַנצען טאָג און די גאַנצע נאַכט פערמאַכט זיך ביי איהר ניט דאָס מויל... מיר לאָזט זי אפילו ניט אַ פּיפּס טהאָן... אַ מויל עפענען... זי זאָגט, אַז ווען זי וועט פאַרטיג ווערען, וועל איך קענען ריידען. נור אַזוי ווי זי ווערט קיינמאָל ניט פאַרטיג, שווייג איך... זאָג איך גאָר ניט... אַלץ וואָס איהר הערט, זאָגט זי... נור זי...

ליעבע...

יך בין געזעסען און געשריבען אן אבהאנדלונג וועגען ליעבע.

האב בעוויעזען, אז ל י ע ב ע איז א הייליגער טרוים, וואס גאט האט אויסגעטרוימט בשעת ער איז געווען אין א געהויבענער שטימונג...

האב בעוויעזען, אז דאס העכסטע גליק פון א בחור איז צו ליעבען א בלאנדע מיידעל און אויב ער האט ניט קיין בלאנדע ליעבט ער א ברונעטקע אויך (א בחור איז אין אזעלכע זאך ניט קיין אויס־קלייבער).

האב איך בעוויעזען, אז די ליעבע האלט אויף דעם לעבען פון דער וועלט. ווען ניט די ל י ע ב ע, וואלט ניט געווען ו ו ע ר עס זאל זיך ליעבען. מחמת די מענשען וואס ליעבען זיך שטאמען אליין אפ פון פערליעבטע פארלאך.

האב אויך בעוויעזען, אז בלומען, ווינטען, פייגעל, ימים ווייסען אויך פון ליעבע: ווען א ביהן זויגט אויס פון א בלום איהר דופט, איהר האניג, גראבט זיך אריין מיט'ן פיסקעל אין איהר הערצעל — ווערט דאס געטהאן אויס ליעבע.

טאנצט ארויף א פייערדיגער זונען־שטראהל אויף א שויב, און די שויב צינדט זיך אן מיט א רויטען שיין, איז דאס דער גלאנץ פון ליעבע...

טאנצט צו א כוואליע פון ים צום ברעג און קושט און גלעט און שפיעלט זיך מיט'ן ווייסען זאמד, איז דאס א סימן פון ליעבע... זיצען צוויי פייגעל א „זי" מיט אן „ער" אויף א קוסט פון רויזען און דער „ער" זינגט און די „זי" טאנצט אנקעגען דעם „ער" און

פלאטערט מיט די פליגעל און פישצעט — איז דאס א ליעבעס־ערקלעהרונג...

האב אפילו בעוויעזען, אז צו דער ליעבע דארף מען קיין געלד ניט האבען... געלד דארף מען בלויז האבען ווען מען געהט זיך גט'ען...

האב אויך בעוויעזען, אז דאס וואס איך שרייב אזא ארטיקעל, ווערט דאס אויך געטהאן אויס ליעבע צו מיין ווייב און קינדער...

איך האב געזונגען צו דער ליעבע די שעהנסטע געזאנגען. און אין איין פלאץ האב איך ווענען דער ליעבע דערצעהלט א קליין מעשה'לע. אויסגעטראכט פון מיין אייגענעם קאפ. איך האב דערצעהלט, אז אמאל האט א מלאך פון הימעל ארונטערגע־קוקט אויף דער ערד, האט ער דערזעהן א שעהן מיידעל. איז ער אזוי ענטציקט געווארען, אז ער האט צוגערופען דעם רבונו של עולם, זאל אויך באפען א קוק אויף דער מיידעל. איז דער רבונו של עולם אויך ענטציקט געווארען פון דער מיידעל. דאן האט זיך דער רבונו של עולם צוכליפעט אויס'ן קול... האט איהם דער מלאך געפרעגט:

— גאטעניו, וואס וויינסטו?

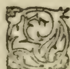
— איך וויין וואס איך בין אזוי וויט פון דער ערד. ווען איך זאל זיין אויף דער ערד, וואלט איך זיך פערליעבט אין דער מיידעל...

— איך אויך! — האט דער מלאך געענטפערט — און זיך אויסגעווישט א ריינע טרעהר מיט א ברעג פון פליעגעל...

האט גאט געזעהן, אז דער מלאך וויינט אויך, האט ער זיך נאך שטארקער צואוויינט...

— —

שפעטער האט דאס דאזיגע מיידעל חתונה געהאט פאר א פרע־סער, און ווערליג איך האב געהערט, האט זי שוין א בייבי אויך...

יא חרטה און ניט חרטה.

יז ער געוועזן אַ בחור, האָט ער געטראַכט: אַ בחור איז עלענד, אַ בחור האָט קיין ווערטה ניט, אַ בחור איז אַ נול. מע דאַרף חתונה האָבען. אַז מען איז פערהייראַטה האָט מען אַ היים, עסט מען ביי אַן אייגען טיש, שלאָפט מען אויף אַן אייגענעם געלעגער, איז מען אַ בעל הבית, האָט מען אַ פריינד. הכלל, מע'דאַרף חתונה האָבען.

האָט ער חתונה געהאַט.

— וואָס איז? — פרעגט מען איהם.

— גאָר ניט, וואָס זאָל זיין? עס איז ביטער צו זיין אַ פערהייראַטער! וויפיעל מען פערדיענט איז ווייניג, חאָטש בע'גנב'ע אַ קלויסטער. און דאָס ווייבעל געהט אַרום אַ פערקרימטע. האָט אַ פנים חרטה אויפ'ן שידוך... די בעסטע זאַך איז צו זיין אַ בחור. אַ בחור איז אַ פרייער פויגעל! וואו ער וויל געהט ער, וואו ער וויל פאָהרט ער, וואו ער וויל עסט ער —

מען מוז זיך גט'ען!

ער גט זיך.

ווערט ער צוריק אַ באַרדער. ליעגט ער ביינאַכט אויפ'ן געלעגער און קען ניט שלאָפען. אַ באַרדער, טראַכט ער, האָט גאָר ניט געדאַרפט געבוירען ווערען. דער מיסטער מיט מיסעס ליגען אויף אַ ווייסע בעט מיט ווייסע קישענס און ער? ער ליעגט אין אַ קליין חדר'ל אויף אַן אייזערן בעטעל וואָס האָט אין זיך מעהר לעבען ווי גאַנץ ניו יאָרק מיט בראַנזוויל צוזאַמען. נאָר עס בייסט... ניט קיין היים, ניט קיין פריינד. יאָ, מען מוז ווידער התונה האָבען.

האט ער ווידער חתונה.

א חודש נאך דער חתונה, מיין חברה־מאן איז געל ווי וואקס...

— וואס איז דיר?

— גאר נים. איך בין ארייננעפאלען. נאר זי שרייט, נאר זי שעלט, נאר זי האט אין זינען סטיילס, נאר זי בענקט נאך איהר ערשטען חתן... גיט ניט קיין עסען, לאזט מיך ניט אריין אין הויז, איך געה ארום צוויי וואכען אין איין העמד, איהר מאמע דערגעהט מייר די יאהרען, איהר עלטער שוועסטער קריכט מיר אריין אין די געדערים, איהר שוואגער לייהט ביי מיר יערען טאג א האלבען דאלאר — שלעכט. מען מוז זיך גט'ען... א בחור איז א פרייער פויגעל, וואו ער וויל געהט ער, וואו ער וויל שלאפט ער, האט קיין דאגות ניט —

האט ער זיך ווידער גע'גט.

ווערט ער קראנק. ליעגט ער נעבעך אליין ביי א מיסעס אויף אן אייזערנעם בעטעל און זיפצט:

— אלע מיינע שונאים זאלען זיין סינגעל לייט! א סינגעל־מאן איז ווי א הונד. ניט קיין היים, ניט קיין פריינד, ס'איז דאך בעסער, אז מען איז פערהייראטה!

האט ער ווידער חתונה געהאט און האט ווידער חרטה!...

פערשלעפּט אין בראַנזוויל.

עקס אַ זייגער פאַרנאַכט.

אַ קורץ אידעל מיט אַ באַיטשיקעל ביים האַנד לויפט צו צום טיקעט־אָפיס פון דילענסי סטריט סאַבוויי.

— גיט מיר אַ טיקעט! — שרייט אויס דאָס אידעל — האַררי אַפּ! גיט מיר אַ טיקעט.

— וואָס פאַר אַ טיקעט? — פרעגט מען איהם.

— איז ראַקאַוויי ביעטש! ענטפערט דאָס אידעל.

ער קריגט אַ טיקעט און שטעלט זיך וואַרטען אויף אַ טריין וואָס געהט אין ראַקאַוויי.

פון אַלע זייטען שטראָמען מענשען. עס ווערט געדיכטער און געדיכטער.

עס קומט אָן אַ טריין. דער קאָנדוקטאָר שרייט אויס: „עקס־פּרעס פאַר בראַנזוויל!".

די מענשען־וואַנד טהוט זיך אַ ריהר, וויל זיך דערנעהענטע־רען צו די טהירלעך; עס ווערט אַ מלחמה; מען אַרבייט מיט פויסטען, מיט עלענבויגענס, מען טרעט אויף הינער אויגען, מען האַקט אונטער זייטען, מען ליידיגט אויס קעשענעס; עס ווערען נעלם גאָלדענע זייגערלעך; ווייבער ווערען געדושעט; מיידלעך ווערען צוזאַמענגעפּרעסט; די קאָמפּאַניע באַפּט קללות; מען בילדערט, מען שרייט; מען קעמפּפט אויף לעבען און טויט!

דער מענשען־שטראָם רייסט זיך מיט אַ מורא'דיגען אימ־פּעט; ווער עס שטעהט אין וועג ווערט מיטגעריסען.

אונזער אידעל מיט'ן באַיטשיקעל ביים האַנד וויל זיך אַרויס־

פלאנטערען פון דעם געדיכטען מענשען־קנויל און קען ניט. ער ווערט מיטגעשלעפט.

שרייט דאס אידעל מיט קולות:

— גזלנים! לאזט מיך אפ! וואס שלעפט איהר מיך עפעס אריין אין דער בראנזווילער טריין? וואס טויג מיר בראנזוויל? אז איך פאהר גאר אין ראקאוויי, אט האב איך א טיקעט אין ראקאוויי!

— נעווער מיין ראקאוויי! — שרייען די אידען וואס שטופען איהם — איהר האט נאך צייט צו פאהרען אין ראקאוויי.

— איך האב דאך שוין אבער א טיקעט! — שרייט דאס אידעל.

— נעווער מיין, אייער טיקעט! איהר'ט קריגען אן אנדער טיקעט; פאראן גענוג טיקעטס ביי דער קאמפאניע!

— מיין אידענע ווארט דארט אויף מיר! — געוואלדעוועט ווידער דאס אידעל.

— נעווער מיין אייער אידענע! — שרייען ווידער די לצים הינטער איהם — איהר'ט קריגען אן אנדער אידענע, א שעהנערע; פאראן גענוג אידענעס אין אמעריקא.

— אבער — רעוועט ווידער דאס אידעל — וואס טויג מיר בראנזוויל? אז איך האב דארט קיינעם ניט!

— נעווער מיין! איהר'ט זיך שוין בעקענען; פאראן גענוג מענשען אין בראנזוויל. איהר'ט ניט פערפאלען ווערען; בראנזוויל איז נאך עני־טאים אזוי גוט ווי ראקאוויי!

— העי! — ווערט שוין דער אידעל אין כעס — שטופט זיך ניט אזוי! וואס פאר א שטופעניש אויף אייערע קעפ? ממזרים! אינדיאנער! איהר'ט דאך מיר דערשטיקען דעם באיטשיק.

— נעווער מיין אייער באיטשיק! — איהר'ט קריגען אן אנדער באיטשיק! א גרעסערען פון דעם; פאראן גענוג באיטשיקעס אין אמעריקא!

און דער מענשען־שטראם רוישט און ברויזט און רייסט זיך מיט געוואלד אריין אין טריין, מיטשלעפענדיג מיט זיך דאס אידעל מיט'ן באיטשיקעל קיין בראנזוויל.

א קארגער אַלריטניק.

מך דורע איז צוואַנציג יאָהר צייט געווען אַ שמאטע קלייבער. אויפגעקויפט אלטע שיך, אלטע קליידער, אלטע קאלאָשען.

און פון די שמאטעס האָט ער געשפּאָרט געלד.

אז ער האָט געהאַט אָבגעשפּאָרט זיינע צוויי טויזענד דאלאר, האָט ער זיך געקויפט אַ סוט פּאר ניין דאלאר, אַ העמד, אַ קאָלנער, שיך, אַ הוטעל, זיך אויסגעפּוצט, אוועק צו אַ שדכן און זיך געהייסען בעזאָרגען אַ כלה.

„איך בין שוין נים קיין באָטשיקעל“, האָט למך דורע געזאָגט. „איך בין שוין אַ פערציגער, און ס'איז שוין צייט ווערען א בעל־הבית פאַר זיך“.

האָט איהם דער שדכן אריינגעדרעהט אַ מיידעל מיט אַ הויקער, אַ האַלב־טויבע, אַ אידיאָטקע, מיט וואסערדיגע אויגען, נור מיט דריי טויזענד דאלאר קעש.

אַן „אַלרייטניק'ס“ אַ טאָכטער.

איז געווען אַ חתונה מיט אויטאָמאָבילס, מיט בלומען, מיט מוזיק און שעהנע מתנות.

נאָך דער חתונה האָט זיך למך אריינגעלאָזט אין ריעל־עסטייט, געוואָרען אַ שותף צו זיין שווער, און ביידע צוזאמען האָבען געקויפט הייזער, געריסען שטיקער פון קבצנים, „געדייזט“ אלע פּאַר הדשים רענט, און אט אַזוי האָבען זיי זיך ארויפגעארבייט.

למך האָט זיך ניט פערגונען צו לעבען אויף דער וועלט. וואָס אַ טאָג איז ער געוואָרען קאַרגער. געלעבט האָט ער ווי אַ רעגעלער שנאָרער. קיין דיענסט־מיידעל אין הויז האָט ער ניט געוואָלט ארייננעהמען: קיין אטאָמאָביל האָט ער אויך ניט געהאַט: קיין קינדער אויך נים.

דאָס אָפּפאַל פון׳ם דינער פלעגט ער עסען אויף סאַפּער.
„אַ מענש“ — האָט ער גע׳טענה׳ט — „דאַרף שפּאָרען און פון אַלעם מאכען געלד. אויף געלד שטעהט די וועלט. פאַר געלד קען מען אַלעס קריגען, אפילו כבוד“.

און לּמך האָט געמאַכט זיין קאַרגקייט פאַר אַן אידעאַל, פאַר אַ פּרינציפּ...

געהן אין אַ טהעאַטער פלעגט הייסען ביי איהם אַ גרויסער לוקסוס. „בלויז אַן אויסברעננער געהט אין טהעאַטער“ — פלעגט ער זאָגען. זיין פרוי, די מאַדאַם דורע, האָט אויסגעזעהן ווי אַן אמת׳ע יענטע, אַ שלומפּערקע, אָהן אַ שטיקעל רזשולערי, נעבאך.

אָט אַזוי האָט לּמך געלעבט אין געקאַרגט און געשפּאָרט אַ דאָלאַר צו אַ דאָלאַר, געוואָרען רייך ווי קורח. מען האָט איהם שוין געשאַצט אין הונדערט טויזענד דאָלאַר.

אויף איין מאָל האָט זיך לּמך דורע אוועקגעלעגט אין בעט און אַנגעהויבען קרענקען. האָט ער געקרענקט און זיך געמוטשעט, אַז ס׳איז געווען אַ צער בעל־החיים.

האָט מען געוואָלט רופען אַ דאָקטאָר, האָט ער ניט געלאָזען. „אַ דאָקטאָר קאָסט געלד“.

דער סוף איז געווען, אַז לּמך האָט בעקומען איינגעפאַלענע באַקען, שוואַרצע רעדער אַרום די אויגען און אַ שוואַך האַרץ — —

ווען ער האָט דערפיהלט, אַז עס נעהמט אַ סוף צו זיינע טעג, אַז ער שטעהט שוין מיט אַנדערהאַלבען פיס אויף י ע נ ע ר וועלט, האָט ער צוגערופען זיין פרוי אין זיין שווער צום בעט און אַנגעזאָגט, אַז מען זאָל איהם ניט אוועקגעבען אליין אַ גאַנצען קבר. עס קאָסט צופיעל געלד!... אויב מעגליך, זאָל מען איהם בעגראָבען צוזאַמען מיט נאָך אַן אַלרייטניק, וועט אויסקומען ביי־ליגער...

— — — — — — — — — — — אין אַ שעה אַרום איז ער געשטאָרבען

שלאָף אין פריעדען, טהייערע נשמה!... האָסט געלעבט ווי אַ מענש און געשטאָרבען ווי אַ מענש...

געפּאטשט אַ נגיד.

יך בין געוועזן אין אַ שוהל, האָב איך געזעהן ווי איין איד האָט דערלאַנגט פּעטש אַ צווייטען אידען.

האָב איך געפרעגט: ווער איז דאָס אזוינס דער איד, וואָס פּאטשט און ווער איז דער איד וואָס כאַפּט די פּעטש?

האָט מיר אן אָפּגעריסענער איד מיט אַ טוידט פּנים געענט־פערט: דער וואָס פּאטשט, איז אַ איד אן עושר, און דער וואָס כאַפּט די פּעטש, איז דער שמש פון שוהל, אַ איד אן אביון.

פרעג איך ווייטער: פאַרוואָס פּאטשט ער עפּעס דעם שמש?

— ווייל... ווייל... ער איז דער עושר און דער שמש איז דער אָרימאַן. און ווי עס פיהרט זיך, כאַפּט דער קבצן תמיד פּעטש פון דעם גביר... עס איז שוין אזאַ וועלט...

— ווי רופט מען דעם שמש?

— מען רופט איהם משה בער.

— און דעם נגיד?

— דעם נגיד רופט מען ר' שמחה.

— וויפעל אַ שטייגער ווערט געשאַצט דער דאָזיגער ר' שמחה?

— אין אַ צוויי מאָל הונדערט טויזענד.

— וואָס איז זיין טהועכץ?

— איצט טהוט ער גאָר ניט. נאָר אַ מאָל, מיט עטליכע יאָהר צוריק, האָט ער געהאַט אַ באַנק־געשעפט, אָרימע ארבייטער האָבען אריינגעטראָגען צו איהם זייערע לעצטע עטליכע גראָשען. ער זאָל דאָס פאַר זיי היטען... האָט ער דאָס אזוי לאַנג געהיט און געהיט, ביז עס האָט זיך אַנגעקליבען אַ היבשע סומע, דאן...

דאָן... האָט ער באַנקראָטירט... אויף אַמעריקאַניש לשון הייסט דאָס: אַנגעפּייפּט — — —

— האָט מען איהם גאָר ניט געטהאָן דערפאַר?

— כמעט גאָר ניט... ער האָט געלאָזט וויסען, אַז ער וויל זיך פערגלייכען מיט די דעפּאָזיטאָרס, מיט די קבצנים הייסט דאָס, ער וועט זיי פאַר יעדען דאָלאַר געבען 15 סענט... אויב איינער האָט ביי איהם, לאָמיר זאָגען, הונדערט דאָלאַר, וועט ער איהם פאַר די הונדערט דאָלאַר געבען 15 דאָלאַר, און דאָס ערשט אין ד ר י י מאָל. אָט אַזוי האָט דער דאָזיגער ר' שמחה געמאַכט צוויי מאָל הונדערט טויזענד.

גער איך צו צום געשלאָגענעם שמש און פרעג איהם, למאי ר' שמחה האָט איהם געשלאָגען. ענטפערט מיר דער שמש: וויל דער גבאי האָט איהם געהייסען געבען „שישי“, האָב איך געזאָגט, אַז אַזאַ שווינדלער, אַזאַ רויבער וואָס האָט בעראַבעוועט אַ וועלט מיט אָרימע לייט, אַ וועלט מיט יתומים און אלמנות, טאָר ניט קריגען די ב ע ס ט ע עליה; אַזאַ גנב טאָר מען אין גאַנצען ניט אריינלאָזען אין אַ שוהל... אָט אַזוי האָב איך געזאָגט. האָט דאָס דער גבאי (ער איז ר' שמחה'ס אַ שוואָגער) דערצעהלט ר' שמחה'ן און דערפאַר האָט ער מיך געשלאָגען.

— פאַר וואָס האָבען זיך די שוהל־אידען ניט אָנגענומען פאַר איך?

— ווייל די שוהל־אידען האָבען מורא פאַר איהם. ער איז אַ פּאָליטישען וואָס חבר'ט זיך מיט „לינקע“ חברה...

— איז שוין גאָר ניטאָ קיין שטראָף פאַר איהם?

— ניין...

ווי וואָלט נעווען, זאָג איך, אַז איך זאָל איהם דערלאַנגען אַ פּאָר פּעטש?

— דאָס איז אונמעגליך! סיידען... איהר זייט נאָך רייכער פון איהם...

— וואָס מיינט איהר?

— דאָ, פערשטעהט איהר מיך, איז אַ „רול“, אַז דער עושר

פאמשט דעם אביון אבער אום צו פאמשען אן עושר, מוז מען אליין זיין א גרעסערער עושר...

— עט! — זאג איך — דאס איז איינגערעדטע זאכען! איך וועל אייך ווייזען א קונץ, אז מען קען ברעכען די „רול"...

— הלוואי! איך וואלט ניט געהאט דאגענען...

דא איז אונטערגעקומען דער גבאי, און אויסגעפאשעטער איך מיט גראבע ליפען און מיר געהייסען פערמאכען דאס מויל. אז ניט, וועט ער מיך הייסען ארויסווארפען.

— מיך ווארפט מען ניט! — האב איך געענטפערט קורץ.

— איהר'ט באלד זעהן!

האב איך קיין סך ניט געטראכט, און — פערפאהרען דעם גבאי אין די צייהנער! — — —

איז געווארען א בהלה!

איז צוגעשפרונגען דער גביר, ר' שמחה דער אנזעצער, און זיך געוואלט אננעהמען פאר זיין שוואגער, דעם גבאי. האב איך אריינגעשפיגען אין מיין רעכטער האנד און דעם דאזיגען ר' שמחה'ן אויך אריינגעשאמען עטליכע פעטש. אבער פעטש, אז פונקען זיינען געפלוינען! און דערביי האב איך אויסגערופען מיט כעס:

— איין פאטש האב איך דערלאנגט פאר די ארימע אלמנות און יתומים; א צווייטען — פאר די ארביימער; דעם דריטען — פאר דעם שמש; און די איבריגע — גלאט אזוי... איך האב גע־וואלט בעווייזען, אז צו פאטשען א נגיד דארף מען אליין ניט זיין קיין גרעסערער נגיד... דער עיקר איז נאר, אויב דער נגיד פער־דיענט די פעטש — — — — — — —

פאר גרויס פרייד האט זיך דער ארימער שמש אוועקגעלאזט אין א טאנץ...

פרומע אידען...

ריי קאזינס האב איך: איינער איז א בוטשער, א צווייטער א גראסערי מאן און דער דריטער האלט א פליישיגען רעסטאראנט.

אלס גרינער בין איך געוועזן ביי אלע דריי: ביי יעדען א טאג געגעסען און א נאכט געשלאפען.

שלאפענדיג ביים בוטשער, האב איך איינמאל א פארטאג אונטערגעהערט אזא מין געשפרעך צווישען איהם און זיין זוהן:

— בעני, נעהם דאס זייטעל פלייש און גיס עס אפ מיט הייסע וואסער. מאך עס אויסקוקען פרישער און ווארימער. זאלען די ווייבער מיינען, אז די בהמה איז ערשט געשאכטען געווארען... בעני, דו ווייסט וויפיעל דאס פלייש קאסט מיר? עלף סענט א פונט. מרפה פלייש. נאר ווייבער זיינען נאראנים, אז זיי זעהען אויפ'ן ווינדע א סיין פון הרב בערעלסאן, מיינען זיי ס'איז אלרייט; צאהלען זיי שוין דרעררייל אכט און דרייסיג סענט א פונט מיט די ביינער.

אין עטליכע מינוט ארום הערט זיך בעני'ס שטימע:

— טאטע, שוין פערטיג. שוין אבגעגאסען דאס פלייש.

— גוט, בעני! איצטער נעהם די תפילין און שטעל זיך דאווענען טאקע אין סטאר. זאלען די ווייבער זעהן, אז זיי האבען דא צו טהאן מיט א פרומען, כשר'ען בוטשער...

* * *

דעם פאלגענדען געשפרעך האב איך געהערט ביים קאזין דעם רעסטאראנט־קיפער:

— הייקע! — טהוט דער קאזין א זאג צו דער קעכין — ער־

שטענס, לאזט מיר אייך געבען א קוש. אט אזוי. איצטער זייט אזוי גוט און גיסט צוזאמען אלע נעכטיגע, פערבליבענע זופען פון די טעלער אין א גרויסען טאפ, שיט אריין אביסעל פעפער, שניידט אריין עטליכע מערעלעך, פעטרישקע און מיר וועלען היינט האבען א פ ר י ש ע זופ צו דינער. דאן זאלט איהר נעהמען אלע אבגעריזשעטע שטיקלאך צוקער און צומאלען. וועלען מיר היינט האבען צו טהעע צומאלענע צוקער; דאן נעהמט צוזאמען פון אלע טעלער די פערבליבענע קארטאפעל און צורייבט זיי, גיט אריין ברוינע ציבעלעס, און מיר וועלען היינט האבען פיינע קאר־טאפעל־קנישעס. דער עולם וועט זיך בעלעקען! איצטער נעהמט צוזאמען אלע שטיקלאך פערבליבענע פלייש און צומאלט דאס דין, גיט אריין צוריבענע חלה און מאכט האמבורגער סטייק...

— איהר האט פערשטאנען? — פרעגט דער קאזין מיט א ממזריש שמייכעלע.

— פערשטאנען! — ענטפערט די קעכין.

— טא קומט אהער און לאמיר אייך געבען נאך א קוש. אט אזוי...

— איצטער זייט אזוי גוט און דערלאנגט מיר דעם טלית און תפילין און לאמיר א לויף טהאן דאווענען...

* * *

און אט וואס איך האב געהערט ביים גראסערי מאן:

— חיים — זאגט ער צו זיין זוהן — שוין אריינגעמישט די ווייסע זאמד אין די צוקער?

— שוין אריינגעמישט — ענטפערט חיים.

— שוין אריינגעגאסען וואסער אין די מילך?

— שוין אריינגעגאסען — ענטפערט חיים.

— וויפיעל? — פרעגט דער פעטער.

— ניין קווארט.

— ווייניג! — שרייט דער פעטער — **גיס אריין נאך דריי** ווערט זיין פונקט צוועלף.

— **שוין אריינגעגאסען! — ענטפערט חיים.**

— איצטער — זאָגט דער פעטער — קענט אריין אין די פוטער דעם דאַזיגען געמיש...

— דאָס איז דאָך חזיר־שמאַלץ — זאָגט חיים.

— איך ווייס — ענטפערט דער קאַזין — נעהם און קנעט דאָס אריין אין טאָפּ פוטער.

— מיט וואָס זאָל איך דאָס אריינקנעטען?

— וואָס הייסט מיט וואָס? מיט די הענד!

אין צעהן מינוטען ארום:

— פאָ!

— וואָס איז?

— שוין אריינגעקנאָטען.

— איצטער — זאָגט דער קאָזין — נעהם אָט יענע מאַבעריי, וואָס ליגט אין דער בלעכענער באָקסעל און מיש דאָס אויס מיט אביסעל צומאָלענעם צוקער און מיש דאָס נאָכהער צוזאַמען מיט די קעז.

אין פינף מינוט ארום:

— פאָ!

— וואָס איז?

— מיט וואָס זאָל איך דאָס אויסמישען?

— וואָס הייסט מיט וואָס? מיט די הענד.

— מיט די בלויזע הענד?

— יעס, — ענטפערט דער פעטער.

אין פינף מינוט ארום:

— פאָ!

— וואָס איז, חיים?

— שוין אויסגעמישט!

— גוט — ענטפערט דער פעטער — איצטער, חיים, לויף צו אין שוהל און דאַווען אָפּ און קום באַלד צוגעהן אויסטראָגען די אָרדערס. האַריאָפּ!

פויל צו זיין פויל...

ר איז געווען פויל. אבער פויל וואס פויל הייסט.
האט ער געוואלט גענעצען, האט ער ניט גע־
גענעצט. ער איז געווען פויל דאס מויל צו עפע־
נען; האט ער געדארפט שלאפען, האט ער ניט
געשלאפען, ער איז געווען פויל צו פערמאכען
די אויגען...

פון ארבייטען איז אפגערעדט. ווי קומט א פוילער מענש צי ארבייטען?

זיין מאמע פלעגט זאגען: „מיין זלמן איז אזוי פויל, אז ער איז אפילו פויל צו זיין פויל".

צו פערדאנקען די צ י י ט איז זלמן אלט געווארען פינף און צוואנציג יאהר. ווען ס'וואלט זיך געווענדעט אן איהם, וואלט ער זיך געפוילט אלט צו ווערען...

איז געגאנגען זיין פאטער, א פ ר א ס ט ע ר איד און א פ י י נ ע ר אורימאן, און אט גערעדט מיט א שדכן, דער שדכן זאל רעדען מיט מעשעל דעם שניידער, אז ער, מעשעל דער שניי־דער, זאל זיך מיט איהם משדך זיין. אזוי ווי ער, מעשעל, האט א טאכטער, און ער האט א זוהן, זאלען זיי ווערען מחותנים.

האט דער שדכן גערעדט מיט מעשלען, און מעשעל האט גע־רעדט מיט די מעשעליכע, און זיי ביידע מיט זייער טאכטער, א מיידעל מיט א בערדיל, נור זעהר א געראטענע, א בריה.

האט דאס מיידעל געענטפערט: „יא". איז געווארען א תנאים, און ביי די תנאים האט מען אפגעלייגט די חתונה.

דא ווילט זיך בעמערקען: ווען מען האט ביי די תנאים גע־פרעגט דעם חתן:

— זלמן, ביזטו צופריעדען מיט דער כלה? גלייבסט איהר?

האט ער זיך געפוילט צו ענטפערען: ער האט בלויז א שאקעל געטהאן מיט'ן קאפ אויף יא.

נאך די תנאים זאגט צו איהם זיינער א חבר:

— זלמן, פאר וואס גיסטו ניט א קוש דיין כלה?

האט זלמן ניט געענטפערט. מען האט געזעהן, אז ער איז פויל צו ענטפערען.

א פאר וואכען פאר דער התונה האט מעשעל דער שניידער מיט די מעשעליכע גענומען דריי חדרים פאר דעם יונגען פאר פאלק. און גענומען האט מען אויך אלין, וואס א הויז דארף האבען: א בעט, א טיש, בענקליך, א שפיגעל, א סאפא, א נעע־מאשין, אפילו א וויקטראלא. און גענומען האט מען דאס אלעס אויף זלמן'ס נא־מען. נאך דער חתונה וועט ער דארפען אויסצאהלען...

דאן האט מען געפראוועט די חתונה. די חתונה איז געווען פריוואט.

צו דער חופה האט זלמן ניט געוואלט געהן. ער איז פשוט געווען פויל...

האט מען איהם געשלעפט מיט געוואלד.

ווען ער האט געדארפט מקדש זיין די כלה, איהר אנטהאן דאס רינגעלע און זאגען „הרי את„, איז אנגעקומען מיט'ן טויט ארויסצו־קריגען ביי איהם די עטליכע ווערטער. ניט ווייל ער האט זיי ניט געקענט, נאר ווייל ער איז געווען פויל דאס מויל צו עפענען.

— נאך דער חופה, ווען אלע האבען זיך געוואונשען „מזל טוב" און זיך געפרעהט, איז זלמן געזעסען רוהיג: ניט ער האט געלאכט, ניט ער האט געוויינט.

ער איז פשוט געווען פויל זיך צו פרעהען. א שמייכעל צו טהאן.

האט דער כלה'ס פאטער געפרעגט דעם מחותן:

— מחותן, וואס איז דאס פאר א מין זוהן ביי אייך? וואס איז ער אזוי שטיל? וואס שווייגט ער תמיד?

האט דעם חתן'ס פאטער געענטפערט:

— שווייגען איז גאָלד...

אויף מאָרגען נאָך דער חתונה איז די כלה אויפגעשטאַנען און געמאַכט פרישטאַג פאַר איהר מאַן.

האָט ער זיך געפוילט צו עסען.

אַזוי איז אַוועק אַ טאָג, צוויי טעג און אַ וואָך.

אויף דער צווייטער וואָך פרעגט דאָס יונגע ווייבעל:

— זלמן, וואָס וועט זיין מכח געהן אַרבייטען? מען דאַרף דאָך האָבען צום לעבען: אויף עסען, אויף דירה־געלד, אויף אויס־צוצאָהלען די זאַכען?

האָט זלמן ניט געענטפערט. ער איז געווען פויל צו ענט־פערען.

די צייט איז דערווייל געלאָפען, און זלמן האָט דערווייל ניט געאַרבייט, און דאָס יונגע ווייבעל האָט דערווייל ניט געגעסען, און דירה־געלד האָט מען דערווייל ניט געצאָהלט, און פאַר די מע־בעל אויך ניט.

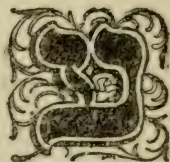
האָט זיך אַזוי פּאַמעליך אָנגעקליבען אַ באַרג מיט חובות.

און אַזוי ווי חובות גלייכען, אַז מען צאָהלט זיי אויס, און אַזוי ווי זלמן האָט זיך פון זיי, פון די חובות הייסט דאָס, קיין צימעס ניט געמאַכט, איז געקומען דער לענדלאָרד און האָט זלמן'ען געמאַכט צו מופען: ארונטערגעטראָגען זיין ביסעל פאַרניטשור אין גאַס.

האָט דאָס דערהערט דער פאַרניטשור־דילער, איז ער געקומען מיט אַן עקספּרעס און צוגענומען צוריק די פאַרניטשור; האָט דאָס דערהערט דער מאַשין־אַגענט, איז ער געקומען און צוגענו־מען צוריק די נעע־מאַשין; האָט דאָס דערהערט דער אַגענט פון דער וויקטראָלאַ, איז ער געקומען און צוריקגענומען די וויקטראַ־לאַ; האָט דאָס דערהערט מעשעל דער שניידער, איז ער געקו־מען און צוגענומען צוריק זיין טאָכטער...

איז זלמן געבליבען אַליין... מען האָט געזעהן, אַז ער וויל אַ זיפץ טהאָן, אַ טרעהר לאָזען, אָבער ער איז געווען פויל דאָס צו טהאָן — — — — — — — — — — — — — — — — — —

העָנאָך תּם.

ר איז ניט קיין פּראָסטער איד, העָנאָך תּם. זיינע טיעפֿע שוואַרצע אויגען, זיין איינגעקאָרבטער שטערען, זיין שטילער רוהיגער טאָן אין רעדען, בעווייזט אויך באַלד, אַז איהר האָט פאַר זיך אַ בעלעזענעם מענשען. און אַלץ וואָס ער האָט געלעזען, האָט ער איינגעזאַפּט אין זיך. און דערפאַר געהט ער תמיד אַרום אַ פערטראַכטער, אַ פערטיעפטער...

האָט ער איינגעזאַפּט אין זיך. און דערפאַר געהט ער תמיד אַרום אַ פערטראַכטער, אַ פערטיעפטער...

זיינע בעקאַנטע דערצעהלען זיך אָן פון איהם אַ סך קאָמישע מעשה'לאך.

וואָס מען זאָל מיט איהם ניט רעדען, האָט ער זיך אויף אַלעס איין ווערטעל: „האָט געדולד. איך וועל זיך די זאַך איבערלעגען"...

דעם דאָזיגען ווערטעל געברויכט ער אפילו ד'אָמאָלס, ווען ער דאַרף עס ניט געברויכען, ווען עס פּאַסט זיך ניט אַריין אין געשפּרעך. למשל:

איין מאָל איז ער געגאַנגען אין גאַס שטאַרק פערטראַכט. האָט ער זיך אויסגעגליטשט און געפאַלען. איז ער געלעגען אין בלאָטע און זיך געפּרובט אויפהויבען און ניט געקענט. איז צוגעלאָפען זעהר אַ שעהנע פרוי און איהם געוואָלט אויפהויבען, האָט ער אַ מאַך געטהאָן מיט דער האַנד:

„מאַדאַם, האָט געדולד, איך וועל זיך די זאַך איבערלייגען".

אַדער געהמט אָן אַזאַ פאַל: זומער, ווען דער הימעל האָט געשאָטען מיט פייערדיגע פונקען און אַרויסגעטריבען טויזענדער מענשען צום ים, איז העָנאָך אויך געווען איינער פון זיי. פּלוצים האָט מען בעמערקט ווי העָנאָך טרינקט זיך...

איז צוגעשוואומען אויף גיך צו הענאך'ן א יונגער מאן און אויסגערופען: „מיסטער, גיט מיר א האנד. וועל איך אייך ארויס־ראטעווען!“

האט הענאך געענטפערט: „האט געדולד, איך וועל זיך די זאך איבערלייגען...“

ווידער ווערט דערצעהלט:

איינער איז איהם שולדיג געווען פופציג דאלאר זעהר א לאנגע צייט. ער און זיין פרוי און זיינע קינדער האבען שוין גערעכענט די פופציג דאלאר פאר פערפאלען.

איז אוועק א יאהר און צוויי און דריי, און די געשיכטע איז פערגעסען געווארען.

אין א שעהנעם פריהמארגען קומט אריין א פיין־געקליי־דעטער מאן, געהט צו צו הענאך'ן און זאגט:

„איך בין דער מאן וואס איז אייך שולדיג פופציג דאלאר. איך בין געקומען אייך אבגעבען דעם חוב“.

האט זיך הענאך פערטראכט און געענטפערט:

„האט א ווייל׳ע געדולד, איך וועל זיך די זאך איבערלייגען“...

איינמאל איז אריינגעקומען צו איהם א מאן און איהם ער־קלעהרט, אז ער איז א לאיער, אז ער איז איהם געקומען אנזאגען א פרעהליכע בשורה. די בשורה איז: הענאך'ס א פעטער איז געשטארבען ערגעץ אין בראזיליען און ער האט איבערגעלאזט א פערמעגען, און קיין קינדער האט ער ניט. האט ער אין זיין צוואה איבערגעלאזט פאר הענאך'ן זיין גאנץ פערמעגען.

אז הענאך'ס פרוי האט דאס דערהערט, איז זי פאר גרויס פרייד געפאלען אין אונמאכט.

אז מען האט זי אבגעמינטערט, האט זי א פרעג געטהאן דעם לאיער: „ווי גרויס איז די ירושה וואס דער פעטער האט איבער־געלאזען?“

„אכט טויזענד דאלאר!“ — האט דער לאיער געענטפערט.

„ווען וועלען מיר קריגען דאס געלד?“ — וויל הענאך'ס פרוי וויסען, און דאס הארץ קלאפט ביי איהר פאר אויפרעגונג...

„ווען איך וועל קריגען אייער מאַן'ס אונטערשריפט".

„העניאך! — האָט די העניאַכטע איהם אַ טאַרע געטהאָן — וואָס קלעהרסטו? גיב דיין אונטערשריפט!"

„האָב געדולד! — האָט העניאך רוהיג ארויסגערעדט — האָב געדולד, איך וועל זיך די זאך איבערלייגען"...

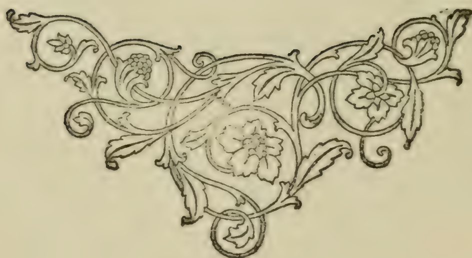
נאָר דער שעהנסטער וויץ איז דער:

איינמאָל, בשעת העניאך איז געזעסען אין שאָפּ און געאַר־בייט, איז צוגעגאנגען צו איהם דער באָס און געזאָגט:

„מיסטער תם! איך בין פון אייער ארבייט העכסט צופריע־דען, און דערפאר האָב איך בעשלאָסען אייך צו געבען אַ דריי דאָלאר'דיגען רייז".

האָט זיך העניאך פערטראַכט און קאַלטבלוטיג געענטפערט:

„איך וועל זיך די זאך איבערלייגען!..."

אמעריקאַנער דאָקטוירים.

מאָנאָלאָג.

עווען איז דאַס מיט אַ דריי חדשים צוריק, אין אַ שבת. איך בין געקומען פון שוהל, גאַנץ פיין קידוש געמאַכט, פערביסען מיט אַ שטיקעל פיש און — מיר איז... נים גוט געוואָרען.

דאַס הארץ האָט גענומען קלאַפּען, דער קאָפּ האָט אָנגעהויבען דרעהען, די אויגען שווינדלען; איך האָב גע־פיהלט ווי דאַס לעבען עקט זיך מיר.

האָט זיך מיין פרוי דערשראָקען, צוגעלאָפען צום טעלעפאָן און טעלעפאָנירט נאָך אַ דאָקטאָר.

איז ווי נור דער דאָקטאָר איז געקומען, האָט ער מיך בע־טאַפּט, בעשמעקט, אויסגעקלאַפּט, אויסגעהערט, אויסגעקאַשערט די אויגען און זיך געהייסען ארויסשטעלען די צונג. האָב איך איהם ארויסגעשטעלט די צונג. וואָס וועל איך זשאַלעווען?

האָט ער בעטראַכט די צונג, געקנייטשט דעם שטערען און מיך געפרעגט:

— איז אייך נודנע אויפ'ן הארצען?

— יאָ, זאָג איך, ס'איז נודנע!

— און דער קאָפּ דרעהט זיך אייך, האַ?

— נאָך אַ מין דרעהען!

— און דאַס הארץ קלאַפּט אייך?

נאָך אַ מין קלאַפּען!

— און איהר פיהלט זיך ווי אויף צום חלש'ען, האַ?

— יאָ, זאָג איך.

— ס'איז גאר נים מיט גאר ניט — זאגט ער — ס'איז אזא מין קראנקהיים ביי אייך!

און ער הייסט פערמאכען אלע פענסטער. דאס קלענסטע ווינטעלע, זאגט ער, קען מאך באלד אוועקליינגען!

און ער פוילט זיך נים און פערמאכט טאקע אליין אלע פענ־סטער, און מיך דעקט ער צו מיט נאך א קישען, נעהמט צו צוויי דאלאר און געהט אוועק.

אז ער איז אוועק, האב איך גענומען שוויצען. אין קארגע פינף מינוט בין איך געווען אן אויסגעצוואגענער! שכנים האָ־בען געזאגט, אז זייט זיי לעבען זיי נאך נים געזעהן, אז א איך זאל אזוי שוויצען ווי איך האב געשוויצט!

לויפט מיין פרוי אוועק און ברייננט צושלעפען אן אנדער דאקטאר: נאך גאר א יונגען מיט א קליין געל בערדיל, ווי א פטום פון אן אתרוג.

און פונקט דער אייגענער לאטוטניק וואס דער ערשטער! טאפט מיר פריהער אוים דעם דופק, קאטשעט מיר אוים די אוי־גען און הייסט זיך ארויסשטעלען די צונג. קנייטשט ער דעם שטערען, מעשה פילאזאף, און זאגט:

— מיסטער, איהר זייט עפעס ניט געזונד!

וואס זאגט איהר אויף אזא בהמה? איך צאפעל זיך ווי א פיש אין וואסער, געה אוים מיט די כוחות, קומט ער צוגעהן און דערצעהלט מיר, „אז איך בין עפעס נים געזונד!"

זייט איהר שוין פארטיג? געהט ער, דער דאזיגער דאקטאר און פערשרייבט מיר צוויי פיאוועקעס און „שפאנישע פלינען". אויב דאס וועט מיר נים העלפען — זאגט ער — זאל מען איהם רופען נאך אמאל.

און איידער ער געהט אוועק און נעהמט די צוויי דאלאר, זאגט ער אז למען השם עפענען אלע פענסטער! און אויב מיגליך—זאגט ער, זאל מען מיר ארויפלייגען א פענבער מיט אייז אויפ'ן קאפ.

אז דער לאטוטניק איז אוועק, האט די פרוי מיינע מיך צו־געפיהרט צום אפענעם פענסטער, ארויפגעליינט א פענבער מיט

אייז אויפ'ן קאפ, די „שפאנישע פליגען" אויפ'ן פלייצע, געלאזט שטעלען צוויי פיאווקעס אונטער די אויערען און מיך אוועקגע־זעצט.

זיץ איך! איך זיץ, און איך פיהל, אז עס נעהמט א סוף צו מיינע יאהרען! איך געה ממש אויס ווי א ליכט!

זעהט מיין פרוי, אז דער עסק ווערט זעהר פאסקודנע, רופט זי אריין א שכנה און זי לויפט אוועק און ברענגט צושלעפען א דריטען דאקטאר.

זייט איהר שוין פארטיג? איז ווי נור דער דאקטאר איז אריין אין שטוב, האט ער באלד געהייסען פערמאכען אלע פענסטער! ער האט אויך געהייסען ארונטערנעהמען פון מיר די צוויי פיאווקעס, די „שפאנישע פליגען" פון פלייצע און דעם פענכער אייז פון קאפ.

— איצט — האט ער א קאמאנדעווע געטהאן — לייגט איהם שוין אריין אין בעט און זאל ער ליגען!

ליג איך! געהט ער, דער דאקטאר הייסט עס — און קלאפט מיר אויס מיט א פינגער, לייגט צו דאס רעכטע אויער צום הארץ, האלט מיר דעם דופק, קוקט אויפ'ן גילדערנעם זייגעריל און שטופט מיר עפעס א גלעזערנע טרובקע אונטער'ן צונג.

אז ער נעהמט ארויס די טרובקע, זאגט ער:

— מיסטער, אויב איך האב קיין טעות ניט, האט איהר, ענט־ווערער די „גריפ" אדער אפענדיסיטיס... אויף זיכער ווייס איך נאך ניט; דאס וועל איך ערשט קענען אויסגעפינען נאך האלבע נאכט, ווייל דאן וועט זיך ביי אייך אנהויבען דער ע ר ש ט ע ר קריזיס; דאן וועט קומען א צ ו ו י י ט ע ר קריזיס און ארום צוויי א זייגער פארטאג — א ד ר י ט ע ר קריזיס! און ערשט נאך דעם דריטען קריזיס, וועל איך וויסען ווי עס האלט מיט אייך: אדער איהר וועט בלייבען ל ע ב ע ן, אדער איהר וועט ש ט א ר־ ב ע ן!

און עסען זאלט איהר אבסאלוט גאר ניט! סיידען... איהר האט א גוטען אפעטיט! און מיט שלאפען איז אויך דאס אייגענע:

אויב איהר ווילט שלאָפען — שלאָפט; נור צווינגען דאַרפט איהר זיך נים.

הקיצור, ער האָט אויך צוגענומען צוויי דאלאר און איז אויך אוועק.

אז ער איז אוועק, האָב איך גענומען ברענגען ווי אַ תעליש פייער! איך האָב געמיינט, אז איך וועל פער'שרפה'ט! אַ נס, הערט איהר, וואָס מיין זוהן איז אַנגעקומען. אַזאַ זוהן ווי איך האָב, איז אויסצוגעהן עק וועלט! ער האָט פון קיין זאַך ניט געוואָלט וויסען, ביי קיינעם ניט געפרעגט, אוועק און געבראַכט נאָך אַ נייעם דאָקטאָר. עפּעס אַ הויכען אידען מיט אַ לאַנגען האַלז, מיט גאָלדענע ברילען און אַ שווארץ בערדיל.

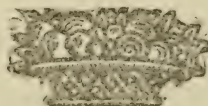
זייט איהר שוין פּארטיג? איז ווי נור דער לאַנגער דאָקטאָר איז אריין אין הויז, האָט ער באַלד געהייסען עפענען אַלע פענסטער.

אַז מען האָט געעפענט די פענסטער, האָט ער ארונטערגענו־מען פון מיר די קישענס און מיך אוועקגעזעצט — „ליגען" — האָט ער געזאָגט — „איז ניט געזונד".

וואָס טויג אייך מעשיות, אז ער האָט מיך אָבגעמוטשעט אפשר אַ שעה אויפ'ן זייגער, האָט ער ערקלעהרט, אז מיר איז גאָר ניט: דער מאָגען, זאָגט ער, איז ביי מיר „מבולע" און די ציינער טהוען מיר וועה!

און איידער ער האָט צוגענומען די צוויי דאלאר, האָט ער מיר אָנגעזאָגט, אז איך זאָל גאָר ניט עסען. סיידען אַ פּאָר האַרטע אָבגעקאָכטע אייער און פערטרינקען מיט שווארצע ציקאָריע.

נו, פרעג איך אייך: מעג ניט קומען אַן אומגליק אויף די היגע דאָקטוירים? — — —

אַ דאָלאַר אַ קינד...

יהר זייט דאָס דער מאַכער פון פייפער? אויב אַזוי איז גוט; וועל איך אייך איבערגעבען מיין פעקעל צרות און אייך, פאַר איין גאַנג, בעטען אַ טובה. הערט אדרבא וואָס אין אַמעריקא קען טרעפען:

„מיט אַכט יאָהר צוריק האָב איך אריינגעמופט אין אַ הויז. דאָס איז געוועזן אין איסט ניו יאָרק. די רענט איז געוועזן פופצעהן דאָלאַר אַ חודש. האָט מיר דער לענדלאָרד — אַ איד מיט אַ ברייטער באָרד, ווי אַ היימישער רב — געפרעגט וויפיעל קינדער איך האָב, האָב איך איהם געזאָגט דעם אמת: דריי קינדער.

„האָב איך געמיינט, אַז ער וועט פערדרעהען מיט׳ן נאָז. צום סוף האָט ער מיט אַ ליעבען שמייכעל געענטפערט:

— זאָלען זיי אייך לעבען און זיין געזונד. איך גלייך קינדער. איך בין אליין אַ טאַטע פון קינדער.

„זאָג איך: אויב איהר גלייכט יאָ קינדער, טאָ ווייזט אַ גוטסקייט און לאָזט מיר ארונטער אַ טאָלער פון די רענט. זאָל דער טאָלער געהן פאַר די קינדער אויף מילך.

„זאָגט ער: איצט איז שוין פערפאַלען; אָבער איך זאָג אייך צו, אַז מיט יעדען קינד וואָס איך וועט צוקומען אין מיינע רומס, לאָז איך אייך ארונטער אַ דאָלאַר פון די רענט. און ביי מיר איז אַ וואָרט — אַ וואָרט. בלאָפען האָב איך פיינט!

„וואָס טויג אייך מעשיות און גליקען. פונקט צום יאָהר בין איך געוואָרען אַ טאַטע פון אַ מיידעלע. געה איך אוועק צום לענדלאָרד און זאָג איהם אָן די בשורה.

„זאגט ער, דער לענדלארד: מזל טוב אייך! זאל אייך גאט שענקען פרנסה און גליק!

„זאג איך: אמן.

„פערגלאצט ער די אויגען און גלעט זיך די בארד...

זאג איך: מיסטער, וואס גלעט איהר אייך די בארד?

זאגט ער: וואס דען זאל איך טהאן?

זאג איך: וואס הייסט וואס? לאזט מיר ארונטער דעם טאלער; ס'איז דאך מיר צוגעקומען א קינד...

„זאגט ער: וואס דארפט איהר זיך באדערען צוליעב א טאלער? אט איז ער דא, און אט געהט ער אוועק! איהר קלייבט בעסער צונויף א פינף קינדער, וועט איהר וויסען, אז איהר האט א פינפערל!... מיט א פינפערל קען מען זיך שוין א דרעה טהאן... א פינפערל איז געלד... אנשטאט פ ו פ צ ע ה ן טאלער א חודש, וועט איהר מיר צאהלען צ ע ה ן טאלער.

„האב איך איהם שוין מעהר ניט געבאדערט. איך האב איהם דערווייל געצאהלט די פולע רענט און מיין ווייב האט דערווייל געקינדעלט.

„אזוי ווי גאט האט געשאנקען א יאהר, אזוי בין איך רייכער געווארען מיט א פרעסער'ל.

„וואס טויגען אייך מעשיות, אז איך האב איבערגעצעהלט מיין ביסעל ארימקייט און געזעהן, אז ס'האט זיך שוין ביי מיר אנגעקליבען פינף קינדער (א חוץ די דריי פון פריהער), בין איך מיט גרויס שמחה אוועק צום לענדלארד.

„איך קום אריין אין הויז — ערשט אנדערע מענשען וואוינען דארט. ווילד־פרעמדע... עפעס א טיטשער פון פידעל שפיעלען.

— וועמען זוכט איהר? — האט מיך געפרעגט דעם טיטשער'ס פרוי.

— מיסטער קאזע.

— וואס פאר א קאזע?

— א לענדלארד. א איד מיט א ברייטער בארד און מיט א חלאם אויפ'ן פניב. וואס מען רופט איהם קאזע.

— אט דעם לענדלארד זוכט איהר?

— יא.

האט זיך די פרוי צולאכט.

— וואס לאכט איהר?

— איך לאך פון אייך. וואס איהר זוכט א לענדלארד וואס איז שוין לאנג אוים לענדלארד.

— ער האט דאך א הויז אין איסט ניו יארק.

— דאס הויז האט ער שוין לאנג פערקויפט. אדער בעסער געזאגט, מען האט עס פון איהם צוגענומען.

דערמאן איך מיך, אז פאר די לעצטע צוויי יאהר פלעגט טאקע אן אנדערער קומען קאלעקטען די רענט. ער האט געזאגט, אז ער איז אן איידזשענט.

— וואו איז ער אהינגעקומען? — פרעג איך און איך פיהל, ווי עס ווערט מיר פינסטער אין די אויגען...

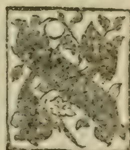
— ער איז ערגעץ נעלם געווארען. מען ווייסט ניט וואו ער איז. מאנכע זאגען, אז ער האט זיך פער'סם'ט, אנדערע זאגען, אז ער זיצט אין דזשייל, און ווידער אנדערע בעהויפטען, אז ער איז נאך איצט אויך א לענדלארד ערגעץ אין די בראנקס

בין איך דאס איצט געקומען צו אייך. איהר זאלט דורך אייער פייפער טרייען אויפזוכען דעם פאסקודנעם לענדלארד. איך וויל איהם פרעגען, למאי האט ער מיר צוגערעדט צו ברענגען איבעריגע פינף קינדער אויף דער וועלט...

וואס האט ער געוואלט פון מיין לעבען האבען?...

אַ איד מיט פּרינציפּען.

יך וויל ביי אייך פרעגען אַן עצה. פריהער גאָט און דערנאָך איהר... איך בין, פערשטעהט איהר מיך, אַ איד מיט פּרינציפּען וואָס לאָזען מיך ניט רוהען, וואָס טרייבען מיך יונג פון דער וועלט!

שווער, זעהר שווער צו לעבען היינטיגע צייטען מיט פרינציפּען; די היינטיגע מענשען גלייבען קיין פּרינציפּען ניט...

קוק איך אויף דעם אידען מיט די פּרינציפּען און פרעג ביי איהם:

— מיסטער, ווי קומט צו אַזאַ אידען ווי איהר פּרינציפּען? וואו האט איהר זיי פּאַצאַפּעט?

— איך וועל אייך זאָגען דעם אמת: איך אליין וואָלט דוקא געקענט אויסקומען אָהן זיי. כ'האָב אייגענע צרות. נאָר איך האָב אַ פּלימעניק, אַ יוניאָן־מאַן, אַ ברען, זיינען דאָס זיינע פּרינציפּען. ער איז אַ גוד באָי, מען רופט איהם סעם. כאָפּ איך אמאָל ביי איהם אַ פּאָר דאלאר; נו, וויל ער דוקא, אז זיין פעטער זאָל זיין אַ איד מיט פּרינציפּען. נו, קען מען דאָך ניט אַבזאָגען אזאַ גוטען פּלימעניק — בין איך אַ איד מיט פּרינציפּען!

אָהן פּרינציפּען לאָזט ער מיר אין שטוב ניט אריין. היינט וואָס קען מען מאַכען? ליג איך אין דער ערד!

אַ איד מיט פּרינציפּען דאַרף גאָר ניט געבאָרען ווערען.

וויל איך אַנטלויפען פון מיין אידענע, דערלאָזען מיך ניט די פּרינציפּען. טאקע, ווי קען דאָס אַ איד מיט פּרינציפּען אַנטלויפען פון אַ פרוי?

ווייל איך ארויסווארפען די שוויגער פון הויז, אדער ארויסשטע־לען איהר קופערט אין גאס — שטעהען מיר די פרינציפען אין וועג... ווי קען דאס מאקע א פרינציפיעלער מענש ארויסשטעלען א שוויגער אין גאס?

קומט דער קאמפיין און א טאמאני־פאליטישען וויל מיר גע־בען א צעהנערעל פאר מיין וואוט (און איך דארף דאס צעהנערעל ווי איינער דארף לעבען), שטעלען זיך אוועק די פרינציפען ווי א ביין אין האלז...

וואס א שטיינער וואלט דאס געאארט די פרינציפען, אז איך זאל טאקע מאבען עטליבע דאלאר פון טאמאני־האלל?

האב איך אמאל געוואלט געהן סקעבען (די שניידער האבען דעמאלט געסטרייקט), האבען מיך מיינע פרינציפען אבגעהאלטען.

האב איך געוואלט ווערען א באס און לעבען פון יענעמס פראצע, פון יענעמס הארעוואניע, האבען מיך מיינע פרינציפען ניט דערלאזען. אויב דו ווערסט א באס, א סקעב — מוזטו ווע־רען אויט מענש — האבען די פרינציפען גע'טענה'ט צו מיר...

דערווייל בין איך אן אביון, א קבצן און מעהר ווי די פרינ־ציפען פערמאג איך ניט.

א פייער האט געמעגט קומען אויף מיין פלימעניק מיט זיינע פרינציפען! אונגליקליך האט ער מיך געמאכט!

פרעג איך דעם אידען: מיסטער, ווי האט אייך אייער הארץ דערלאזען צונעהמען ביי מיר אזוי פיעל צייט און מיר אנהאקען א קאפ מיט אייערע פרינציפען?

זאגט דער איד: דאס אליין איז ביי מיר אויך א פרינציפ... אז עס רוקט זיך מיר אונטער א איד, וואס לאזט זיך נודיען, נודיע איך...

אַ סעמפּעל.

יך בין אמאל ארומגעפאהרען פאר א סאניטאריום געלד קלייבען.

בין איך אין אַ שטעדטעל געקומען. אין א קליין, אידיש שטעדטעל.

האָב איך ביי דעם שטעדטעל הילף געבעטען; פון הויז צו הויז געגאנגען, אין אלע טהירען געקלאפּט און ביי יעדען איינעם אַ נדבה פערלאנגט.

האָבען די אָרימע ארבייטער דעם לעצטען סענט פון קעשענע אָפּגעגעבען; זייער ביסען ברויט פון מויל פאר די קראנקע גע־שאָנקען; פון זייערע קינדערלאך די אָפּגעשפּאָרטע פּענים צו־גענומען.

האָבען זיי קיין געלד ניט געהאט, האָבען זיי כאָטש אַ זיפץ געגעבען, אַ טרעהר פערגאָסען...

האָב איך צווישען די אָרימע, אידישע הייזלאך אַ פּאלאַץ דערזעהן. אַ הויז, ווי אַ גריכישער טעמפּעל געבויט: ווייסע זיילען מיט אַ וועראנדע פון פּאָרענט; ווייסע שטיינערנע לייבען ביים ארייננאנג און אַ רייכער, גרינער גאָרטען ביי דער זייט.

פרעג איך: ווער איז דער גליקליכער פון דיעזען פּאלאַץ? ווער איז דער בעזיצער פון דיעזען שלאָס?

זאָגט מען מיר: אַ איד, אַ רייכער לעדער פאבריקאנט. אַ איד, וואס איז אמאל אַ פּעדלער געווען; מיט אַלטע אייזען און שמאַטעס געהאנדעלט; אין דחקות געלעבט; מיט שוויים און בלוט דאָס ברויט פערדיענט.

— ווער־זשע האָט איהם רייך געמאכט?

— אַ ירושה. אַ רייכער פעטער איז איהם געשטאָרבען, האָט ער איהם — דעם אַמאָליגען פעדלער — זיין פערמעגען איבערגע־לאָזט.

אכט הונדערט טויזענד דאָלאַר.

האָט ער אַ פאַבריק געעפענט, אַ לעדער פאבריק, ארבייטער אנגעשטעלט.

ווערט ער רייכער און רייכער וואָס פון יאָהר.

הער איך אויס די געשיכטע און בעשלים אריינצוגעהן צום אידישען פאבריקאנט; צום געוועזענעם שמאטע־הענדלער, אַ נדבה בעטען.

אַ נדבה פאַר זיינע בלייכע ברידער, וואָס הוסטען אויס זייערע לעבענס פאר די שטומע פעלזען אין קאָלאָראדאָ.

מאכען מענשען פון מיר דאָס גרעסטע געלעכטער.

— וואָס איז דער געלעכטער?

— מיר לאכען, וואָס איהר געהט צו איהם נאָך אַ נדבה. דאָס איז אַ טיגער אין מענשען־געשטאַלט; זיין הארץ איז אַ שטאָ־לענע...

הער איך זיי ניט און געה.

קלינג איך אָן.

עפענט זיך אַ שווערע טהיר און אַ דיענסט־מיידעל בעוויזט זיך.

— וועמען דארפט איהר? — פרעגט זי.

— דעם בעל־הבית, — ענטפער איך.

— וועגען געשעפט?

— וועגען געשעפט.

— איין מינוט. כ׳וועל אַ פרעג טהאָן.

זי פערשווינדט און קומט באלד צוריק:

— איהר קענט אריינגעהן.

זי לאָזט מיך אריין און ווייזט מיר אָן אַ גרויס צימער מיט טהייערע מעבעל, מיט שעהנע דיוואנען און פראכטפאָלע בראָנ־זענע פיגורען.

— זיצט און ווארט — זאגט זי.

ווארט איך.

דערהער איך טריט. שטילע, ווייכע טריט, ווי איינער וואס טרעט אויף א שווערען סאמעט־פּלוש.

די טריט דערנעהענטערען זיך, הערען זיך שארפער, עס שארשעט...

עפענט זיך די טהיר און א איד בעווייזט זיך. א שטארקער איד מיט א רונד בייכעל. און אויפ'ן בייכעל בלאנדזשעט אום א שווערע גאלדענע קייט מיט א לאקעט, געמאכט ווי א פערדישע קאפּ.

בעטראכט ער מיך פון אויבען ביז אראפּ זעהר פערדעכטיג...

בעגרים איך איהם העפליך.

פרעגט ער: ווער ביז איך, פון וואנען קום איך און וואס פערלאנג איך.

זאג איך איהם.

קוועטשט ער תמ'עוואטע מיט די פּלייצעס, ווי איינער רעדט: „וואס וויל פון מיר דער דאזיגער איד?"

נעהם איך איהם שילדערען די שוידערליכע בילדער פון די קראנקע, אויסגעצעהרטע לעבענס, און איך טראכט: די בילדער וועלען איהם ריהרען ביז טרעהרען, — וועט דאס הארץ זיינס א ציטער טהאן, וועט זיך דארט א רחמנות דערוועקען, וועט ער א שעהנע נדבה געבען.

אויסגעהערט מיך, טהוט ער א פרעג:

— האט איהר סעמפּעלס?...

— איך פערשטעה ניט וואס איהר מיינט — זאג איך — וואס הייסט סעמפּעלס?

— סעמפּעלס הייסט סעמפּעלס! — אויב איהר ווילט מיט מיר מאכען ביזנעס, מוזט איהר מיר ווייזען סעמפּעלס... אהן סעמפּעלס מאכט מען אין אמעריקא ניט קיין ביזנעס... אז איך שיק ארויס א דראמער אננעהמען ארדערס, גיב איך איהם אויך מיט סעמפּעלס... אהן סעמפּעלס קען איך מיט אייך ניט רעדען!...

— אבער מיין ליעבער מענש — איך קען דאך ניט מיט־פיהרען מיט זיך א שווינדזיכטיגען... ער קען דאך — — —

אויב אזוי איז ניטא מיט אייך וואס צו רעדען. גוד באי!...

ווען איך האב פערלאזען דאס הויז, און בין ארונטער די ווייסע טרעפ פון דער וועראנדע, איז אויף מיר אנגעפאלען א שווארצער הונד און גענומען האווקען: — „האו־האו!“ און מיר האט זיך אויסגעדאכט, אז אויך דער הונד שרייט: „א סעמפעל! א סעמפעל!“...

בלאָנדע טעכטער.

ס האט גערעגנט. קיין רעגען־שירים האב איך ניט געהאט.

געה איך דורך אָרטשארד סטריט, זעה איך אין א קעלער א קליין סטאָרקעלע מיט רעגען־שירמס. געה איך ארונטער, טרעף איך דארט א איד פון א יאהר זעכציג אין טלית און תפילין, שטעהט שמונה עשרה.

אז דער איד איז „אויסגעגאנגען“ שמונה עשרה, האב איך מיר אויסגעקליבען א שירם און געפרעגט די פרייז.

— א דאלאר מיט דרייסיג! — האט דער איד געענטפערט.

— צו טהייער! — זאג איך.

— זייט איהר קיין מבין ניט — זאגט דער איד — דאס איז א זיידענער שירם מיט א דאפעלטען ספרינג און מיט א „פעטען“. אין א רעגעלען סטאר קאסט אזא שירם 5 דאלאר, נור ביי מיר איז בילינ...

האב איך דעם אידען געגעבען זיין פרייז און איהם דערוויי א פרעג געטהאן ווי די ביזנעס געהען.

— גאנץ גוט! — האט ער געענטפערט — צוזאמענלייגענדיג דעם טלית.

— דאס ערשטע מאל הער איך, אז א איד זאל זיין צופריעדען מיט זיינע ביזנעס — האב איך בעמערקט.

— יא, איך בין צופריעדען, — האט ער ווידער געזאגט — ווייל איך בעצאהל ניט פאר קיין סחורה.

— וואס הייסט, איהר בעצאהלט ניט? איהר גנב'עט?

— חלילה

— טא ווי דען?

— איך האב, פערשטעהט איהר מיך, זעקס דערוואקסענע טעכטער, אלע געראטענע, אלע שעהנע, מיט בלאנדע צעפ. ברי־ ליאנטען! קומען צו מיינע טעכטער אריין א סך יונגע לייט. פיינע באים וואס שרכן׳ען זיך צו זיי. צו די אינגערע טעכטער, למשל, קומען ארויף צו דריי און צו פיער באים מיט אמאל. ניטא די נאכט, דער שבת, דער זונטאג, אז דאס הויז זאל ניט זיין גע־ פאקט מיט אויסגעפוצטע יונגע לייט. און די טעכטער שטיפען, לאכען, פערברענגען זיך מיט די באים זעהר פיין, אנשטענדיג. נור צו קיין שדוכים קומט עס ניט. אז די באים געהען שפעט ביי־ נאכט אהיים, בלייבען אלע מאל איבער עטליכע אמברעלאס, וואס זיי פערגעסען אין הויז. האט זיך אזוי פאמעלאך אנגעקליבען א פולע רום מיט פיינע סילקענע אמברעלאס. וואס־זשע טהוט מען מיט זיי? האב איך גענפענט די דאזיגע סטארקע. און דאס זיי־ נען די אמברעלאס. איהר פערשטעהט?

— וואס־זשע וועט איהר טהאן — פרעג איך דעם אידען — אז אייער סטאק וועט זיך ביי אייך אויסנעהמען?

— עס קען זיך ניט אויסנעהמען! — האט דער איד געענט־ פערט — אויב איך פערקויף דריי אמברעלאס א טאג, קומען מיר צו נאך מעהר ביינאכט אין הויז.

— די באים קומען גאר ניט אפנעהמען די אמברעלאס? — פרעג איך.

— וויים איך וואס! עס קומען דען אלע מאל די זעלבע? אלע נאכט קומען אלץ נייע באים מיט נייע אמברעלאס. די פרי־ הערדיגע באים קומען מעהר ניט. עס שטעהט זיי אפנים ניט אן, וואס איך האנדעל מיט אמברעלאס. שלעכט איז נאר אט וואס: טאמער קלייבען זיך מיינע טעכטער אויס חתנים און האבען חתונה, וועל איך מוזען אויפגעבען די ביזנעס און ווערען צוריק א שמש ביי דער חברה „אנשי ספרד“.

ניט דיין עסק!

שר יונה איז א איד וואס האט פיינט, אז א פרוי זאל האבען א דעה. אשר יונה זאגט, אז ווען ער זאל זיין גאט, וואלט ער קיינמאל ניט בעשאפען א פרוי.

אשר יונה גלייבט צו שפּיעלען די ראלע פון דעם הערשער אין הויז. „פרויען“ — זאגט ער — „זיינען בלויז בעשאפען געווארען אויף דער וועלט צו בעדיענען די מענער: צו קאכען, צו וואשען, צו צירעווען, צו סקראבען און האלטען דאס מויל ווען דער מאן רעדט מיט מענשען...“

קומט צו געהן דאנערשטאג אבענד, און אשר יונה'ס פרוי נעהט צו צו אשר יונה'ן און בעט איהם אויף שבת (אשר יונה גלייבט גוט אריינצופרעסען), שטעלט ער איהם אויף איהר א פּאר גזלן'ישע אויגען, ניט א טופּע מיט א פוס: „אוועק! טראג זיך!“

— מ'דארף דאך אבער אנגרייטען אויף שבת?

— ניט דיין עסק! אין אזעלכע זאכען דארף זיך א פרוי ניט מישען! — געוואלדעוועט אשר יונה.

קומט אז דער אסיען מיט זיינע קאלטע זינגענדיגע ווינטען. מיט זיינע פרעסטעלדינגע פריהמארגענס, און אשר יונה'ס ווייבעל נעהט צו צו אשר יונה'ן און לאזט איהם וויסען, אז די קינדער זיינען בארוועס און נאקעט, הויל ווי די פויגעל; אז מ'דארף עפּעס א טראכט טהאן; אז די קינדער וועלען זיך צוקיהלען וועט קאסטען מעהר — הערט אשר יונה אוים זיין ווייבעל און ענטפערט בייז:

— ניט דיין עסק! אין אזעלכע זאכען דארף זיך א פרוי ניט מישען!

איין מאָל האָט אשר יונה'ס פרוי אריינגענומען אַ באָרדערקע: אַ מיידעל מיט שוואַרצע אויגען, וואָס האָבען געפּלאַקערט מיט יו־גענד. האָט אשר יונה פאַמעלעך גענומען ארויסוויייזען צו איהר אַ קאָפּעטשקע ליעבע... פון דעם קאָפּעטשקע איז געוואָרען עטליכע קאָפּעטשקעס, פון די עטליכע קאָפּעטשקעס אַ שמייכעל, פון שמיי־כעל — אַ טיקעט אין דער אָפּערא, פון דער אָפּערא — אַ גוטען סאַפּער, פון גוטען סאַפּער — ברענענדיגע בליקען, גליהענדע קושען, ביז — אשר יונה'ס פרוי האָט דאָס אויסגעפונען און זיך צוואויינט...

— וואָס פאַר אַ ווייגעניש איז אויף דיר? — האָט אשר יונה געפרעגט.

— דו אויף מיך אָרט וואָלסט בעסער געווען? — האָט זי זיך צוכליפּעט — מיך לאָזטו פלאַגען זיך אין הויז מיט די קינדער און די שלעפּסט זיך ארום מיט דער באָרדערקע אין אָפּעראָס!

האָט אשר יונה אַ קריץ געטהאָן מיט די צייהן און אַ רעווע געטהאָן ווי אַ ווילדע חיה:

— ניט דיין עסק! אין אזעלכע זאכען דאַרף זיך אַ פרוי ניט מישען!

אָט אַזוי ווי איהר הערט, האָט זיך אשר יונה אָבגעלעבט מיט זיין ווייבעל אַ יאָהר אכטצעהן. געהאַט צוזאַמען ניין קינדער: אַלע בלאַסע, נערוועזע, עקשנים, געראָטען אין טאַטען! אין די גאַנצע אכטצעהן יאָהר האָט אשר יונה'ס ווייבעל ניט געהאַט קיין רוהיגען טאָג, קיין לייטישע דירה, קיין ריכטיגען מאָהלצייט. די גאַנצע אכטצעהן יאָהר איז זי אָבגעקומען מיט טראָגען און האָבען און זויגען. איז זי טאַקע געוואָרען אַלט פאַר דער צייט.

די גאַנצע אכטצעהן יאָהר האָט זי קיין טהעאַטער ניט בע־זוכט, אין קיין קאָונטרי ניט געוועזן, קיין לייטיש קלייד ניט גע־האַט. די קיך און דאָס וויעגעלע האָבען איהר ניט געלאָזען ארויס־געהן אויף דער ליכטיגער וועלט.

איין מאָל האָט אשר יונה'ס פרוי געהאט אַן ערנסטען גע־שפּרעך מיט איהר אשר יונה'ן וועגען איהר צרה'דיגער לאגע.

האָט זיך אשר יונה אָנגעצונדען ווי אַ שטרויענער דאך און אויסגעשריען :

— האַלט'ס מויל ! אַ פּיפּס זאָל איך פון דיר ניט הערען ! איך האָב דיר שוין מיוזענד מאָל געזאָגט, אַז אין אזעלכע זאכען דאַרף זיך אַ פרוי ניט מישען !

אָט אַזאַ איד איז אשר יונה !

אַ פלושענער מאַנטעל.

יבער העסטער סטריט קוקט ארונטער אַ בייזער הי־מעל, אַן אָנגעכמורעטער, ווי אימיצער וואָלט איהם אונגליקליך געמאכט...

באלד נעהמט קאפּען אַ דין שיטער רעגענדעל, אַ קארגס. קוקענדיג אויפ'ן רעגענדעל דאכט זיך, ווי עס זאָגט: „זייט מיר מוחל וואָס איך געה אזוי שיטער. כ'קען ניט געדיכטער. ס'איז אַ יקרות... איהר ווייסט דאָך... מ'דארף שפּאָרען... מ'דארף זיך אָנגרייטען, ווי דער אמעריקאנער זאָגט: „אויף אַ רעגענדיגען טאָג...“

פון אַ טיעפען קעלער קומט ארויס אַ אידעל מיט איינגעפאלענע באקען און דראָטענע ברילען, האלטענדיג אין האנד אַן אלטען פּלו־שענעם מאַנטעל, האלב מיט לאטעס און האלב אויסגעריבען — פון די ריכטיגע מאַנטלען! אַ פרוי מיט אַ קיישעל אין האנד שטעלט אָב דעם אידען און הייסט זיך, ווייזען דעם מאַנטעל.

— דער מאַנטעל איז ניט פאר אייך! — ענטפערט דער איד — צו דעם מאַנטעל דארף מען האָבען אַ רייכען בייטעל; מען דארף זיין אַ מבין אויף דעם מאַנטעל... זייט העסטער סטריט שטעהט אין דרויסען, האָט זי נאָך אַזאַ מאַנטעל ניט געהאט. איך אליין וואונדער זיך ווי עס קומט צו מיר אַזאַ מאַנטעל! נור גאָר ניט, איהר ווילט איהם זעהן, קענט איהר איהם זעהן.

די אידענע מיט'ן קיישעל בעטראכט דעם מאַנטעל און פרעגט: „וויפיעל ווילט איהר פאר איהם?“

— ס'אַז עבירה דער רעדען! — רופט אויס דער איד — איהר וועט דעם מאַנטעל ניט קויפען.

— דאך? — וויל די אידענע וויסען דעם פרייז.

— ניט ווינציגער ווי דריי טולער.

די אידענע פערדרעהט מיט דער נאז און לאזט זיך געהן.

גיט דער איד א זיפץ: „אז אך און וועה איז צו דעם מאנ־טעל, וואס פאלט אריין אין העסטער סטריט!“

קעהרט זיך צוריק די אידענע, בעטראכט נאך אמאל דעם מאנטעל און צעהלט:

— איינס — צוויי — דריי — פיער — פינף — זעקס לאַ־טעס! און דער קאלנער איז אבגעבראכען, און די ארבעל אויסגע־ריבען, די ליינינג צושאטען, א שטיק פלייצע אויסגעברענט!...

און איהר שעהמט זיך ניט צו בעטען פאר אזא שמאטע דריי טאלער? איהר מיינט, אז אין העסטער סטריט וואוינען מיליאנערען?

און די אידענע לאזט זיך ווידער געהן.

— מיסעס! וויפיעל גיט איהר? ארויס מיט לשון!

— כ'וויים אליין ניט וויפיעל איך זאל אייך צוזאגען. אייב איהר ווילט פערציג סענט וועל איך אייך געבען.

— קעש? — פרעגט דער איד מיט שפאט.

— קעש! — ענטפערט די אידענע — נאט אייך שוין געלד!

— זייט ניט קיין אידענע! — צובייזערט זיך דער איד — די טויזענדער זאל איך פערמאגען, וואס די סחורה קאסט מעהר פון דריי טולער. איהר שפיעלט זיך עפעס ביי דער היינטיגער צייט מיט פלוש. און מלאכה־געלד וואו איז? און פאטשעווקע וואו איז? און פראפיט און אנדערע זאכען? אזא מאנטעל איז א מציאה א צעהנערל! נאר ניט איך בין דער מענש צו בעטען אזא פרייז... אין דער פינפטער עוועניו נעהמט מען פאר אזא אנ־טיקעל א פופציגער! הכלל, זאגט א פרייז. וויפיעל גיט איהר?

— איך האב דאך אייך שוין געזאגט: פערציג סענט.

— איז דאך ניטא וואס צו רעדען! פערציג סענט זייגען דאך ווערטה די קנעפלאך.

— טא נאט אייך נאך פינף סענט און רעדט ניט!

— לאזט זיך דיענען, מיסעס! איהר ווייסט גאר אליין ניט

וואָס פאר א מאַנטעל דאָס איז! זאָל איך קרענקען מיט מיין ווייב אינאיינעם, אויב וואנדערבילט'ס מאַכטער טראָגט אַזא מאַנ־טעל! גיט מיר צוויי און אַ האַלב טולער און א סוף! וואָס, איהר־ווילט ניט? טאָ זאָל זיין אַ גלייך צווייערל! זאָל איך שטאַר־בען, אויב איך לאָז אייך ארונטער איין סענט מעהר!

— נאָט אייך נאָך פינף סענט... איך האָב קיין צייט ניט, כ'האָב געלאָזען אַ בייבי אין הויז. איהר נעהמט געלד?

— איהר וועט בעסער ווערען, מיסעס! דאָס איז ניט קיין מאַנטעל, נאָר אַ שמיק גאָלד! פערמאָגט איהר דאָס פון הייגט איבער אַ יאָהר, האָט דער מאַנטעל האָט די ווערטה! איהר זייט ניט קיין מבין! זעהט, ס'אַרא סחורה! ס'אַרא ארבייט! איהר'ט מיר דאַנקען, מיסעס! זאָל איך אזוי אַ דאגה האָבען מיט געזונד און פרנסה, ווי איך האָב א דאגה מיט'ן מאַנטעל!

די אידענע איז אַוועק און דער איד איז איהר נאָכגעלאָפען מיט קולות:

— איהר גיט אַ טולער פינף און זיבעציג?

— ניין! — שרייט די אידענע.

— און א טולער מיט אַ האַלב גיט איהר?

— ניין, — עקשנ'ט זיך די אידענע.

— הערט, מיסעס, איך וועל אייך זאָגען דאָס לעצטע וואָרט. יא—יא, ניין—ניין! איהר גיט פינף און זיבעציג סענט? איצט מעגט איהר געהן!

— נאָך צעהן סענט! מעהר וועל איך ניט געבען! איך האָב זיך פיינט צו דינגען...

און די אידענע האָט געקויפט דעם מאַנטעל פאר זעכציג סענט. אז די אידענע איז אַוועק מיט'ן מאַנטעל, האָב איך אַ פרעג געטהאָן דעם אידען:

— האָט איהר באַדייט יהעם פערדיענט אין'ם מאַנטעל?

— ניט קיין סך! — האָט דער איד געענטפערט — פופציג סענט!

מיט וואָס ער שטאָלצירט...

יטאָ אַ מענש אויף דער וועלט וואָס זאָל ניט האָבען מיט עפּעס צו שטאָלצירען.

איינער, למשל, שטאָלצירט דערמיט וואָס ער האָט איבערגעלעזען אכט מאָל אלע ווערק פון שעקספּיער.

א צווייטער שטאָלצירט דערמיט וואָס ער האָט געזעהן צוויי און דרייסיג מאָל „שולמית“.

אַ דריטער גרויסט זיך דערמיט וואָס ער איז געווען פער־שיקט אין סיביר און איז פון דאָרטען אנטלאָפען.

אַ פערטער בלאָזט פון זיך וואָס איזראעל זאנגוויל האָט איהם פאָרפאָהרען אַ פּאטש...

אַ פינפטער בעריהמט זיך, אז ער האָט געשלאָפען מיט מאקסים גאָרקי אין איין בעט.

אַ זעקסטער פערדורעט אייך אַ קאָפּ, אז ער האָט געטרונקען טהעע מיט גראף טאָלסטאָי.

א זיבעטער ווערט ניט מיעד אייך צו דערצעהלען, אז נאָמ־בערג האָט ביי איהם געליהען א רובעל.

נאָך איינער איז גליקליך דערמיט, וואָס שלום עליכם האָט איהם געזאָגט „גוט מאָרגען“ און פּריץ האָט ביי איהם אמאָל געבעטען אַ שוועבעלע...

ווידער זיינען פאַראן אנדערע סאָרטען שטאָלצע.

איינער שטאָלצירט דערמיט וואָס קיין דאָקטאָר קען ניט דערגעהן וואָס פאַר אַ קראנקהייט ער האָט. איינער זאָגט: גאַל־שטיינער; אַ צווייטער זאָגט: טשאַכאָטקע; אַ דריטער זאָגט:

„פענדיסיטיס" ; א פערטער זאגט : רומאטעם ; אבער אויף ריכטיג ווייסט קיינער ניט !

איינער שטאלצירט דערמיט, וואס ער איז דער גרעסטער שטאמלער אין אמעריקא. אז ער זאאיקעוועט זיך איז דא וואס צו זעהן. אז ער וויל איינעם זאגען „גוט שבת". פאנגט ער אן מיטוואך פארטאג.

נאך איינער שטאלצירט דערמיט, וואס ער האט שוין אין זיין לעבען געהאט זיבען ווייבער און קיין איינע פון זיי ניט אפ־גע'גט...

פון אידישע שרייבער און דיכטער איז אפגערעדט.

איינער א דיכטער שטאלצירט דערמיט, וואס זייט ער לעבט האט ער זיך נאך ניט אויסגערייניגט די אויערען...

אן אנדערער איז שטאלץ דערמיט וואס ער קען טראגען צוויי חדשים א קראגען אויף איין זייט ; דאן איהם איבערקעהרען אויף דער אנדערער זייט און איהם ווייטער טראגען צוויי חדשים. און ווען דער קראגען וואלט געהאט א ד ר י ט ע זייט, וואלט ער איהם ווידער געטראגען צוויי חדשים...

ווידער איינער טראגט זיך ארום מיט א פאסטעל קארד פון דוד איינהארן. אין פאסטעל קארד זאגט איינהארן : „מיט דער צייט, אויב איהר וועט מאכען פארטשריט, און ניט נאכמאכען פושקין'ען, און קענען בעסער אויסלייגען אידיש, און פערשטעהן די „געזעצע פון פאעזיע", וועט איהר אפשר, מיט דער צייט, עפעס קע־נען אנשרייבען. דערוויייל קענט איהר ניט"...

אט אזוי שרייבט איהם איינהארן.

נאך איינער, א סקיצען־שרייבער, שטאלצירט דערמיט, וואס ער האט שוין אפשר פופציג סקיצען גע'גנב'עט פון פראנצויזיש, און קיין קריטיקער האט עס נאך ניט בעמערקט... דאס בעווייזט, זאגט ער, אז אונזערע קריטיקער לעזען ניט קיין „שעהנע ליטע־ראטור"...

הקיצור, עס זיינען פאראן אויף דער וועלט פערשיעדענע מענשען וואס שטאלצירען מיט עפעס.

אבער דעם אינטערעסאנטסטען אידען פון דעם מין, האב איך בעגעגענט אין באסטאן.

דער דאזיגער איד האלט דארט א „קלינינג סטאר", א פלאץ וואו מען לאטעט און מען פרעסט און מען רייניגט אלטע קליידער. איז וואו ער געהט און וואו ער שטעהט בלאזט ער פון זיך. האלט ער זיך שטאלץ ווי ער וואלט גליקליך געמאכט די וועלט!

און ווייסט איהר מיט וואס ער שאלצירט? איהר וועט ניט טרעפען. ער שטאלצירט דערמיט, וואס ער האט אמאל אויס־געפרעסט דר. זשיטלאווסקי'ס שבת'דיגע הויזען...

מיסטער פּיפּיטש.

יט עטליכע וואכען צוריק קומט ארויף חער לענדלארד און מאהנט מיך רענט. האב איך געזאגט, אז איך האב ניט.

האט ער געזאגט, אז ער וועט מיך מאכען צו מופען.

האב איך איהם געפרעגט וואס חאס מיינט. האט ער גע־ענטפערט, אז דאס מיינט ארייגשיקען א „מוף־צעטעל“.

האב איך איהם געזאגט, אז ער זאל זיך ניט מאכען לעכער־ליך, ס'וועט ניט אויסקוקען שעהן.

האט ער מיר געענטפערט, אז ער קעהרט נים פאר שעהנ־קייט, דער עיקר איז ביי איהם דירה־געלד.

האב איך איהם געזאגט, אז ווען איך וועל אנהויבען אר־ביימען וועל איך איהם בעצאהלען.

האט ער מיר געענטפערט, אז ער האט ניט קיין געדולד אזוי לאנג צו ווארטען.

דער סוף איז געוועזן, אז ער, דער לענדלארד, האט אויסגע־פיהרט: אין א שעהנעם פריהמארגען זיינען געקומען עטליכע באמערס און מען האט מיך ארונטערגעשמעלט אין גאס.

מיין פרוי האט געוויינט און די קינדער מיינע האבען דער־ווייל געלעבט א גוטען טאג: אזוי ווי דער אלטער בייבי קעריעדזש מיט'ן מאטראץ זיינען געלעגען אויפ'ן סיידוואק, האבען זיי גע־מאכט א פייער...

ווען איך טרייב זיי ניט אפּ, פערברענען מיר דאס גאנצע ביסעל ארימקייט.

האב איך געמוזט פערזעצען דאס בעט־געוואנד און דינגען אן אנדער דירה און ארייגמופען.

היינט איז געוואָרען דריי וואָכען זייט איך וואוין אין די נייע רומס און שוין ווילט זיך מיר ארויסמופען. ניט מחמת די דירה טויג ניט, נאָר מיין שכן פון נעקסט דאָר טויג ניט.

אזא נודניק האָט נאָך די וועלט ניט געזעהן. און צו אַלע צרות איז ער נאָך אַ הייסער ציוניסט...

באַלד אויף מאָרגען, ווי נור איך האָב ארייננעמופט, האָט ער אָנגעקלאַפּט ביי מיר אין טהיר.

— קאָם אין!

האָט זיך אריינגעלאָזט אַ איד מיט אַ שוואַרץ בערדיל און גרויסע ברילען. דאָס איז געווען מיין שכן.

— גוט מאָרגען!

— גוט יאָהר!

— ווי געלייכט איהר יעפּעס די רומס?

— ניט ווי אם בעסטען — זאָג איך.

— אודאי — זאָגט ער — איז אין ארץ ישראל בעסער.

— עט — זאָג איך — אויף ריווערסייד דרייוו, אָדער אויף דער פינפטער עוועניו ביים סענטראַל פּארק איז אויך ניט שלעכט.

— יעס — זאָגט ער — אָבער ס'איז דאָך אין גלות.

זאָג איך: וואָס פעהלט, למשל, דזשייקאָב שיפ'ן?

זאָגט ער: אין ארץ ישראל וואָלט איהם געווען אַ סך בעסער. אין עטליכע מינוט אַרום:

— מיסטער, אפשר וואָלט איהר זיך סובסקרייבט אויף אונזער חודש זשורנאַל „דער באָקסער“?

— וואָס טויג מיר באָקסער? — ענטפער איך.

— טאָ ווערט אַ סובסקרייבער אויפ'ן „אתרוג“.

— איך דאַרף ניט קיין אתרוג.

— טאָ שרייבט אויס אויף אַ יאָהר צייט דעם „ירדן“.

— איך דאַרף ניט קיין ירדן.

— טאָ קויפט אַ פּאָר ביימער פאַר'ן הערצעל־וואַלד.

— איך דאַרף ניט קיין ביימער.

— טאָ גיט עטליכע דאָלאַר פאַר'ן נאַציאָנאַל־פאָנד.

— איך האב ניט קיין געלר.
— טא קויפט אן אקציע פאר א שקל.
— איך דארף ניט קיין אקציעס.
— טא גיט עטליכע דאלאר פאר בצלאל.
— איך האלט ניט פון בצלאל.
— טא שטיצט אונטער מיט עטליכע דאלאר די העברעאישע שפראך.
— איך גלייך ניט די שפראך.
— וואס דען גלייכט איהר?
— אידיש, מאמע לשון.
טא לאזט כאטש אנשלאגען ביי אייך אין הויז א פושקע.
— ניטא קיין פלאץ — זאג איך — ענגע רומס.
— טא לייהט מיר גלאט אזוי א דאלאר.
— איך האב ניט.
— טא גיט מיר כאטש א סיגארעטעל.
— איך סמוק ניט.
— טא גיט מיר א שמעק טאבאק.
— איך שמעק ניט.
— האב איך פאר אייך א טיקעט צו א לעקטשור.
— איך וויל ניט.
— פאר וואס?
— ווייל שלאפען קען איך אין דער היים אויך.
— טא וואס־זשע חען ווילט איהר?
— איך וויל פון אייך פטור ווערען... איך וויל פון דאנען ארויסמופען.
— אזוי? איהר ווילט ארויסמופען? וואו ווילט איהר מו־פען? מיר גלייכען אויך ניט די רומס. טא לאמיר מופען צו־זאמען...

גוד־באי, ערשטער בוך!

די פאָלגענדע ביכער זיינען יעצט אין דרוק:

צוויי בענדער ליעדער פון י. אדלער

ערשטער באנד: **„מין היום"** ערנסטע ליעדער

צווייטער באַנד: **הומאָריסטישע ליעדער**

די צוויי בענדער ווערען ארויסגעגעבען אין זעלבען פאָרמאַט, דרוק, פאפיער און געבונדען אזוי ווי די „פרעהליכע מינוטען".

ב. קאָוונער'ס בערי'המטער העלד —

משה קאפויר דער פרעהליכער, אריגינעלער, אי־בעראל בעוואוסטער פאָלקס־העלד

וועט באַלד ערשיינען אין בוך פאָרם. ער וועט ארויס אויף גאָט'ס וועלט א פרישער א נייער, ארומגעפיילט און ארומגעשליפען, מיט זיין ביאָגראפיע.

פרייז בלויז 35 סענט (בראשירט)

ווער עס וויל זיין פון די ערשטע צו קריגען „משה קאַפויר" אדער אדלער'ס ליעדער, זיינען געבעטען אריינצושיקען זייערע אדרעסען און מיר וועלען זיי שריפטליך מעלדען דעם טאָג ווען די ביכער וועלען ערשיינען.

שרייבט צום פערלאג „ליטעראטור" —

MAURICE M. HERSHENSON, Manager

Office: 346 East 173rd Street, New York, N. Y.

געזעצט ביי אינטערנעשאַנאַל לינאָטייפ קאָמפּאָזישאָן קאָ., 125 קאנאל סט,

360
100
100
100
700
200
500
200
800
400
700
600
100
200
100
900
120
100
130
200
100

6170

3 1761 04945477 0